

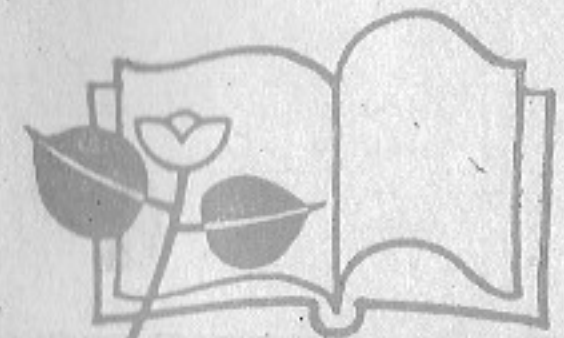

A. CAIDAR · JIMUSTUSI II

WT. H2 119

V A L I K S A R I

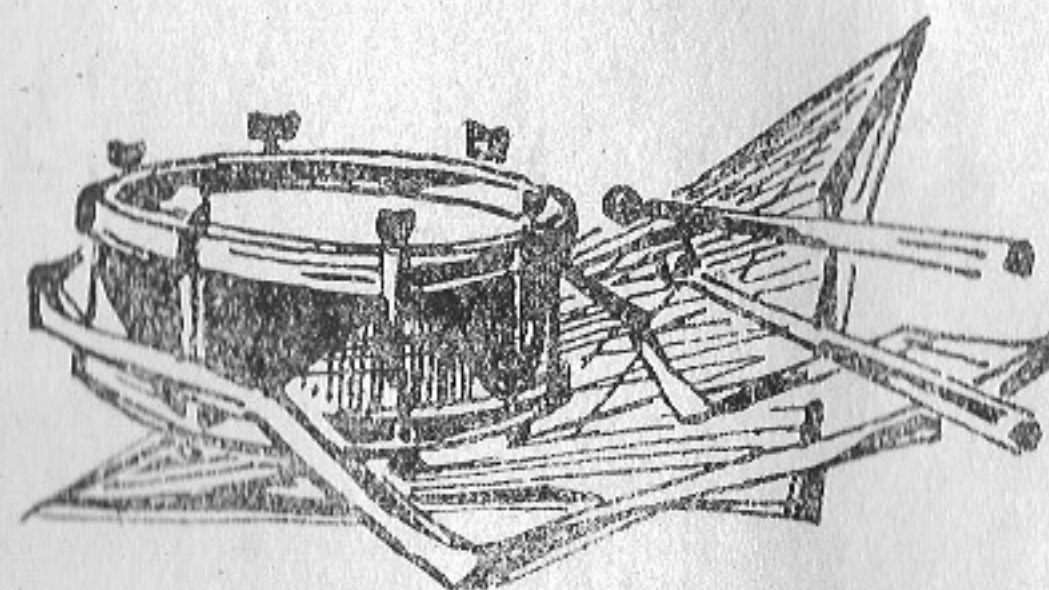
NOORUS
JA MAAILM

6
ARKADI GAIDAR

JUTUSTUSI

II

N 119

1963

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN

V
G 04

Originaali tiitel:

Аркадий Гайдар
СОВРАНИЕ СОЧИНЕНИИ
в четырех томах
Государственное Издательство
Детской Литературы
Министерства Просвещения РСФСР
Москва 1959

Illustreerinud H. Mitt

Tõlkinud L. Soe

SÕJASALADUS

N 119

Mingi äparduse tõttu seisis rong pooljaamas kaks tundi ja jõudis Moskvasse alles poole nelja ajal.

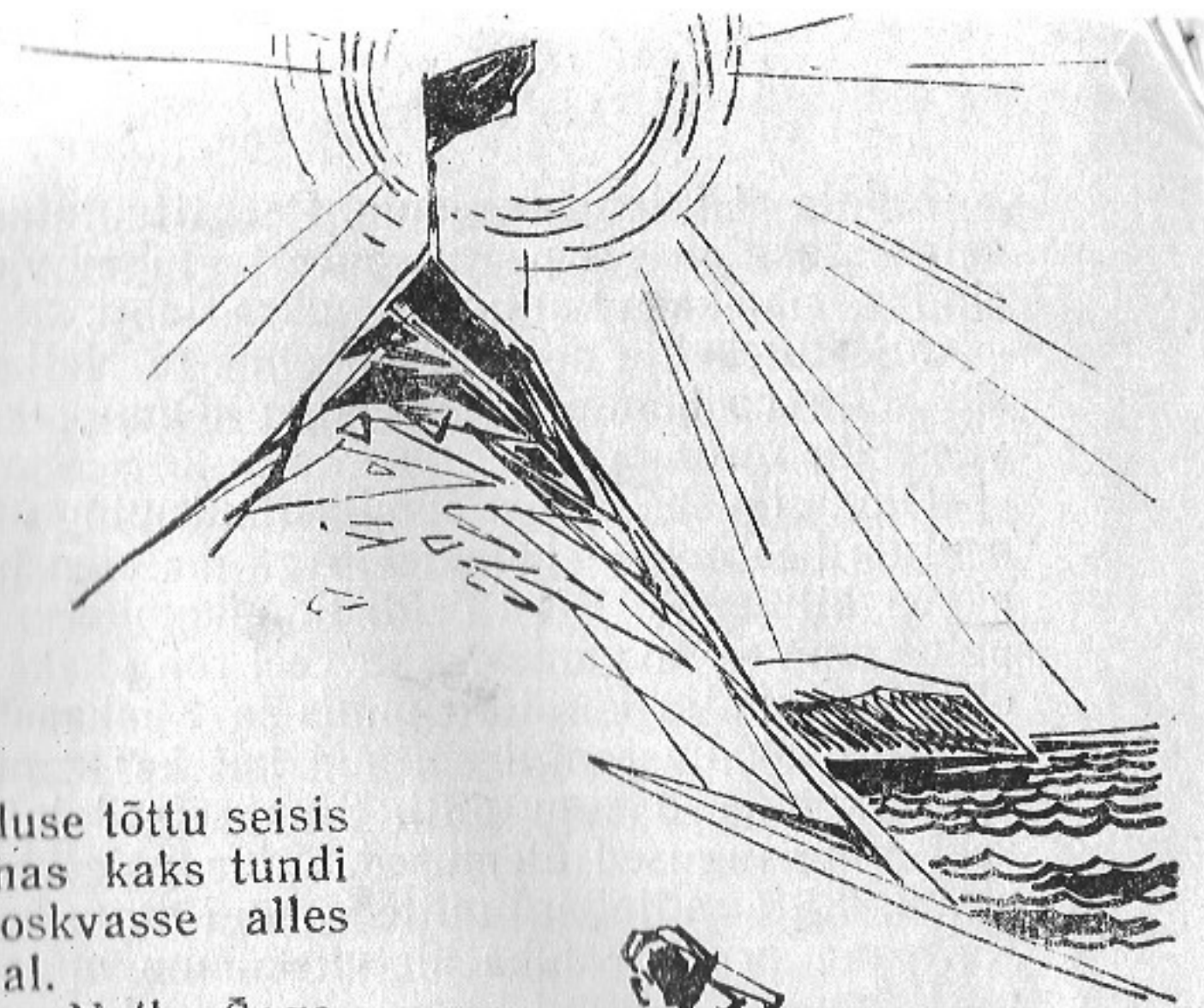
See kurvastas Natka Segalovat, sest Sevastopoli kiirrong väljus täpselt kell viis ja nii ei jäänud tal aega oma onu poole sisse astuda.

Siis palus ta läbi automaadi korpuse staabi keskjaamast ühendust staabiülem Segalovi kabinetiga.

«Onu,» hüüdis nukraks muutunud Natka, «ma olen Moskvas!... Nojah, mina, Natka. Onu, rong läheb kell viis ja mul on väga-väga kahju, et ma niiviisi ei saagi sind näha.»

Vastuseks sai Natka arvatavasti tõelda, sest ta hakkas kiiresti vadistades end õigustama. Siis aga õeldi talle midagi niisugust, mille üle ta otsekohe rõõmsaks muutus ja naerma hakkas.

Väljunud telefoniputkast, kohendas kommunistlik noor Natka oma sinist pearätti ja võttis õlgadele seljakoti.

Oodata ei tulnud tal kaua. Peagi tuututas signaal, vaksali sissekäigu ees peatus auto ja tugev vanamees, orden rinnas, paiskas Natka ees ukse lahti.

«Mis tulekahju see on?» noomis ta Natkat. «Noh, võiksid sõita ka homme. Tema aga: «Onu», «kahju»... «kell viis läheb rong»...»

«Onu,» lausus Natka süüdlaslikult ning ühtlasi lõbusalt, «sul on hea öelda «homme». Aga ma olen juba niigi kolm päeva hilinenud. Kord öeldi linnakomitees: «homme», siis palus ema — «homme». Siin veel rong kaks tundi... Sina oled juba palju kordi Krimmis ja Kaukaasias käinud. Sa oled nii soomusrongil sõitnud kui ka lennukil lennanud. Ma nägin kord sinu pilti. Sina seisad ja Budjonnõi, ja veel mingisugused ülemused. Mina pole veel mitte kuskil olnud, mitte millegagi mitte kuhugi mitte kordagi sõitnud. Kui vana sa oled? Juba üle viiekümne, mina aga kaheksateistkümnene. Sinul pole muud kui «homme» ja «homme»...»

«Oi, Natka!» hüüdis tüdruku tagasihoidmatust, kärarikast rünnakust peaaegu ehmunud Šegalov. «Oi, Natka, küll oled sa minu Maruska moodil!»

«Oled sina aga vanaks jäänud, onu,» jätkas Natka. «Ma mäletan sind veel — tead millisena? Mustas papahas. Küljel oli sul pikk läikiv mөөk. Kannused — trah, trah! Kust sa meile sõitsid? Sul oli käsi läbi lastud. Kord heitsid sa magama, siis mina ja veel üks tüdruk — Verka — võtsime tasakesi su mөөga välja, peitsime end ahju taha ja uurisime seal mөөka. Ema nägi meid ja võttis vitsa. Meie pistime ulguma. Sina ärkasid ja küsisid emalt: «Daša, mis need tüdrukud uluvad?» — «Need nurjatud võtsid su mөөga välja. Vaata et murravad katki.» Sina aga puhkesid naerma: «Eh, Daša, vilets mөөk oleks mul, kui sellised plikatirtsud ta katki suudaksid murda. Ara puutu neid, las vaatavad.» Kas sina mäletad seda, onu?»

«Ei, ei mäleta, Natka,» naeratas Šegalov. «See oli ammu, üheksateistkümnendal aastal. Ma tulin siis Bessa-raabiast.»

Auto liikus aeglaselt mөөda Mjasnitskajat. Oli tund, mil inimesed tulid töölt. Lakkamatult mürisesid veokid ja trammid. Kõik see meeldis Natkale: inimeste vool, tolmu- sed kollased omnibussid ja kõlistavad trammid, mis kord lähenesid üksteisele, kord kaugenesisid oma keerukatel tee-

del mingisugustesse kaugettesse ja tundmatutesse linna- äärtesse: Dangaueroška, Dorogomilovo, Sokolniki, Tjufelleva ja Mariinaja Roštša suunas ning veel ja veel kuhugi.

Pärast keeramist kitsalt Mjasnitskajalt Zemljanoi Vali poole suurendas autojuht kiirust. Masin lendas nüüd kerge surinaga piki asfaltsillutist, laia ja halli, mis oli nagu pinguletõmmatud kalevist vaip. Natka tõmbas peast sinise rätiku, et tuul tugevamini näkku puhuks ja oma tahtmist mөөda tema musti juukseid sasiks.

Rongi ootel istusid nad vaksali einelauas varjulisel rõdul. Siit olid näha raudteeliinid, eredad semaforituled ja kõrged asfaltplatvormid, mida mөөda inimesed linnalähedastele rongidele tõttasid.

Šegalov tellis kaks lõunasööki, pudeli õlut ja jäätist.

«Onu,» sõnas Natka mõtlikult, «kolm aastat tagasi ütlesin sulle, et tahaksin olla lendur või mereauriku kapten. Aga juhtus nii, et algul saadeti mind nõukogude ja partei töötajate kooli, öeldi: «Õpi nõukogude ja partei töötajate koolis», nüüd aga saadeti pioneeritööle, et «mine ja tööta.»»

Natka nihutas taldriku eemale, võttis alustassi kiiresti sulava roosa jäätisega ja vaatas Šegalovi poole nii, nagu ootaks vastust esitatud küsimusele.

Kuid Šegalov jõi ära klaasi õlut, pühkis peopesaga karmet vurret ja jäi ootama, mis Natka edasi ütleb.

«Ja saadeti pioneeritööle,» kordas Natka visalt. «Lendurid lendavad oma teedel. Aurikud sõidavad oma meredel. Verkast, sellestasamast, kellega koos me sinu mөөga välja tõmbasime, saab kahe aasta pärast insener. Mina aga istun pioneeritööl, ja ise ei tea, milleks.»

«Sa ei armasta oma tööd?» küsis Šegalov ettevaatlikult. «Ei armasta, või ei tule toime?»

«Ei armasta,» tunnistas Natka, «ma tean isegi, onu, et see on vajalik ja tähtis... Seda kõike tean ma ise. Aga mulle näib, et ma ei ole omal kohal. Sa ei saa aru? Noh, vaata, kui sulle näiteks oleks Kodusõja puhkemisel öeldud: ärge puutuge, Šegalov, püssi, jätke mөөk maha ja sõitke sellesse ja sellesse kooli ning õpetage seal lastele grammatikat ja aritmeetikat. Mis sa oleksid öelnud?»

«Mingist oleks siis küll halb grammatik saanud,» vastas valvsaks muutunud Šegalov naljatades. Ta vaikis pisut, tuletas midagi meelde ja lausus siis naeratades: «Kord

võeti mind väesalgast ära, kutsuti rindelt tagasi. Ja tervelt kolm kuud loendasin ma kõige kibedamal ajal kaera- ja heinavaguneid, saatsin välja kotte jahuga, laadisin kapsatünne. Minu väesalk oli juba ammu purustatud. Meie omad olid ammu edasi tunginud. Ja meie omad olid juba ammu tagasi löödud. Ning mina ikka käin, loen, kaalun, saadan välja, et oleks täpsemalt, et oleks rohkem, et oleks paremini. Kuidas see sinu arvates on?»

Segalov vaatas kulmu kortsutavale Natkale otsa ja küsis heasüdamlikult uuesti:

«Sa ei tule toime? Siis, tütreke, õpi pisut, pinguta veidi. Mina ise olin ka hapuõid kapsaid varem ainult sõdurisupi seest lusikaga helpinud. Siis läks aga kapsast vagunite kaupa, ja tubakat ja heeringaid samuti. Kaks ešeloni poolkärvanud kariloomi — needki hoidsin elus, nuumasin täis, ravisin terveks. Rindelt, kuueteistkümnendast armeest, sõitsid vastuvõtjad kohale. Vaatasid — loomad on rammusad, siledad. «Issake,» ütlesid nad, «kas meile tõesti on niisugused määratud? Ja meie polgud istuvad praegu palja kartuli peal, on väsinud, lahjad.» Mäletan, kuidas üks õnnelik komissar aina tükkis ja tükkis mind suudlema.»

Segalov peatus ja vaatas tõsiselt Natkale otsa.

«Suudlema ma muidugi ei hakanud: iseloom ei luba. «Olgu see teile terviseks, seltsimehed!» ütlesin. Jah... Noh, näed. Millest ma rääkisingi? Jah, ära karda, Natka, siis läheb kõik nii nagu vaja.» Ja Segalov, vaadates mööda pahaseks muutunud Natkast, tervitas kiirustamata möödaminevat komandöri.

Natka heitis Segalovile umbuskliku pilgu. Kas ta ei saanud aru või ütles meelega?

«Kuidas ei tule toime?» küsis ta pahaselt. «Kes sulle ütles? Selle mõtlesid sa ise välja, vaat mis!»

Ja punetav, solvunud Natka paiskas onule tervelt kümme-kond tõendust sellest, et ta tuleb toime. Ja tuleb toime mitte halvasti, vaid hästi. Ja et suvisteks laagriteks parema ettevalmistumise võistlustel tulid nad kraisi esimesele kohale. Ja et selle eest sai ta vaat sellesama tuusiku puhkuseks parimas pioneerilaagris Krimmis.

«Oh, Natka!» häbistas teda Segalov. «Sa peaksid rõõmustama, aga mis sina?... Kui sind vaadata... no küll oled sa, Natka, sarnane minu Maruskaga!... Ka tema oli lendur!» lõpetas ta nukra naeratusega, ja kõlistades kan-

nuseid, tõusis toolilt, kuna helises kell ja valjuhääldajad teatasid, et reisijail on luba asuda Sevastopoli rongile nr. 2.

Nad läksid läbi tunneli platvormile.

«Kui tagasi sõidad, telegrafeeri,» lausus Segalov talle hüvastijätul. «Kui on aega, tulen vastu, ei ole — saadan kedagi. Oled siis paar-kolm päeva minu külaliseks. Näed ka Surkat. Sa ei tunne teda nüüd ära. Noh, nägemiseni!»

Ta armastas Natkat sellepärast, et see tüdruk meenutas talle ta vanemat tüdart, kes oli langenud rindel neil päevil, mil onu oma väesalgaga mööda leegitseva Bessaraabia piire kihutas.

Hommikul läks Natka restoranvagnisse. See oli pea-aegu tühi. Punapäine välismaalane istus ja luges ajalehte, kaks sõjaväelast mängisid malet.

Natka palus endale keedetud mune ja teed. Oodates tee jahtumist, võttis ta lille tagant kellegi poolt mahaunustatud ajakirja. Ajakiri oli läinudaastane.

«Nojah... kõik on vana: «Tööliste demonstratsiooni tulistamine Austrias», «Marseille' sadamatöölise streik».» Ta pööras lehekülge ja vaatas silmi pilutades. «Ja see... See on ka minevik.»

Ta silmad peatusid musta leinaraamiga ümbritsetud fotol, see oli rumeenia, õigemini moldaavia juuditari — kommunistlik noor Maritsa Margulis. Olles mõistetud vileks aastaks sunnitööle, ta põgenes, kuid aasta pärast tabati ta uuesti ja siis tapeti Rumeenia vangla süngetes tornides.

Tõmmu nägu pehmete, mitte eriti korrapäraste näojoontega. Tihedad, pisut sassis patsid ja otse vaatavad heledad rahulikud silmad.

Just sellisena ta arvatavasti seisiski, nii ta arvatavasti vaataski, kui oli toodud esimesele ülekuulamisele säravates mundrites sandarmiohvitseride ja Rumeenia halastamatu kaitsepolitsei uurijate juurde.

...Maritsa Margulis.

Natka sulges ajakirja ja asetaski selle endisele kohale.

Ilm muutus. Puhus tuul ja silmapiirilt lähenesid kiiresti liikuvad rasked pilved. Natka vaatas kaua, kuidas need ühinesid tumenesid, seejärel koos liikusid ning samal ajal otsekui üksteisesse libisedes kangekaelselt äikese-pilveks kogunesid.

Lähenes sadu. Ettekandjad sulgesid kiirustades raskeid tolmuiseid aknaid.

Rong jäi väikese jaama ees järsult seisma. Vagunisse astusid veel kaks inimest — pikakasvuline hallisilmaline mees ristitaolise armiga allpool vasakut meelekohta ja koos temaga kuueaastane poisike valgete juuste, kuid tumedate ja lõbusate silmadega.

«Siia,» ütles poisike, osutades vabale lauale.

Ta ronis osavalt toolile, ja seistes seal põlvedel, nihutas endale lähemale klaasvaasi.

«Isa...» palus ta, näidates näpuga suurele punasele õunale.

«Hästi, ainult hiljem,» vastas isa.

«Hea küll, hiljem,» nõustus poisike, ja võtnud õuna, asetask selle taldriku kõrvale.

Mees võttis paberossi.

«Alka,» palus ta, «ma unustasin tikud. Mine too.»

«Kus nad on?» küsis poisike ja hüppas kiiresti toolilt maha.

«Kupees, laual, kui aga laual ei ole, siis palitu taskus.»

«Siis palitu taskus,» kordas poisike ja suundus avatud vaguniukse poole.

Hallis frentšis mees avas ajalehe. Natka, kes kogu seda lühikest jutuaajamist uudishimuga oli kuulanud, vaatas temale kõõrdi ja halvustavalt.

Siis vilistas akna taga konduktor, andes signaali ära sõiduks.

Mees frentšis pani ajalehe kõrvale ja väljus kiiresti. Tagasi tulid nad juba kahekesi.

«Miks sina tulid? Ma oleksin isegi toonud,» küsis poisike, ronides jälle põlvili toolile.

«Ma tean seda,» vastas isa. «Aga mulle tuli meelde, et unustasin teise ajalehe.»

Rong kiirendas käiku. Mürinal lendas ta üle silla. Natka jäi silmitsema jõge ja aasu, mida piitsutas äikeseraju. Akki ta märkas, et poisike, küsides midagi isalt, näitab käega tema poole. Ümber pöördumata isa noogutas.

Poisike tuli toolikorjudele toetudes Natka poole ja naeratas sõbralikult.

«See on minu raamat,» ütles ta, osutades lille tagant paistvale ajakirjale.

«Miks sinu?» küsis Natka.

«Sellepärast, et mina unustasin selle. Noh, hommikul unustasin,» seletas ta, kartes, et Natka ei taha talle raamatut ära anda.

«Mis siis ikka, võta, kui see sinu on,» vastas Natka, märgates, kuidas poisi silmad särama hakkasid ja vaevalt-märgatavalt kulmud kiiresti kokku tõmbusid. «Kuidas su nimi on?»

«Alka,» lausus poisike selgelt, haaras ajakirja ja jooksis oma kohale.

Natka nägi neid veel kord siis, kui ta Simferopolis rongilt maha astus. Alka vaatas lahtisest aknast välja ja kõneles midagi isale, osutades käega lähedaste mägede helesinistele tippudele.

Rong kihutas edasi, Sevastopoli poole. Natka aga viskas koti selga ja sammus linna, et juba täna esimese autoga sõita selle temale täiesti tundmata mere kaldale.

Sinistes pükstes ja spordisärgis, käterätt käes, laskus Natka Segalova käärulisi teeradu mööda ranna poole.

Kui ta plataanialleele jõudis, kohtas ta märke tõusvaid uustulnukaid. Kandes pambukesi, kohvrikest ja korvikesi, sammusid nad lõbusalt, tolmuste ja väsinutena. Käes hoidsid nad kiiruga korjatud ümmargusi kivikesi ja hapraid teokarpe. Paljud olid juba jõudnud oma suud teeäärseid hapusid viinamarju täis toppida.

«Tere, lapsed! Kust kandist te olete?» küsis Natka selle kärarikka salga juurde jõudes.

«Leningradlased!... Muurmanlased!...» hüüti talle kooris vastu.

«Autoga või laevalt?» küsis Nataša.

«Laevalt, laevalt!» hõiksid äsjasaabunud lapsed üksmeelselt, otsekui rõõmustades sõbraliku sõna üle.

«Noh, minge, ainult mitte piki alleed, vaid käänake vasakule, rajakest mööda üles, sealt on lähem.»

Kui Natka juba üsna ranna äärde jõudis ja kuumadele kividele astus, nägi ta, et Jaltast tulevat teed mööda kihutab jalgrattal laagri vanempioneerijuht Aljoša Nikolajev.

«Natka,» hüüdis ta jalgrattalt maha hüpates, «kas uraallased tulid?»

«Ei ole näinud, Aljoša. Leningradlasi kohtasin ja hommikul veel kedagi, inimest kümme. Vist jälle ukrainlased.»

«Tähendab, et ei tulnud veel.»

«Natka,» hüüdis ta uuesti, hüpates jalgrattale, «kui oled

supelnud, astu minu või Fjodor Mihhailovitši poole sisse. On tähtis asi.»

«Mis asi?» imestas Natka, aga Aljoša lõi käega ja kihutas mäest alla.

Meri oli vaikne, vesi selge ja soe.

Natkale, kes lapsest saadik oli alati harjunud suplema külmas ja kiirevoolulises jões, tundus ujumine soolaseis rahulikes lainetes imelikult kergena. Ta ujus kaugele. Kõp-ressipargid, rohelist viinamarjaistandused, kõverad teerajad ja laiad alleed — kogu see laager, mis oli laotunud võimsa mäe nõlvale, paistis siit merelt heledana ja suurepärasena.

Tagasiteel meenus Natkale, et Aljoša oli palunud teda enda poole sisse astuda. «Mis asi see peaks küll olema ja veel tähtis?» mõtles ta, ja käänates järsule teerajale ning lükates laiali oksi, suundus sennapoole, kus asus laagri staap.

Peagi jõudis ta lagendikule, madala majakese ette, mille juures oli veekraan. Ta tahtis juua. Vesi oli soe ja ebameeldiva maitsega. Hiljuti oli ootamatult ära kuivanud mäeallikaist täituv basseini. Laagris oldi ärevuses. Hakati ruttu uusi allikaid otsima ja lõpuks leiti mägedes väike puhas järv. Ent töö seal edenes kuidagi väga aeglaselt.

Natka ei leidnud Aljoša Nikolajevit kodust. Talle öeldi, et Aljoša oli just praegu läinud garaaži. Oli nimelt selgunud, et uraallastel oli kaheteistkümnemeetrisel kaugusel laagrist masin rikki läinud — nad olid saatnud oma käskjalad abi paluma.

Käskjalad — need olid Tolka Šestakov ja Vladik Daševski — istusid õhetavate ja uhketena siinsamas pingil. Ent see uhkus ei seganud Tolkat teel taskuid õunu täis toppimast ega Vladikut mingisugusele paksule kohmakale poisile õunasüdamega selga viskamast.

Poiss pöördus vihaselt ümber, ei suutnud aga kuidagi mõista, kellelt ta selle vopsu oli saanud, kuna Tolka ja Vladik tegid näo, nagu poleks neil sellega üldse tegemist.

«Kust kandist sina oled? Palju teid tuli?» küsis Natka kohmakalt ja vähetaibukalt poisilt.

«Tambovi alt. Mina üksinda tulingi,» vastas poiss häbelikult bassihäälel. «Olen kolhoosist. Mind saadeti preemiaks.»

«Kuidas preemiaks?» ei saanud Natka hästi aru.

«Minu nimi on Barankin, Semjon Mihhailov Barankin,» seletas poiss meelsasti. «Mind saadeti preemiaks selle eest, et ma tehase välja mõtlesin.»

«Missuguse tehase?»

«Rändava filtreerimistehase,» vastas Barankin tõsiselt, ja umbusklikult sennapoole vaadates, kus vaikselt istusid kavalad sõnatoojad, lisas pahaselt: «Kes küll pillub selga? Siin niigi aina higista, aga nemad veel loobivad.»

Natka ei jõudnud küsitleda Barankinit üksikasjalisemalt, sest trepilt hõikas teda kõrgekasvuline vanamees. See oli laagriülem Fjodor Mihhailovitš.

«Astu sisse,» lausus ta, lastes Natka uksele endast mööda. «Astu. Vaat mis, Nata,» alustas ta sellise hella häälega, et Natka otsekohe ärevusse sattus, «ülemises sanatoorses rühmas jäi pioneerijuht Kortšaganov haigeks, tema abiline Niina Karašvili aga lõi jala vastu kivi katki. Ja muidugi läks jalg mädanema. Aga meil on praegu, näed isegi, vastuvõtt ja kiire: hea, et sa nii õigel ajal siia sattusid.»

«Aga ma ei tea midagi vastuvõtust ega kiirusest,» ehmus Natka. «Ma ise olen, Fjodor Mihhailovitš, alles kolmandat päeva siin.»

«Sul pole vajagi midagi teada,» vehkis kangekaelne vanamees pikkade kondiste kätega. «Seal on velsker ja õed. Nad võtavad ise vastu. Mis on siis sinu ülesandeks? Sina hakkad pioneerijuhiks. Noh, jaotad salkadesse, määrad salgajuhid, valite rühmanõukogu. Ja mis sulle seletadagi? Olid ju pioneerijuht!»

«Kaks aastat,» vastas Natka pahaselt. «Aga kas see Kortšaganov jääb kauaks haigeks? Võib-olla lamab ta veel paar nädalat?»

«Mis sa nüüd, mis sa nüüd!» lausus ülem, vehkides tõrjuvalt kätega ja raputades pead. «Noh, viis-kuus päeva. Ja siis võid jälle lõbutseda, niipalju kui tahad. Ongi hea, et nii ruttu kokku leppisime. Mulle meeldib, kui läheb ruttu. Noh, aga nüüd mine, mine. Muidu Niina on üksinda päris hädas.»

«Vähemalt palju selles rühmas inimesi on?» küsis Natka nukra häälega.

«Seal saad teada, mine, mine,» kordas vanamees ning tõusis üles nagisevalt kõrkjatest toolilt. Ja laialt väljapääsu poole sammudes lisas ta: «Ongi hea, väga hea, et ruttu kokku leppisime.»

Oldse oli laagris viis rühma. Kolm päeva valitses ülemises sanatoorses rühmas, kuhu Natka ootamatult pioneerijuhiks sattus, palavikuline tegevus.

Asja oli saabunud viimane grupp lapsi — keskvolgalased ja nižninovgorodlased. Tütarlapsed olid end juba puhataks pesnud ja tubadesse jooksnud, poisid aga, mustad ja tolmused, tunglesid kannatamatult vannitoa ukse juures.

Vannituppa läksid nad kuuekaupa. Vee juurde pääsedes aga kilkasid, solistasid, pladistasid ja sulgesid näppudega kraane, nii et vesi laialt avatud aknasse pritsis, mille tagant juba mitu korda kostis lillepeenrais kohmitseva tööliste Geika karm hää.

«Küll ma teile teen müramist!» hüüdis paljajalgne pika habemega Geika kähiseva bassiga. «Oodake ainult, võtan nõgese ja annan teile sellega läbi akna. Mis vallatu rahvus see küll on!»

Mitu korda jooksis vannituppa rühma korrapidaja, tedretähniline pioneer Joska Rosenzweig, ja tugevasti riipõristades riidles:

«Mis korralagedus see on? Lõpetage korralagedus!»

Ja uued poisid, kes veel ei teadnud, et Joska on alles kolmandat päeva laagris ja et ta ise on veel suurem valitleja kui paljud neist, jäid vaikseks. Joska ähvardavate hüüete saatel hüppasid nad kohmetunult veest välja, ja kuivatanud end kuidagiviisi, tõmbasid püksid jalga.

Vannitoast jooksid nad välja rühmakeste kaupa. Puhtad, sinistes püksikestes, hallid kummiga pluusid seljas, jõudmata veel kaelarätti kaela siduda, tormasid nad üksteise võidu juuksuri juurde järjekorda võtma.

«Joska!» hõikas Natka. «Vaata mis, korrapidaja: kõik, kes tulevad juuksuri juurest tagasi, saada velskri juurde rõugeid panema... Et niisama mööda väljakuid kihutada — siis on kõik kohal, aga kui peab minema rõugeid panema, pole ühtegi. Noh, kiiresti!»

«Rõugeid!» hüüdis väike suure peaga Osk hirmuäratavalt, joostes väljakule. «Kellele pole veel pandud, mingi kiiresti!»

«Niina!» hõikas Natka, silmates rõdul oma õnnetut abilist, kes pilliroost kepile toetudes tasahilju lähemale astus. «Miks sa käid? Istu paigal. Palju meil oktoobrilapsi on, Niina?»

«Oktoobrilapsi on meil kümme, parajasti salk. Salga-

juhiks on nalle vaja panna Roza Kovaljova. Aga kuidas on täerkesi Inguloviga? Ta ei oska sõnagi vene keelt, Natka.»

«Ingulov tuleks panna samasse salka, kus on kasakakubaanlane.»

«Lõbatko?»

«Nojah, Lõbatko. Tema räägib pisut tšerkessi keelt. Aga baškiiri tüdruk Emine jäta esialgu oktoobrilaste juurde. Nad saavad üksteisest ilma keeletagi hästi aru. Vaata, kuidas ta nendega askeldab!»

Nurga tagant lendas hoogsalt välja korrapidaja Joska.

«Aeg on minna õhtusöögile!» hüüdis ta hingeldades, lootsutades ja hüpeldes, otsekui oleks keegi ta lassoga jalust kinni püüdnud.

«Anna signaal,» vastas Natka, «ma tulen kohe.»

«Joska tuleks salgajuhiks edutada,» mõtles Natka.

Poole üheksa ajal oli pesemine. Ööseks tööle tulnud valveõde tuli terve kimbu kraadiklaasidega ja Natka läks lühikese raportiga möödunud päeva sündmustest laagri vanempioneerijuhi juurde. Pärast seda oli ta vaba.

Ohtu oli soe, kuupaisteline. Võrkpalliväljakult, kus mängisid kommunistlikud noored, kostsid kaua hüüded, pallilöögid ja lühikesed kohtunikuviled.

Ent Natka ei läinud väljakule, vaid tõusis märke ja pöördus teerada mööda üksildase kalju poole.

Märkamatu oli ta jõudnud kaugele, väsis ja istus kivi-rahule laiavõralise tamme tüve varjus.

Järsaku all mustendas rahulik meri, kuskil müdises mootorpaat.

Alles nüüd nägi Natka, et peaaegu tema kõrval, järsaku serval, seisis kalju all küpresside varjus valgustamata akendega tilluke maja, otsekui mängumajake.

Teekäänaku tagant kostsid kellegi sammud ja Natka nihutas end sügavamale lehestiku tumedasse varju, et teda ei märgataks. Nähtavale tulid kaks inimest. Kuu valgustas nende nägusid. Ent isegi kõige pimedamal ööl oleks Natka nad hääle järgi ära tundnud.

See oli too pikk valgepäine frentsis mees, tema kõrval aga sammus ta käest kinni hoides väike Alka.

Enne seda, kui nad jõudsid puuni, mille varjus peitis end Natka, olid nad vist millegi üle vaielnud ning nüüd astusid mõned sammud vaikides.

«Kuidas sa arvad,» küsis pikk peatudes, «kas maksab meil, Alka, selliste tühiste asjade pärast tülitseta?»

«Ei maksa,» nõustus poisike ja lisas pahaselt: «Isa, isake, sa võiksid mind sülle võtta. Muidu me läheme ja läheme, aga maja ei ole ikka veel näha.»

«Kuidas ei ole? Näe, jõudsimegi kohale! Vaata ometi — ongi maja, ja ma võtsin juba võtmegi välja.»

Nad läksid trepi juurde ja peagi süttis äärmises, merepoolses aknas valgus.

«Nad tulid Sevastopoli kaudu,» taipas Natka. «Mida siis nemad siin teevad?»

Valveõe toas öeldi Natkale, et Tolka Šestakov hiilinud käpukil tütarlaste tuppa ja haaranud baškiiril Eminel taskesi kannast, millest see hirmsasti kisama pistis, ja punapäine lapsuke Vostretsova naeris kaua ning segas tüdrukuil magamist. Üldiselt aga heideti magama rahulikult. See rõõmustas Natkat ja ta läks ümber nurga oma toakesse, mis oli siinsamas laste tubade kõrval.

Öö oli lämbe. Öösel meri kuidagi mürises, kuid Natka magas raskelt ja vastu hommikut nägi ilusat und.

Natka ärkas kella seitsme paiku. Mässinud enda linasse, läks ta duši alla, hiljem väljus paljajalu rõdule.

Kaugel merel ajasid suitsu silmapiiri poole eemalduvad sõjalaevad. Kastemärjast rohelusest kostis kõikjalt helisevat sädistamist. Rõdu läheduses lõhkus Geika puid.

«Kui hea!» hüüatas Natka tasa ja puhkes naerma, kui kuulis kuskilt kalju alt samasugust hüüatust nagu tema oma — lõbusat, selget vastukaja.

«Natka... mis sul on?» kuulis ta oma selja taga imestunud häält.

«Laevad, Niina...» vastas Natka, lakkamata naerata-mast, ja osutas käega kaugemale, sätendvale silmapiirile.

«Kas sa kuulsid, Natka, kuidas nad täna öösel merel põmmutasid? Ma ärkasin ja kuulen: uu-uh! uu-uh! Tõusin üles ja läksin tubadesse vaatama. Midagi ei ole, kõik magavad. Ainult Vladik Daševski oli üles ärganud. Ütlesin talle: «Maga.» Ta heitiski pikali. Ma tulin toast välja. Tema — lipsti rõdule. Ronis kaitsevõrele, haaras kätega sambast, ja lahti ei saanud teda kuidagi tõmmata. Merel aga tuled, plahvatused, prožektorid. Mul endalgi oli huvitav vaadata. Ütlesin talle: «Mine magama, Vladik.» Ma

palusin ja riidlesin, lubasin hommikusel loendusel välja kutsuda. Tema aga seisab, vaikib ja hoiab sambast kinni, nagu oleks kivistunud. Kas sina tõesti ei kuulnud midagi?»

«Niina,» küsis Natka pärast lühikest vaikimist, «kas sa ei ole siin kohanud kaht niisugust? ... Üks pikk, säärikute ja halli frentšiga, temaga koos aga valgepäine, tumedasilmaline poisike.»

«Hallis frentšis...» kordas Niina. «Ei, Natka, hallis frentšis ja poisikesega ei ole kohanud. Kes see siis on?»

«Ma ei tea isegi. Selline naljakas poisike.»

«Jaa, ma nägin meest frentšis,» tuli Niinale veidi aja pärast meelde. «See aga oli ilma poisikeseta ja ratsutas leerada mööda mägedesse. Hobu oli tal kõrge, lahja, säärikud määrdunud.»

«Ja suur arm näol,» ütles Natka.

«Jah, suur arm näol. Kes see on, Natka?» küsis Niina ja vaatas uudishimulikult sõbratarile.

«Ei tea, Niina.»

«Ma olen üleval, kas võib helistada äratust?» teatas ukse tagant nähtavale ilmunud korrapidaja bassihäälel.

«Võib,» lausus Natka. «Helista.» — «Kui tragil!» mõtles ta, vaadates, kuidas Barankin, vehkides lühikeste kätega, kindlalt kella poole sammus.

See oligi toosama pioneer Barankin Tambovi kolhoosist, kes «preemiaks» oli siia saadetud selle eest, et ta kevadkülvil ajal oli organiseerinud rändava filtreerimis-remonditehase.

Selle tehase kogu sisseseade mahtus käsivankrile ja koosnes kahest pesuvannist, ühest restist, kolmest vanast kotist, kahest kraabitsast ja hunnikust kaltsudest. See lapse konstrueeritud tehas liikus traktorite järel põldudel, kus filtreeris vett mootoreile ja peatuste ajal puhastas traktoreid porist.

Barankin astus kella juurde, surus narmendava nõõriotsa kõvasti pihku ja lõi nii tugevasti, et korraga ümberpööratud Niina ja Natka hüüdsid talle, et ta helistaks, laemini.

Keset männiparki olid lapsed gruppidega asetunud liivasele künkale puhkama.

Igaüks tegi, mida tahtis. Ühed olid kogunenud Natka juurde ja kuulasid, mida see luges neile neegrite elust, teised joonistasid või kirjutasid; kolmandad mängisid vaik-

selt kivimängu; neljandad meisterdasid midagi puust; viiendad ei teinud lihtsalt midagi, vaid lebasid selili, loendasid käbisid mändidel või vallatlesid tasa.

Vladik Daševski ja Tolka Šestakov olid asetunud väga mugavalt. Kui nad end paremale küljele keerasid, oli neile kuulda, mida Natka neegreist luges. Kui nad vasakule keerasid, oli kuulda, mida Joska jäälohkuja «Malõgin» polaar-rännakuist luges. Kui roomata pisut tahapoole, siis võis täiesti märkamatuult pöõsa tagant Kašinile või Barankinile kuusekübega selga visata. Ja lõpuks, kui liikuda pisut edasi, võis vitsa otsaga kōditada kannast baškiiri Eminet, kes kivimängus vahvalt võitis kolme vene tütarlast ja nendega seltsinud oktoobrilast Karassikovi.

Nii nad tegidki. Kuulasid pisut neegreist ja jäälohkujast. Viskasid Barankinile kahe kübega vastu selga, kuna aga Eminel vitsaga üle kanna tõmmata ei riskinud, sest teadsid juba ette, et Emine hüppab üles sellise kisaga, nagu oleks teda koer jalast hammustanud.

«Tolka,» küsis Vladik, «kas sa kuulsid, kuidas täna öösel põmmutati? Mina magan, korraga põ-põmm... põ-põmm... Justkui rindel. Need olid laevad, mis merel tulistasid. Neil on vist manöövrid. Aga mina, Tolka, olen rindel sündinud.»

«Valetad,» vastas Tolka ükskõikseilt. «Sa mõtled alati midagi välja.»

«Sugugi ei valeta, ema jutustas mulle kõik. Nad elasid siis Brest-Litovski juures. Tead sa, kus on Poolas Brest-Litovsk? Ei? Noh, siis ma näitan sulle pärast kaardil. Kui kahekümnendal punased tulid, seda ema ei mäleta. Tulid tasa. Aga taganemist mäletab hästi. Mürinat oli paar päeva. Öösel ja päeval oli mürin. Ema peitis õe Julka ja vanaema Juzefa keldrisse. Keldris põles küünal, ja vanaema muudkui pomises ja palus. Kui pisut vaiksemaks jäi, ronis Julka üles. Kui aga mürtsuma hakkas, lipsas ta jälle keldrisse.»

«Aga kus ema oli?» küsis Tolka. «Jutusta kõik, järjest.»

«Ma jutustangi järjest. Ema jooksis kogu aeg üleval: kord tõi leiba, kord hankis potitäie piima, kord sidus riidekompe. Vastu ööd jäi äkki vaikselt. Julka istus. Kedagi ei olnud, oli täiesti vaikne. Ta tahtis välja ronida. Tõukas, aga keldriluuk ei avanenud. Ema oli kuskile ära läinud ja kasti luugi peale pannud, et õde välja ei roniks. Siis paugatas üks — see oli ema. Ta tegi keldri lahti. Hingeldas,

huksed olid sassis. «Ronige välja,» ütles. Julka ronis välja, vanaema aga ei tahtnud. Ei roninud välja. Vaevu suudeti ta nõustuma panna. Püss käes, astus sisse isa. «Olete valmis?» küsis ta. «Noh, rutem.» Vanaema aga ei läinud ja tõreles isaga tighedalt.»

«Mispärast ta siis tõreles?» imestas Tolka.

«Kuidas mispärast? Tõreles sellepärast, et misjaoks isa, see poolakas, läheb ära koos vene punastega.»

«Ja vanaema ei läinudki välja?»

«Ei läinud. Ise ei läinud ega tahtnud teisi lasta. Isa pani ta siis nurka istuma, ja sinna ta jäigi. Meie omad läksid õue ja — vankrile. Ümberringi kõik põleb: küla põleb, kirik põleb... See oli mürskudest. Aga edasi läks emal kõik segi kuidas taganeti, kuidas nad ümber piirati, läks sellepärast segi, et mina seal tee peal sündisin. Minu pärast jäid meie omad punastest maha ja sattusid Ida-Preisimaale vangi. Seal me elasime neli-viis aastat.»

«Mispärast siis isa püssiga tuli?»

«Tema, Tolka, oli rahvamiilitsas. Kui punased Poolasse tulid, loodi meil kohe rahvamiilits. Püüdsid mõisnikke ja veel igasuguseid... Nii kui kinni võtsid, otse revolutsioonikomiteesse.»

«Isa poleks tohtinud maha jääda,» nõustus Tolka. «Teda oleks võidud hiljem üles puua.»

«Väga lihtsalt. Meil vanaisa ei olnudki kuskil mujal olnud, ainult revolutsioonikomitee käskjalaks, ja ometi hõiti aasta otsa vanglas. Ja mu õde — ta on nüüd juba kahekümne kaheksa aastane — istub praegugi veel vanglas. Algul pandi kinni — istus kolm aastat. Siis lasti lahti — oli kolm aastat vabaduses. Nüüd pandi jälle istuma. Ja on juba neli aastat istunud.»

«Kas varsti jälle lahti lastakse?»

«Ei, mitte niipea. Veel läheb neli aastat, enne kui lastakse. Ta istub Mokotovski vanglas. Sealt nii ruttu välja ei lasta.»

«On ta kommunist?»

Vladik noogutas vaikides ja mõlemad jäid vait, mõtlesid oma kõneluse üle ning kuulatasid, mida Natka neegritest luges.

«Tolka!» lausus Vladik äkki tasa ning elavalt. «Aga mis siis oleks, kui mina ja sina oleksime teadlased? Noh, kas võit keemikud. Ja me mõtleksime välja niisuguse salvi või pulbri, et kui seda endale peale hõõruda, siis ei näe sind

keegi. Ma olen kuskil niisugust raamatut lugenud. Kui meil küll niisugust pulbrit oleks!»

«Mina olen ka lugenud... Aga see on ju kõik vale. Vladik,» naeratas Tolka irooniliselt.

«Olgu pealegi vale! Aga kui oleks?»

«Aga kui oleks?» huvitus Tolka. «Noh, küllap me siis juba midagi välja mõtleksime.»

«Mida seal mõelda! Ostaksime piletid välismaale.»

«Milleks piletid?» imestas Tolka. «Meid ju niikuinii keegi ei näeks.»

«Sa oled imelik!» muigas Vladik. «Me sõidaksime algul ilma hõorumata. Milleks me Nõukogude poolel end ikka hõorume? Sõidaksime piirini, seal läheksime väljale ja hõoruksime end sisse. Siis läheksime üle piiri. Sandarm seisab, meie aga lipsame mööda ja tema ei näe midagi.»

«Võiks selja tagant ligi minna ja rusikaga anda,» pani Tolka ette.

«Võiks,» nõustus Vladik. «Tema vist ka nagu Barankin vaataks aina ringi: kustkohalt ta selle sai?»

«Seda juba mitte,» vaidles Tolka vastu. «Barankinile viskasime tasakesi, naljapärast! Seal aga äigaksime nii, et vaevalt ta veel ennast keerutaks. Noh, hüva! Ja siis?»

«Ja siis... siis sõidaksime otse vangla juurde. Lööksime ühe tunnimehe maha, ja siis edasi... Lööksime teise tunnimehe maha. Läheksime vangla sisemusse. Lööksime valvuri maha...»

«Natuke liiga palju oleks tapmist, Vladik!» sõnas Tolka kõssi tõmbudes.

«Aga mis neist koertest haletseda?» vastas Vladik külmalt. «Kas nemad meie omasid haletsevad? Hiljuti sõitis isa juurde ta sõber. Kui see isale hakkas jutustama, mida vanglais tehakse, siis ema saatis minu toast välja. Kah tark! Mina võtsin kätte ja istusin tasahilju aeda akna alla ja kuulsin viimase kui sõna. Noh, siis võtaksime valvurilt võtmed ja avaksime kõik kambrid.»

«Ja mida me ütleksime?» küsis Tolka kannatamatult.

«Midagi ei ütleks. Hüüaksime ainult: «Jookske, kes kuhu tahab!»»

«Aga mida nemad mõtleksid? Me oleksime ju sisse hõõrutud ja meid ei nähtaks.»

«On neil seal aega mõelda! Näevad — kambrid avatud, tunnimehed maha löödud. Küllap nad taipaksid kohe.»

«Küll nad rõõmustaksid, Vladik!»

«Veidrikl! Istud neli aastat ära ja veel neli aastat jääb istuda — eks muidugi rõõmustad... Noh, aga siis... siis läheksime kõige jõukamasse kondiitriärisse ja sööksime seal igasuguseid küpsiseid ja kooke kõhud täis. Ma sõin ükskord Moskvast neli tükki ära. See oli siis, kui teine öde julka mehele läks.»

«Et tohi end täis süüa,» parandas Tolka tõsiselt, «mis sa räägid! Süüa ei või midagi, sest koogid pole ju hõõrutud, sööd kõhu täis, nad hakkavad aga kõhus läbi paistma.»

«Tõepoolest hakkavad!» nõustus Vladik.

Ja nad mõlemad pahvatasid naerma. «Need on kõik muinasjutud,» tunnistas Vladik ise pärast lühikest vaikimist. «Need on kõik muinasjutud! Lora!»

Ta pöördus kõrvale, heitis selili ja vaatas kaua taevast, nii et Tolkale näis, et ta kuulab Natka lugemist.

Ent Vladik ei kuulanud, vaid mõtles millelegi muule.

«Muinasjutud,» kordas ta Tolka poole pöördudes. «Aga Austrias on üks kommunist. Ta oli enne soldatiks. Pärast sai kommunistiks. See oli ilma hõõrumatagi nähtamatu.»

«Kuidas nähtamatu?» ajas Tolka kõrvad kikki.

«Aga nii. Sellest ajast peale, kui ta vanglast põgenes, on politsei teda kolm aastat otsinud ja ikkagi ei suuda kuidagi leida. Tema aga ilmub nähtavale kord siin, kord seal. Kord esines ta depootöölise koosolekul kohe avalikult. Kõik lausa imestasid. Kui politsei kohale jõudis, oli ta juba pool tundi rääkinud.»

«Noh, ja mis politsei tegi? Ja kuhu ta siis sai?»

«Mine küsi, kuhu,» vastas Vladik uhkusega. «Nii kui politsei uksest sisse tuli, äkki klõps... valgus kustus. Aknaid oli palju ja kõik olid miskipärast avatud. Politsei tormas mehaaniku juurde, mehaanik aga kirub ja vannub. «Käige kuradile,» ütles, «mul on niigi muret: rootori ümber keeratud traat on vist läbi põlenud.»»

«Ta ütles seda meelega!» hüüatas Tolka vaimustatult.

«Eks mine tõesta, kas meelega või mitte,» muigas Vladik ja lisas juba üleolevalt: «Töölised peidavad, sellepärast ongi nähtamatu. Ja mis siis sina mõtlesid? Pulber või?»

Temalt kostis kellahelin — lõunale, ning lapsed hüppasid patju, linu ja käterätte haarates kärarikkalt oma kohadelt üles.

Pärast lõunat pidi heitma puhkama. Kolmandas toas tegid puusepad hommikust saadik rõdule uut ust. Voodid olid välja viidud, põrandal vedelesid laastud ja krohv — töö ei olnud veel lõppenud.

Sellepärast oli teisel salgal lubatud pargis puhata.

Vladik ja Tolka pugesis sarapuuvõssa. Tolka uinus pea, ent Vladikul polnud und. Ta ootas täna tähtsat kirja, kuid kirjakandja ei olnud miskipärast lõunaks kohale jõudnud.

Vladik vähkres küljelt küljele ja vaatas kadedusega rahulikult norskavat Tolkat. Peagi tüdines ta vähkreimsest, tõusis ja tõmbas Tolkat jalast.

«Tõuse, Tolka! Mis sa magad! Jõuad ööselgi küllalt magada.»

Tolka sipsas vaid jalaga ja pööras Vladikule selja. Vladik vihastas ja tõmbas Tolkat käest.

«Tõuse... tõuse, Tolka! Umberringi on reetmine! Kõik on vangis. Komandör on tapetud... Abi pörutada saanud. Mina olen neli korda haavatud, sina kolm korda. Heia lippu! Viska pomme! Trah-ta-ta-tahh! Lööme tagasi!...»

Ja toppinud jahmunud Tolkale pihku lipu asemel käteräti ning pommi asemel vana sandaali, tiris Vladik sõbra läbi põõsaste mäest alla.

«Nisukeste asjade eest võiks vastu kukalt...» alustas vihane Tolka.

«Lõime tagasi!» teatas Vladik pidulikult. «Selliste kangelaslike tegude eest esitan sind ordeni saamiseks.» Ja Vladik tõmbas okkalise takjanupu ning kinnitas selle Tolka särgi külge. «Tolka, jäta mossitamisel! Näe, mäe all on mingi maja. Näe, mäe taga on mingi torn. Näe, seal kuristikus kopsib miski. Näe, meie jalge all on looklev teerada. Mis maja see on? Mis torn see on? Kes see kopsib? Kuhu see rada viib? Teele, Tolka! Kõik magavad, kedagi ei ole, ja me uurime kõik välja.»

Tolka haigutas, naeratas ja nõustus.

Kiiresti, kuid ettevaatlikult, et mitte kellelegi silma alla sattuda, jooksid nad üle teede, sööstisid põõsastikku, ronisid üle okkaliste tarade, roomasid üles, laskusid alla, jätmata oma teel midagi kahe silma vahele.

Nii sattusid nad pehastunud lehtlale, mille kõrval seisis rohelineks tõmbunud kivikuju. Siis leidsid nad mahajäetud sügava kaevu, seejärel ronisid puuviljaaeda, kust tigeda koera urinat kuuldes silmapilk minema tormasid.

Pugenud läbi okkaliste metsaväänkasvude, jõudsid nad väikese laagrihaigla tagahoovi.

Nad piilusid ettevaatlikult aknast sisse ja nägid ühes palatis tundmatut poisikest, kes igavust tundes laisalt punast õuna keerutas.

Nad koputasid kergelt vastu klaasi ja vehkisid poisile sõbralikult kätega. Poiss aga vihastus ja näitas neile rusikat. Nad solvusid ja näitasid vastu tervelt nelja.

Akki hakkas kahjurõõmus poiss valjusti kisama ja põetajat kutsuma. Kohkunud poisid hüppasid ühekorraga üle tava ja tormasid huupi mööda teerada edasi.

Peagi jõudsid nad kõrgele merekaldale. Vasakul kuhjusid kuristikust lõhestatud mäed. Paremal, tiheda tamme- ja pärnasalu keskel, paistsid madala kindluse rusud.

Poisid peatusid. Oli väga palav.

Tõlmuse põõsastiku taga sumises pidulikult tsikaadide võimas koor.

All loksus meri. Umberringi — ei ainustki hinge.

«See on muistne kindlus,» seletas Vladik. «Otsime, Tolka, ehk leiame midagi vanaaegset.»

Nad otsisid kaua. Ja leidsid pleekinud paberossikarbi, plekiat konservikarbi, äratallatud viisu ja kollase koerasaba, kuid vanaaegseid mõõku, roostetanud raudrüüd, raskeid ahelaid ega inimluid ei leidnud.

Tusastena laskusid nad alla. Siin kaljuseina all, okkalise rohu sees, sattusid nad pimedale avale, mis lõhnas raskusest.

Nad peatusid, mõeldes, mis teha. Sel hetkel kuuldus eemalt laagri poolt äratussignaali, mis kostis siia sääsepärnana.

Oli vaja lahkuda, ja nad otsustasid siia veel kord tulla, võtta kaasa köie, kepi, küünla ja tikud.

Pool teed jooksid nad vaikides, siis väsisid ja hakkasid kõrvuti sammu kõndima.

«Vladik,» lausus Tolka uudishimulikult, «sa mõtled alati midagi välja. Aga kas sa tahaksid olla tõeline vanaaegne rüütel? Mõõgaga, kilbiga, kotkaga ja raudrüüs?»

«Ei,» vastas Vladik. «Ma tahaksin olla mitte vanaaegne, kilbi ja kotkaga, vaid nüüdisaegne, viisnurga ja mausriga. Nagu näiteks üks mees.»

«Nagu kes?»

«Nagu Dzeržinski. Sa tead, Tolka, ka tema oli poolakas. Meil kodus on tema portree ja õde kirjutas sellele poola

keeles: «Armas rüütel. Kogu proletariaadi julge sõber». Kui ta suri, nuttis õde vanglas ja õhtul ülekuulamisel sülitas mingisugusele sandarmikaptenile näkku.»

Laev postiga hilines ja seepärast paks kirjakandja, raskelt ähkides ja vanale okslikule kepile toetudes, jõudis siia mäe otsa alles õhtusöögi ajal.

Tõrjudes eemale teda ümbritsevaid lapsi, nimetas ta neid perekonnanimede järgi, neid aga, keda tundis, ka lihtsalt nimepidi.

«Kolja,» ütles ta bassihäälel ja tõmbas varrukast vaikselt seisvat poisikest, «noh, vennas, kirjuta alla. Ärgem roni ometi käte ette, vallatu rahvas! Laske inimesel alla kirjutada. Sulle, Mišakov, ei ole kirja. Sulle, Barankin, on. Kes see küll sulle niisuguseid pakse kirju kirjutab?»

«Vend kolhoosis kirjutab mulle,» vastas Barankin valjusti, tugevalt õlaga surudes ja läbi poistejõugu trügides. «See on vend Vassili. Mul on kaks venda. Vend Grigori — see on Punaarmee, soomusväeüksuses. Aga see on vend Vassili — tema on meil kolhoosis vanem-tallimeheks. Grigori võeti armeesse, Vassili aga on oma aja juba ära teeninud. Meid on kolm venda ja kolm õde. Kaks kirjaoskajat, üks kirjaoskamatu — liiga väike veel.»

«Ja mitu tädil sul on?»

«Kas teil lehm on?»

«Aga kanad? Kas kits on?» hüüdis Barankinile korraka mitu inimest.

«Tädisid mul ei ole,» vastas Barankin valmisolevalt ja sirutas käe kareda ümbriku järele. «Lehm meil on, sea tapsime ära, ainult põrsas jäi järele. Kitsi meil külas ei peeta. Kitsest on meil vähe kasu, ainult juurviljaaiale kahjuks. Aga mis te naerate?» küsis ta heasüdamlikult ja imestunult, kui kuulis enda ümber üldist naeru. «Ise küsivad, ja nüüd naeravad.»

Kui enamik lapsi oli laiali läinud, astus ligi Vladik Daševski ja küsis, kas temale kirja ei ole. Kirja ei olnud. Ta ähvardas kirjakandjat ootamatult näpuga, hakkas siis ükskõikselt vilistama ja läks minema, pekstes vitsaga maha teeäärse rohu latvu.

Natka Segalova sai tähitud kirja Uraalist, sõbratarilt Veeralt.

Kohe pärast õhtusööki läks kogu sanatoorne rühm Nii-naga alumisele väljakule, kus alustati mängu.

Avarates tubades ja laial lagendikul rõdu ees muutus ebataavaliselt vaikseks ja tühjaks.

Natka läks oma tuppa, avas kirja, millest kukkus välja kriimustatud ja millegipärast petrooleumi järele lõhnav foto.

Jämeda, malmist relssidega toetatud posti juures oli õhele põlvele laskunud Veera ja tõmbas kinni kõvera «raudkassi» pandlaid. Tema musta kinnise tööriietuse ümber oli tõmmatud lai presentvöö, mille metallrõngaste külge oli kinnitatud haamer, tangid ja veel mingisugused riistad.

Võis aru saada, et Veera kavatses ronida posti otsa ja et ta kiirustas, kuna mitte kaugel temast vaatles traate kas insener või elekrotehnik, tema kõrval aga seisis keegi väikesekasvuline mustajuukseline mees — arvatavasti brigadir või kümnik. Ja selle mustajuukselise nägu oli murelik ning vihane, nagu oleks ta äsja kõvasti tõrelda saanud. Päev oli päikesepaisteline. Kauguses paistsid lõpetamata ehituste ebaselged hallid hiiglakogud ja tiheda musta suitsu pilved.

Kiri oli lühike. Veera kirjutas, et ta on elus ja terve. Et praktika varsti lõpeb. Et ta sai ennetähtaegselt lõpetatud töö eest madaldamisabijaama montaažil preemia. Et sai lühihühenduse pärast noomituse. Üldiselt on kõik hästi — ta on väsinud, kosunud ja enne õpingute algust sõidab üngimata Uraalist Moskvasse, kus tahaks kohata Natkat.

Natka vajus mõttesse. Ta vaatas veel kord huviga musta, tolmust tööriietust, raskeid, tugevaid saapaid, tõtlikku haaret, millega Veera tõmbab kinni kümnenaelaseid «raudkasse», ja lükkas foto tusaselt kõrvale, kuna ta kadestas Veerat.

Ootamatult nihkusid kõrvale aknakardina mõlemad pooled ja nende vahelt ilmus nähtavale Barankini ümmargune pea.

«Barankin,» imestas ja pahandas Natka, «miks sa väljakul ei ole? Poisid mängivad, aga sina?»

«See pole mäng,» lausus Barankin veendunult ja laskus rinnuli aknalauale. «Sidusid mul jalad kotti — ja käskisid joosta. Mina astusin ja — patsti maha. Astusin, ja — jälle patsti! Nemad aga naeravad. Siis panid lusikale toore muna, andsid kätte, ja jälle — jookse! Muna muidugi — klops! ja katki. Kas see on siis mõni mäng? Meil kolhoosis võib sihukese mängu eest vitsa saada.» Ta vaatas ette-

heitvalt Natkale otsa ja lisas lahkesti: «Mina jään siia. Ei kao kuskile. Või parem lähen aitan Geikal puid saagida.»

Barankini ümmargune pea kadus.

Minuti pärast aga ilmus ta õhetav nägu jälle aknale.

«Unustasin,» ütles ta Natka rahulolematut nägu märgates. «Läksin väljakust mööda, kus kommunistlikud noored palli mängivad. Peatasid mu ja käskisid: jookse hästi kiiresti, ja kui Segalova on vaba, las tuleb ruttu. Unustasin täiesti,» kordas ta. Ja ta naeratas kohmetult, millegipärast meenutades: «Meil kolhoosis pandi kord öösel ait põlema. Venda ei olnud. Tormasin kuuri hobust rakendama — pime. Äkki lendas sedelgas naela otsast alla ja mulle otse pähe. Nii rikkuski mul mälu ära. Vaevaga ronisin õue. Ait aga põles ja põles...»

«Barankin,» küsis Natka, pannes käe ta tugevale õlale, «kas sul ema on?»

«On. Aleksandraks kutsutakse,» vastas Barankin rõõmsalt. «Aleksandra Timofejevna. Ta on meil kolhoosis karjatalitajaks. Kogu kevade oli voodis. Nüüd pole viga... kosus pisut. Härg puskas teda rindu. Meil on hea härg, tõuloom. Kolhoos ostis möödunud talvel Moršanskist kuuesaja rubla eest... Tulen, tulen!» hüüdis Barankin, pöördues kellegi kauge kähiseva kutse peale ümber. «Geika kutsub,» seletas ta. «Me oleme temaga sõbrad.»

Kui Natka väljaku poole sammus, laskus päike juba mere taha. Hääletult liuglesid hallid õhtused pääsukesed. Viinamarjaväljadel hakkasid suitsema valvelõkked. Süttisid rohelised majakatuled. Öö lähenes kiiresti, kuid mäng oli veel täies hoos.

«Kartuzik annab häid palle,» mõtles Natka, vaadates, kuidas kõva pall vihisedes taeva poole tiirles, hetkeks vanade küpresside teravate latvade kohal peatuma jäi ja samia sirgjoont mööda sujuvalt maa poole langes. Natka hüppas üles, katsus, kas sandaalid on kõvasti kinni, kohendas pearätti, ja pööramata silmi pallilt, jooksis võrgu juurde ning asus Kartuzikust vasakule, tühjale kohale.

«Anna passi,» ütles Kartuzik talle karmilt tasakesi.

«Annan,» vastas Natka samuti poolsosinal ja saatis palli tugeva löögiga kaugele võrgu taha.

«Passi,» kordas Kartuzik. «Rahulikumalt, Natka.»

Aga siis lendas kaval pall vindiga otse kolmanda joone

taha. Viltuse löögiga tagasi saadetuna tiirles pall eemale hüpanud Kartuziku pea kohal.

«Anna!» hüüdis Natka Kartuzikule.

«Võta!» vastas Kartuzik.

«Suru!» hõikas Natka, andes talle madala palli.

«Tehtud!» vastas Kartuzik ja lõi palli vihaga alla.

«Üks—null,» teatas kohtunik, vilistas ja hoiatas: «Segalova ja Kartuzik, ärge ajage juttu, muidu panen karistuspunkti kirja.»

Natka puhkes naerma. Häirimatu Kartuzik naeratas ja nad vahetasid kavalat ning teineteist mõistva pilgu.

«Segalova,» hõikas talle keegi poistest, «sind otsib millegipärast Aljoša Nikolajev!»

«Või veel!» tõrjus Natka. «Mis tal öösel vaja on? Sinna jäi ju Niina.»

Pimedus tihenes. Seisul «üks—null» kustus eha. Seisul «kaheksa—viis» süttisid tähed. Aga kui kohtunik andis lõpuvile, ronis mägede tagant välja selline pimestavalt hele kuu, et alusta või kogu mängu uuesti.

«Matšpall!» hüüdis kohtunik ja peaaegu samal hetkel lendas pall üles võrgu keskpäiga kohale.

«Anna!» palus Natka silmadega Kartuzikut.

«Võta!» vastas Kartuzik vaikse peanoogutusega.

«Suru!» hüüatas Natka silmi vidutades ja kuulis läbi pimeduse tumedat lööki ning kohtuniku kõlavat vilet.

«Segalova ja Kartuzik, ärge ajage juttu!» ütles kohtunik heasüdamlikult, mitte enam märkusena, vaid kuidagi hoiatavalt.

Koju minnes kohtas Natka Geikat; see lohistas enda järel mäest alla tervet virna kolisevaid ja hüplevaid latte. Ta tundis Natka ära ja peatus.

«Fjodor Mihhailovitš küsis teid,» teatas ta mornilt. «Saatis mind otsima, aga mina ei leidnud. Ei tea, milleks teid nii kibedasti vaja oli.»

«Kas midagi on juhtunud?» mõtles Natka ärevalt ja pöördus kiirustades teelt vasakule. Tillukesed kivikesed pudenesid krabisedes ta jalge all. Põõsa juurest põõsa juurde hüpatas laskus ta kiiresti astmestikulist teerada mööda lagendikule.

Kõik oli vaikne ja rahulik. Ta seisis pisut, mõeldes järele, kas maksab minna laagri staapi või mitte, ning otsustanud, et niikuinii on juba hilja ja kõik magavad, astus tasakesi koridori.

Enne kui minna korrapidaja poole ja küsida, milles asi seisis, astus ta oma tuppa, et raputada sandaalidest välja sinna sattunud teravad kivikesed. Süütamata tuld, istus ta voodile. Üks pannal ei tahtnud kuidagi lahti tulla ja Natka sirutas käe lüliti poole. Ent äkki ta võpatas ja tardus: talle näis, et ta pole toas üksi.

Julgemata end liigutada, kuulatas ta, ja nüüd, kuuldes juba selgesti kellegi hingamist, taipas, et tuppa on keegi peidetud. Ta pööras tasakesi lüliti.

Süttis valgus.

Natka nägi, et vastasseina ääres seisab väike raudvoodi, milles sügavalt ja rahulikult magab ikka seesama talle tuttav ja tundmatu poisike. Seesama valgepäine ja tumeda-silmaline Alka.

Kõik see oli väga ootamatu, ja peaasi, täiesti arusamatu.

Valgus lõi magavale Alkale näkku ja ta hakkas vähkrema. Natka tõmbas peast sinise räti ja heitis selle armatuurile.

Üks nagises ja tuppa ilmus valveõe unine nägu.

«Olga Timofejevna,» küsis Natka poolsosinal, «kes see on? Mispärast ta siin on?»

«See on Alka,» vastas valveõe ükskõikselt. «Sind otsiti kogu öhtu. Sulle on laual kiri.»

Kiri oli Aljoška Nikolajevilt.

«Natka!» kirjutas Aljoša. «See on Alka, insener Ganini poeg. Insener töötab praegu Ülemise järve juures veevärgi ehitustöödel. Täna juhtus õnnetus: lõigati läbi maa-alune allikas ja vesi ujutab kaevendeid üle. Insener ise sõitis järve äärde. Ara pahanda, me asetasime voodi esialgu sinu tuppa, homme mõtleme välja midagi muud.»

Voodi ääres seisis valge taburet. Sellel lebasid sinised püksikesed, helesinine särk, ümmargune kivike, pappkarbike ja värviline pilt, mis kujutas üksikut ratsanikku, kes kihutas pimestavalt ereda viisnurkse tähe all.

Natka avas karbikese, sealt hüppasid talle põlvedele kaks halli rohutirtsu.

Natka puhkes tasakesi naerma ja kustutas valguse. Ta ei pahandanud Aljoša Nikolajevi üle.

Enne uue paisu juures olevate ülemiste barakkideni jõudmist keeras insener hobuse teise jaoskonna poole. Juba eemalt nägi ta korratult kaldale visatud kärusid, kirkasid

ja labidaid. Nähtavasti oli vesi tabanud töölisi ootamatu.

Insener hüppas hobuselt maha. Sogane vesi oli valgunud lohku juba enam kui poolteise meetri kõrguselt. Veest paisis väljatõmbamata jäänud mootmisvai ja rahulikult ujusid seal kaks puulabidat.

Insener mõistis, et vesi, tõustes veel poole meetri võrra, valgub tahapoolle ning täidab naaberlohu; kui aga vesi tõusab veel meetri võrra, vajub ta üle harja, ning pöördudes järsku paremale, purustab esimese jaoskonna, kus käis puust rennide paigaldamine.

«Halvasti, Sergei Aleksejevitš!» hüüdis vanemkümnik Djagiljov, kes laskus mäest kahe vankri eel, mis raginal põõsaid murdes vedasid laudu ja palke.

«Millal vesi valla pääses?» küsis insener. «Kus Šalimov on?»

«Kas siis sellise rahvaga saab tööd teha, Sergei Aleksejevitš? Sellise rahvaga võib ainult tühje õlgi peksta. Vesi tuli kella üheksa paiku. Šalimovi brigaad oli töö... Kui vesi alt läbi murdis, jooksid nad sinna-tänna, mind otsima... Kuni nad peatult rabelesid, kuni mind üles leidsid, oli vesi augu juba süllalaiuseks lõhkunud.»

«Kus Šalimov on?»

«Kohe tuleb. Kogub oma külas töölisi.»

Kogu öö kopsisid kirved, lõomasid lõkkesid ja praksusid lõrvikud. Koidu ajaks löödi kokku parv ja tervelt kolm tundi loobiti kiviprügiga täidetud niineriidest kotte kohta, kust purskas vallapääsenud vesi.

Ja kui lõpuks viimane laadung veealusesse avausse oli topitud, pühkis märg, poripritsmetega kaetud insener oma ohetama lõõnud näo puhtaks ja astus kaldale.

Kuid vaevalt jõudis ta põlvili laskuda, et lõkkest põlevat sütt võtta, kui kaldalt kostis käre, kisa ja vandumist. Insener hüppas üles ja viskas süütamata paberossi kõrvale.

Maapinnast välja tungides pulbitses ja vahutas vesi nagu keevas katlas. Suletud allikasoon oli endale tee teinud pisut kaugemal ja purskas nähtavasti veel suurema jõuga kui varem.

Insener astus vihaseist maakaevajaist mööda Djagiljovi ja Šalimovi juurde. Ta viis nad mööda lohu serva sellesse kohta, kus lõhk oli ümbritsetud madala, kuid paksu kivi-valliga.

«Teate mis!» lausus ta. «Paneme siia kolmkümmend inimest. Kaevake põiki, ja me laseme vee mäest alla.»

«Aga missugune maa siin on, Sergei Aleksejevitš!» vaidles vastu Djagiljov, vahetades Salimoviga pilke. «Hea, kui me esialgu vaevalt meetrit nelikümmend ööpäevas teeme, aga edasi, näete ise, on paljas kivi.»

«Kaevake,» kordas insener, «kaevake vahetuste kaupa, vahetpidamata. Edasi aga purustame dünaamiidiga.»

«Meil pole dünaamiiti, Sergei Aleksejevitš, asjata ainult kurnate inimesi.»

«Kaevake,» kordas insener, lahti päästes seismisest väsinud hobust. «Tuleb hankida, muidu on kogu meie töö kadunud.»

Jõudnud laagrisse, ei läinud insener Alka juurde, vaid võttis telefoni ja taotles kaua ning tungivalt ühendust Sevastopooliga. Lõpuks sai ta selle, kuid «Vzrövselpromist»¹ vastati, et ilma Moskva korralduseta ei saa talle anda ühtki kilogrammi dünaamiiti.

Insener sõitis välja maanteele, pöördus paremale ja traavis mere kallast mööda maanina poole, kus kaljuse pargi keskel paistsid ilusad valged hooned. See oli endine jõukas mõis, nüüd aga pioneerilaagri šeff, KTK² ja Rahvakomissaride Nõukogu puhkekodu Ai-Suu.

Ta hüppas ilusa kõrge raudvärava ees maha, astus valveruumi ning küsis, kas ei ole ehk puhkajate hulgas seltsimees Samarinit või Gitajevitši. Talle vastati, et Samarin sõitis juba hommikul Jaltasse ja tuleb tagasi alles õhtuks, Gitajevitš aga on siin.

Insener võttis loa ning suundus piitsa vastu porist säärikut plaksutades allee sügavusest paistva valgusviiru poole.

Ta kohtas Gitajevitši mere äärde viiva trepi juures. See oli tumedate, juba halliksminevate juustega mees, suurte ümmarguste prillide ja laia musta habemega.

«Terel» lausus insener valjusti ja tõstis käe mütsi sirmi juurde.

Gitajevitš vaatas imestusega seda äkitselt ilmunud inimest poriseis säärikuis ja saviga määrdunud frentšis.

«Ah... Ah!... Sergei!» sõnas Gitajevitš järsku kraak-suva häälega ja naeratas. «Kust sa tuled? Ja missugune

¹ Vzrövselprom — põllumajanduslike lõhkeainete tööstus.

² KTK — Kesk-Täitevkomitee.

sa välja näed — säärikud, frentš... nuut! Kas otse luulelt polgu staapi või?»

«Asja pärast, seltsimees Gitajevitš,» vastas Sergei ja surus talle ulatatud kätt. «Kiire asi.»

«Jäta, jäta,» lausus Gitajevitš pingile istudes. «Ajalehti ma ei loe, telegramme ei ava. Millest tahad? Meenutame vanu aegu... diviisi, Bessaraabiat. Noh, räägime siis — seda teen meelsasti, aga asjaajamistest säästa mind. Mul pole siin ei auastet, ei ametit ega kohustusi. Laman päikesepaistel ja näed, loen luuletusi.»

«On asja, seltsimees Gitajevitš,» kordas Sergei kangekaelselt. «Kui poleks tähtis, ei palukski.»

«Kus Palitsõn on? ... Matussevitš? Ja see... kuidas ta nüüd oli? Noh, armiga põsel. Ah sind! Kuidas ta nüüd oli, see armiga?» jätkas Gitajevitš, otsekui poleks Sergeid kuulnudki.

«Palju oli armidega, seltsimees Gitajevitš. Ma olen ise ka armiga,» jätkas Sergei. «Mul on dünaamiiti vaja. «Vzrövselprom» ei anna. Ütleb, et Moskvast vaja luba hankida. Aga kui teie kirjutate, siis annab. Teie puhkekodu on meie šeff. Teie puhkate, seega olete ka šeff.»

«Missugust dünaamiiti? Missugused šefid?» küsis Gitajevitš ärritunult. «Ja kustkohalt sa mulle kaela langesid? Mina käin suplemas, tulen, loen luuletusi, ja tema äkki: töö... dünaamiit... šefid... Noh, mis sul on? Arvatavasti mingisugune tühine asi?»

«Asi on tühine,» nõustus Sergei ja jutustas kõik, mis oli vaja.

Lõppes sellega, et Gitajevitš kortsutas kulmu, võttis talle ulatatud paberi ja pliiatsi, kirjutas midagi ning andis Sergeile.

«Võta,» lausus ta natuke jämedalt. «Sinust juba lahti ei saa.»

«Teie kool, seltsimees Gitajevitš,» vastas Sergei, ja peitnud paberi, lisas: «Ma tundsin Ukrainas üht diviisikomissari, keda vägede juhataja ükskord peavahti pani. Otles, et muidu ei saavat temast lahti.»

Pilutades kitsaid karme silmi tuhmide prilliklaaside taga, vaatas Gitajevitš viltu pilguga ja naeruse näoga, nagu julgustades Sergeid: noh, eks jätka, jätka. Ent Sergei ei vaadanud enam tema poole, vaid võttis vaikides portsiagarist päberossi.

«Pani peavahti, ütled?» küsis Gitajevitš ootamatult

lõbusa, kuid ikka samasuguse kraaksuva häälega ja võttis Sergei käest kinni ning patsutas talle sõbralikult õlale.

«See oli ammu, Sergei,» lisas ta juba vaiksemalt.

«Ammu, seltsimees Gitajevitš.»

«Tähendab, sa pole enam armees?»

«Insener. Reservkomandör.»

«Miks sa, Sergei, siis inseneriks hakkasid? Ma ei mäleta, et sul selleks mingisuguseid eeldusi oleks olnud... Pea, kuhu siis nüüd?» küsis Gitajevitš, nähes, et Sergei üles tõuseb ja välitasku suleb. «Jah, sul on nüüd dünaamii. Noh, kui vaba aega leiad, astu sisse. Ainult tule ilma igasuguse asjata. Lähme mere äärde, supleme, ajame juttu. Oled üksi?» küsis Gitajevitš miskipärast vaiksemalt ja õrnemalt ning vaatas Sergeile näkku.

«Üksi. See tähendab, meid on kaks — mina ja Alka,» vastas Sergei. «Kaks, mina ja poeg,» kordas ta ja vaikis.

«Noh, nägemiseni,» lausus Gitajevitš, kes tahtis nähtavasti midagi öelda või midagi küsida, kuid mõtles ümber — ei öelnud ega küsinud midagi, vaid surus ainult tugevamini kui tavaliselt talle ulatatud kätt.

Et teed järve äärde lühendada, läks Sergei põiki üle tee-
raja, kuid veel enne mäeseljandikule jõudmist meenus talle, et oli unustanud sõita laagrisse ja saata auto Sevastoopolisse. Pahasena oma hooletuse üle ja kartes, et masin võidakse ära saata mujale, peatas ta väsinud hobuse.

Teerada oli metsik, rohuga umbe kasvanud, kiviprahiga kaetud. Lähedal paistsid väikese vanaaegse, lagununud torniga kindluse rusud, kus kasvas tihe, madal ja kähhar põõsastik.

Hobune jäi kuulutama ja teerajale hüppasid põõsaste tagant kaks poisikest. Üks neist hoidis keppi, mille otsa oli kinnitatud tavaline steariinküünal, teine aga tassis suurt peenikese nõõri kera.

Sattunud vastamisi tundmatu mehega, kohmetusid mõlemad poisikesed.

«Laagrist?» küsis Sergei. «Noh, tulge õige siia!»

«Laagrist,» vastas pikem poiss vastumeelselt ja püüdis küünalt ning keppi selja taha peita. «Me jalutasime.»

«Teate mis,» ütles Sergei. «Te jalutate hiljem, praegu aga annan teile kirja; viige see kiiresti laagriülemale ja öelge: seadku mulle tunni aja pärast valmis auto Sevastoopolisse sõiduks.»

Seni kui Sergei kirjutas, vahetasid mõlemad poisid pilke ja vanem noogutas rahustavalt nooremale.

Taibates, et juhuslikult kohatud inimene neid milleski halvasti ei kahtlusta, võtsid nad meelsasti kirja ja kadusid kiiresti põõsastesse.

Mägedes, õnnetuskohal, oli vesi ümbruse laialt üle ujutunud.

Alumise põõsastiku kohal lendlesid läbilõikavalt siristades ehmunud linnud.

Kuiv rohi, kõrred, ruuge kobrutav vaht — kõik see ujus ja tiirles sogase vee pinnal.

«Kas kaevasite palju välja?» küsis Sergei brigadir Šalimovilt, kes riidles väikese kuivetanud mullakaevajaga.

«Ei ole veel mõõtnud,» vastas Šalimov aeglaselt sõnu lausudes. «Kuupmeetrit kümme peaks olema.»

«Vähe,» ütles Sergei. «Halvasti töötad, Šalimov.»

«Pinnas on raske,» vastas Šalimov ükskõiksel, «mitte muld, vaid lausa kivi.»

«Kuidas siis kivi! Kivi on veel kaugel. Vaata, Šalimov, tuleb hädä. Ujutab teise jaoskonna üle ja me jätame lapsed ilma veeta.»

«Kuidas saab siis ilma veeta!» nõustus Šalimov. «Juua ei saa, lõunat keeta ei saa, vanni teha ei saa, lilli kasta ei saa. Kuidas saab ilma veeta!» lõpetas ta käsi laiutades ja istus rahulikult kivile, kavatsedes alustada pikka ja heasõdamlikku jutuajamist.

«Halvasti, Sergei Aleksejevitsš!» hüüdis hingeldav kümnik Djagiljov. «Vaadake lohku, aina purskab põhjast, aina purskab! Ja kustkohalt tuleb säherdune jõud? See pole allikas, vaid maa-alune jõgi ise.»

«Nägin,» vastas Sergei. «Hommikuni peame vastu.»

«Kas tõesti peame, Sergei Aleksejevitsš?»

«Peab pidama.»

Sergei andis käsu: niipea kui paljastuvad kivid, panna inimesed auke puurima, mullakaevajad aga viia üle väikese nõo juurde kaevama kraavi, mis võiks vee eemale juhtida ja takistada selle ülevoolamist veel kolme-nelja tunni kestel.

«Djagiljov,» lausus ta lõpuks, «mina tulen tagasi öösel, hoidu ajaks. Sina vastutad. Ja ärge te Šalimoviga riidelge, vaid töötage. Alati, kui ma siia tulen, on kaebamisi: kas Šalimov kaebab sinu peale või sina Šalimovi peale. Kas

möödunud kümmepäevaku eest on töölistega arved õien-
datud?»

«Ammu juba, Sergei Aleksejevitš. See oli veel vana
palgalehe järgi, enne teie tulekut, eelmine tehnik kirjutas
alla.»

«Näidake pärast mulle kõiki neid palgalehti,» lausus
Sergei. «Nüüd ma sõidan.»

Jalta juures pääses valla äikeseraju. See viitis ära kaks
tundi: autojuht oli sunnitud vähendama kiirust, sest libeda
tee järskudel kurvidel libises masin tublisti. Sevastopoli-
lisse jõudsid nad alles kella kaheksaks õhtul. Oli vaja
pikki telefonikõnesid, oli vaja rajoonikomitee sekretäri ja
isegi linna komandandi vahelesegamist, et saada läbi-
pääsuluba ja avada «Vzrõvselpromi» kinnipitseeritud laod.

Ja kui väike, kuid raske kast ettevaatlikult autosse oli
asetatud, lähenes kellaosuti juba poole üheteistkümnele.

Kuu ei paistnud läbi tihedate mustade pilvede isegi nõrga
valguskumaga. Mäetippude kontuurid olid kadunud. Olid
hajunud pimedusse salud, aiad, põllud, viinamarjaväljad,
ja ainult laia ühetasase maantee vööt, otsekui sulatatuna
autolaternate silmipimestavast valgusest, helkis niiskelt ja
kollakalt.

«Noh, lase käia!» lausus Sergei julgustavalt ja istus
autojuhi kõrvale. «Õõ on pime, aga tee pikk.»

Alles nüüd, istudes rappuva auto nahkpatjadel, tundis
Sergei, et ta on tublisti väsinud. Lõõnud kinni vihmamantli
hõlmad ja tõmmanud mütsi laubale, sulges ta silmad. Ja
nii, poolunes, istus ta kaua, vaikides ning ainult koerte
haukumise ja hirmutatud kanade kaagutamise järgi möö-
dalibisevaid asulaid ja külasid aimates.

«Tuu-u! Tuu-u-u!...» undas helisevalt ja ärevalt signaal
ning sujuvalt õõtsus auto arvututel järskudel kurvidel.

Tee tõusis mäkke.

Ja see läbipaistmatu tähtu pimedus, see värske ning
niiske tuul, koerte summutatud haukumine, heina ja küpse
viinamarja lõhn meenutasid Sergeile midagi rõõmsat ning
ühtaegu midagi väga noort ja kauget.

Millegipärast lõõmas lõke. Tasakesi ratsmeid kõlistades
trampisid sealsamas lähedal mitut tõugu hobused.

«Tuu-u-u!» undas masin kõlavalt, lennates üha järse-
malt ja järsemalt mäkke.

...Tumedad hobused, mustad ja kõrvid, olid nähtama-

lad, ent üks, valge lakaga, väike ja naljakas Pegaška,
oli tõstnud üles lühikese pea ja ajanud pikad kõrvad kikki
ning kuulatas erksalt arusaamatut müra.

«See on minu hobune!» ütles Sergei ja tõusis helisevaid
kannuseid kõlistades lõkke äärest üles.

«Jah,» nõustus vahisalga ülem, «see lahja, veel maha-
lõmata loom on sinu hobune. Aga mis seal eespool tee
peal mõriseb?»

«Hästit! Vaatame!» hüüdis Sergei raevunult ja hüppas
Pegaškale, ning otsekohe selgus, et see on parim hobune
selles purustatud, kuid uljas armees.

«Hälvastil!» hüüdis talle vahisalga tark ja ettevaatlik
ülem järele. «See on häire, need on valged.»

Ja otsekohe kustus lõke, kolksatasid kättehaaratud püssid.

«Need on sõjapõgenikud!» hüüdis tagasijõudnud Sergei.

«Need pole valged, vaid lihtsalt sõjapõgenikud. Neid on
palju, terve voor.»

See valmistas kõigile nii palju rõõmu ja nalja, et nad
sõutaskid heledad lõkked ja jõid lõbusalt teed, kostitades
leivaga sõjapõgenikest poisse ja tüdrukuid, kes vahtisid
neid suurte usaldavate silmadega.

«See on minu hobune!» ütles Sergei uhkelt, näidates
lastele väikest valgelakalist Pegaškat. «See on väga hea
hobune.»

Ent rumalad lapsed ei mõistnud seda ja närised ahnelt
musta leiba.

«See on hea hobune,» kordas Sergei raevuselt ja kann-
amatult ning vaatas rumalaid lapsi ebasõbralike silma-
dega.

«Hea hobune,» kordas vene keeles pisut kogelev kõh-
nuke, sihvakas, tütarlaps, vōbisedes katkise kireva rätiku
sees. «Hobune on hea, ja sa ise oled hea.»

«Tuu-u-u!...» huilgas masin ja Sergei otsustas: «Stopp!
Kõllalt. Nüüd on aeg ärgata.»

Kuid silmad ei avanenud.

«Kõllalt!» mõtles ta rahutult, kuna ilus unenägu võttis
juba järsu pöörde sinnapoole, kus oli pime, häiriv ja häda-
ohtlik.

Sis aga käis tugev raputus, masin jäi seisma ja auto-
juht lausus valjult:

«Peatās! Teeme suitsu! See on Baidarō.»

«Baidarō!» kordas Sergei mehaaniliselt ja avas silmad.
Masin seisis mäeseljandiku kõige kõrgemal tipul. Mäge-

desse eksinud pilved olid jäänud selja taha. Kaugel jalge all uinus mustendavais küpressides kogu Lõunakallas. Umberringi oli vaikne ja rahulik. Uni oli kadunud.

Nad panid suitsud ette ja kihutasid kiiresti edasi, kuna oli juba kaugelt üle kesköö.

Kui Natka ärkas, nägi ta Alkat.

Alka seisis, olles avanud karbikese, ja imestas, et see oli tühi.

«Kas sina tegid lahti või ronisid nad ise välja?» küsis Alka, osutades karbikale.

«Mina, kogemata,» tunnistas Natka. «Ma tegin lahti ja isegi kohkusin.»

«Nad ei hammusta,» rahustas teda Alka. «Nad ainult hüppavad. Kohkusid sa väga?»

«Väga,» tõendas Natka poisi suureks meeleheaks ja viis ta pesemisruumi.

«Alka,» küsis Natka, kui nad pärast pesemist rõdule läksid, «ütle mulle, palun, mis inimene sa oled?»

«Inimene?» küsis Alka imestunult. «Noh, lihtsalt inimene. Mina ja isa.» Ta vaatas tõsiselt Natkale otsa ja küsis: «Aga mis inimene sina oled? Ma tunnen sind. Sina sõitsid meiega ühes vagunis.»

«Alka,» küsis Natka, «mispärast siis ainult sina ja isa? Miks teie ema ei tulnud?»

«Ema ei ole,» vastas Alka.

Natka kahetses, et oli esitanud sellise ettevaatamatu küsimuse.

«Ema ei ole,» kordas Alka, ja Natkale näis, nagu kahtlustaks poiss teda milleski, sest Alka vaatas teda umbusklikult ja peaaegu vaenulikult.

«Alka,» ütles Natka, tõstis poisi sülle ja osutas merele, «vaata, kui kiire ja suur laev.»

«See on valvelaev,» vastas Alka. «Ma nägin seda juba eile.»

«Miks valvelaev? Võib-olla tavaline?»

«See on valvelaev. Sa ära vaidle. Isa ütles mulle nii, ja tema teab paremini kui sina.»

Sel päeval valmistuti laagris esimeseks lõkkeks ja Natka viis Alka oktoobrilaste juurde.

Lagendikul oli paljajalgne pioneer Vassiljuk roninud kummargil seisva Barankini seljale ja õpetas kerget ning

saavat baaskiiri Eminent, kellel oli punane lipp käes, tema õlgadele hüppama.

«Sa ei hüppa õigesti, Emka,» kordas Vassiljuk kannatlikult. «Kui oled hüpanud, seisa rahulikult, aga ära siputa jalgu. Sina sipled — mina löön kõikuma, ja me lendame koos sinuga Barankinile otse pähe. Oh sind! Noh, kuidas ma saan sinuga kokku rääkida?» kurvastas ta, kui nägi, et Emine ei saa aru ühestki sõnast. «Ah, hea küll, jookse. Pärast tuleb Julai, küllap ta sulle teie keeles selgeks teeb.»

Emine hüppas maha. Märgates Alkat, ta peatus ning vaates uudishimulikult seda väikest, talle tundmatut mehi-keest.

«Pioneer?» küsis ta julgelt, osutades poisi punasele kaelarätile.

«Pioneer,» vastas Alka ja ulatas talle värvilise pildi kihutavate ratsanikega. «See on valge,» püüdis Alka teda petta, pilgutades kelmikalt silmi ja osutades sõrmega ratsanikule. «See on valge. See on tsaar.»

«See on punane,» vastas Emine ja naeratas veel kelmikamalt. «See on Budjonnoi.»

«See on valge,» kordas Alka visalt ja näitas mõõgale. «Näed, mõök!»

«See on punane,» kordas Emine kindlalt ja osutas hallile papaahale. «Näed, viisnurk!»

Ja mõlemad, väga rahul sellega, et teineteisest hästi aru said, puhkesid naerma ning jooksid hüpeldes põõsaste poole, kust kuuldus oktoobrilaste ebakõlalist laulu.

Saatnud Alka oktoobrilaste juurde, pöördus Natka ise männisalu poole ja kohtas Joskat. Ühes käes tassis Joska midagi pikka, mis oli torusse keeratud, teises — väikest, tugevasti seotud kompsukest.

«Kust sa tuled? Kuhu lähed?»

«Klubis käisin,» vastas Joska kiiresti ja vastumeelselt, kõrvale põigeldes ja kompsukest selja taha peites. «Klubis plakatite järel. Me hakkame praegu lugema jutustust tankidest.»

«Joska,» imestas Natka, «miks siis tankidest, kui sul on täna plaanis pioneeri-autoteeparandaja meelepea, aga mitte tankid?»

«Meelepea hiljem. Me tulime täna suplemast ja nägime, kui neli tanki roomasid. Huvitav! Mina ruttu raamatu kokku. Mõtlesin, et vaja õige täna, kuni see huvi pakub, tankidest lugeda.»

«Noh, hüva, Joska. See on hea. Aga mis on selles kompsukeses, mida sa selja taha peidad?»

«Selles? Selles on pähklid,» lausus Joska meeleheitega, keksides kannatamatult ja hoidudes Natkast eemale. «Ma mõtlesin niisuguse mängu välja. Instruktor kirjutas mulle seitse küsimust tankidest. Noh, kes vastab ära, aga kes ei vasta...»

«Aga ütle vähemalt, kust sa pähklid võtsid?»

Ent siin hüppas puiklev Joska üles, nagu oleksid kivid väga tugevasti ta paljaid kantu kõrvetanud, raputas pead ega jäänud uusi pärimisi ootama, vaid lipsas põõsastesse.

Lõkkeks ettevalmistamise ajaks läksid segi ja lagunesid kõik salgad. Lauljad läksid laulukoori, võimlejad spordiväljakule, tantsijad klubisse. Ja kasutades seda lõbusat segadust, kadusid tasakesi, teistele märkamatu laagrist ära kaks poissi.

Jõudnud metsikut teerada mööda väikese kindluse varemeteni, võtsid nad välja kera peenikest nõõri ja jupi steariinküünalt. Nad lükkasid kõrvale lõhnava koirohu tihedad varred ja jõudsid väikese musta avauseni lagunenenud torni jalal.

Keskpäevane päike oli silmipimestavalt hele ja rõsusest lõhnava avaus näis seetõttu veelgi mustemana ja mõistatuslikumana.

«Aga mis siis, kui meil nõõri ei jätku, kuidas siis saab?» küsis Vladik küünalt pika kepi otsa sidudes. «Ja mis siis, kui äkki kaob maa jalge alt? Mina, Tolka, olen kuskilt midagi niisugust lugenud, et lähed... lähed mööda maa-alust käiku, äkki — trahh! ja sa lendad sügavikku. Aga all, selles sügavikus, on igasugused rästikud... maod...»

«Missugused maod?» küsis Tolka, vaadates rõsket musta ava. «Ja miks sa, Vladik, alati nisukest loba välja mõtled? Kord on sul vaja end pulbriga hõõruda, kord on sul maod. Sa seo õige küünal tugevamini kinni, muidu lendab ta otsast ära, vaat siis sulle maod.»

«Aga mis siis, Tolka,» jätkas Vladik mõtlikult, küünla ümber nõõri mässides, «aga mis siis, kui me alla laskume ja äkki torn ümber kukub ning me jääme maa-alustesse käikudesse? Ka seda olen ma kuskilt lugenud. Algul sõid nad küünlad ära, siis viisud, siis rihmad, lõpuks pistsid vist ka üksteist kinni. Väga huvitav raamat.»

«Ja miks sa, Vladik, alati sihukest loba loed?» küsis

Tolka juba üsna kartliku häälega ja hakkas jälle mustendavat ava uurima.

«Ronime!» katkestas teda Vladik. «Ja mis siis, et räägin! Ma narrin sind, tola.»

Ta süütas küünla ja asetaski ettevaatlikult jalad vildakale kivikünnisele. Tolka ronis talle, järele, hoides käes hargnevat nõõrikera.

Kombates tasakesi iga kivi, läksid nad meetrit viis. Siis pöördus kõik järsult paremale. Heitnud veel kord pilgu valgusele, pöördusid nad otsustavalt paremale. Kuid oma pettumuseks sattusid nad väikesesse kopitanud keldrisse, mis oli täis prahti ja kivipuru. Mitte mingisugust maa-alust käiku polnud.

«Kah mul kindlus,» vihastas Tolka. «Ja kõik, Vladik, on sinu süü. Ronime ja ronime. Noh, ja ronisimegi. Lähme parem tagasi, ma juba astusingi jalaga mingisuguse rämpsu sisse.»

Nad pugesid keldrist välja, ja hoides kätega kinni esile-
tungivaist müürikonarustest, ronisid põõsaid täis kasvanud
torni otsa. Siit oli näha meri — tohutu suur ja lage.

Laskunud alla rohule, muutusid poisid vaikseks ja päi-
kese tõttu silmi kissitades lebasid kaua sõnagi lausumata.

«Tolka!» ütles Vladik äkki ja ta silmad löid särema
nagu alati, kui ta midagi huvitavat välja mõtles. «Aga
mis siis, Tolka, kui lendaksid siia aeroplaanid, tungiksid
peale tankid, kahurid, tuleksid kokku valged kogu maa-
ilmast ja purustaksid Punaarmee ning seaksid kõik vana-
viisi? ... Kuidas meie siis sinuga oleksime?»

«Mida veel!» vastas ükskõikselt Tolka, kes oli juba har-
junud oma seltsimehe kummaliste fantaseerimistega.

«Ja nad purustaksid Punaarmee,» jätkas Vladik kange-
kaelselt ja julmalt, «pooksid üles kõik kommunistid, hei-
daksid vanglasse kommunistlikud noored, ajaksid laiali
kõik pioneerid — mis meie siis teeksime?»

«Mida veel!» kordas Tolka juba ärrituses, sest isegi
tema, kes oli harjunud Vladiku väljamõeldistega, leidis
need sõnad olevat liiga solvavad ja võimatud. «Nagu
olekski meie omad neile juba alla andnud! Tead, missu-
gune Punaarmee meil on? Üle maailma. Meil on endil tan-
kid olemas. Sa oled rumal, tola. Sa tead isegi kõike, aga
meelega pärid ja pärid...»

Tolka punastas, turtsatas põlglikult ja pöördus Vladikust
kõrvale.

«Noh, ja mis siis, et rumal! Mis siis, et tean,» jätkas
Vladik rahulikumalt. «Aga kui oleks? Mis me siis teek-
sime?»

«Siis mõtleksime midagi välja,» ohkas Tolka.

«Mis seal mõelda,» sõnas Vladik ruttu. «Me läheksime
mägedesse, metsa. Koguksime salga ja sooritaksime kogu
eluaja kuni surmani valgetele rünnakuid ja ei reedaks ega
annaks iialgi alla. Iialgi!» kordas ta ja vidutas halle sära-
vaid silmi.

Jutt muutus huvitavaks. Tolka toetus küünarnukkidele
ja pöördus Vladiku poole.

«Ja niiviisi elaksimegi kogu elu üksinda metsas?» küsis
ta lähemale nihkudes.

«Miks üksinda? Vahel riietuksime ümber ja läheksime
linna käskude järele. Siis tööliste juurde. Kõiki töölisi nad
ju ikka üles ei poo. Kes siis töötama hakkab — pursuid
ise või?»

«Tasem, Vladik!» sosistas äkki Tolka ja pigistas seltsi-
mehe küünarnukki. «Vaata, Vladik, kes see on?»

Põõsaste tagant väljus musta habemega tundmatu mees.
Käsi hoidis ta midagi piklikku, mis oli keeratud paberisse.
Nähtavasti ruttas ta väga. Vaadates ringi, seisis ta mõne
aja liikumatult, lükkas siis otsustavalt põõsad kõrvale ja
kadus musta avausse, millest alles hiljuti olid väljunud
poisid.

Mitte hiljem kui viie-kuue minuti pärast ronis ta tagasi
ja kadus kiiresti põõsastesse.

Segadusse viidud poisid vahetasid vaikides pilke, libis-
tasid end tasakesi alla ja hüppasid ettevaatlikult kummar-
dudes teerajale.

Siin nad kohtasidki Gitajevitši juurest tagasi tulevat
Sergeid, kes käskis neil laagriülemale kirja edasi anda.

«Kas sa tead, kus mu isa on?» küsis Alka enne magama-
heitmist. «Tal juhtus mingi õnnetus. Ta istus hobusele ja
sõitis mägedesse.»

Alka mõtles siis pisut, vähkres teki all ja küsis ootama-
tult:

«Aga kas sinul, Natka, on kunagi õnnetus juhtunud?»

«Ei, ei ole juhtunud,» vastas Natka veidi ebakindlalt.

«Aga sinul, Alka?»

«Minul?» Alka takerdus. «Minul, Natka, juhtus väga-
väga suur õnnetus. Ainult sellest ma sulle praegu ei
jutusta.»

«Tal suri ema,» mõtles Natka millegipärast, ja et poiss
seda ei meenutaks, istus Natka ta voodi servale ning jutus-
tas talle naljaka loo paksust kassist, keda pettis kaval
jänas.

«Maga, Alka,» lausus Natka, kui oli jutustuse lõpetanud.

«On juba hilja.»

Ent Alkal polnud und.

«Jutusta siis mulle ise midagi,» palus Natka. «Jutusta
mingisugune lugu.»

«Ma ei tea lugu,» vastas Alka pärast lühikest mõtlemist.

«Ma tean üht muinasjuttu. Väga ilus muinasjutt. Ainult see
pole niisugune... pole kassidest ega jänestest. See on
julge sõjamuinasjutt.»

«Jutusta mulle, Alka, julget sõjamuinasjuttu,» palus
Natka, kustutas tule ja istus poisikesele lähemale.

Ja Alka, roninud padjale istuma, jutustas Natkale uhkest

Maltšiš-Kibaltšišist¹, reetmisest, kindlast sõnast ja mõistatamata jäänud Sõjasaladusest.

Siis ta uinus, Natka aga vähkres veel kaua, mõeldes Alka kummalisele muinasjutule.

Oli juba väga hilja, kui pärani avatud aknasse tungis kauge tugev kõmin, otsekui oleksid võimsad, rasked patareid merel kogupaugu andnud.

Natka võpatas, kuid talle meenus kohe, et eile oli hoiatatud kõiki pioneerijuhte, et kui öösel kostavad mägedest plahvatused, siis ärgu kohkutagu — nii on vaja.

Ta läks kiiresti laste tuppa.

Päevasest jooksmisest väsinud lapsed magasid raskelt ja ainult kolm või neli tõstsid pead ning kuulatasid ehmunult arusaamatut müra. Natka rahustas neid ja läks oma tuppa tagasi. Ta lükkas ukse lahti ja nägi, et Alka seisab padjal, hoides kinni voodiotsast, veel unised silmad pärani:

«Mis see on?» küsis ta äreva poolsosinaga.

«Maga, Alka, maga!» vastas Natka ruttu ja asetas poisikese pikali. «See pole midagi. Sinu isa parandab õnnetust.»

«Ah isa...» kordas Alka naeratades, sulges silmad ning uinus peaaegu kohe.

Oktoobrilapsed olid kõige üksmeelsem rahvas rühmas. Nad hoidusid alati ühte: kui lauldi, siis lauldi; kui mängiti, siis mängiti. Nad isegi ei nutnud üksikult, vaid kooris, nagu see juhtus hiljuti, kui neid mägedesse ekskursioonile ei võetud.

Keskpäeval viis Natka nad lagendikule, männivõsa juurde, sest oktoobrilaste salgajuht Roza Kovaljova oli sel päeval laagrikorrapidaja abiks.

Vaevalt jõudis Natka murule istuda, kui oktoobrilapsed kisaga tormasid võimalikult lähemale kohti võtma ja asetused ruttu ta ümber lõbusa paljajalgse tähekesena.

«Jutusta, Natka!»

«Loe, Natka!»

«Näita pilte!»

«Laula, Natka!» hüüdsid oktoobrilapsed mitmehäälselt, ulatades talle raamatuid, pilte ja — teadmata milleks — pakkusid isegi rebestunud trummi ning sabata linna katkist, luitunud topist.

¹ Maltšiš on tuletatud venekeelsest sõnast мальчик — poiss, Kibaltšiš on pärisnimi.

«Jutusta, Natka, midagi huvitavat,» palus tuseselt oktoobrilaps Karassikov. «Eile Roza lubas jutustada midagi huvitavat, rääkis aga, kuidas käsi pesta ja hambaid puhastada. Kas see on siis huvitav?»

«Jutusta, Natka, muinasjuttu,» palus sinisilmaline tüdrukuke ja naeratas süüdlaslikult.

«Muinasjuttu?» jäi Natka mõtlema. «Ma ei tea muinasjutte. Aga siiski... ma jutustan teile Alka muinasjutu. Tohib?» küsis ta kuulatama jäänud Alkalt.

«Tohib,» lubas Alka, vaadates uhkelt vaikseks muutunud oktoobrilapsi.

«Ma jutustan Alka muinasjutu oma sõnadega. Aga kui ma midagi unustanud olen või valesti ütlen, siis las ta parandab mind. Noh, kuulake!»

Palju-palju aastaid tagasi, kui maal oli vast lõppenud sõjamüra, elas Maltšiš-Kibaltšiš.

Sel ajal oli Punaarmee ajanud ära kaugele neetud buržuunide¹ valged väed ja vaikseks olid muutunud need avarad põllud ja rohelised aasad, kus kasvas rukis ja õitses lätar, kus tihedate aedade ja kirsipõõsaste keskel seisis majake, milles elasid Maltšiš, keda hüüti Kibaltšišiks, ja Maltšiši isa ning Maltšiši vanem vend, aga ema neil ei olnud.

Isa töötas — niitis heina. Vend töötas — vedas heina. Ja Maltšiš ise aitas kord isa, kord venda või mängis lihtsalt teiste poistega, hüppas ja vallatles.

Hopp!... Hopp!... Küll on hea! Ei vingu kuulid, ei kõmata mürsud, ei põle külad. Pole vaja kuulide eest põrandale heita, pole vaja mürskude eest keldrisse peita, pole vaja tulekahjude eest metsa joosta. Pole vaja buržuuline karta. Pole kellelegi vaja maani kummardada. Ela ja tööta — hea elu!

Siis läks Maltšiš-Kibaltšiš kord õhtu eel trepile. Vaatas — taevas on selge, tuul soe, päike on ööseks Mustade Mägede taha laskumas. Kõik oleks nagu hästi, kuid siiski ei ole. Kuuleb Maltšiš, kuidas müriseb miski või taob. Maltšišile näib, nagu ei lõhnaks tuul õite järele aedadest ega mee järele aasadelt, vaid suitsu järele tulekahjudest või püssirohu järele plahvatustest. Ta ütles seda isale, isa aga oli tulnud koju väsinuna.

«Mis sa nüüd!» ütles isa Maltšišile. «Need on kauged

¹ Buržuin on tuletatud venekeelsest sõnast буржуй — pursui.

äikesed, mis Mustade Mägede taga mürisevad. Need on karjased, kes Sinise Jõe taga suitsuseid lõkkeid teevad, karja hoiavad ja õhtueinet keedavad. Mine, Maltšiš, ja maga rahulikult.»

Maltšiš läks. Heitis magama. Aga uni ei tule — mitte kuidagi ei jää magama.

Äkki kuuleb ta tänaval müdinat, aknal koputust. Vaatab Maltšiš-Kibaltšiš ja näeb: akna juures seisab ratsanik. Hobune on süsimust, mõök on valge, papaaha on hall, aga viisnurk punane.

«Hei, tõuske!» hüüdis ratsanik. «Õnnetus tuli, kust ei oodatud. Meile tungis kallale neetud buržuiin Mustade Mägede tagant. Juba jälle vihisevad kuulid, juba jälle lõhkevad mürsud. Meie salgad võitlevad buržuiinidega ja sõnumiviijad kihutavad kutsuma kauget Punaarmeed.»

Punase tähega ratsanik lausus need häiresõnad ja kihutas minema. Maltšiši isa aga astus seina juurde, võttis sellelt püssi, heitis selga pauna ja pani vööle padrunitasku.

«Mis siis ikka,» ütles ta vanemale pojale, «ma külvasin rukist tihedalt — küllap tuleb sul palju koristada. Mis siis ikka,» ütles ta Maltšišile, «ma elasin tormisel ajal, küllap saad sina, Maltšiš, minu asemel rahulikult elada.»

Nii ta ütles, suudles tugevasti Maltšiši ja lahkus. Kaua suudelda polnud tal aega, sest nüüd oli kõigile näha ja kuulda, kuidas ulgusid aasade taga mürsud ja põlesid mägede taga suitsuste tulekahjude kumad...

Kas ma räägin õigesti, Alka?» küsis Natka, silmitsedes vaikseks jäänud lapsi.

«Õigesti... õigesti, Natka,» vastas Alka tasa ja asetas oma käe Natka päevitunud õlale.

«Noh, nii... Möödus päev, möödus kaks. Maltšiš läks trepile: ei... ei ole veel näha Punaarmeed. Maltšiš ronis katusele. Terve päev ei tulnud ta katuselt alla. Ei, ei ole näha. Heitis ööseks magama. Äkki kuuleb tänaval müdinat, aknal koputust. Maltšiš vaatas välja: akna juures seisab seesama ratsanik. Ainult hobune on lahja ja väsinud, ainult mõök on kõver, tume, ainult papaaha on läbi lastud, viisnurk katki raiutud, pea aga sidemes.

«Hei, tõuske!» hüüdis ratsanik. «Oli pool õnnetust, aga nüüd on õnnetus ümberringi. Buržuiine on palju, meie omasid vähe. Põldudel on kuule pilvedena, salkade peale lendab mürske tuhandetena. Hei, tõuske, aidake!»

Tõusis siis vanem vend ja lausus Maltšišile: «Hüvasti, Maltšiš... Sa jääd üksinda... Kapsasupp on pajas, leib on laual, vesi on allikas, aga pea õlgadel... Ela, nagu oskad, aga mind ära ootama jää.»

Möödus päev, möödus kaks. Istub Maltšiš korstna juures katusel ja näeb, et traavib eemalt tundmatu ratsur.

Ratsur jõudis Maltšiši juurde, hüppas hobuselt ja ütles:

«Anna mulle juua, hea Maltšiš. Ma pole joonud kolm päeva, ma pole maganud kolm ööd, kolm hobust olen ajanud vaeseomaks. Punaarmee sai teada meie õnnetusest. Pasunapuhujad puhusid kõigist signaalpasunaist. Trummilööjad põristasid kõikidel trummidel. Lipukandjad harutasid lahti kõik oma lahingulipud. Kogu Punaarmee kihutab ja tormab appi. Suudaksime me, Maltšiš, vastu pidada ainult homse ööni!»

Maltšiš ronis katuselt maha, tõi juua. Sõnumitooja jõi ja ratsutas edasi.

Saabus õhtu ja Maltšiš heitis magama. Kuid Maltšišil polnud und — mis und seal olla võiski?

Äkki kuuleb ta tänaval samme, akna all sahinat. Vaatab Maltšiš ja näeb: akna all seisab jälle seesama mees. Seesama, ja ka mitte seesama; hobust ei ole — hobune on kadunud, mõöka ei ole — mõök on murdunud, papaahat ei ole — papaaha on maha kukkunud, ta ise seisab ning tui-gub.

«Hei, tõuske!» hüüdis ta viimast korda. «Mürske on, aga laskurid on tapetud. Püsse on, aga võitlejaid on vähe. Abi on ligi, aga jõudu ei ole. Hei, tõuske, kes veel on jäänud! Ainult üks öö on meil veel vastu panna ja üks päev vastu pidada.»

Maltšiš-Kibaltšiš vaatas tänavale: tänav oli tühi. Ei paunud aknaluugid ega kriuksunud väravad — polnud kedagi tõusmas. Isad olid läinud, vennad olid läinud — järele polnud jäänud kedagi.

Maltšiš näeb ainult, et väravast väljub vanake, umbes saja-aastane. Vanake tahab püssi tõsta, kuid nõnda vana on ta, et ei suuda. Vanake tahab mõöka vööle panna, kuid nõnda nõrk on ta, et ei suuda. Istub siis vanake muldval-lile, langetab pea ja puhkeb nutma...

Kas ma räägin õigesti, Alka?» küsis Natka, et hinge tõmmata ja vaatas ringi.

Nüüd ei kuulnud seda Alka muinasjuttu mitte ainult oktoobrilapsed. Kes seda teab, millal oli käratult siia tul-

nud kogu Joska pioneerisalk. Ja isegi baškiir Emine, kes vaevalt vene keelest aru sai, istus mõttesse vajununa ja tõsisena. Ja isegi vallatu Vladik, kes lamas kaugemal ja teeskles, nagu ta ei kuulakski, kuulas siiski, sest ta lamas vaikselt, kellegagi rääkimata ja kedagi puudutamata.

«Oigesti, Natka, õigesti... Veel paremini,» vastas Alka ja nihutas end Natkale lähemale.

«No nii... vanake istus muldvallile, langetas pea ja puhkes nutma.

Valus hakkas Maltšiisil. Ta hüppas tänavale ja hüüdis valjult-valjult:

«Hei, teie maltšiisid, maltšiisid-malõsid¹! Peame siis meie, maltšiisid, ainult keppidega mängima ja üle nõõri hüppama? Isad on läinud, vennad on läinud. Kas peame siis meie, maltšiisid, istuma ja ootama, kuni tulevad buržuiniid ja meid oma neetud buržuinstvosse võtavad?»

Kui maltšiisid-malõsid niisuguseid sõnu kuulsid, hakkasid nad kõigest jõust kisama. Mõned jooksid uksest välja, teised ronisid aknast või hüppasid üle aia.

Kõik tahtsid appi minna. Ainult üks — Maltšiis-Plohhiš² — tahtis minna buržuinstvosse. Aga see Plohhiš oli nõnda kaval, et ei öelnud seda kellelegi, vaid kohendas pükse ja tormas teistega, nagu tahaks ta appi rutata.

Ja maltšiisid võitlesid pimedast ööst kuni valge koiduni. Ainult Plohhiš ei võidelnud, käis vaid ringi ja vaatas, kuidas buržuine saaks aidata. Ja näebki Plohhiš, et kingu taga seisab hunnik kaste, kastides aga on mustad pommid, valged mürsud ja kollased padrunid peidus. «Ehee,» mõtleb Plohhiš, «seda mulle vaja ongi.»

Sel ajal küsis Peaburžuini oma buržuinidelt:

«Noh, kuidas on, buržuiniid, kas saavutasite võidu?»

«Ei, Peaburžuini,» vastasid buržuiniid, «purustasime isad ja vennad ja võit oli peaaegu meie, aga neile tuli appi Maltšiis-Kibaltšiis ja temaga ei tule me kuidagi toime.»

Peaburžuini imestas ja vihastas väga ning hüüdis ähvardaval häälel:

«Kas võib see olla, et ei tulda toime Maltšiisiga? Ah teid, kõlvatud argpüksid-buržuiniid! Kuidas te ometi ei suuda purustada sellist väiksekest? Ratsutage ruttu minema ja ärge tulge võiduta tagasi.»

¹ Malõš (vene. k.) — mudilane.

² Plohhiš on tuletatud venekeelsest sõnast плохой — paha.

Buržuiniid istuvad ja mõtlevad: mis siis teha? Akki näevad: põõsaste tagant ronib välja Maltšiis-Plohhiš ja läheb nende poole.

«Rõõmustagel!» hüüab ta neile. «Selle kõik tegin mina, mütsasin kõik need kastid mustade pommidega, valgete mürskudega ja kollaste padrunitega. Kohe see raksa-
tabki!»

Buržuiniid rõõmustasid, kirjutasid Plohhiši ruttu oma buržuinstvosse ja andsid talle keedist terve tunni ning küpsiseid terve korvi.

Maltšiis-Plohhiš istub, õgib ja rõõmustab.

Akki lendasidki süüdatud kastid õhku! Raksatas nii, nagu oleksid ühes ja samas kohas lajatanud tuhanded kooned, nagu oleksid ühest ja samast pilvest sähvatanud tuhanded välgud.

«Reetmine!» hüüatas Maltšiis-Kibaltšiis.

«Reetmine!» hüüatasid kõik ta truud maltšiisid.

Sis aga lendasid suitsu ja tule varjust nende kallale buržuiniide jõud, haarasid Maltšiis-Kibaltšiisi ja sidusid ta kinni.

Maltšiis neediti raskeisse ahelaisse. Maltšiis pandi kivitorni. Ja kihutati küsima: mida käsib nüüd Peaburžuini vangivõetud Maltšiisiga teha?

Kaua mõtles Peaburžuini, kuni jõudis otsusele ja ütles:

«Me hukkame selle Maltšiisi. Aga enne jutustagu ta melle ära kogu oma Sõjasaladus. Minge, buržuiniid, ja küsige temalt:

«Mispärast, Maltšiis, sõdisid Punaarmeeaga Nelikümmend Tsaari ja Nelikümmend Kuningat, sõdisid, sõdisid, ja ise purunesid?»

Mispärast, Maltšiis, on kõik vanglad täis ja kõik sunnitoõlaagrid tulvil, kõik sandarmid väljas ja sõjaväed jalul, aga ei ole meil rahu ei valgel päeval ega pimedal ööl?

Mispärast, Maltšiis, neetud Kibaltšiis, nii minu Kõrges Buržuinstvos kui ka teises — Tasandiku Kuningriigis, samuti kolmandas — Lume Tsaaririigis, ja neljandas — Kuumuse Riigis ühel ja samal päeval varasel kevadel ning ühel ja samal päeval hilisel sügisel lauldakse ühtesid ja samu laule, kuigi eri keeltes, kantakse ühtesid ja samu lippe, kuigi kandjaiks on erinevad käed?»

Teie, buržuiniid, küsige:

«Kas ehk on, Maltšiis, Punaarmeeal Sõjasaladus?»
Ja ta jutustagu ära see saladus.

«Kas ehk on meie töölistel võõras abi?»

Ja ta jutustagu, kust tuleb see abi.

«Kas ehk on, Maltšiš, salakäik teie maalt kõikidesse teistesse maadesse, mille kaudu on ühendus teie ja teiste maade vahel nii, et kui teil hõigatakse, siis hõigatakse meil vastu; kui teilt kostab laul, siis lauldakse meil kaasa; mida teil öeldakse, selle üle meil mõeldakse?»

Buržuiinid lahkusid ja tulid pea tagasi.

«Ei, Peaburžuiin, ei avaldanud Maltšiš-Kibaltšiš meile Sõjasaladust. Naeris vaid meile näkku.

«Võimas saladus on tugeval Punaarmee», ütles ta. «Ja millal te kallale ka tungiksite, ei saa te võitu.»

«On,» ütles ta, «loendamatu abi, ja kui palju te inimesi vanglaisse ka heidaksite, kõiki te ei suuda niikuinii heita, ja ei saa te rahu ei valgel päeval ega pimedal ööl.»

«On olemas,» ütles ta, «sügavad salakäigud. Kuid kui palju te ka otsiksite, te ei leia neid kunagi... Ja kui leiaksitegi, te ei suudaks neid kinni ajada, sulgeda, täis puistata. Rohkem ma teile buržuiinidele ei ütle mitte midagi, ja ise te, neetud, ei taipa iialgi.»

Peaburžuiin tõmbas siis kulnud kortsu ja sõnas:

«Valmistage, buržuiinid, sellele salalikule Maltšišile-Kibaltšišile kõige hirmsamaid piinu, mis üldse maailmas on, ja uurige talt välja Sõjasaladus, sest meil pole ilma selle tähtsa Saladuseta ei elu ega rahu.»

Buržuiinid lahkusid, kuid seekord ei tulnud nad niipea tagasi.

Lõpuks tulid ja vangutasid päid.

«Ei,» ütlesid nad, «meie ülem Peaburžuiin. Maltšiš seisis kahvatuna, kuid uhkena ega öelnud meile Sõjasaladust, nõnda kindel on ta sõna. Ja kui me ära hakkasime minema, laskus ta põrandale, aetas kõrva vastu külma põranda rasket kivi ja, usud sa, oh Peaburžuiin, naeratas nii, et meie, buržuiinid, võpatasime ja meil hakkas hirm, kas ta ehk ei kuulnud, kuidas salakäike mööda sammub meie paratamatu hukk...»

«See ei olnud salakäike mööda... See oli Punaarmee, kes tuli!» hüüdis vaimustatult oktoobrilaps Karassikov, kes ei suutnud enam vaikida.

Ja ta lõi nii sõjakalt oma kujutletava mõõgaga, et see sama tüdruk, kes veel hiljuti oli hüpnud ühel jalal ja kartmatult narrinud teda: «Karasjuk — riukukk», vaa-

tas teda rahulolematult ja nihutas end temast igaks juhuks eemale.

Natka katkestas jutustuse, sest eemalt kostis signaal lõunale.

«Jutusta lõpuni,» lausus Alka käskivalt ja vaatas talle tugevalt näkku.

«Jutusta lõpuni,» lausus õhetama lõõnud Joska tungivalt. «Me rivistume see-eest kiiresti.»

Natka vaatas ringi. Keegi lastest ei tõusnud. Ta nägi palju-palju laste päid — valgeid, tumedaid, kastani- ja kollavärvilisi. Kõikjalt vaatasid talle vastu silmad — suured, pruunid nagu Alkal, selged, rukkilillevärvi nagu sellel sinisilmalisel tüdrukul, kes muinasjuttu oli palunud, kitsad, mustad nagu Eminel, ja palju-palju teisi silmi — mis harilikult olid lõbusad ja vallatud, praegu aga mõttelikud ja tõsised.

«Hästi, lapsed, jutustan lõpuni.

«... Ja hirm hakkas meil, Peaburžuiin, kas ta ehk ei kuulnud, kuidas salakäike mööda sammub meie vältimatu hukk?»

«Mis maa see küll on?» hüüdis siis imestunud Peaburžuiin. «Mis arusaamatu maa see küll on, kus isegi niisugused mudilased Sõjasaladust tunnevad ja nii kindlalt peavad oma antud sõna? Rutake, buržuiinid, ja hukake see uhke Maltšiš. Laadige kahurid, paljastage mõõgad, avage buržuiinilipud, sest ma kuulen, kuidas puhuvad häiret meie signalistid ja lehvitavad lippudega meie lehvitajad. On näha, et meil ei tule kerge lahing, vaid raske võitlus.»

Ja hukkus Maltšiš-Kibaltšiš...» lausus Natka.

Nende ootamatute sõnade juures muutus oktoobrilaps Karassikovi nägu äkki nukraks, kohmetuks ja ta ei vehkinud enam käega. Sinisilmaline tütarlaps kortsutas kulme, kuna Joska tedretähniline nägu muutus vihaseks, otsekui oleks teda just praegu petetud või solvatud. Lapsed muutusid rahutuks, hakkasid sosistama; ainult Alka, kes seda muinasjuttu juba teadis, istus rahulikult.

«Aga... kas olete, lapsed, näinud tormi?» küsis Natka valjult, silmitsedes vaikseks jäänud lapsi. «Äikesena mürisid lahingurelvad. Välkudena sähvisid leegitsevad plahvatused. Tuultena tormasid kohale ratsaväesalgad ja pilvedena kandusid mööda punased lipud. Nii tungis peale Punaarmee.

Ja kas olete näinud äikesevihma kuival, kuumal suvel? Nagu tolmuseilt mägedelt allajooksvad ojad voolavad kokku mässavateks, vahusteks voogudeks, nii löid juba esimesest sõjamürast Mägises Buržuinstvos lõkkele ülestõusud ja hõiksid vastu tuhanded raevused hääled Tasandiku Kuningriigist, Lume Tsaaririigist ja Kuumuse Riigist.

Hirmuga põgenes löödud Peaburžuiin, needes valjult seda maad ta imepärase rahvaga, ta võitmatu armeega ja mõistmatu Sõjasaladusega.

Maltšiš-Kibaltšiš maeti Sinise Jõe kaldale rohelisele künkale. Ja haua kohale pandi suur punane lipp.

Ujuvad laevad — tervitavad Maltšišši!

Lendavad lendurid — tervitavad Maltšišši!

Sõidavad vedurid — tervitavad Maltšišši!

Ja tulevad pioneerid — saluteerivad Maltšiššile!

Ja see ongi teile, lapsed, kogu muinasjutt.»

Varahommikul, kui suurem vesi oli juba ära voolanud, jooksis Sergei juurde hingeldav kümnik Djagiljov. Ta lükkas kõrvale vanakese-töölise, kes tasa ja saamatult kaebas Sergeile, et teda olevat palgaga petetud.

«Ei, mõelge ainult! Küll on rahvas! Pead vaja neil maha võtta... Kus Šalimov on? Oelge, Sergei Aleksejevitš, et see põrguline Šalimov otsekohe siia kutsutaks.»

«Miks põrguline? Miks sa vannud?» kostis põõsaste tagant Šalimovi ükskõikne hää. «Räägi asjast ning ära huupi kisa ega kiunu nagu kukk rebase käes. Noh, milleks sul Šalimovit vaja on?»

«Öösel tõmmati lukk eest,» seletas Djagiljov nutuse häälega. «Puhtalt. Koos obadusega. Varastati ära püss, kaheraudne. Laegas oli lukustatud. Selles oli kuuskümmend rubla riigi raha, dokumendid, palgalehed, allkirjad. Mis see siis on, Sergei Aleksejevitš?» küsis Djagiljov nõutult käsi laotades.

Ja pöördudes salga kuulatama jäänud tööliste poole, ähvardas ta rusikaga.

«Mis sa rusikaga vehkled?» küsis Šalimov endiselt rahu-likult. «Vargaid on igasuguseid. Milleks on sul, tühisel inimesel, vaja asjatult rusikaga vehelda?»

Šalimov kortsutas vihaselt kulme ja lisas:

«Näe, inimesed kaevavad maad, aga näe, tuleb mees, on end täis joonud. Kas hea inimene joob end juba hommi-
kul täis?»

Ja tõepoolest astus nende juurde läbi ja läbi purjus enuke, ähvardas kohmakalt Šalimovit ja pahvatas mõtte-
tult naerma.

«Magama, mine magama!» hüüdis kohmetunud Djagiljov ja lükkas joobnut osavalt. «Ja mis rahvas see küll on! Mis rahvas!» lõpetas ta kiirkõnes ja lõi abitult käega.

Sergei käskis kaevata meetrilaiuse kraavi ja raiuda toastamistalad. Ta pöördus ümber, otsides vanameest, kes talle kaebas, et oli petta saanud, kuid vanameest polnud enam kuskil. Siis läks ta koos Djagiljoviga alla, laud-
baraki juurde, kus oli kümnikkude kontor.

Vihane Djagiljov kirus nüüd kõiki, kes meelde tulid.

«Kuidas tahate, Sergei Aleksejevitš, aga ma tõepoolest ei nõustu töötama. Jäägu Šalimov. Rühmeldad, rühmel-
dad... Igal pool on riid. Kõik muudkui nurisevad. Ja siis veel sihuke lugu!»

Sergeil polnud kahju ei Djagiljovi kaheraudsest ega kuuekümnest rublast, kuid ta oli väga tusane, et koos raha-
laekaga olid kadunud kõik palgalehed ja dokumendid.

Ta käskis teatada miilitsasse, ise aga, hõõrudes uniseid silmi, väljus barakist.

Teel esimesse jaoskonda nägi Sergei jälle sedasama joobnut. Ta seisis kaljunukile najatudes ja laulis joruta-
valt laupäevast ning halvast ilmast, mil põllul ei saa töö-
tada. Sergei tahtis talle läheneda ja küsida, mis tal häda on ja miks ta end juba varahommikul täis on joonud. Ent sealsamas vajus joobnu põõsaste alla ja uinus.

Esimeses jaoskonnas läks töö omas korras edasi. Noor käharpäine brigadir jutustas murelikult, et on juba maha pandud sada kaheksakümmend meetrit renni ja et oleks veel rohkemgi pandud, aga nad kartsid vee läbimurret ja tassisid kogu öö materjale märke.

Sergei lubas saata Djagiljovi juurest paar hobust ja kümnekond lihttöölist.

Jõudnud kaldale palava päikese kätte, tundis Sergei, et ta tahab kangesti magada. Kuid enne oli vaja veel näha Alkat. Alka pärast oligi ta selle puhkuse võtnud. Alka pärast oligi ta nõustunud vaatama veevärgi rajamistöode järele. Ja ikkagi sai ta Alkat harva näha. Töö ise oli tühine asi, kuid ometi läks kõik kuidagi viltu. Näiteks üsna hiljuti enne tema siiasõitu oli kadunud nelikümmend labi-
dat. Ja hoopis mõttetult oli välja kaevatud kakssada kuup-
meetrit mulda mitte sealt, kust vaja.

Sergei suples kiiresti, pesi puhtaks porised säärikud, kohendas kortsunud frentši ja hakkas sammuma laagri poole.

Lõunalauas küsis salgajuht Joska Vladikult, miks see eile polnud ei spordiringis ega ka rühma väljakul.

Valvsaks muutunud Vladik avas suu, et otsekohe valeda, nagu oleks ta töökojas töötanud. Aga justkui kiuste astus samal ajal juurde jäätist jagav lauakorrapidaja pioneer Baškatov; tema juuresolekul ei võinud kuidagi valeda, sest tema oli eile töökojas vanemaks.

Et küsimusest kõrvale põigata, pöördus Vladik kiiresti ringi ja justkui kogemata lükkas ümber Joska vaasikese jäätisega. See tuli kohmakalt välja ja kõik said aru, et Vladik tegi seda meelega.

«Hullgaan!» vihastas Joska ja haaras kiiresti Baškatovi käest jäätise, mida parajasti Vladikule ulatati.

Kõik puhkesid naerma, Vladik aga tõmbas vaasikest ja jäätis sulpsatas salatikaussi.

Tõusis kära, läks isegi peaaegu kakluseks, kuid vahejuhtum lõppes siiski sellega, et tuli kohale laagrikorrapidaja ja Vladik aeti häbistatult laua äärest minema.

Vihaleatud Vladik näitas Joskale rusikat ja läks otsekohe ära.

Kohe pärast lõunat läks Natka randa, staapi. Seal oli tänaseks määratud pioneerijuhtide nõukogu — valmistuti kolmanda vahetuse ülelaagriliseks lõkkeks, mis oli määratud ülehommsele.

Vahepeal küsis Aljoša Nikolajev:

«Mis see on, Šegalova, et lapsed täna kogu aeg sumisevad, vaidlevad... Muinasjutt, muinasjutt... Ma ei saanud millestki aru. Mis sa neile jutustasid?»

«Muinasjutu jutustasin, Aljoša. Ilus muinasjutt.»

«Kuidas sulle pähe tuli muinasjuttu jutustada? Oleksid võinud ju millestki tõelisest jutustada. Kas sa lugesid näiteks, kuidas pioneer on jälle rongiõnnetuse ära hoidnud? Oleksid võtnud ja jutustanud.»

«Olen juba jutustanud,» vastas Natka naerma puhkedes. «Noh, ütlevad, läks, nägi, et relsil oli mutter lahti läinud, jooksis siis ja teatas valvurile. Mis see on! Nii oleks igaüks meistki tingimata teinud. Aga kuula... Maltšiš neediti raskeisse ahelaisse. Maltšiš pandi kivitorni. Ja kihu-

tati küsima, mida käsib nüüd Peaburžuiin vangivõetud Maltšišiga teha?»

«Tont sind teab, mis juttu sa ajad, Natka!» katkestas Aljoša. «Missugune Peaburžuiin? Kes neediti ahelaisse?»

«Maltšiš neediti!» kordas Natka visalt. Ja rahustas samas: «Rongiõnnetusest jutustan ma tingimata veel kord. Tean ise... transport, kauba liikumine... Egas ma esimest aastat.» Ja ootamatult naeratades kordas ta: «Ujuvad laevad — tervitavad Maltšišši! Sõidavad vedurid — tervitavad Maltšišši! Mis see siis sinu arust on? Kas pole transport või? Ja kui tulevad pioneerid, Aljoša, saluteerivad Maltšišile! Ah, sina... mutter!» lõpetas Natka naerina puhkedes, haaras Aljošal käest ja tiris ta trepile, mida mööda tohtu suurt plakatit kärarikkalt väljakule tassiti.

Pärast nõupidamist meenus Natkale, et rühma tantsijate kostüümid pole veel pidustuseks valmis. Laos valis ta soetatäie eredaid riidetükke, kimbu mitmevärvilisi linte ja rulli läikpaberit.

Et tagasiteed lühendada, läks ta otse. Kuid see ei kukunud kuigi hästi välja. Varsti tihenes põõsastik sedavõrd, et Natkal tuli iga hetk peatuda, arvutud juhuslikud tee-rajad aga tegid sõlmi ja hargnesid hoopiski mitte sinna, kuhu oli vaja.

Akki kriimustas teda miski valusasti altpoolt põlve. Natka aietas ja nägi, et see oli okastraat.

«Küll ma teile näitan, päevavargad! Raagu saate!» kostis ähvardav hääl.

Põõsad tara taga lükati kõrvale, ja Natka ees seisis rihtmata pluusis paljajalgne Geika.

Silmanud pakkidega koormatud Natkat, kohmetus ta ja seletas mossitades:

«Valvur läks sauna, poisid aga ronivad aeda. Pirnid on alles täiesti rohelised, kõvad — metssigagi ei hammusta katki. Aga nemad ikkagi ronivad. Eile püüdsin kaks tükki meie omadest kinni. «Häbi,» ütlen. «Teid närukaelu toidetakse kookide ja jäätisega. Teil on igasugused kokad ja doktorid, aga mis teie teete?» Neile oleks nõgeseid vaja olnud, aga näen — punaseks läksid. Säherdused kõlvatud! Ma võtsin neilt rohelised pirnid ära, andsin igaühele valminud õuna. Ikka sama: seisavad ja vaikivad. «Hea küll,» ütlen neile, «jookske. Ah, teie... paljasjalgsed!»

Geika naeratas. Ta näitas Natkale tee kätte, seisis pisut,

vaatas talle järele, ja siis ikka veel millegi üle naeratades kadus sahinal põõsaste taha.

Natka ronis künkale, lipsas sarapuuvõssa, ja kuuldes hääli, lükkas oksad kõrvale. Tema ees oli väike järsakutevaheline lagendik ja siin, mitte kaugemal kui kümme sammu eemal, lamasid Sergei ja Alka.

Muidugi oleks ta pidanud märkamatu eemalduma, kuid nagu kiuste takerdusid värvilised riidetükid okastesse ja Natka jäi liikumatult seisma, kartes, et muidu võidakse mõelda, nagu peidaks ta end meelega.

«Isa,» pani ette Alka, «tead mis, kas me ei laulaks oma armsaimat laulu. Kord sõidad sa ära, kord tuled tagasi, ja meie ei laula kunagi.»

«Laula parem üksi, Alka. Ma karjusin ja riidlesin öösel sada korda ja mul on hääl ära.»

«Aga ära siis karju,» soovitas Alka. «Noh, alustame.»

See oli ilus laul. See oli laul tehastest, mis üles tõusid, võitlusüksustest, kes lahingusse sammudes üha kindlamalt ja kindlamalt ühte liitusid, ja kangelastest-seltsimeestest, kes vaevlesid vanglais ja piinlesid külmades piinakambreis.

Ja imelik: nüüd, millal see naljakas oktoobrilaps Alka tühjal lagendikul isa varrukast rebides taktis pead vangutas ja kõlavalt seda suurepärase laulu laulis, näis Natkale äkki, et kõik on hästi ja et tal on lõbus töötada.

Varsti-varsti kostab laste äratamiseks kell ja Natka rahutu rühm hüppab kära ja kilkamisega asemeilt üles. Küllap võrukaelad Vladik ja Tolka ongi juba ärganud, kihelevad signaali ootel voodis ja segavad muidugi teiste und.

«Sirgub nii palju meie nõukogude noori,» mõtles Natka laulu kuulates. Kinnijäänud riidetükki lahti tõmmates murdis ta kogemata oksa ja jäi kohkudes liikumatult paigale.

«Isa,» küsis Alka, vaadates Sergeile näkku, «mispärast siis, kui me laulame «Tehased, tõuske» ja «read, tihenege», on kõik hästi? Aga kui jõuame lauluga «seltsimeesteni vanglais, külmades piinakambreis», siis sa alati lamad ja vidutad silmi.»

«Kuidas siis alati?» vastas Sergei. «Päike paistab silma, sellest vidutangi.»

«Aga kui paistab kuu?» küsis Alka pärast lühikest vaikimist uuesti.

«Kui paistab kuu, siis sellest. Küll sa oled naljakas, Alka!»

«Aga kui ei ole päikest, ei tähti ega kuud?» kordas Alka valjusti ja tungivalt. «Ma tean isegi, miks.»

Ta hüppas üles, sirutas käe välja ja näitas kuskile järsaku põhja, alla hallidele kividele. Siis vaatas vaikides isa poole ja tõstis ruttu käe, otsekui saluteerides millelegi, mida imestunud Natka ei ulatunud nägema.

Natka liikus pisut edasi. Ta jalge all veeresid kivikesed. Alka pöördus ümber ja nüüd ei jäänud Natkal muud üle kui minna talle vastu.

«See ongi tema!» hüüdis Alka, vaadeldes värvilistesse lintidesse ja riidetükkidesse takerdunud tütarlast.

«Nataša?» taipas Sergei.

«Mina ise,» tõendas Natka.

«Noh, kuidas Alka on?»

«Jookseb, vallatleb. Niisugune...» takerdus Natka, «niisugune põngerjas. Ära rebi lint, Alka. Me teeme nendest Eminele pidustusteks kostüümi. Kas sa temaga veel tülli pole läinud?»

«Ei, ei ole,» vastas Alka. «Aga Vaska Bubjakiniga ma juba kaklesin. Tema võtab, aga mina ei anna. Tema ütleb: anna! Mina ei anna. Tema lööb mind. Mina teda samuti. Kuid me oleme juba kaks korda ära leppinud.»

Ja isa poole pöördudes seletas Alka:

«Emine — see on niisugune väike tüdruk, lõbus... baškiir. Täna hakkas piripill Karassikov uluma: uul uul! Emine hüppas üles, naeris, hüples ühel jalal ümber Karassikovi ja narris baškiiri keeles: tör-bör-tör, bur-tör-tör... Ja kiiresti, ise aga aina hüples ja hüples. Väga tore tüdruk. Ainult kardab, kui tal kandadest kinni haarata: kisab üle terve toa.»

Eemalt kostis signaalikell. Natka hakkas kiirustama:

«Kas Alka tuleb minu juurde? Või võtate teie ta tänaks?»

«Ei, ei võta,» vastas Sergei tõustes. «Lähen puhkan, siis lähen järve äärde, hommikul aga Jaltasse. Noh, jookse. Niisiis ülehommene näeme.»

«Ülehommene tingimata,» käsutas Alka. «Ohtul on lõke, muusika, aga pärast... Ei, parem ei ütle. Tuled, siis ise näed.»

Nad jooksid minema.

Sergei seisatas, lähenes siis järsakule, kuhu hiljuti

oli näidanud Alka. Ta vaatas alla ja naeratas, nagu oleks ka tema seal hallide niiskete kivirahnude vahel midagi näinud.

Siis ta vilistas, kohendas rihma ja sammus alla, käigul meenutades, et esimesse jaoskonda on vaja saata lubatud hobused ja samuti on vaja üles otsida vanamees, kes kaebas, et teda on petetud.

Brigadir Šalimovit Sergei eriti ei usaldanud.

Järgmisel päeval, kohe pärast hommikusööki, saadeti Tolka Šestakov alumisse lattu värvi tooma. Tolka andis Vladikule märku, et see teda ootaks.

Kuid laos tuli tal nagu kiuste kaua järjekorras seista. Kõik rühmad lõpetasid kiirustades pidustuste-eelseid töid. Kaskjalad muudkui jooksid ja nõudsid traati, nõõri, paberit, värve, kumatši¹, laternaide, küünlaid, naelu. Kõik askeldasid ning kellelgi polnud aega.

Kui Tolka lõpuks rühma tagasi jõudis, selgus, et Vladik oli kuskile kadunud.

Tolka jooksis sinna-tänna, tuhnis kõikides nurkades ja tüütas kõiki sedavõrd, et Natka pani ta lõpuks viisnurgale kuldranti väikeste naeltega külge lööma.

Vaevalt jõudis Tolka istuda, kui kuskilt hüppas välja Vladik, kes polnudki kaugele läinud, vaid meelega, et sõpra ära oodata, oli väljaspool järjekorda vanni lipsanud.

Pahameelest, ja samuti selleks, et nad rutem vabaneksid, hakkas ka Vladik naelu taguma. Kaval Natka taipas kohe, et sellisest tööst pole palju kasu; ta pistis Vladikule pihku terve kimbu väikesi lipukesti ning käskis need alla viia ja laagri peaväljaku korrapidajale anda.

Muul ajal oleks Vladik tingimata vastu vaieldud, aga nüüd polnud see kasulik: tal oli vaja näida sõnakuulelikuna.

Heitnud Tolkale vihase pilgu, läks ta rahulikult välja, kuid jõudnud ukse taha, tormas otseteed läbi põõsastiku, üle ojakeste ja kitsaste jäärakute, et rutem tagasi jõuda ja pidustuste-eelset segadust selleks ära kasutada, et Tolkaga vanade tornide varemete juurde joosta.

Kui higist märg Vladik tagasi jõudis, ei leidnud ta Tolkat. Tolka oli kohe pärast Vladiku lahkumist Natka käest

¹ Kumatš — teatav helepunane puuvillriie.

oli löödud naelte pärast tõrjuda saanud ja Natka oli ta minema ajanud. Tolka oli otsekohe Vladikule rõõmuga järele tormanud, kuid mitte otsesuunas, vaid ümber aia, üle puude ja sealt edasi mööda teerada.

«Vaat kus veel häda!» mõtles Vladik kurvalt ja andis ettesattunud tšerkessile Ingulovile ägeduses vastu kukalt. Ingulovile aga tuli appi tugev pioneer, kubaanlane Lobatko, ja Vladikul tuli jalga lasta.

Legendikul küpresside all kohtas tige ja väsinud Vladik Alkat ning oktoobrilaps Karassikovi, kes askeldasid jämeda puupaku juures, püüdes seda mäest alla sohu lükata. Talle meenus, et ka oktoobrilaps Karassikovile on vaja anda vops: Karassikov oli hommikul ära kaevanud, et Vladik toppis Barankinile lina alla plekist seebitoosi ja riideharja.

Samas aga pöördus Alka ümber, vaatas rahulikult Vladiku kurjakuulutavasse näkku ja palus, et see aitaks tal tasket pakku lükata.

Vladikule meeldis selline julge palve.

Hetke pärast lendas puunott raginal alla ja sulpsatas nagu pomm sohu, pannes hirmunud konni igasse kanti lalali hüppama.

«Sa oled hea inimene, Alka!» lausus Vladik mõtlikult ja istus murule.

Alka naeratas ja vaatas uudishimulikult Vladikule silma.

«Sa oled hea inimene,» jõudis Vladik ootamatult otsusele. «Kahju, et sa alles väike oled, muidu võtaksin su endale sõbraks. Me roniksime sinuga kõige kõrgema mäe otsa, võtaksime püssid ja valvaksime sealt kogu maad.»

«Ja mina roniksin ka,» lausus solvunult vahele Karassikov, kes pärast seda, kui nägi, et vopsu ei saa, muutus julgemaks ja nihutas end lähemale.

«Või ei,» jätkas Vladik uuest fantaasiast haaratuna ja näitas Karassikovile trääsa. «Mina seisaksin püssiga, sina vaataksid pikksilmaga ja Tolka istuks raadiosaatja juures. Ja niipea kui midagi juhtuks, vajutaksin nupule, ning kohe — sädemed, sädemed... häire!... häire!... Tõuske, seltsimehed!... Siis hakkavad korraga kõikjal undama viled — vedurid, aurikud, hakkavad sähvima projektorid. Lendurid — lennukitele. Ratsaväelased hobustele. Jalaväelased rünnakule. Töölised, nii mehed kui naised,

jooksevad tehaseisse. Rahulikumalt, seltsimehed! Meie ei tunne hirmu!»

«Mina jookseksin ka!» hüüdis solvunud Karassikov nukk-ralt. «Kõik jookseksid — tähendab mina ka.»

See kaeblik hüüd muutis Vladiku kalgiks. Tema ind kadus kohe, ta jahtus ja jätkas juba tasa ja pilkavalt:

«Hiljem, pärast lahingut, meenuks korraga: aga kus on, sõbrad, see meie kangeline Karassikov? Ei ole teda ei elusate, ei surnute ega haavatute hulgas. Aga kes see vähkreb magamistoas voodi all? Ah see olete teie, kodanik Karassikov! Ah, te oskate ainult keelt peksta ja kaevata, kuidas ma Barankinile seebitoosi ja harja lina alla toppisin! Vops talle selle eest! Kaks vopsu! Nii-nii, Karassjatina!...»

Ei jõudnud vopse saanud Karassikov veel piiksatadagi, kui vallatu Vladik oli juba kadunud.

Karassikov nuuksatas ja vaatas küsivalt Alkale.

«Pole viga!» rahustas Alka. «Ta andis sulle ainult kaks korda. Ja kõike muud rääkis ta ainult sinu kiusamiseks. Punaarmee valvab ju ilma meietagi. Seal pole mitte üks tunnimees, vaid tuhandeid tunnimehi, ja kõik seisavad ega liiguta end.»

«Ja mina ka ei liigutaks,» ei andnud Karassikov alla.

«Ei, sina liigutaksid,» vihasta Alka. «Mispärast sa siis eile hommikul loendusel, kui kõik seisid valvel, aina keerlesid ja pöörlesid... isegi Natka hakkas riidlema?»

«Üldsegi ei keerelnud. See oli sellest, et mul läks pael katki ja püksid vajusid alla,» vaidles Karassikov solvunult vastu.

«Kas siis tunnimehel vajuvad?» muigas Alka üleolevalt. «Ah sind, hooplejat!»

Põõsaste tagant hüppas välja Joska.

«Kuhu te kadusite?» vuristas ta kätega veheldes. «Jookske ruttu! Kaater on merel! Kohe on tarvis vastu võtta... Külalised tulevad. Madrused... Vorošilovlased!...»

Juba põristasid trummilööjad, juba puhusid signalistid pasunaid, hõikasid salgajuhid, ja merel huilgas kaldale läheneva kaatri sireen.

Siis jõudsidki kohale Sevastopoli sõjaväelaagri pioneerid — vorošilovlased.

Pikkades mustades pükstes, helesiniste kraedega mad-

ruusepluusides, kõik suurekasvulised, prisked, sammusid nad kiiresti, kindlalt, ja oli näha, et nad hindavad väga oma rühti ja distsipliini ning on sellele uhked.

Vladik silmas nende seas tuttavat poissi ja hüüdis talle kannatamatult:

«Miška, tervist!»

See aga riivas teda ainult silmadega ja naeratas vaevalt märgatavalt, nagu mõista andes, et kuigi ta ka ise on rõõmus, tuleb kõik muu jätta hiljemaks, praegu on ta aga pioneer, madrus, rivis vorošilovlane.

Pärast õhtusööki said lapsed uued spordipüksid ja -särkid ning kaelarätid. Kõikjal oli kärarikas, segane ja lobus.

Trummilööjad põristasid trumme, signalistid puhusid meeleheitlikult pasunaid, mis läikisid nagu kuld. Rõdul lendas erutatud baškiir Emine kümnendat korda võõrastel olgadel peaaegu laeni, heitis mõlemale poole siidlipukesi ja hüüdis oskamatult, kuigi julgesti:

«Tervitus vana kaardivägi noor vahetuselt!»

Istudes trepil nagu varblased, laulsid oktoobrilapsed valjusti ja korratult. Siinsamas kõrval tagus hiline Barankin viimaseid naelu vineertanki torni, väle Joska tiirles tema ümber, kiitis, riidles ja kiirustas, sest tank oli vaja ka veel ära värvida.

«Tähendab homme?» leppis Tolka Vladikuga kokku.

«Oeldud, homme.»

«Ja et ei tuleks nagu täna: mina siia, tema sinna; tema alla, mina sinna. Nii kui kohale tuuakse, käsk «rivitult» antakse, mina kohe — hoppl, sina samuti. Ja ülemisel teerajal lehtla juures saame kokku.»

«Aga kui seal juba on keegi?»

«Siis lipsti põõsastesse. Istu ja vilista.»

«Küllap mina juba vilistan!» muigas Vladik, ja keelega laskutades, laskis lahti sellise trilleri, et Natka kahtlustavalt nende poole vaatas ning sõrmega ähvardas.

Saabus pidupäeva õhtu.

Esimese kellalöögiga vaikisid laulud, katkesid vaidlused, lakkasid mängud, ja rutemini kui tavaliselt tormati rivisse oma kohtadele.

«Ega sa isa näinud ei ole?» küsis murelik Alka Natkalt juba kolmandat korda.

«Ei, Alka, veel mitte. Noh, lapsed, kohendage särke ja

kaelarätte. Kuidas on sul püksipaelaga, Karassikov? Kas jälle hakkavad püksid alla vajuma?»

Seni kui lapsed üksteist kohendasid ja sättisid, rahustas Natka Alkat:

«Ära kurvasta. Kui ta ütles, et tuleb, siis ta ka tuleb. Vististi peeti teda töö! kauem kinni.»

Rivi teises otsas ahhetas ja keksis vihaleatud salgajuht Joska mossitava Barankini ümber.

«Ise sundis tanki värvima, ja nüüd riidleb,» õigustas end süngelt Barankin.

«Kas ma sundisin siis sind kaelarätiga värvima?» pahandas Joska. «Siin on plekk ja seal on plekk. Ah, Barankin, Barankin! Oleksid sa ometi varem öelnud, nüüd aga on ladu lukus ja laohoidja läinud. Noh, mis ma nüüd teen, Barankin?»

«Ma pesin ennist kaelarätti kuuma vee ja seebiga, aga nüüd, kui ära kuivas, näen — kuiva peal on jälle näha. Mina kastsin pintslit, äkki keegi mulle tonksti vastu kätt. Ja nii pritsiski. Kas tohib siis, kui inimene töötab, tõugata? Kui inimene töötab, lähen ma temast parem saja sammu kauguselt mööda, aga tõukama juba ei hakka.»

«Tähendab, lehtla juures,» tuletas Tolka sosinal veel kord meelde. «Tikud võtsid?»

«Võtsin... Pea suu,» vastas Vladik tasa ja patsutas ettevaatlikult vastu pükstesse torgatud spordisärki.

Pooleldi tühi tikutoos krabises ja salgajuht Joska pöördus silmapilk ümber.

«Milleks sa tikud võtsid? Pole ilus. Jäta, Vladik.»

«Mis sul vaja on?» sisistas Vladik kohkunult. «Missugused tikud?»

«Meie salk, Vladik, on lööksalk, aga vaata — ühel on kaelarätt värvine, teisel tikud peidetud... Pane ära, on parem! Mis sa ähvardad? Ma ei hooli, et oled sõber, ja ütlen pioneerijuhile.»

«Noh, ütle... Provokaator!»

Joska tõmbus tagasi. Heasüdamlik tedretähneline nagu moondus, huuled värahtasid, käed tõmbusid rusikasse. Kuid samal hetkel lendas alt peastaabi poolt õhku signaalrakett «kõigil koguneda». Ja tiivalt tiivale kandus vali käsklus: «Tähelepanu!»

Poleks see olnud Joska, vaid keegi teine, siis oleks arvatavasti signaalist ja käsklusest hoolimata rivis puhkenud häbistav kaklus.

Joska aga toibus kohe, hingas raskelt, avas aeglaselt rusikad ja asus rivisse.

Kõik see toimus nii kiiresti, et peaaegu keegi lastest seda ei märganudki.

Otsekohe algas loendus, siis pöörduti paremale ja liiguti alla üksmeelse lauluga noorest trummilööjast, kelle kuulsus ei kao kunagi.

All, mitte kaugel merest, asetses avar, kolmest küljest õitsvate küngastega raamistatud laagriväljak.

Lapsed istusid pinkidele, taburettidele, kaljuastanguile, kõrgeile rohelistele muruplatsidele ja jäid kannatamatult ootama, millal pidustuste lõpul süttib ennenägematult suur, kunstipärase viisnurkse tähe kujuline lõke.

Natka rühma lapsed leppisid kogunemiskoha suhtes kokku ja jooksid laiali — igaüks kuhu tahtis.

Juba mürtsus muusika. Mootorpaadis sõitis kohale Jalta delegatsioon. Tulid lendurid sõjaväe-sanatooriumist ja aeglaselt sadulais õõtsudes sõitsid vanamehed naaberkolhoosist.

Rahvamurrus hõikas Natkat talle tuttav kommunistlik noor Kartuzikov:

«Noh, kuidas on?... Tore?...» küsis ta peatumata. «Tule homme võrkpalli mängima.» Ja olles juba eemal, lisas: «Unustasin... Sulle on seal kiri... kiire. Korrapidajatoas laual.»

«Mis kiire kiri see on?» mõtles Natka rahulolematult. «Ja kellelt? Veeralt alles oli. Ema kiiret saatma ei hakka. Rohkem poleks nagu kelleltki oodata. Küllap jõuan!» mõtles ta ja läks sinna, kus tantsiv lastering ümbritses hämmeldunud lendureid.

Punastanud lendurid, manööverdades oskamatult kord siia, kord sinna, püüdsid sellest nõiutud ringist välja pääseda. Vaevalt tegid nad sammu, ja lõbus ring liikus koos nendega. Ja nii kestis see seni, kui nad vastu lehtla seina suruti. Seal haarati neil kätest ja nad viidi laiali ning pandi istuma kõik eraldi, et kellelgi lastest ei tarvitseks haavuda.

Natka seisis tükk aega, ja jälle meenus talle kiri.

«Ja mis siis ikka, jõuan veel praegugi,» mõtles ta. «Kaua ma õige jookslen!»

Ta kohendas spordisärki ja pärimistele vastamata tormas korrapidajatuppa.

Kiri oli siiski emalt. Kiri oli tõsine ja arusaamatu. Ema

kirjutas, et isa viiakse pikaks ajaks kuskile teise kohta üle ja ta lubab sõita koos perekonnaga. Seal on korter kolme toaga, juurviljaaed ja kuur. Sõit sinna kestab terve nädala. Ja et isa on rõõmus ning viieaastane vennake Vaska veel rõõmsam ja lõhkus juba ära Natkale kingitud tindipoti. Ja et tema, ema, kuigi ta pole just kurb, ei rõõmusta ka millegi üle. Siin läks elu hästi, aga kuidas seal läheb, seda ei tea. Koht on seal võõras ja inimesed, räägitakse, polevat venelased.

Natka lugesi kirja kaks korda läbi, kuid ikkagi ei mõistnud: kes viib üle? kuhu viiakse üle? missugune koht ja missugused inimesed?

Ta mõistis ainult seda, et ema palub teda tulla ruttu ja Moskvast onu juures mitte kaua peatuda.

Natka vajus mõttesse. Äkki tungisid läbi akna tühja korrapidajatuppa kiire, lõbusa muusika helid ja seejärel paljuhääleline tuttav laul.

Natka pistis kirja põue, jooksis välja ja nägi mäelt, et laagripidu on juba täies hoos, särades sadades tuledes.

Paraadmarsil möödusid kehakultuurlased.

«Mispärast sa ära kadusid? Ma otsisin sind,» küsis kuskilt väljapugenud Alka kurjalt. «Lähme ruttu, sest seni kui ma sind otsisin, istus keegi poiss minu taburetile ja ma ei ulatu nüüd kuskilt midagi nägema.»

Natka võttis tal käest kinni ja pugesi sellesse serva, kus oli kümnekond vaba tooli.

«Sinna ei tohi,» peatas teda murelik Aljoša Nikolajev. «Need kohad on šeffide jaoks. Ja miks nad küll hilinevad?»

«Mis sest, et šeffide jaoks! Kui tulevad, anname kohad neile. Ta on ju väike ja ei ulatu midagi nägema, Aljoša.»

«Lase üht, siis läheb teine, siis kolmas...» alustas Aljoša torisedes, kuid ei lõpetanud, sest väljakule astus lendur, et pidada tervituskõne.

Ta ei jõudnud veel keskkohani, kui kõik arvutud tuled korraga kustusid, pimeduses midagi sisisema hakkas ja praksatas. Kahe-kolme sekundi pärast süttis kõrgel väljaku kohal tuluke ja õhus, hoituna langevarjust, jäi peatuma väike hõbedane lennukimudel.

Nüüd pääses muruplatsidelt ning põõsaste ja rahnu-liste kivide tagant valla niisugune võidukalt juubeldav kisa, et lendur segaduses pead vangutas ja peaaegu terve minuti vaikis, teadmata, mida teha ja millest alustada.

Ent siis ajas ta enda sirgu ning leidis varsti sellised lihtsad sütitavad sõnad, et kõik vaikisid ja kuulatama jäanud Joska, kes ise juba ammu unistas saada lenduriks, kogemata komistas ning oleks peaaegu lennanud, ainult mitte kauge sinise taeva poole, vaid sügavasse, ohakaid täis kasvanud kraavi.

Siis jooksid välja tüdrukud — tantsijad ja kehakultuurlased, ning korraga tekkis seisak. Algul läbis väljakut kerge sosin, siis muutus see valjemaks ja lõpuks kisati ja sumiseti:

«Tulevad... Tulevad... Tulevad...»

Allee sügavuses ilmus nähtavale kümnekond juba elatanud inimest. See oligi laagri šeffide delegatsioon KTK puhkekodust Ai-Suust.

Natka tõusis kiiresti ja võttis Alka süle.

Kui tervitused olid vaibunud ja šefid kohtadele istunud ning pidu omasoodu edasi läks, nägi Natka, et äärmine tool, just see, millelt ta oli tõusnud, oli vabaks jäanud. Ta nihutas selle tasakesi lähemale, istus ja asetas Alka oma põlvedele.

Sel ajal kui tütarlapsed-kehakultuurlased keerukat püramiidi tegid, silmitses Natka vargsi šeffe. Ja äkki märkas ta kõrvaltoolil väga tuttavat nägu.

«Kes see on?» hämmeldus Natka. «Nägu on tõmmu, musta habemega. Juuksed hallid, prillid... Kes ta ometi on?»

Sel hetkel hakkasid kõik üksmeelselt naerma puhkedes plaksutama.

Puhkes naerma ka musta habemega mees: karr! karr! Ja siis taipas Natka kohe, et see on muidugi Gitajevitš, too sama, kes nii sageli Šegalovi juures oli käinud ja kellega Natka heaks sõbraks oli saanud, kui ta kaks aastat tagasi onu juures külas oli.

Natka nihutas tooli lähemale, võttis Gitajevitšil käest kinni ja vaatas talle näkku.

Gitajevitš tundis ta kohe ära ja puhkes naerma. Ta kraaksus nii valjusti, et imestunud Alka libises Natka põlvilt maha ja jäi varjamatult uudishimuga vahtima seda kummalist, mustlasetaolist meest.

«Kes see sul on?» küsis Gitajevitš naljatades. «Pojaks suur, vennaks väike. Vennapoeg või?»

«See on Alka Ganin, ühe inseneri poeg. Ta on minu rühma komandeeritud,» naljatas Natka.

Gitajevitš nihutas end kohmakalt. Ta pühkis prille ja,

nagu Natkale näis, vaatas kuidagi väga teraselt enda ees seisvale tillukesele inimesele.

«Mina jooksen nüüd... mul on aeg minna. Ma tulen siia tagasi,» tõttas Alka ja lisas solvunult: «Ah, isa, isa, ta ei tulnudki!»

«Serjoža Ganini?» küsis Gitajevitš eemalduvale Alkale järele vaadates.

«Jah, Ganini. Kas te tunnete teda?»

«Ma tunnen teda juba väga ammu,» vastas Gitajevitš. «Tunnen teda armeest.»

«Tähendab te tunnete neid kõiki hästi?» küsis Natka pärast lühikest vaikimist. «Aga, Gitajevitš, kus on Alka ema? On ta surnud?»

Trummipõrin ja muusika summutasid vastuse. Möödusid laagri sõjalised pioneerirühmad. Algul möödus jalavägi parimate laskuritega eesotsas. Jalga jala kohale asetades, otsekui maad puudutamata, möödusid madrused-vorošilovlased. Nende järel tütarlapsed-sanitarid. Siis roomasid kuidagi kavalalt mööda vineertankid. Seejärel jooksid tühjaksjäänud väljakule mingisugused väledad osavad kogud. Nad harutasid maapinnal midagi lahti, venitasid siis selle pikaks ja kadusid.

Muusikandid löid lahti «Budjonnõi marsi». Pioneeride kahekordne rida andis teed ja neljakaupa rivis sõitis ratas-tega mänguhobustel välja Maailmarevolutsiooni-nimeline Esimene Oktoobrilaste Koondeskadron.

Seal oli ka Alka.

Korralikult joondudes sõitis eskadron kiires tempos mööda. Sõbralike naerurõkatuste saatel, muusikaga ja budjonnõilaste marsilauluga, millele kaasa laulsid ka pioneerid, külalised ja šefid, kadus eskadron väljaku vastasküljel.

«Petised!» seletas lähedal istuv Karassikov kellelegi solvunult. «Kas nad siis ise sõidavad? Neid tõmmatakse sealt teiselt poolt nõõridega. Ma uurisin juba kõik välja. Kui mind oleks tõmmatud, oleksin ka mina sõitnud.»

Nüüd täitus peaaegu kogu väljak lastega. Alustati massimänge ning esinesid rühmade ringid.

Oõ oli lämmatav. Gitajevitš pühkis laupa, pöördus Natka poole ja vastas tema küsimustele:

«Ta ema ei surnud. Ta ema oli rumeenia kommunistlik noor, hiljem kommunist, ja ta tapeti...»

«Maritsa Margulis!» peaaegu karjatas üllatunud Natka.

Gitajevitš noogutas pead, köhatas ja naeratas, sest väljakult jooksis kõigest väest nende poole Maailmarevolutsiooni-nimelise Esimese Oktoobrilaste Eskadroni ratsanik — õnnelik ja naerata Alka.

Sel ajal teatati Natkale, et Katjuša Vostretsova on oma nina katki löönud ja ulub hirmasti ning et Fedka Kukuškinil hakkas kõht valutama. Arvatavasti oli see liigsööja Fedka salaja liiga palju tooreid viinamarju söönud.

Natka jättis Alka Gitajevitši juurde ja läks korrapidajatuppa.

Katjuša ei nutnud enam valju häälega, vaid nuuksus ainult ning hoidis märga rätti vastu ninajuurt, ehmunud Fedka aga tunnistas, et oli söönud kolm õuna ja kaks pirni, kui palju aga viinamarju, seda ei tea, sest oli ju pime.

«Tank riivas Katjuša nina,» seletas Natkale vihaselt salgajuht Vassiljuk. «Ma ütlesin talle: ära topi ennast igale poole. Aga ei, käpard ei kuula. Joska torn pöördus ja patstil talle kahuriga otse vastu nina.»

Natka käskis käpard-Katjušal ja õgija-Fedkal koju minna, ise aga läks kallast mööda Alka juurde.

Varsti ta peatus. Tema ees olevat merd polnud siit näha; oli ainult kuulda, kuidas ühetasaselt laksusid lained.

Taevas polnud ei kuud ega tähti ja ainult kuskil õige kaugel virvendas nõrgalt vilkuv tuluke — tõenäoliselt piirivalvelõke. Ja äkki tuli Natkale mõte, et see kuri maa, Rumeenia, kus hukkus Maritsa, asetseb ju üsna lähedal, ainult mere teisel kaldal...

Keegi puudutas ta kätt. Ta pöördus vastumeelselt ja nägi Sergeid.

«Kus on Alka? Ma küsisin ja mulle öeldi, et ta on teiega, Nataša.»

«Ta on minuga,» rõõmustas Natka. «Praegu istub ta Gitajevitšiga. Tulge... Ta ootas teid nii väga...»

«Jäin hiljaks, Nataša,» vastas Sergei süüdlaslikult. «Mul on seal hirmus segadus.»

Neil jäi vaid mõni samm Gitajevitšini, kui valgus jälle äkitselt kustus ja kõik vaikis.

«Pidage!» sosistas Natka. «Kohe süüdatakse lõke.»

Pimedas vaikuses kostis järsk fanfaariheli ja väljaku lärtel süttisid äkki viis suitsevat tõrvikut. Fanfaar helises veel kord ja tuled paiskusid hoogsalt, otsekui läbi õhu, väljaku keskkoha poole.

Kaua jooksis ja viskles tuli süüdatud lõkkes. Kord pää-

ses ta okste vahelt välja, kord puges sügavusse tagasi, kord põikles võpatledes mööda maad. Ja äkki, otsekui naljatamisest ning vallatlemisest väsinuna, viskus ta tohutu leegikeerisena üles ning hakkas kohisema lõkke kohal.

Rasked oksad kõverdusid, hakkasid praksuma. Taevasse kihutas tuhandeid põlevaid sädemeid. Muutus nii valgeks ja palavaks, et isegi need, kes kaugemal istusid, vidutasid silmi ja pühkisid nägusid, rääkimata tule lähedal istujaist, kes üles hüppasid ja kiljudes eemale tormasid.

Kui Natka ümber pöördus, nägi ta, et Sergei hoidis Alkat juba süles. Erutatud, õhetava näoga Alka jutustas isale möödunud päeva sündmusi.

Oli juba hilja, kui Natka rühm kuidagiviisi ja segipaisatult koju jõudis.

Natka ei saanud veel trepile astuda, kui ta juurde jooksis erutatud valveõde ja hakkas tasa jutustama, et alles kümme minutit tagasi tõi Vladik Daševski koju kriimustatud ja vigastatud Tolka Šestakovi ja et Tolkal on vist käsi nikastunud.

Natka jooksis korrapidajatuppa. Seal, vahariidega kaetud diivanil, istus küüruvajunud Tolka, nagu joodiga määritud, kompress silma all ja käsi kaela seotud. Oli näha, et tal on väga valus, kuid mingi kangekaelsuse tõttu ei taha ta seda tunnistada.

«Kuidas see siis juhtus? Kuskohas te niiviisi...?» küsis Natka osavõtlikult, istudes Tolka kõrvale.

Tolka vaikis. Valveõde segas end vahele.

«Ütleb, et kui lõke lõppes ja lapsed laiali hakkasid jooksmas, tormasid nad Vladikuga, et teistest ette jõuda, otsest teerada mööda... Seal aga olid ojad, põõsad, kivid ja jäärakud. Komistas kuskil kaldal ja prantsatas alla.»

Otsiti üles unine Geika. Geika hakkas askeldama ja rakendas ruttu hobuse ette. Tolka viidi oma laagri haiglasse ja Natka, vaatamata keskööle, valmistus minema ettekandega ülema juurde: oli range käsk kõigist õnnetusjuhtumest teatada talle ükskõik millisel päeva- või öö- tunnil.

Enne minekut läks Natka laste tuppa. Ta astus sisse kätatult, ootamatult, ja hämarusest hoolimata jõudis tähele panna, kuidas Vladik end kiiresti pööras ja vaikseks muutus. Tähendab ta ei maganud veel.

«Vladik,» ütles Natka, «jutusta palun, kus... kuidas see kõik juhtus.»

Vladik ei vastanud.

«Daševski,» kordas Natka karmilt, «sa ära valeta. Ma ju nägin, et sa ei maga. Räägi, või ma jutustan sinust kohe täna laagriülemale.»

Ülemaga Vladik kõnelda ei tahtnud, seepärast tõusis ta vihaselt ja kordas kuivalt ning lühidalt sõna-sõnalt seda, mida oli valveõele jutustanud juba Tolka.

«Saatan teid öösel neisse jäärakuisse ajab,» riidles Natka, suutmata end pidurdada, ja lonkis väsinult läbi pimeduse ülema juurde.

Sergei hilinemisel pidustustele olid aga omad põhjused. Tulnud Jaltast tagasi, läks ta pärast lõunat jaoskondadesse. Esimeses liikus kõik kiiresti ja arukalt, seepärast ei peatunud Sergei seal, vaid läks teise. Siin oli alles lõpetamata teise tagavara-paisusilma kaevamine ning toetama polnud veel üldse hakatudki.

Ta küsis: «Kus Djagiljov on?» Vastati, et Djagiljov on kolmandas. Siis läks ka Sergei paisu juurde, kolmandasse.

Järve poole tõustes nägi Sergei juba kaugelt eespool teerajal sedasama vanameest, keda vajas.

Samal ajal jõudis Sergeile järele lahjal hobusel ratsutav kümnik Šalimov, kes kohe sadulast maha hüppas, hakates Sergeiga kõrvuti sammuma.

«Lood on halvad, ülem!» ohkas Šalimov ja pühkis pasliku otsaga oma tolmust, kortsulist nägu. «Inimesed töötavad halvasti.»

«Näen ise, et halvasti. Paisusilm on lõpetamata, toetamist pole alustatudki. Head on vähe!»

«Pinnas on raske,» ohkas Šalimov veel sügavamalt, «kivi ja kiviprügi. Inimene töötab, töötab, aga ei teeni midagi. Aina kurdavad. Eile ei tulnud kolm inimest tööle. Täna mõned räägivad, et kui lisa ei saa, siis ei tule keegi tööle. Noh, mis ma pean tegema, ülem?» Ja Šalimov laotas nukralt käsi.

«Mispärast ainult sinule kurdetakse, aga mitte minule ega Djagiljovile? See on natuke imelik, Šalimov.»

«Sina oled uus inimene, sinuga pole veel harjutud. Djagiljovile ongi juba räägitud. Aga mis temast kasu? Inimene nagu puupakk. Ja minult nõuavad kõik: sina oled vanem, sina räägi.»

«Hüva,» otsustas Sergei. «Õhtul kohe pärast tööd kogu kõik inimesed jaoskonda. Ma tulen ka, siis arutame. Aga

nüüd sõida tagasi. Ja vaata ise paremini, sest täna kaebasid mulle kaks töolist, et neil olevat valesti tööd mõõdetud,» luiskas Sergei huupi.

«Kus, ülem?» muutus Šalimov rahutuks. «Kas paisusilmal või vallil?»

«Ei küsinud. Polnud aega. Sina oled vanem — sina näed seal kohapeal paremini. Nägemiseni, Šalimov. Niisiis, kohe pärast tööd.»

«Midagi on korrast ära,» mõtles Sergei, kui nägi, et vanameest polnud enam teerajal. Sergei lisas sammu, jõudis käänakuni, kuid vanameest polnud ka käänaku taga.

Peagi jõudis Sergei väikese vaikse järve kaldale.

Vasakul, paisu juures, kopsisid kirved. Lõhnas tugevasti kuuma vaigu järele. Kuus saagijat hõikasisid üksmeelselt ja upitasid saagimispukile rasket ja alles niisket palki.

«Kus on Djagiljov?» küsis Sergei vastutulevalt noormehelt.

«Näe, seal!» Ja noormees osutas kirvevarrega kuskile mäe otsa.

Sergei vaatas, kuid päike pimestas silmi ja ta ei näinud kedagi.

«Vaat seal!» kordas noormees. «Näed, seisab põõsa juures ja ajab vennaga juttu.»

«Missuguse vennaga?»

«Missuguse? Oma vennaga... lihase vennaga...»

«Ah vaat mis!» mõtles Sergei, kui nägi Djagiljovi kõrval sedasama onu, kes mõni päev tagasi oli niisugusel ebatavalisel ajal purjus olnud. «Sellepärast see Djagiljov siis kohmetuski!»

Silmates Sergeid, tervitas Djagiljovi vend teda kohmakalt ja läks minema.

«Vaadake siis,» hüüdis Djagiljov talle karmilt järele, «et õhtuks kõik kuuskümmend pakku valmis oleksid! See on meil puusepp,» seletas ta Sergeile. «Ta on neil vanemaks. Hea töömees.» Ta pöördus kõrvale ja lisas vastu-meelselt: «Muidugi... juhtub vahel, et joob.»

Nad läksid ehitusele.

«Kas Šalimovi brigaadis on hindadest midagi räägitud?» küsis Sergei.

«Noh nii, lobiseti. Jõuad neid kõiki kuulata.»

«Mille üle nad kurtsid?»

«Teadagi mille üle: maapind on halb, normid suured, tasu väike. Mida neil siis veel rääkida?»

«Aga kolmandas jaoskonnas ja esimeses — miks seal ei kurdeta?»

Djagiljov vaikis.

«Imelik asi,» imestas Sergei. «Maapind on ühesugune, normid on igal pool samad, töötasu samuti. Ühed ei kurda, aga teised kurdavad. Mitte ei saa aru, millest see nõnda on, Djagiljov.»

«Tähendab, et neil on niisugune paha iseloom,» oletas Djagiljov pisut ebakindlalt, ja otsekohe meenus talle: «Teisel vahemaal, Sergei Aleksejevitš, pragunes toestamistala ja ma käskisin selle asendada uuega. Näete, vaadake, puusepad raiuvad.»

Oli juba üsna hämar, kui Sergei läks teise jaoskonda. Ta kiirustas, sest nagu oli Alkale lubatud, pidi ta otsekohe pärast tööd pidustustele minema. Ja tühjal teerajal, ikka samal kohal, nägi Sergei sedasama vanameest.

«Mis see on?» imestas Sergei ja suundus otse ootaja poole.

Vanamees teretas ja hakkas vaikselt kõrval sammuma.

«Noh, mis on?» küsis Sergei kannatamatult. «Ja miks sa ennast alati peidad? Jutusta, mis sul on... Kas peteti?... Tehti ülekohut?...»

«Peteti,» nõustus vanamees ükskõikselt, «see on tõsi. Ja ülekohut tehti... tõsi!»

«Töötad sa praegu ka?»

«Ei,» jätkas vanamees niisama ükskõikselt, otsekui polekski jutt olnud temast. «Tookord Šalimov märkas, et ma sulle kaebasin. Järgmisel päeval laskis lahti. «Vana oled,» ütles, «töötad halvasti.» Aga enne, siis kui vait olin, töötasin hästi! Ja igaüks, kes vaikib, on hea. Eile saatis jälle kolm meest minema — töötavad halvasti. Aga sinule võib-olla ütles: ise läksid ära. Tasu on madal! Muidugi on madal,» jätkas vanamees ja tõmbas Sergeid varrukast. «Ma võtsin välja kakskümmend kuupmeetrit, aga raha sain kuueteistkümne eest. Ja kas mina üksi? Niisuguseid on palju. Kuhu jäi neli kuupmeetrit? Niiviisi tuleb muidugi madal välja. Mina ütlen seda talle, tema vihastab: «Sa ära aja mu pead segi, mina olen sinust suurem kirjaoskaja.» Ma läksin vanema, Djagiljovi juurde, see aga ütleb: «Mina teie asja ei tea. Mina annan Šalimovile paberi — palgalche — ja raha. Raha võtab ta vastu, paberi teie allkirja-»

dega toob aga mulle tagasi. Kui kõik on õigesti, siis ütlen ka mina — õigesti. Oiendage temaga. Allah teist aru saab.» Muidugi allah,» kordas vanamees pilkavalt ja lõpetas hoopis ootamatult. «Nägemiseni, ülem, aitäh!»

«Oota!» hüüdis Sergei. «Oota, miks sa ära lähed? Tule minuga ühes.»

Ent küüruvajunud vanamees kadus tagasi vaatamata kiiresti-kiiresti põõsastesse.

Sergei läks teise jaoskonda ja palus, et kohe otsitaks üles Šalimov. Ta ootas kaua. Lõpuks tuli saadetu tagasi ja ütles, et Šalimov on endal jala vigastanud ja sõitnud ära koju.

Ta läks kuuride juurde ja nägi, et sinna oli kogunenud ainult kaheksa inimest. Ta küsis, miks nii vähe. Algul ei vastatud talle, siis aga seletati, et täna on külas pidu. Sergeid huvitas, mis pidu see on, ja pärast lühikest vaikimist seletati talle, et Šalimovi poeg oli üleeile saanud isaks. Kuidas Sergei püüdis kokkutulnuid kõnelema panna, ometi näis, et need lõpuks ei mõistnudki, mida ta tahab.

Sergei laskis meestel minna ja hakkas ise laagri poole sammuma.

Ja siis otsustas ta seniks, kui asi selgub, Šalimovi otsekohe minema ajada. Talle tuli meelde, et koos laekaga kadusid kõik palgalehed, dokumendid ja allkirjad, ning ta muutus süngeks.

Oli juba täiesti pime. Teerajast vasakul joonestusid ähmaselt torni varemete kontuurid. Väga kaugelt, alt, kandus koos palava tuule puhangutega muusikat.

«Hilinen,» taipas Sergei, «Alka saab pahaseks.»

Põõsaste tagant sähvatas tuli. Kõmav lask lajatas niivõrd ligidal, et õhk võnkus. Kuskil Sergei pea kohal lõi haavililaeng raginal vastu kivirahnu.

«Kes on?» hüüatas Sergei, heites kividele ja tõmmates välja brauningu.

Talle ei vastatud ja ainult põõsaste ragin tõendas, et keegi kiiresti eemale jooksis.

Sergei ajas end rohkem püstakile ja tulistas kaks korda õhku. Ta kuulatas ja talle näis, et kaugel keegi karjatas.

Siis tõusis Sergei püsti. Brauningut käes hoides läks ta edasi ja sammus nõnda senikaua, kui mäekurul avanes tema ees lai tasane tee.

Muusika mängis all ikka valjemini ja valjemini ning laagriväljak säras kõigi oma tuledega.

Sergei klõpsatas ette kaitsevinna, peitis brauningu taskusse ja hakkas kiiresti Alka juurde sammuma.

Hommikul pärast lõket äratati lapsed tund aega hiljem. Juba ammu enne loendust said lapsed teada, et Tolka Šestakoviga oli juhtunud õnnetus. Mis nimelt oli juhtunud ja kuidas, seda ei teadnud õieti keegi ja seepärast joosti üksteise järel vahetpidamata Natka juurde küsima.

Päriti: kas on tõsi, et Tolka on endal murdnud jala? Kas on tõsi, et Tolkale oli eilse ilutulestiku ajal kild vastu pead lennanud? Kas on õige, et arst öelnud, et Tolka jääb nüüd pimedaks ja kurdiks ja nagu päris lollakaks? Või ainult pimedaks? Või ainult kurdiks? Või mitte kurdiks ega pimedaks, vaid lihtsalt poole aruga?

Algul Natka vastas, aga hiljem, kui nägi, et sellest hoolimata ümberringi ikkagi targutati, vaieldi ja mingisugust rumalust aeti, sai ta pahaseks ja kartes, et rumalad jutud ülelaagrilise hommikueine ajal teistesse rühmadesse edasi võivad kanduda, kutsus ta enda juurde sünge Vladiku ja palus, et see otsekohe hommikusel loendusel välja astuks ja rühmale jutustaks, kuidas asi oli.

Ent Vladik keeldus järsult. Natka palus, manitses, käskis, kuid kõik oli asjata.

Ärritatud Natka ähvardas seda meeles pidada ja käskis anda signaali viis minutit varem kui tavaliselt.

Koguneti kaua, rivistuti kärarikkalt ja korratult, joonduti halvasti.

Vladik seisis vaikselt, mitte nii nagu alati; ta ei puutunud kedagi ega vastanud kellegi küsimustele.

Joska jälgis Vladikut vaikides ja tähelepanelikumalt kui tavaliselt. Nähtavasti polnud ta unustanud eilset, nähtavasti ta taipas midagi ja valmistus millekski.

Vladiku sõnade järgi jutustas Natka lastele lühidalt, kuidas oli lugu Tolkaga. Ta häbistas neid rumalate väljamõeldiste pärast ja hoiatas, et järgmistel kordadel karistatakse omavolilise rühmast ärajooksmise eest karmilt ja et nüüd võivad lapsed selle põhjal, mis juhtus Tolka Šestakoviga, ise veenduda, milleni viib säärane omavoli.

«See pole tõsi!» kõlas üle terve loendusväljaku kellegi nõrduinud hää. «See on kõik vale, see ei ole tõsi!»

Kulme kortsutades otsis Natka korrarikkujat ja nägi oma suureks imestuseks, et hüüdjaks oli punane ja ärevil Joska.

Lapsed elavnesid ja hakkasid sosistama.

«Tasal» hüüdis Natka valjusti. «Miks sa ütled, et see pole tõsi?»

«Kõik see on vale,» kordas Joska veendunult. «Kui me eile rivistusime, olid Vladik Daševiskil millegipärast tikud salaja kaasas. Ma häbistasin teda, tema aga nimetas mind provokaatoriks. Lõkkel polnud ei teda ega Tolkat, nad käisid kuskil mujal. Aga kus, seda ma ei tea. Ja seal, mitte lõkkelt tulles, nendega midagi juhtuski. Mina provokaator ei ole, aga Daševski on valelik ja petab kogu rühma.»

Kõik olid veendunud, et pärast selliseid sõnu tormab Vladik Joskale kallale või hakkab end vihaselt õigustama. Ent kahvatu Vladik virildas ainult põlglikult huuli ja seisis vaikides.

«Daševski,» esitas Natka otsese küsimuse, «on see tõsi, et teie eite lõkkel ei olnud?»

Vladik vaikus, ei liigutanud end ega pööranud Natka poole isegi pead.

«Daševski,» ütles siis Natka vihaselt, «tänaõhtuses ettekandes teatan kõigest sellest laagriülemale, praegu aga lahku rivist ja hommikust sööma lähed sa eraldi.»

Sõna lausumata lahkus Vladik ja läks tuppa.

Minuti pärast sammus rühm lauldes hommikueinele.

Vladik ei läinud hommikueinele üldse.

Peale lõunat, pärast puhketundi, kui lapsed tegid seda, mis keegi tahtis, istus nukker Vladik tühjal künkal päikesest kõrvetatud akaatsia all. Kõik oli tulnud välja kuidagi teisiti... rumalalt ja arutult.

Oigupoolest tahtis Vladik väga, et midagi poleks olnud: ei eilset tüli Joskaga, ei eilset juhtumit Tolkaga, ei hommikust tüli Natkaga ega häbistavat hommikust loendust. Kuna aga midagi enam parandada ei saanud, siis otsustas ta, et tulgu mis tuleb, tema ei tunnista ega ütle midagi. Ja kutsugu teda välja kas või sada ülemat, tema seisab vaikides, mõtelgu nad, mida tahavad.

Teisel pool tara mängiti lõbusalt palli. Äkki lendas pall kõrvale, põrkas vastu posti ja veeres otse Vladiku jalge ette.

Vladik vaatas palli ega teinud sellest väljagi.

Ta ei liigutanud end ega hõiganud isegi siis, kui tara taga tekkis segadus: kõik jooksis, otsides kaotatud palli, ning kõige valjemini kostis Joska nõutu hää: «Ta lendas ju sinnapoole... Ma ju nägin, et sinna!»

«Mis minul sellest on?» mõtles Vladik isegi ilma kahju-
rõõmuta; siis pöördus ta tahtmatult ümber, sest kuulis kellegi samme.

Talle lähenes tundmatu poisike ja istus tema juurde maha. See oli vanem ja tugevam kui Vladik. Tema nägu oli kuidagi hall, otsekui seebine, suu aga poolavatud, nagu oleks tal isegi niisuguse kuumusega nohu olnud.

Ta kraapis kokku tubakat, tõstis maast tüki paberit, pilgutas Vladikule silma, keeras paberi kokku ja hakkas suitsetama.

Nurga tagant hüppas välja Joska. Silmanud Vladikut, tahtis ta peatuda, kuid märkas siis palli, astus ligi, tõstis selle üles ja lausus etteheitvalt:

«Mis see siis on! Kui sa minu peale vihane oled, siis on sul kõik süüdi? Poisid otsivad ja otsivad, sina aga ei või palli üle aia visata! Mis seltsimees sa niisugune oled?»

Joska jooksis minema.

«Nägid?» sõnas solvunud Vladik põlglikult, pöördudes poisikese poole. «Nemad hakkavad palli mängima, aga mina visaku seda neile kätte. Leidsid tola-palliviskaja.»

«Teadagi,» nõustus poisike meelsasti ja sülgas murule. «Neile ainult seda vaja ongi. Näe, missugune tähniline ta ise on!»

Tegelikult teadis vihane Vladik isegi, et räägib praegu loba, ja tal oleks palju kergem olnud, kui see poiss poleks temaga nõustunud, vaid oleks hakanud vaidlema. Ent poiss nõustus ja sellepärast suurenes Vladiku ärritus veelgi ning ta jätkas juba hoopis rumalalt ning võltsilt:

«Ta mõtleb, et kui on salgajuht, siis hoia tal isegi pükse üleval. Ei. vennas, valetad, tänapäeval toapoisse ei ole!»

«Muidugi,» toetas poiss niisama meelsasti. «See on niisugune rahvas... Sa annad neile sõrme, nemad aga katsumad terve käe kinni pista. Nihuke on juba nende sugu.»

«Missugune sugu?» ei mõistnud imestunud Vladik.

«Kuidas missugune? Poiss, kes siia jooksis, oli ju — juut? Tähendab, ongi niisugune sugu!»

Vladik hämmeldus, otsekui oleks keegi talle täiest jõust nõgestega vastu nägu löönud.

«Vaata mis! Näe, kes sinu poolt on!» läbis mõte tema pea. «Joska on ikkagi oma... pioneer... seltsimees. Aga nüüd vaat mis välja tuli!»

Isegi mõistmata, kuidas, hüppas Vladik üles ja lõi poisile kõigest jõust vastu pead. Poiss hakkas jahmunult van-

kuma. Kuid ta oli suurem ja tugevam. Vandudes viskus ta Vladiku kallale. Vladik aga ei osutanud löökidele tähelepanu ja sööstis sellise raevuga ettepoole, et poisil äkki hakkas hirm, ja kahmanud kuidagiviisi mütsi, tormas ta minema, unustades künkale tubaka ja tikud.

Kui Vladik toibus, polnud ta kõrval enam kedagi. Tara taga mängiti endiselt vallatult ja lõbusalt palli. Arvata-vasti ei kuulnud seal midagi.

Vladik vaatas ringi. Hallil spordisärgil valgus laiaili erepunaseid laike: ninast tilkus verd. Ta tahtis peita end põosastesse, kui äkki nägi Alkat.

Lõõtsutav Alka seisis ainult viie-kuue sammu kaugusel ja vaatas Vladikut tähelepanelikult ning kaastundlikult.

«Kas see paks peksis su veriseks?» küsis Alka tasa. «Aga miks ta ise ulgus? Kas sina andsid temale ka?»

«Alka,» pomises kohkunud Vladik. «Tule... ära sa ära mine... lähme kohe koos.»

Nad läksid põosastiku sügavusse. Seal istus Vladik maha ja heitis pea tagasi. Verejooks lakkas, kuid erepunased plekid spordisärgil ja kriimustus pisut allpool meelekohta jäid.

Kui oleksid olnud ainult vereplekid, oleks võinud öelda, et päike liialt pead kõrvetas. Oleksid olnud ainult kriimustused, oleks võinud öelda: kriimustasin end ohakates. Aga kui kõik on koos, kes siis usub? Kes siis usub pärast eilset ja tänast? Ja kas on võimalik seletada, end õigustada, kuidas ja mispärast juhtus kaklus? Ei, seletada ei saa mitte kuidagi...

«Alka,» lausus Vladik kiiresti, «ära mine ära. Jookseme koos ruttu mere äärde. Ma tean kohta kalju taga. Seal pole kunagi kedagi... Ma loputan särgi puhtaks. Seni kui tagasi jookseme, kuivab ära ja keegi ei märka midagi.»

Nad laskusid kõrvalteed mööda mere äärde. Alka istus rahnude taha ja hakkas kividest torni ehitama, Vladik võttis särgi seljast ja läks vee äärde. Et aga öösel oli olnud torm, oli see kalda äärde igasugust rämpsust kandnud ja Vladik läks kaugemale vette. Siin oli vesi puhas ja Vladik hakkas tõtates spordisärki pesema.

«Pole viga,» mõtles ta, «pesen puhtaks, kuivab ära, ja keegi ei märkagi. Noh, kutsutakse ülema juurde või laagri nõukogusse. Tehakse muidugi noomitus. Hüva, kannatan välja, ajan läbi. Siis aga saab Tolka terveks ja me võime alustada teisiti, hästi...»

«Ah, koer!» meenutas ta halli näoga poissi kahjurõmsalt. «Said sa? Leidis endale kah seltsimehel!»

Ta kastis end kaelani vette, pesi puhtaks näo ja kriimustused.

Ja korraga näis talle, nagu oleks keegi teda vihaselt hõiganud. Ta võpatas, ajas end sirgu ja nägi, et üleval kalju peal seisab Natka ja ähvardab teda sõrmega.

Natka seisis pisut, lõi käega ja kadus.

Ja samal hetkel mõistis Vladik, et nüüd pole pääsmislootustki, et ta on kadunud lõplikult, jäädavalt, ja miski maailmas ei või teda päästa sellest, et ta hommepäev rühmast välja heidetakse ja koju saadetakse.

Selles hiigellaagris kehtisid paljud seadused. Nagu kõikjal, astuti neist seadustest sageli üle ja rikuti neid. Nagu kõikjal, püüti, paljastati, häbistati ja karistati süüdlasi. Ent kõige sagedamini andestati.

Liiga palju oli siin sädelevat päikest lapsele, kes karmist Murmanskist oli esmakordselt lõunasse sõitnud. Liiga lopsakalt õitsesid siin imestusväärsed taimed, kasvasid õunad, pirnid, ploomid, viinamarjad poisile, kes oli siia saadetud külma Arhangelski lähedalt. Liiga palju leidis siin jahedaid kuristikke, sulisevaid vooge, varjulisi lagendikke, ennenägemata lillepeenraid tüdrukule, kes oli tulnud Kesk-Aasia kõrbetest, Lapimaa tundraist või rõõmutuist ja ääretuist Kaspia-taguseist steppidest.

Andestati päikese eest, õunapuude eest, viinamarjade eest, nopitud lillede eest, sõtkatud muru eest.

Kuid mere eest ei andestatud kunagi.

Sellest ajast peale, kui palju aastaid tagasi ilma järelevalveta supeldes, uppus merre kaheteistkümnenda-aastane pioneer, maksis laagris vankumatu ja karm seadus: igaüks, kes ilma loata, ilma järelevalveta suplema läheb, kirjutatakse laagrist otsekohe välja ja saadetakse koju.

Ja selle halastamatu seaduse täitmisest polnud laager veel kordagi kõrvale kaldunud.

Vladik tuli kaldale, väenas spordisärgi tugevasti välja, riietus ja võttis Alka käest kinni.

Nad läksid mööda rannaäärt ja sattusid mäeharjalt varisenud tohutuist rahnudest kivilinnakesele. Nad istusid kivirusule ja vaatasid kaua, kuidas vahused lained mühisedes ja vihaselt kohisedes hulkusid mööda mahajäetud väljakuid ja tänavakesi.

«Tead, Alka,» lausus Vladik nukralt, «kui ma alles nii väike olin nagu sina või ehk pisut väiksemgi, siis ei elanud me siin, Nõukogudemaal. Kord läksime õega võsastikku. Aga õde Vlada oli juba suur — seitsmeteistkümnepäevane. Jõudsime võssa. Tema heitis lagendikule pikali. «Mine,» ütles ta, «jookse, mina ootan siin.» Mina aga, mäletan seda, nagu oleks see praegu olnud, kuulsin äkki: viuh-viuh! Vaatan, linnuke hüpleb põõsalt põõsale vupsti-vupstil Mina talle tasakesi järele. Tema aina hüppab ja mina talle ikka järele. Läksin kaugele. Siis ta lendas — ja puu otsa. Vaatan, puu otsas on pesa. Seisan pisut ja lähen siis tagasi. Lähen, lähen — kedagi ei ole. Hüüan: «Vlada!» Ei vasta. Mõtlen: «Vististi teeb nalja.» Seisan veel, ootan, hüüan: «Vlada!» Ei, ei vasta. Mis see siis on? Äkki näen, et põõsa all on midagi punast. Tõstan üles, näen — see on lint tema kleidi küljest. Ah nii! Tähendab, ma pole ära eksinud. Tähendab, et see on seesama lagendik, aga tema pettis mind, jättis meelega üksi, et lahti saada. Hea veel, et võsastik oli kodu ligidal ja tee tuttav. Ja ma vihastasin siis nii, et sõimasin teda kogu tee endamisi tolaks ja rämpsuks ja veel kuidagi. Jooksin koju ja hüüdsin: «Kus Vladka on? Noh, ärgu ta nüüd parem enam koju tulgugi!» Ema hüüatas pahameelest, vanaema Juzefa hüppas selja tagant mulle ligi ja andis paar korda vastu kukalt. Mina seisin ega saanud millestki aru.

Hiljem jutustati mulle, et seni kui ma lindu taga ajasin, tulid kaks sandarmit, võtsid ja viisid Vlada minema. Tema aga, et mind mitte ehmatada, ei hõiganud meelega. Tuli välja, et ma asjata kirusin ja siunasin teda. Valus oli mul siis, Alka.»

«Kas ta istub ka praegu veel vangis?» küsis Alka, kes polnud sõnagi lasknud kõrvust mööda minna.

«Praegu ka, ainult ta ei istu enam sedajärge, vaid kolmandat korda. Ma ootasin kõik need päevad kodunt kirja. Oli juttu, et hakatakse amnestiat andma; kõik mõtlesid: niigi istub juba neli aastat, võib-olla lastakse vabaks. Üle-eile tuli kiri: ei, ei olnud vabaks lastud. Teistest parteidest mingisuguseid lasti, aga kommuniste — ei... ei lastud... Aga pärast, järgmisel päeval, läksin ma juba üksinda võsastikku ja lõhkusin nimelt pesa ära ja loopisin lindu kividega nõnda, et ta vaevu pääses.»

«Kas siis tema süüdi oli, Vladik?»

«Aga ma ju ei teadnud, kes süüdi oli!» vaidles Vladik

vihaselt vastu. Ja äkki tuli talle meelde see, mis juhtus täna, ning ta jäi kohe vaikseks. «Homme aetakse mind rühmast minema,» seletas ta Alkale. «Seni kui sina kalju taga mängisid, nägi mind ülevalt Natka.»

«Aga sa ei supelnud ju, sa pesid ainult särkil» imestas Alka.

«Kes seda usub?»

«Aga sa ütle tõtt, et pesid ainult,» erutus Alka ja vaatas Vladikule näkku.

«Kes minu tõtt nüüd enam usub?»

«Noh, mina ütlen. Mina, Vladik, nägin kõik. Mina mängisin, aga nägin kõik.»

«Aga sina oled ju alles mudilanel!» puhkes Vladik naerma.

Vladik haaras tugevasti Alka käest. Ta ohkas ja palus juba tõsiselt:

«Ei, parem juba vaiki. Muidu saad veel sinagi, et minuga tegemist teed. Ja minul läheb veel halvemini: milleks ma sind mere äärde vedasin? Tule, Alka. Ah sind! Kes küll sinu, niisuguse mudilase, maailma sünnitas?»

Alka vaikis.

«Minu ema tapeti vanglas,» vastas ta ootamatult ja vaatas oma rahulike mitte-vene silmadega hämmeldunud Vladikule otsa.

Ohtusöögile läks rühm ilma Natkata. Natka askeldas kaua haiglas, kus tal tuli oodata arsti, kes oli tegevuses sidumisruumis.

Ilmnes, et Tolkaga polnud asi nii väga halb. Kolm muhku ja väike nikastus. Natka oli kartnud halvemat.

Tagasiteel hõigati teda raamatukogust. Seal näidati talle kahjurõõmsalt kahte raamatut väljarebitud lehtedega ja ühte väljalõigatud pildiga.

Kahest raamatust ei teadnud Natka midagi, aga kolmanda kohta ütles ta komsomoli raamatukoguhoidjale, et see valetab ja et pilt oli välja lõigatud juba enne seda, kui raamat tema rühma jõudis. Raamatukoguhoidja hakkas vaidlema, Natka ägestus, ja olles juba ukse juures, tuletas talle meelde, kuidas ta hiljuti oktoobrilaps Bubjakinile oli raamatu asemel koduloomadest andnud Flammarioni populaarse astronoomia.

Näljasena ja väsinuna jooksis ta sööklasse. Seal oli kõik

juba ammu koristatud, talle oli jäänud ainult kaks tomatit ja külm keedetud muna.

Natka pöördus rühma tagasi, ent seal ootas teda juba nagu kiuste riietelao-hoidja oma paberite ja arvestustega. Kõrvale hiilida Natka ei jõudnud.

«Kui palju teil taskurätte on kaotatud?» küsis laohoidja, asetaski Natka enda kõrvale istuma ja laotas aeglaselt oma kirjad laiali.

«Kui palju?» ohkas Natka kibedusega ja hakkas endamisi sõrmedel loendama. «Vasja!» hõikas ta möödajooksvat oktoobrilast Bubjakinit. «Jookse, kutsu salgajuhid siia. Ainult Rozat ära otsi — ta on all. Ja siis küsi järele, kas Karassikov leidis oma taskuräti või ei. Küllap see käpard vist ei leidnud.»

«Tema eile sülitas minu peale,» teatas Vasja süngelt, «ja mina temaga enam tegemist ei tee.»

«Noh, ära tee, aga nüüd jookse. Oodake, ma teiega loendusel veel räägin,» ähvardas Natka. Ta pöördus laohoidja poole ja jätkas: «Käterätte on meil juba neli tükki puudu. Kaelarätid olid eile veel kõigil olemas. Aga eile leidsid meie lapsed põõsastest kaks võõrast panamat, väikese padjakese ja ühe nahksandaali. Ärge veel kirjutage, Marta Adolfovna, kohe tulevad salgajuhid — võib-olla on ka kaelarättidest juba puudus. Mina ei tea midagi. Ma olen täna terve päeva nagu peata kana.»

Natka pöördus ümber ja nägi, et Alka puudutab teda tasakesi varrukast.

«Noh, mis sul vaja on?» küsis Natka mitte pahaselt, kuid ka mitte lahkelt nagu tavaliselt.

«Tead mis?» lausus Alka tasa, nii et laohoidja ei kuuleks. «Mina otsisin sind igalt poolt... Tead... Ta pole üldse süüdi. Ma ise olin seal ja nägin kõik.»

«Kes pole süüdi?» küsis Natka hajameelselt ja lõpuni kuulamata sõnas: «Aga kaks eilset spordisärki, Marta Adolfovna, need pole üldse meie omad. Meil pole niisuguseid lapsigi. Need on suurele onule parajad. Võib-olla leidub esimeses rühmas kaks-kolm niisugust. Aga minul... kus mul niisuguseid?»

«Ta pole üldse süüdi,» jätkas Alka veel tasemini ja ärevamalt. «Sa kuula, Natka... Ta läks lihtsalt poisiga kaklema ja tahtis pärast riided ära pesta. Ta on hea, Natka. Ta ootas kogu aeg kirja õe kohta. Teised lasti lahti, aga õde ei lastud.»

«Küll ma neil kaklen! Küll ma neil kaklen!» ähvardas Natka masinlikult. «Jookse, Alka, mis sul siit vaja on? Noh, kuidas on, Vasja, kas salgajuhid tulevad? Ja kuidas Karassikoviga on?»

«Ta näitas mulle trääsa,» kaebas Vasja mornilt, «ja ma ei tee temaga enam kunagi tegemist. Aga taskurätti pole tal ikkagi. Ma ise nägin, kuidas ta praegu näpuga nuuskas.»

«Hea küll, hea küll. Oiendan teiega hiljem. Niisiis kuus rätikut puudub, Marta Adolfovna.»

«Ta pole üldse süüdi, aga sina arvad, et on,» pomises Alka juba vihaselt, vaevaga pisaraid tagasi hoides. «Tema ise kirus ka kord õde: tola ja rämp, aga õde polnud üldse süüdi. Pärast oli nii valus. Kuula ometi, Natka... Tema, Vladik, lamas...»

«Mis Vladik? Kes on rämp? Kes lubab sul temaga joosta?» pöördus järsult ümber Natka, kes ei olnud mitte millestki aru saanud ja hakkas otsekohe riidlema Joskaga, kes, nagu talle näis, ei tulnud küllalt kiiresti.

Kui Natka poleks olnud nii ärritatud ja kui ta sel hetkel oleks ümber pöördunud, siis oleks ta Alka ikkagi ära kuulanud. Aga talle meenus see ja ta pöördus ümber alles siis, kui Alkat selja taga enam polnud.

Kõigile üllatuseks Alkat õhtusel loendusel ei olnud. Mindi tuppa vaatama, et ehk on jäänud magama. Ei, ei olnud. Hõigati rõdult — ei, ei vastanud.

Siis muututi rahutuks, joosti ja päriti üksteiselt: kus, kuidas ja kuhu?

Peagi selgus, et Karassikov, hiilinud ukse taha kuulama, kuidas Vaska tema peale trääsa pärast kaebama hakkab, oli näinud, kuidas üleni pisarais Alka temast mööda jooksis. Kui aga kahjurõõmus Karassikov hakanud talle järele jooksmas ja «piripill-viripill» hüüdnud, oli Alka seisma jäänud ja sähvanud talle kiviga nii vahvalt, et Karassikov peatunud ja tahtnud Natkale kaebama minna, kuid loobunud sellest, kuna Vaska Bobjakin alles vähe aja eest tema enda peale oli kaevanud.

Kõike seda ei uurinud välja muidugi mitte Natka, vaid lapsed ise, kes üksteise võidu sellest loost Natkale jutustasid. Siis kutsus ta välja kümnekond suuremat ja terasemat poissi ning käskis tuhida läbi kõik lähedased väljakud, teed ja rajad. Ta ise istus pingile, väsinud ja rõhutatud.

Ahmaselt meenusid talle Alka arusaamatud sõnad: «Mina otsisin sind igalt poolt... Ta ootas kogu aeg kirja... Kuula ometi, Natka...»

«Milleks ta mind otsis? Missugust kirja?» arutas ta vaevaliselt. Ja ta otsustas, et kõige lihtsam on minna ja küsida Vladiku enda käest. Ent ka Vladik oli kuskile kadunud.

«Hästi,» mõtles Natka. «Hästi, homme tuleb seegi kõik mulle meelde.»

Otsimasaadetud tulid üksteise järel tagasi. Ja kui lõpuks tuli tagasi viimane, kümnēs, jooksis Natka trepile, ja ekseldes pimeduses, tormas kolmanda korpuse juurde, et sealt helistada laagri korrapidajale.

Kui läbi põõsaste juba tuled vilkuma hakkasid, kui Natka juba esimese laternani oli jõudnud, kostis kuskilt kõrvalt ragin, praksumine ja otse risti üle tee lendas välja Vladik.

«Pole vaja,» lausus ta hingeldades. «Pole vaja...»

«Kas leidsid?» hüüatas Natka. «Kus ta on? Kas juba kodus? Rühmas?»

«Aga kuidas siis!» vastas Vladik tasa. Ja Natka nägi, et poisi silmad vaatavad temale otsese ja avameelse vihkamisega.

Vladik ei lausunud enam sõnagi ja pöördus kõrvale. Natka hõikas teda valjult ja erutatult, Vladik aga ei teinud väljagi ja kadus. Karta polnud tal nüüd niikuinii mitte kedagi ega midagi.

Kui Natka laagrisse tagasi jõudis, jutustati talle, et Vladik Daševski oli leidnud Alka kahe kilomeetri kaugusel laagrist, väikesest kalju all asetsevast majakesest, isa juurest. Sinna oli Alka esialgu jäänudki.

Natka läks oma tuppa ja laskus toolile.

Kuulatades hajameelselt, kuidas suur liblikas lambi juures sabistab, meenus Natkale kogu see nukker ööpäev: Katjuša Vostretsova oma katkise ninaga, Tolka oma käega, Vladik, laohoidja oma kaelarättidega, tobe raamatukoguhoidja oma valega... Ja kõigest sellest läks tal meel nii kurvaks, et tuli tahtmine isegi nutma puhkeda.

Äkki koputati uksele. Valveõde vaatas sisse ja ütles Natkale, et teda tahab näha Alka isa.

Natka ei imestanud. Ta sirutas ainult käe kiiresti karahvini poole, ent karahvin oli soe. Möödudes pesemisseadeldisest, jõi ta kiiruga otse kraanist ja läks läbi rõdu parki.

Oo oli pime, kuid otsekohe silmas ta kivitrepi astmeil istuvat mehekogu.

Nad teretasid ja jutlesid sel ööl väga kaua.

Järgmisel päeval ei kutsutud Vladikut laagriüles juurde ega ka laagri nõukogusse.

Ülejärgmisel päeval ei kutsutud samuti.

Ja kui Vladik aru sai, et teda ei kutsutagi, muutus ta vaikseks, jäi kõhnaks ja käis algul ikka üksinda, üksiku ettevaatliku hundipojana, kes on iga hetk valmis kallale kargama ja purema.

Kuna aga polnud, keda pureda, ja elu Natka rühmas kulges kõigi rõõmuks hästi, üksmeelselt ja lõbusalt, siis rahunes ta varsti, ja oodates Tolka paranemist, veetis rohkesti aega laagri lasketiirul.

Natka vastu oli ta tagasihoidlik ja viisakas.

Kuid niipea kui Natka alustas temaga juttu sellest, kuidas Tolka oma käe nikastas, vaikis ta ja kadus tingimata mingisugusel ettekäändel, mille väljamõtlemises ta oli ületamatu meister.

Ja mida Natka veel tähele pani, oli see, millise püsivusega see häbematu võitu poisike märkamatu ja kirglikult kaitses kõiges Alka lõbusat lapseelu.

Hiljuti, jalutuselt tagasi tulles, küsis Natka karmilt Alka käest, kuhu see oli pannud uue karbi sitikate ja liblikate jaoks.

Alka punastas ja vastas ebakindlalt, et ta vist unustas selle koju. Natka aga vastas väga kindlalt, et karp on vist jälle unustatud põõsa alla või oja äärde. Ja ometi, kui nad koju jõudsid, seisis metallkarp koos võrguga Alka voodi juures öökapi.

Segadusse sattunud Natka oli juba valmis uskuma, et ta oli eksinud, kui kogemata märkas lõõtsutava Vladiku juubeldavat pilku.

...Laager aga valmistus uueks pidustuseks. Vesi tiikides oli juba ammu kahanenud, juba ammu olid hakanud õitsema basseinid, olid vaikinud purskkaevud ja kuivanud lõbusad ojakesed. Isegi vann ja dušid olid lukustatud ja neid avati üksnes öösel pooleks tunniks või tunniks.

Olid käimas viimased kiired tööd, sest kolme päeva pärast pidi mägedest paiskuma laagrisse terve juga külma, värsket vett.

Kord tuli Sergei varakult töölt koju. Vanaeidest valvur ütles, et talle on laual telegramm.

Tähtsaid telegramme polnud tal kuskilt oodata ja see pärast võttis ta algul seljast sõjaväepluusi, pesi end, läitis paberossi ja alles siis avas telegrammi.

Ta luges selle läbi. Istus. Luges veel kord ja süvenes mõtteisse. Telegramm polnud pikk ja mitte just päris arusaadav. Selle mõte oli niisugune, et tal kästi olla iga hetk valmis katkestama puhkust ja sõitma tagasi Moskvasse.

Kuid Sergei sai sellest telegrammist aru, ja äkki tuli tal tahtmine näha Alkat. Ta riietus ja hakkas sammuma laagri poole.

Laagris parajasti õhtustati ja Sergei istus põõsaste taha kivile, jäädes ootama, millal lapsed sööklast tagasi tulema hakkavad.

Algul möödusid temast vaikides kaks last, kõhud täis. Sergeid nad ei märganudki. Siis tormas mööda terve kari. Siis kuuldus eemalt veel vaidlust ja kisa ning lagendikule jooksid kolm: juba ammu äraleppinud oktoobrilapsed Bubjakin ja Karassikov ning koos nendega rõõmsameelne Emine. Igal neil oli käes suur punane õun.

Sattudes tundmatule mehele, pillas kohmetunud Karassikov õuna maha. Osav Emine võttis selle kohe üles.

«Kits! Kits! Anna kätte, Emka! Vaska, pea teda!» kisas Karassikov; segaduses vaatas ta külmavereliselt seisma jäänud seltsimehe poole.

«Piia!» hõikas Emine kurguhäälega, visates raske õuna osavalt üles ja püüdes selle jälle kinni. «Oh, rumal... säh!» hüüdis ta pahaselt ja viskas õuna murule. Ja äkki pöördus ta Sergei poole, naeratas kelmikalt ja viskas talle oma õuna. «Säh!» Ise aga hüüdis juba eemalt oma kõlava häälega: «Oled sa Alka oma?... Jah? Söö!» ja leidmata rohkem sõnu, raputas ta pead, puhkes naerma ja jooksis minema.

«Aga teie Alka valas eile selle Emka veega üle,» kaebas juubeldavalt Karassikov. «Ja Vaska Bubjakinit tõmbas kõrvast.»

«Miks te siis talle kolki ei anna?» tundis huvi Sergei. Karassikov vajus mõttesse.

«Teda pole tarvis kolkida,» seletas ta pärast lühikest vaikimist. «Tal oli hea ema.»

«Kust teie teate, et hea?»

«Teame,» vastas Karassikov lühidalt. «Natka jutustas meile.» Ta vaikis pisut ja lisas: «Aga kui Vaska teda kolkida tahtis, siis puges ta vastu seina, tõmbas maa seest

nõgese ja tõrjus sellega eemale. Eks proovi ligi minna, jalad on ju paljad.»

Sergei puhkes naerma.

Kuskil lähedasel võrkpalliväljakul kõmatas tumedalt pall ja lapsed tormasid sinna.

Siis tuli Natka, tema taga Alka ja Katjuša Vorontsova, kes vedasid enda järel nõõri otsas väikest veokit, mis oli ääreni täis õunu, pirne ja ploome.

«Lapsed laadisid need õhtusöögi ajal siia peale. Meie aga veame ära,» seletas Alka. «Palun saada meid, isa, rühmani, siis lähme jalutama.»

Veok hakkas liikuma ja Sergei ning Natka astusid sellele järele.

«Arvatavasti sõidab ta neil päevil koos minuga Moskvasse,» teatas Sergei vastu tahtmist. «Nii on vaja,» vastas ta Natka imestunud pilgule. «Nii on vaja, Nataša.»

«Ganin,» küsis Natka, kui oli kogunud julgust ja otsustavust, «kas Alka on kunagi oma ema näinud? See tähendab... muidugi on... aga kas ta mäletab teda hästi?»

Veok rappus, kaks õuna kukkusid välja ja veeresid teepele. Alka pöördus kiiresti ümber ja vaatas isa poole.

Sergei kummardus, korjas õunad üles, pani need veokisse ja lausus etteheitvalt:

«Mis autojuht see siis on? Sa pidurda sujuvalt, muidu raputad hammasrattad küljest ja ajad masinagi ümber.»

Nad jõudsid majani. Sergei ütles, et ta ei pea Alkat kaua kinni. Kuid Alka tuli tagasi alles magamamineku ajaks.

Natka riietas ta lahti, pani magama, kattis armatuuri rätikuga ja hakkas lugema teist, just praegu saadud kirja.

Ema kirjutas ärevusega, et isa viiakse üle ehitusele Tadžikistani ja et varsti peavad kõik ära sõitma. Ema närveeris, palus tungivalt, et Natka tuleks kiiresti, ja teatas, et isa on juba linnakomiteega kokku leppinud ja kui Natka tahab, võib ka tema sõita koos perekonnaga.

Vastukäivad tunded valdasid Natkat. Oleks tahtnud siin olla kuni puhkuse lõpuni, seda enam et pioneerijuht Kortšaganov oli juba paranemas. Hea oleks sõita ka Tadžikistani, kuigi on kurb jätta maha linn, kus oli möödunud kogu lapsepõlv. Ta oli kuidagi rahutu ja rõõmus. Natka tundis, et siin see ongi — elu, mis nüüd hargneb ja sirutab laiali kõiki oma teid. Ammu see oli... onu... papaaha, onu mõök ahju taga... ema vitsaga... Ja siis pioneerirühm... ise pioneer... Siis nõukogude ja partei töötajate

kool. Ja järsku — veel aasta-kaks, ning juba käib ta üheksateistkümnendat.

Ta tundis, et toas on umbne, ja lükkas akna pärani lahti ning tõmbas võrgu ette.

Umbes pöördudes nägi ta, et Alka ikka veel ei maga, vaid lebab avatud ja hoopiski mitte uniste silmadega.

«Mis sul on? Maga, põngerjas!» ütles Natka poisile.

Alka naeratas ja tõusis pooleldi istukile.

«Me ronisime täna isaga kõrgele mäele. Tema ronis ja tiris mind kaasa. Kõrgele tiris. Midagi ei olnud näha, ainult meri ja meri. Mina küsisin temalt: «Isa, aga kuspool on see koht, kus meie ema oli?» Ta mõtles ja näitas: «Näed, seal.» Ma vaatasin, vaatasin — ikka ainult meri. Ma küsisin: «Aga see, kus Vladiku, Vlada vanglas istub?» Ta mõtles ja näitas: «Näed, seal.» Eks ole imelik, Natka?»

«Mis asi siis imelik on?»

«Sealpool... ja teisel pool...» lausus Alka pikkamisi. «Igal pool. Mäletad, justkui meie muinasjutus, Natka?» jätkas ta elavalt. «Isa on venelane, ema rumeenlane, aga kes mina olen? Noh, arva.»

«Sina? Sina oled nõukogude laps. Maga, Alka, maga,» lausus Natka kiiresti, kuna Alka silmad olid kuidagi väga elavalt läikima hakanud.

Kuid Alkal polnud und. Natka istus ta juurde voodile, mähkis ta teki sisse ja võttis sülle.

«Maga, Alka. Tahad, ma laulan sulle laulu?»

Alka toetus ta najale, jäi vaikseks, tukastas, tema aga laulis talle lihtsat, unistavat laulu, sedasama, mida oli talle laulnud ema väga kauges, peaaegu unustatud lapsepõlves:

Merel sinilaevaga
sõitsin mina sinuga.
Üle sinimere vee
taevas vilkus täheke.
Taamal, seal, kus pilvesoon,
paistab võõras rannajoon.

Siis hakkas Alka unes vähkrema. Ta avas ootamatult silmad ja õnnelik naeratus valgus üle ta õhetama lõõnud näo.

«Tead, Natka?» sõnas Alka rõõmsalt ja surus end Natka ligi. «Ühe korra ma ikkagi oma ema nägin. Kaua nägin... terve nädala.»

«Kus?» küsis Natka kiiresti, suutmata end tagasi hoida.

Alka mõtles pisut, vaikis ja raputas siis otsustavalt pead.

«Ei, ei ütle... See on minur ja isa sõjasaladus.»

Ta puhkes naerma, surus näo vastu Natka õlga ja hoia-
tas siis tasa, juba täiesti magama jäädes:

«Vaata... ja sina ära ka kellelegi räägi.»

Pärast lõunat tuli laagrisse Djagiljov, et võtta laost polte ja naelu. Sergei andis käsu, et Djagiljov pärast materjali kättesaamist teda hõikaks, ja siis sõidavad nad koos järve äärde.

Laagri tiir asetses rannas, just tee ääres, maanteest pisut madalamal. Sergei pöördus tiirule.

Oli just lõppenud pärastlõunane puhkus ja seepärast oli tiirul lapsi vähe — umbes kaheksa. Nende hulgas olid Vladik ja Joska.

Sergei seisis eemal, jälgides Vladikut. Kui Vladik barjääri juurde astus, kahvatus pisut ta nägu ja hallid silmad tõmbusid pilukile, kui ta aga kuuli teele saatis, tõmblesid ta huuled ja pigistusid kokku, otsekui polekski ta tulistanud märklauda, vaid selle taga peituvat vaenlast.

Tulistati väikekaliibrilisest viiekümne meetri kaugusele.

«Kolmkümmend viis,» lausus Vladik rahulikult, pöördudes Joska poole ja asetades püssi kõrvale. «Võin ükskõik mis anda, et sina ei saa kolmekümmendki.»

«Kolmkümmend lõõn välja,» otsustas Joska kõheldes.

«Ohoo! Noh, proovi!»

Joska vaatas süüdlaslikult seltsimeestele ja võttis püssi. Ta valmistus lasuks kauem, sihtis aeglasemalt, ja kui ta pärast lasku uuesti püssi laadis, neelatas ta sülge, otsekui oleks tal kurk ära kuivanud.

Ja ikkagi lõi ta välja kolmkümmend silma.

Sel hetkel astus Sergei juurde Djagiljov.

«Puupea!» sõnas ta tuseselt ja koputas endale vastu laupa. «Ise sõitsin siia, aga nõudelehe jätsin kontoris. Kirjutage uus alla, Sergei Aleksejevitsš. Ja kui tagasi jõuame, rebin endise puruks.»

«Nelikümmend lõõn välja,» teatas Vladik veendunult ja võttis õhetava Joska käest püssi. «Vähem kui nelikümmend ei tule,» lausus ta kindlalt, tundes, kui hästi ja kuulekalt püss ta õla vastu toetus.

«Neljakümmend mina ei saa,» tunnistas Joska. «Pärast kolmandat lasku väsis mul käsi.»

«Ära siis sihi terve tund,» andis Vladik nõu. Ja pannud püssi palgesse, tabas ta esimese lasuga kolme kümme.

Poisid muutusid tähelepanelikuks ja naeratasid.

«Ära sihi terve tund,» kordas Vladik ja tabas jälle kümme.

Kolmanda lasu eel püssi laadides heitis juubeldav Vladik kiire pilgu Sergeile.

Samas oleks nagu keegi teda tõmmanud. Ta tõstis püssi üles kuidagi kohmakalt, mitte nii nagu tavaliselt, vajutas päästikule mitte õigeaegselt, ja neljas kuul lendas vihisedes hoopis kuskile märklaua taha.

«Nurja ajasid! Mis sul on? Mis sul on?» sosistasid liikvelelõõnud poisid.

Tõtates laadis Vladik uuesti. Nüüd sihtis ta kaua. Sõrmed värisesid ja kirp hüples.

«Noh, kaks!» hüüdis keegi pettunult, kui ta oli tulistanud.

Vladik lükkas püssi kõrvale ja läks sõna lausumata minema.

Sergeil hakkas tasakaalu kaotanud Vladikust kahju.

«Ära siis vihastu,» rahustas ta, hoides Vladikul käest. «Sa lased hästi. Ainult polnud vaja ümber pöörduda.»

«Ei,» vastas Vladik pahaselt. «See pole üldse sellest.»

Nad astusid vaikides mõne sammu mööda kallast. Vladik hingas raskelt.

«Ma tean,» ütles ta peatudes, «see olite teie, kes mind Natka ees kaitses. Palun ärge vaielge, ma tean hästi.»

«Ma ei vaidle, aga ma ju ei kaitsnud. Ma jutustasin talle ainult seda, mida Alka mulle jutustas. Ja teda, Vladik, usun ma väga.»

«Ja mina ka.» Vladik niisutas keelega oma kuivanud huuli. Ja teadmata, kuidas alustada, lõi ta jalaga ette sattunud kivikest. «Kes see oli, kes praegu teie juures käis?»

«Praegu? See on vanemkümnik. Aga mis siis, Vladik?» Vladik takerdus.

«Aga kui ta on kümnik, milleks ta siis relvi peidab? Milleks? Tema pärast me oleksime Tolkaga teid kogemata peaaegu ära tapnud. Tema pärast nikastas Tolka oma kae. Tema pärast lasksin ma praegu mööda. Mul oli kolm padrunit — kolmkümmend silma. Äkki näen... Mis? Kes see on? Kustkohalt? Muidugi ajasin ühe korra nurja... ajasin teise, aga kui oleksin kohe alguses ümber pöördunud, olek-

sin kõik viis korda nurja ajanud. Ma ju ei aimanudki, et ta siia ilmub.»

«Pea, pea, ära kisa!» peatas Vladikut Sergei. «Kes mind oleks tapnud? Missugune relv? Kes peidab? Tule siia, istu.»

Nad istusid kivile.

«Mäletate, kui te ratsa sõitsite ja kahele poisile laagri ülema jaoks kirja andsite?»

«Noh?»

«Need olime mina ja Tolka. Ronisime, tobud, torni otsa... Mäletate, kord te läksite ja äkki kõmatas midagi teie lähedal. Teie hüüdsite ja tulistasite nagaanist põõsastesse...»

«Ma ei tulistanud põõsastesse, vaid õhku.»

«Ükskõik. Need olime mina ja Tolka, kes kõmmutasid. See oli kogemata. Siis pistime jooksu; ja siis ta kukkus alla ning vigastas ennast.»

«Aga relv? Kust te relva võtsite?»

«Relva peitis seesama onu torni alla auku. Me ronisime sinna ja sattusimegi kogemata relvale.»

«Missugune onu? Võib-olla keegi teine? Võib-olla hoopiski mitte see?» päris Sergei visalt.

«Seesama. Mina ja Tolka istusime kõrvuti üleval. Ja pidi ta meie juurde sattuma!» lisas Vladik tusaselt. «Ma pöördusin ringi ja näen — tema. Kustkohalt, mõtlesin? Võib-olla tuli relva järele? Üks, kaks — ja ajasin nurja.»

«Aga kus relv on?»

«Seal... kuskil võsas, järsakus,» lõpetas Vladik juba vastumeelselt. «Kui on vaja, siis lähme, võib ju üles otsida.»

«Vladik,» palus Sergei tõtates, kui ta lähenevat Djagiljovi nägi. «Sina jookse tiirule. Mina tulen ka kohe. Siis võtame Alka kaasa ning läheme koos jalutama. Ja üheskoos siis vaatame ja otsime.»

Sama päeva õhtul kutsus Sergei enda juurde Šalimovi ja saatis ta kolmandasse jaoskonda Djagiljovi järele. Vastu kivisid ärakriimustatud porine kaheraudne seisis nurgas. See oli leitud järsakust, ohakate seest.

Kõikidele Sergei küsimustele vastas Šalimov vaikimise ja kordas ainult üht: et allah on suur ja muidugi näeb, et tema, Šalimov, pole milleski süüdi.

Astus sisse Djagiljov. Juba lävel hakkas ta kaebama,

et Salimovi brigaad on täiesti käest ära ja et kast meetriste mutritega on kadunud.

Ent sattudes Salimovile, muutus ta kohe ettevaatlikuks, lükkas toolilt noore käskjala ja istus Sergei vastu.

«Valetad, et sind paljaks on varastatud,» ütles Sergei järsku. «Sa oled ise varas. Dokumendid viskasid minema ja kaheraudse peitsid ära.»

Ta osutas vaikseks muutunud Salimovile ja küsis:

«Aga töölisi riisusite koos? Öelge, palju on varastatud?»

«Kuus tuhat kuussada kuuskümmend kuus,» vastas häirimatu Djagiljov kiiresti. «Mis sul pähe on tulnud, Sergei Aleksejevits? Või on dünamiit su pead põrutanud?»

Siis aga silmas ta Sergei selja taga seisvat kaheraudset ja vaatas õelalt vaikivale Salimovile.

«Ah vaat mis! Püha Muhamed, kas ennustasid sina midagi?»

«Mina ei ole midagi rääkinud,» pomises Salimov kohkunult. «Mina ei ole midagi näinud ega kuulnud ega tea midagi. Jumal teab kõik.»

«Püha tõde,» nõustus Djagiljov süngelt. «Noh, ja mis edasi?»

«Dokumendid on sul omad või võõrad?» küsis Sergei.

«Dokumendid on Nõukogude, omade eest saab nüüdsel ajal karmilt. Ja mis sa mind kiusad, Sergei Aleksejevits? Varas võttis, varas viskas ka minema, ja mis osa minul siin veel on?»

Sel hetkel käis uks ja Djagiljov nägi lävel tundamatut poissi.

«Vladik,» küsis Sergei poisilt ja osutas Djagiljovile, «kas see mees peitis relva?»

Vladik noogutas vaikides. Sergei pöördus telefoni poole.

Aimates halba, tõusis ka Djagiljov, ja tõugates eemale teda kinni hoida püüdvat käskjalga, läks ukse poole.

«Seisa, varas!» hüüdis kahvatuks muutunud Vladik. «Siin seisan veel mina!»

«Ja mis kotkas sina oled?» hüüdis segadusse viidud Djagiljov ja istus vastumeelselt, kuna Sergei oli telefonitoru ära pannud.

«Laske parem minna, Sergei Aleksejevits,» sõnas Djagiljov. «Ehitus on lõpetatud. Pais on valmis. Teie rahulikult ühele poole, mina teisele. Kõigil on süüa tarvis.»

«Kõigil on tarvis, kuid kõik ei varasta.»

«Teil pole vaja varastada. Teil on niigi kõik oma.»

«Aga teil?»

«Aga meil? Meie kohta on omaette jutt. Laske heaga minna, teile endale on see parem.»

«Mulle pole paremat vaja. Mul on niigi hea... Aga sina, ma vaatan, oled kulak. No-noh! Ära tembuta!» hüüdis Sergei, kui nägi, et Djagiljov püsti tõusis ja rasket taburetti enda poole nihutas.

«Oli rusikas, jäi järele trääs¹,» urises Djagiljov ja lõi lootusetult käega, kui nägi, et aknale lähenesid kaks ratsamiilitsat.

«Parem oleksite minna lasknud, teete ainult endale halba,» kordas Djagiljov otsekui kaastundega ja tõmbas õelalt varrukast ikka veel midagi pomisevat Salimovit. «Tõuse, püha Muhamed! Sotsialismi ehitasime... ehitasime ja katkestasime end. Nüüd sõidame paradiisi, koju! Näe, peainglid on juba akna taga.»

Kahe päeva pärast, keskpäeva ajal, avati pidulikult lüüsid ja külma vee joad paiskusid mägedest laagri poole. Ohtul sõideti alumisel pargitiigil, kuhu oli juhitud esimene, sogane vesi, juba paatidega.

Hommikul purskasid fontäänid, sädelesid selged basseinid, dušside alt kostis ülemeelikut kilkamist. Ja karm Geika, keda juba mitu korda oli akendest pritsitud, kastis tolmunud muruplatse heldelt ja pomises hoopiski mitte kurjalt:

«Noh, aitab, aitab! Vaat kui võtan nõgese ja annan sellega läbi akna vastu paljast kohta. Küll on see aga vallatu rahvus!»

Kuhu see väike tumedasilmaline poisike ka ilmus — aasale muretute oktoobrilaste hulka, lagendikule, kus metlikult kihutasid kasakad ja röövlid, hulljulged poisid, või võrkpalliväljakule, kus innukalt mängisid palli täiskasvanud kommunistlikud noored —, kõikjal rõõmustati tema tuleku üle.

Ja kui juhtus, et keegi võõras teda tõukas, kõrvale lükkas või ei lasknud teda ronida kõrgesse kohta, kust kõik oli näha, siis peatati selline inimene alati ja öeldi talle pehmelt:

¹ Sõnademäng. Sõnal кулак on vene keeles kaks tähendust: rusikas ja külakurnaja. Antud juhul tähendab see ütlus: «Olin kulak, kuid nüüd pole enam midagi!»

«Oled sa rumalaks läinud või? See on ju meie Alka.»

Ja poolsosinal lisati veel midagi niisugust, et tähelepanematu, kohmakas, kuid mitte tige inimene hämmeldus ja süüdlaslikult selle lõbusa põngerja poole vaatas.

Sergei ootas iga tund telegrammi. Kuid möödus päev, möödus teine, ja telegrammi ei olnud ikka veel ning Sergei hakkas juba lootma, et ülejäänud osa puhkusest veedavad nad Alkaga rahulikult ja lõbusalt.

Juba hämardus, kui Sergei ja Alka veel lagendikul lebasid ja Natkat ootasid. Natka oli täna vaba, sest pioneeri-juht Kortšaganov oli täiesti terveks saanud ja rühma tagasi tulnud.

Ent Natkat peeti kuskil kinni.

Sergei ja Alka lamasid soojal lõhnaval lagendikul, kuulatades arvutute tsikaadide siristamist, ja mõlemad vaikisid.

«Isa,» ütles Alka ja puudutas teda õlast, «Vladik räägib, et ühel lenduril lasti aeroplaan kuulidega läbi. Siis hüppas lendur alla, lendas, lendas, ja ikkagi langes otse valgete kätte. Milleks ta siis hüppas?»

«Arvatavasti ta ei teadnud, et satub valgete juurde, Alka.»

«Aga kui oleks teadnud?»

«Noh, siis ta oleks mõtelnud, et võib-olla saab ära põgeneda või neid eemale tõrjuda.»

«Ei saanud,» ohkas Alka kahetsusega. «Vladik ütleb, et sellel kohal, kus lendurit piinati ja kus ta lõpuks ära tapeti, on nüüd hüppetorn ja sealt hüppavad alla lapsed langevarjudega. Kui sina sõjas olid, kas sa hüppasid siis palju kordi?»

«Ei, Alka, mina ei hüpanud kordagi. Meil polnud niisugune sõdagi, oli ilma langevarjudeta.»

«Aga missugune meil tuleb?»

«Teil võib-olla ei tule mitte mingisugust sõda.»

«Aga kui tuleb?»

«Noh, siis kasvad suureks, näed ise. Mispärast sulle lendur meelde tuli, Alka?»

«Muinasjutu järgi. Mäletad, kui Maltšiš ahelaisse neediti, siis seisis ta kahvatuna ja temalt ei saadud midagi teada.»

Alka hüppas rohult üles ja palus:

«Lähme, isa! Me saame Natkaga teel kokku. Mul on padja alla kaks kompvekki peidetud ja ma annan teile

kummalegi poole. Ära sa ainult talle ütle, et see on padja alt, sest meil saab selle eest tõrelda.»

Nad laskusid teerajale ja läksid kodu poole piki okas- traataeda, mis eraldas parki sõiduteest.

Nad olid jõudnud juba üsna kaugele, kui Sergeile äkki meelde tuli, et ta oli oma paberossid lagendikule unustanud.

«Too ära, Alka,» palus ta, «mina ootan sind siin. Jookse otse läbi põõsaste. Sa oled väike ja pääsed kiiresti läbi.»

Alka kadus võssa.

«Uu-uu! Kus te olete?» kostis eemalt Natka hää.

«Ehee-hei! Siin!» hõikas Sergei valjusti vastu. «Siia, Nataša!»

Tema hääle peale tuli nähtavale tee poolt põõsaste tagant kellegi pea ja Sergei tundis ära Djagiljovi venna. Mees oli jälle tugevasti purjus, kuid jalgadel püsis siiski kindlalt. Ta tegi katset läheneda, aga pörkas vastu okas- traati ja peatus.

«Mispärast venna istuma panid?» sõnas ta kõlatult ja vaatas Sergeid uduste, õelate silmadega. «Kavall!» lisas ta venivalt ja ähvardas sõrmega.

«Mine, maga end välja,» soovitas Sergei. «Vaata, sa tegid oma käe vastu traati veriseks.»

«Kõik te olete kavalad!» kordas joobnu niisama venivalt ja äkki, kummardudes kehaga ettepoole, hakkas nii hoog- salt edasi tungima, et traat raksus ja helises.

Ta hüüdis kähinal:

«Mispärast venna istuma panid? Lase ta lahti, muidu läheb sul halvasti!»

«Sinu vend on kulak ja varas — seal ta koht ongi. Kui hakkad ka sina varastama, lähed samuti istuma. Mine magama,» vastas Sergei järsult, pööramata silmi loomas- tanud mehelt.

«Vend on varas, aga mina olen hoopis bandiit!» karjus joobnu metsikult, haaras maast raske kivi ja viskas sel- lega kõigest jõust Sergeid.

«Jäta!» hüüdis Sergei kõrvale hüpates.

Kuid vihast pimestatud ja viinast uimastatud mees kum- mardus maha, ja terve munakivirähe lendas Sergei poole. Ta sai suure kiviga vastu õlga ja samal ajal kuulis, kuidas selja taga praksusid põõsad ning keegi tasa karjatas.

«Pea! ... Tagasi! ... Tagasi, Alka!» hüüdis Sergei hir- muga, tõmbas taskust brauningu ja tulistas joobnut.

Joobnu pillas kivi, ähvardas sõrmega, vandus kurjalt ja kukkus raskesti traadile.

Sergei pöördus ümber.

Nähtavasti oli midagi juhtunud, sest ta lõi tuikuma. Ühel ja samal hetkel nägi ta vangitornide raskeid paasikuid, roostetanud ahelaid ja elutu Maritsa tõmmut nägu. Ja veel nägi ta tornide kõrval kuiva, teravat rohtu. Ning sellel rohul lamas liikumatult, näoga allapoole ja kiviga meelegoha juures, Maailmarevolutsiooni Esimese Oktoobrilaste Rühma ratsanik — väike Alka.

Sergei sööstis juurde ja tõstis Alkat. Ent Alka ei tõusnud.

«Alka,» palus Sergei peaaegu sosinal, «palun tõuse...» Alka vaikus.

Siis Sergei võpatas, asetas Alka ettevaatlikult kätele, ja võtmata üles mahakukkunud mütsi, läks taarudes märke.

Käänaku tagant jooksis vastu Natka. Ta oli täna eriliselt lõbus, mustajuukseline, palja peaga, kaelarätita; ta jooksis ligi, heitis käed laiali ja küsis rõõmsalt:

«Noh, kas väsisite ootamast? Olengi siin. Kas tema magab juba?»

«Ta vist enam ei maga,» vastas Sergei kuidagi võõralt ja peatus.

Ja nähtavasti juhtus jällegi midagi, sest hämmastunud Natka taganes, lähenes siis uuesti, vaatas Alkale näkku ja äkki kuulis ta kauget laulu sellest, kuidas ujus ära sini-laevuke...

Kalju otsa, kivisele platsikesele, kõrgele sinise mere kohale tehti järelejäänud dünaamidiga tugev haud.

Ja selgel, päikesepaistelisel hommikul, kui linnud laulsid veel kõigest väest, kui pargi varjulistel lagendikel polnud veel kuivanud kaste, tuli kogu laager saatma Alkat.

Midagi seal haua ääres räägiti, kedagi vihkamisega neeti, midagi kindlalt töötati. Natka aga kuulis seda kõike nagu läbi une.

Ta nägi Karassikovi, kes seisis nüüd liikumatult, ja talle meenus, et Karassikovi isa on kaevur.

Ta nägi paljajalgset, kuid täna vöötatud ja siledaks kammitud Geikat, ja talle meenus, et see heasüdamlik Geika oli kunagi olnud vangiroodudes soldatiks.

Ta nägi Vladikut, kahvatut ja niivõrd pinguldatut, et näis, nagu ei võiks keegi teda praegu sõrmegagi puudu-

tada, ja mõtles, et kui see Vladik kunagi tõeliselt püssi tõstab, siis ei ole tema poolt halastust ega vääratust.

Siis nägi ta Sergeid. Sergei seisis liikumatult nagu tunnimees lipu juures. Ja alles nüüd märkas Natka, et ta nägu on rahulik, peaaegu karm, et säärikud on läikima hõõrutud, rihtm pingule tõmmatud, puhtale sõjaväepluusile on kinnitatud lahinguorden.

Siis hõigati Natkat tasa ja öeldi, et baškiir Emine on viskunud murule ja nutab väga valjusti.

Hiljem kõik lahkusid. Jäid ainult Sergei, Geika, korrapidaja-salk esimesest rühmast ja neli töölist.

Nad ajasid peale kuhja raskeid kive, tegid avause, valasid haua tugevalt tsemendiga üle, katsid künka lilledega.

Ja püstitasid haua kohale suure punase lipu.

Samal päeval sai Sergei telegrammi. Ta läks oma tuppa ja hakkas pakkima. Ta pani kokku kogu oma lihtsa pagasi, ent kui ta kirjutuslaua juures hakkas kokku korjama pabeleid, siis ei leidnud ta sealt Alka fotot.

Ta hõõrus meelegohti, püüdis meenutada, kas ta ehk võttis selle kaasa. Vaatas isegi välitaskusse, ent pilti polnud ka seal.

Pea töötas ebaselgelt, mõtted lagunesid kuidagi, valgusid laiali, läksid segi, ja ta ei teadnud, kelle üle, kas enda või teiste üle pahane olla.

Ta läks Natka juurde. Ka Natka pakkis.

Alka voodi valge padja ja helesinise tekiga seisis ikka veel puutumatuna, otsekui oleks Alka jooksnud kuskil lähedal, aga tema armastatud pilti, mis kujutas ratsanikku punase viisnurgaga, polnud enam.

«Ma sõidan homme ära, Nataša,» lausus Sergei. «Sain kutse.»

«Ja mina ka. Me sõidame koos. Tahad sa juua? Joo karahvinist. Nüüd on vesi külm.»

«Jah, nüüd on vesi külm,» kordas Sergei masinlikult.

«Kas sina ei käinud täna minu pool, Nataša?»

«Ei, ei käinud. Aga mis siis on... Serjoža?»

«Ma ei tea, Alka pilt on laualt kadunud. Võib-olla pistsin ise ärrituses kuskile — ei mäleta. Otsisin, otsisin — ei ole. Moskvast on mul veel,» lisas ta otsekui ennast õigustades. «Siin aga ei ole rohkem.»

Uksest vaatas sisse pioneerijuht Kortšaganov, kes oli terve päeva otsinud juhust, et Natkaga millegipärast

tõrelda. Ent märgates Sergeid, mõistis ta, et praegu ei ole selleks vist õige aeg ega koht. Ta kadus sõna lausumata.

Nad otsustasid sõita homme varahommikul — autoga Sevastopolini ja sealt rongiga Moskvasse.

Viimast korda käis Natka läbi oma kärarikka ja ulja neljanda rühma. Mitte kõikjal polnud veel vaikinud kurvad kõnelused, mitte kõikjal polnud veel kuivanud äranutud silmad, aga juba pörisesid kuskil vähehaaval trummid, hävitades vaikust. Juba olid istunud palkidele oktoobrilapsed ja laulsid nagu alati üksmeelselt ning korratult oma laulu. Juba olid Vasja Bujakin ja Karassikov jõudnud uuesti tülili minna ja jälle ära leppida. Juba hõiklesid lapsed rannas, huikasid pargis ja kilkasid sädeleva külma duši all.

Natka astus jahedasse tuppa. Seal seisis Vladik üksinda akna juures. Natka lähenes talle selja tagant, kuid Vladik oli mõttesse vajunud ega kuulnud. Natka vaatas üle ta õla ja nägi, et Vladik silmitseb nükralt Alka pilti.

Vladik hüppas eemale ja peitis pildi kiiresti selja taha. «Milleks nii?» küsis Natka etteheitena. «Kas sa oled varas? See on halb. Anna tagasi, Vladik.»

«Ähvarda kas või ära tappa, ikkagi ei anna,» vastas Vladik hambaid kokku surudes, ent rahulikult, häält tõstmata.

Ja Natka mõistis: tõepoolest, ka surma ähvardusel ei anna ta pilti ära.

«Vladik,» lausus Natka hellalt ja pani kätte ta õlale. «Alka isal on ju väga, väga valus. Anna talle tagasi, vii ära. Ta ei saa su peale pahaseks...»

Vladiku huuled tõmblesid. Kadus väljakutsuv, häbematu võitu muie, päris lapselikult avanesid ta alati pilukil silmad ja silmalaud hakkasid tõmbuma, ta hoidis Alka pilti enda ees juba nõrgalt ning ebakindlalt. Ta hääl värises ja ebatavaliselt suured pisarad veeresid ta põski mööda alla.

«Jah, Natka,» kõneles ta abitu, palava poolsoosinaga, «isal on arvatavasti veel. Arvatavasti võib ta veel hankida. Aga mulle... aga mina ju teda enam mitte kunagi...»

Minut hiljem jooksis sisse ikka veel Natkaga millegipärast tõrelda kavatsev pioneerijuht Kortšaganov, avas suu ja peatus. Voodil, otse puhtal tekil, istusid tugevasti teineteise ümbert kinni hoides Vladik Daševski ja Natka Segalova ning nutsid. Nutsid häbenematult, valjusti nagu väikesed rumalad lapsed.

Kortšaganov seisis pisut, väljus tasa, kikiarvul, talle tuli millegipärast tahtmine juua hästi külma vett.

Teele saatma tulid paljud. Juba kõige viimasel minutil, kui Sergei ja Natka autosse istusid, tormas kohale Vladik tohutu sületäie lilledega, tema järel aga Joska ja Emka.

«Võta... See on temale ja sinule,» lausus Vladik katkendlikult. «Võta ometi. Ära arva. Seda ma ei varastanud. Me läksime Geika juurde. Me palusime aednikku. Me ütlesime, kellele, ja ta andis. Võta, võta! Hüvasti, Natka!»

Kõrgelt mäelt jooksid teineteisel käest kinni hoides Vasja Bujakin ja Karassikov. Nähes, et niikuinii ei jõua, peatusid nad, vaatasid hämmeldunult teineteise otsa, hakkasid siis kätega vehkima ja hüüdsid:

«Nägemiseni, nägemiseni!»

Auto tuututas ja Natka tõusis üles ning hüüdis Vasja Bujakinile ja Karassikovile, kõigile neile headele lastele ning kogu sellele kärarikale rohelisele laagri:

«Nägemiseni, nägemiseni!»

Auto veeres sujuvalt allapoole. Sõites ümber laagri, kihutas ta ranna suunas, seejärel tõusis mäkke.

Siin vähendas autojuht otsekui meelega kiirust. Natka vaatas tagasi.

Puhus värske tuul. See lendas vihinal kõrvust mööda, pani vahutama helesinised lained ja raputas hellalt erapunast lipukangast, mis tõusis kaunilt üle laagri, üle tugeva kalju, üle Alka uhke haua...

Sellel päikesepaistelisel sügisel lõhnas äikeste, sõdade ja uusehituste tsemendi järele.

Rong kihutas üle Sivaši, roiskunud mere; Natka vaatas selle halle laisku laineid ja talle meenus, et kuskil siin oli tapetud ja maetud kahekümnendal aastal nende naaber, lõbus kingsepp, kes enne seda, kui rindele läks, viskas kõik lükkid oma toast välja, nimetas oma linalakk-tütred Manka-Vsemiraks¹ ja heasüdamlikult naeratades tammus uljalt vaksalisse, et enam mitte kunagi koju tagasi tulla.

Ja Natka mõtles, et seda maja pole enam ammu olemas ja sellesse kvartalis ehitati õppekombinaat ja veetorn. Ning Mankat-Vsemirat ei hüüdnud ega hüüa mitte keegi niisuguse imeliku nimega, vaid teda kutsutakse lihtsalt Miraks

¹ Vsemira on tuletatud venekeelsest sõnast всемирная — ülemaailmne.

või Mirkaks. Ning ta on nüüd juba metallurg-laborant ja tal sündis hiljuti poeg Paška, samasugune linalakk.

«Aga kus ikkagi Alka Maritsat nägi?» küsis Natka, pöördudes ootamatult Sergei poole.

«Alka nägi teda poolteist aastat tagasi, Nataša. Maritsa põgenes siis vanglast. Ta viskus Dnestrisse ja hakkas ujuma Nõukogude piiri poole. Teda haavati, kuid ta ujus siiski kaldani. Siis lamas ta Moldaavias haiglas. Oli juba öö, kui me Baltasse jõudsim. Maritsa ei tahtnud oodata hommikuni. Meid lasti tema juurde öösel. Alka küsis talt: «Kas sinust läks kuul läbi?» Tema vastas: «Jah, kuul.» — «Miks sa siis naerad? Kas sul siis valu ei ole?» — «Ei, Alka, kuulist on alati valu. Ma naeran sellepärast, et sind armastan.» Alka tõmbus mossi, istus lähemale ja puudutas ta patse: «Hea küll, meie laseme ka nendest enestest läbi.»

«Aga miks Alka rääkis, et see on saladus?»

«Rumeenia otsis Maritsat siis Bulgaariast. Meie aga mõtlesime — las otsib. Ja ei kõnelnud kellelegi.»

«Ja siis?»

«Ja siis sõitis ta Tšehhoslovakkiasse ning sealt pääses uuesti Rumeeniasse. See ongi kõik, Nataša.»

Rong kihutas läbi Tauria steppide. Ruugete hiiglastena kerkisid tasandiku kohal viljakuhjad. Elevaatorid paistsid valvetornidena. Ja nende juurde kiirustasid igast küljest autod, venisid vankrid, arbad, mis kõik olid täidetud värskelõhnava teraviljaga.

Igas suuremas jaamas tormati ajalehtede järele. Ajalehti ei jätkunud. Tavalised teated, arvud ja aruanded jäeti vahele ning loeti tähelepanelikult ridu, kus räägiti raskest sõjapilvedest ja kahuripaukude kõminast, mis kostsid üha selgemini ja selgemini ühe kauge-kauge piiri äärest.

Natka pani ajalehe kõrvale.

Rong kihutas nüüd läbi võimsa Donbassi. Seal mässas leek, sisisesid koksiahjud, ragisesid tõstukid ja ekskavaatorid. Kasvasid ja kasvasid prožektoreist valgustatud kaevanduste puurtornid, vabrikute hooned — terved linnad, veel rõsked, hallid, suitsu, lubja ja tsemendi järele lõhnavad.

«Serjoža,» ütles siis Natka, istudes ta kõrvale ja surudes tasa ta kätt, «see on ju tõsi, et meie Punaarmee pole kõige nõrgem maailmas?»

Sergei naeratas ja silitas hellalt ta pead.

Vaksalis oli neid vastu võtmas Šegalov ise.

Sattudes vastamisi Sergeiga, peatus ta ja kortsutas kulme. Ka imestunud Sergei seisis, vaatas Šegalovile otse näkku ja naeratas millegi üle.

«Oota! Mis see siis on?» pomises Šegalov, puudutades Sergeid varrukast. «Serjožka Ganin!» hüüdis ta äkki, patutas Sergeile õlale ja puhkes naerma. «Mina aga vaatan... Kes? Kes see on?... Kust sa tuled?... Kuhu?...»

«Me tulime koos. Kas sa tunned teda?» rõõmustas Natka. «Me tulime koos. Ma jutustan sulle pärast, onu. Sul on auto? Me sõidame koos.»

«Sõidame, sõidame,» nõustus Šegalov. «Ainult mul tuleb praegu otse staapi minna. Ma sõidutan teid laiali, koju, ja õhtul tuleb ta tingimata minu poole. Noh, mis sa vaield?»

«Sõnu ei ole,» vastas Sergei. «Aga õhtuks, Šegalov, tuletan ma kõik meelde.»

«Baltat mäletad? Moldaaviat mäletad?»

«Onu,» katkestas otsekohe valvsaks muutunud Natka, «lähme, onu. Kus auto on?»

Natka istus keskele. Šegalov aga küsitles lõbusalt Sergeid:

«Noh, kuidas siis on? Muidugi on sul naine, lapsed?»

«Onu,» katkestas Natka ja tõmbas teda varrukast, «sa andsid mulle kannusega otse vastu jalga.»

«Kuidas nii?» imestas Šegalov. «Sinu jalad on näe kus, minu kannused aga siin.»

«Mitte praegu,» kohmetus Natka, «see oli siis, kui me autosse istusime.»

«Kas tõesti pole abielus?» jätkas Šegalov ja puhkes naerma. «Aga mäletad, kuidas me kord Bessaraabias sõjapõgenike laagrile sattusime, ja seal oli üks niisugune tumedasilmaline, mustade patsidega tütarlaps...»

«Onu!» hüüatas Natka peaaegu ehmunult. «See oli...» Ta takerdus. «Kas see oli samasugune auto, millega me möödunud kord sõitsime?»

«Aga miks sa, võrukael, ei lase inimesega sõnagi rääkida?» pahandas Šegalov. «Kord on tal kannused, kord auto. Seesama auto,» vastas ta tusaselt. «Noh, olemegi kohal, roni välja. Tule tingimata täna või homme õhtul,» pöördus ta Sergei poole. «Ma ise sõidan ka neil päevil komanderingusse. Asjaajamised, vennas!» lisas ta juba vaiksemalt. «Tõsised asjaajamised! Aina püüavad meid alla neelata, aga küllap jääb kurku kinni.»

Ohtul Segalov helistas ja ütles, et ta tuleb täna alles hilja öösel. Poole tunni pärast helistas Sergei ja teatas, et tal täna pole kuidagi võimalik ja ta püüab tulla homme.

Natka ärkas hommikul kell kümme ja talle öeldi, et onu on juba ära sõitnud, aga lubas tagasi tulla tingimata varem.

See kurvastas Natkat väga. Kella neljani ootas ta telefonikõnet, ent siis hakkas tal pea valutama ja ta läks välja. Enesele märkamata astus ta Aleksandrovski parki. Öhtu oli valge, jahe. Pargis oli vaikne. Jalge all sahisesid kuivanud lehed, lõhnas tooreste pihlakamarjade järele.

Ajalehekioskite juures seisis kannatamatud järjekorrad. Inimesed avasid tõtates ajalehti ja lugesid ahnelt viimaseid uudiseid. Sündmused olid ärevad.

«On vaja rutem tegevusse asuda,» mõtles Natka ja langetas ajalehe. «Kas koju või Tadžikistani... ükskõik. Kõikjal on töö, vajalik ja tähtis.»

Ja Natkale meenus jälle Alka Sõjasaladus: «Mispärast sõdisid Punaarmee nelikümmend tsaari ja nelikümmend kuningat? Sõdisid, sõdisid, ja ainult ise purunesid.»

«See võitlus oli ammu,» mõtles Natka. «Aga katsugu nüüd. Või oodaku veel seni, kui Vladik, Tolka, Joska, Barankin ja veel tuhanded ning miljonid samasugused lapsed suuremaks kasvavad... Vaja on töötada,» mõtles Natka. «Vaja on hoida neid. Et nad õpiksid veel paremini, et nad armastaksid oma maad veel enam. Ja see on meie kõige õigem, kõige kindlam sõjasaladus, mida mõistatagu, kes tahab.»

Kui ta koju tagasi tuli, öeldi talle, et tema äraoleku ajal oli käinud Sergei.

Ta tormas laua juurde ja leidis kirjakese.

«Nataša,» kirjutas Sergei. «Ma sõidan täna Kaug-Itta. Palav tänu Sulle Alka eest, enda eest, kõige eest.»

Sealsamas laual lebas foto. Sellel naersid helisevalt ja lahkelt teineteist embavad Alka ja Maritsa Margulis.

Ja siis tuli tal äkki tahtmine veel kord näha Sergeid.

Ta astus telefoni juurde ja sai teada, et reisijaterong Kaug-Itta väljub kell seitse kolmkümmend. Oli jäänud veel poolteist tundi aega.

Ta kujutles tohutut, kärarikast vaksalit, kus kõik sagivad, tõttavad, saadavad, jätavad hüvasti. Ja ainult Sergei täiesti üksi, ilma Maritsata, ilma Alkata, seisab vaikivana, arvatavasti süngena, ja ootab, millal kord vilistab vedur,

hakkavad liikuma vagunid ja rong asub sellele väga kaugemale teekonnale.

Natka läks kiiresti kodunt välja ja hüppas trammi.

Vaksalis jooksis ta saalist saali, silmitses teraselt kõiki ümbritsevaid inimesi, kuid Sergeid ei leidnud kuskilt.

Meeleheitel peatus ta lõpuks kolmandat korda puhvetis, teadmata, kust otsida või mida mõelda.

Äkki, täiesti juhuslikult, silmas ta Sergeid äärmise laua-kese juures, kus vaikselt jutlesid ärasõitvad sõjaväelased.

Ta oli inseneriväeosade komandöri vormis, samuti ta kaaslasted.

Mis aga Natkat otse hämmastas, oli see, et Sergei polnud ei sünge ega vaikiv ja hoopiski mitte üksik.

Ta oli pisut kummargil ja kuulas tähelepanelikult ning tõsiselt, mida talle poolsosinal räägiti. Millegagi mitte nõustudes raputas ta pead. Siis aga naeratas, pühkis laupa ja kohendas välitasku rihma.

«Serjoža!» hüüdis Natka teda tasa.

Sergei pöördus ümber, tõusis kohe, lausus kiiresti midagi oma kaaslastele ja astus väga rõõmsana Natkale vastu.

«Noh nii,» ütles ta Natka kätt surudes ja millegipärast süüdlaslikult naeratades. «Noh nii, Nataša, näed nüüd, kuidas kõik läks.»

Perroonil kõnelesid nad vähe: segas undamine, kära, villed, rahvamurd ja mingisugust delegatsiooni saatev muusika.

Mõlemad nagu oleksid tahtnud hüvastijätuks midagi meenutada ja öelda, ent nad mõlemad tundsid, et parem on üldse mitte alustadagi.

Kui nad tugevalt teineteist olid suudelnud ja Sergei juba vagunis akna juurde astus, tuli Natkal äkki tahtmine hüüda talle hüvastijätuks midagi mõjuvat ja sooja.

Klaas oli aga paks, juba huikas vile, sõnad ei tulnud keelele, ja Sergeid vaadates jõudis Natka ainult täiesti Alka kombel kää tõsta ja langetada, otsekui saluteerides millelegi niisugusele, mida peale nende kahe polnud keegi näinud.

Ja Sergei mõistis teda ning langetas pea.

Natka läks väljakule, ja ootamata trammi, hakkas aeglaselt minema. Tema ümber helises ja säras Moskva. Üsna ta kõrval kihutasid mööda väljakut suuresilmalised autod, rasked veokid, kolisevad trammid, tolmused omnibussid, ent need ei puudutanud, vaid otsekui hoidsid Natkat, kuna ta läks ja mõtles kõige tähtsamast.

Ta mõtles sellest, et lapsepõlv ongi möödas ja on avatud paljud teed.

Lendurid lendavad kõrgetel teedel. Kaptenid sõidavad sinistel meredel. Puusepad taovad tugevaid naelu ja Sergei ripub puusal rihma küljes nagaan.

Natka aga ei kadestanud nüüd kedagi. Ta mõistis nüüd teisiti Vladiku jahedat pilku, Joska temperamentset käitumist ja hukkunud Alka julgeid mitte-vene silmi.

Ja Natka teadis, et igaüks on omal kohal ja tema on ka omal kohal. Sellest hakkas tal korraga rahulik ja rõõmus.

Enesele märkamatu pöördus ta mingisugusesse täiesti tundmatusse kõrvaltänavasse ainult sellepärast, et sinna oli lauluga läinud valvekorrast tagasitulev üksmeelne punaarmee laste rühm.

Mööda minnes heitis Natka pilgu madala majakese katmata aknasse ja nägi, kuidas vana eideke, pannud pähe raadio-kõrvaklapid, tähelepanelikult kuulas ning samas käega meeleheitlikult ähvardas taibukat väikemeest, kes julgelt lauale suhkrutoosi poole ronis.

Siis kuulis Natka rasket lööki, käänas nurga taha ja nägi ähmaste tolmupilvede taga tervet mäge just praegu purustatud vana kabeli rususid.

Kui raske lubjapilv oli laiali hajunud, lõi Natka ees üle lageda mahajäetud platsi särama alles täiesti uus, üllatavalt valge palee.

Selle palee sissekäigu juures seisis kolm seltsimeest püssidega ja ootasid lõbusat tüdrukukest, kes juba nende poole jooksis, pildudes hüplemisel üles suurt nahkpalli.

Natka küsis neilt teed.

Suur vihmapiisk kukkus ta näole, tema aga ei märganud seda ja läks naeratades tasakesi edasi.

Temast jooksis mööda poiss, vaatas talle näkku. Puhkes naerma ja jooksis minema.

1935. a.

SININE TASS

Mina olin siis kolmekümne kahe aastane, Marusja kahekümne üheksane, meie tütar Svetlana aga kuue ja poole aastane.

Ma sain puhkuse alles suve lõpul ja me üürisime viimaseks soojaks kuuks Moskva lähedal suvila.

Meie Svetlanaga kavatseti kalu püüda, supelda, metsas seeni ja pähkleid korjata. Kuid meil tuli hoopis hoovi pühkida, kõdunenud tarasid parandada, nõõre üles tõmmata, tugesid ja naelu taguda.

See kõik tüütas meid varsti, Marusja aga mõtles välja üha uusi ja uusi töid — nii enda kui meie jaoks.

Alles kolmanda päeva õhtuks oli lõpuks kõik tehtud. Ja kui me parajasti kolmekesi hakkasime jalutama minema, tuli Marusja poole taga — polaarlendur.

Nad istusid kaua aias kirsipuude all. Meie Svetlanaga läksime õue kuuri juurde ja

hakkasime pahameele pärast puust tuuleveskit meisterdama.

Kui pimedaks läks, hüüdis Marusja, et Svetlana piima jooki ja magama heidaks, ise läks lendurit jaama saatma.

Minul hakkas ilma Marusjata igav ja ka Svetlana ei tahtnud üksida tühjas majas magada.

Me võtsime sahvrist jahu. Valasime sellele keeva vett — tuli välja kliister.

Kleepisime sileda tuuleveski üle värvilise paberiga, silusime selle hästi tasaseks ja ronisime läbi tolmuse pööningu katusele.

Istusimegi kaksiti katusel. Siit ülevalt oli näha, kuidas naaberaias rõdu juures samovaritoru suitses. Rõdul istus lombakas vanamees balalaikaga ja tema ümber tunglesid lapsed.

Siis hüppas tagakojast välja paljajalgne küürus vana-eit. Ta ajas lapsed minema, sõimas vanamehe läbi, haaras nartsu ja hakkas taguma samovari ülemist osa, et samovar rutem keema läheks.

Me naersime ja mõtlesime: kui nüüd tuul tõuseb, hakkab meie kärme tuuleveski tiirlema ja surisema; kõikidest õuedest jooksevad lapsed meie maja juurde kokku. Nii saame meiegi seltskonna.

Homme aga mõtleme veel midagi välja.

Võib-olla kaevame sellele konnale, kes meie aias röske keldri juures elab, sügava koopa.

Võib-olla palume Marusjalt jämedat lõnga ja laseme õhku paberlohe — kõrgemale silotornist, kõrgemale kollastest mändidest ja kõrgemale isegi sellest harksaba-kul-list, kes täna terve päeva pererahva kana ja kodujänese-poegi luuras.

Aga võib-olla istume homme varahommikul paati — mina aerude juurde, Marusja tüüri taha, Svetlana reisi-jaks — ja sõuame jõge mööda sinna, kus asub, nagu räägitakse, suur mets, kus kasvab kaldal kaks õõnsat kaske, mille alt naabritüdruk eile kolm ilusat valget seent leidis. Kahju ainult, et need kõik olid ussitanud.

Äkki tõmbas Svetlana mind varrukast ja ütles:

«Vaata, isa, vist meie ema tuleb, ja me võime praegu sinuga tõrelda saada.»

Ja tõesti, mööda teerada, piki tärat, tuli meie Marusja, meie aga mõtlesime, et ta niipea tagasi ei tule.

«Lase kummargile,» ütlesin ma Svetlanale. «Võib-olla ta ei märkagi.»

Kuid Marusja märkas meid kohe, tõstis pea ja hüüdis:

«Milleks te, kõlvatud inimesed, katusele ronisite? Väljas on juba niiske. Svetlanal on ammu aeg magada. Teie aga rõõmustasite, et mind kodus ei ole, ja olite valmis kas või südaööni vallatust tegema.»

«Marusja,» vastasin mina, «meie ei vallatle, me lööme tuuleveskit siia kinni. Oota veidi, meil on ainult veel kolm naela lüüa.»

«Homme lööte,» käskis Marusja. «Praegu aga ronige alla, või ma saan päris pahaseks.»

Vahetasime Svetlanaga pilke. Nägime, et meie lood olid halvad. Võtsime kätte ja ronisime alla. Marusja peale aga olime pahased.

Ja kuigi Marusja tõi Svetlanale jaamast suure õuna ja mulle paki tubakat, solvunud olime ikkagi.

Nii viisi solvunud uinusimegi.

Hommikul aga juhtus uus lugu! Niipea kui ärkasime, tuli Marusja ja küsis:

«Tunnistage parem üles, vallatu rahvas, et lõhkusite sahvris mu sinise tassi ära!»

Mina polnud tassi lõhkunud. Ja ka Svetlana ütles, et tema ei lõhkunud. Vaatasime teineteisele otsa ja mõtlesime mõlemad, et seda ajab Marusja juba täiesti asjatult meie peale.

Kuid Marusja ei uskunud meid.

«Tassid pole elusad,» ütles ta, «jalgu neil ei ole. Põrandale hüpata nad ei oska. Aga peale teie kahe ei käinud eile keegi sahvris. Lõhkusite ära ja ei tunnista üles. Häbi, sõbrad!»

Pärast hommikusööki seadis Marusja end äkki valmis ja läks linna, meie aga istusime maha ning jäime mõttesse.

Säh sulle paadisõit!

Akendest paistis sisse päike. Liivasel teel hüplesid varblased. Kanapojad käisid läbi vitstest punutud tara tänavale ja tänavalt jälle õue tagasi. Meil aga polnud sugugi lõbus.

«Mis siis ikka!» laususin ma Svetlanale. «Katuselt aeti meid eile alla. Petrooleumipurk võeti meilt hiljuti ära. Mingisuguse tassi eest tõreldi ilmaasjata. Kas siisugune on siis hea elu?»

«Muidugi,» ütles Svetlana, «elu on päris paha.»

«Võta õige, Svetlana, ja pane endale oma roosa kleit selga. Võtame ahju tagant minu matkakoti, paneme sinna sinu õuna, minu tubaka, tikud, noa, saia ja läheme sellest majast minema, kuhu silmad vaatavad.»

Svetlana mõtles pisut ja küsis:

«Aga kuhu su silmad vaatavad?»

«Nad vaatavad, Svetlana, sellele kollasele lagendikule, kus sööb perenaise lehm. Lagendiku taga, ma tean, on hanede tiik, tiigi taga vesiveski ja veski taga mäel kasesalu. Aga mis seal mäe taga on, seda ma enam ei tea.»

«Hea küll,» nõustus Svetlana, «võtame leiva, õuna ja tubaka, ainult sa võta veel jäme kepp kaasa, sest kuskil sealpool kandis elab hirmus koer Polkan. Poisid rääkisid mulle, et ta pidi kellegi peaaegu surnuks purema.»

Nii me tegimegi.

Panime kotti, mis vaja oli, sulgesime kõik viis akent, lukustasime mõlemad uksed ja pistime võtme trepi alla.

«Hüvasti, Marusja! Sinu tassi me siiski katki ei teinud.»

Läksime väravast välja, vastu tuli piimanaine:

«Piima läheb?»

«Ei, vanaemake! Meile ei ole enam midagi vajal»

«Piim on mul värsk, hea, oma lehmalt,» solvus piimanaine. «Tulete tagasi, kahetsete.»

Ta kolistas oma külmade piimanõudega ja läks edasi. Kus siis tema võis aimata, et me läheme kaugele ja võib-olla ei tulegi tagasi.

Ja keegi ei aimanud seda. Jalgrattal sõitis mööda päevitunud poisike. Sammus mööda, arvatavasti metsa seenile, tüse onu spordipükstes, piip suus. Möödus linalakk-tütarlaps suplustest märgade juustega. Aga tuttavaid ei kohanud me kedagi.

Läbi juurviljaaedade jõudsimme tulililledest kollasele lagendikule, võtsime sandaalid jalast ja läksime paljajalu mööda sooja teerada üle aasa otse veski poole.

Läheme, läheme ja korraga näeme, et veski poolt tormab meile kõigest väest vastu üks inimene. Ta on kummargil, remmelgapõõsaste tagant aga lendavad talle selga mullakamakad.

Meile näis see veidrana. Mis see on? Svetlanal on terased silmad, ta peatus ja sõnas:

«Mina tean, kes see jookseb. See on üks poiss, Sanka

Karjakin. Ta elab selle maja juures, kus kellegi sead tomatipeenardele ronisid. Ta ratsutas alles eile meie suvila ees võõra kitse seljas. Mäletad?»

Sanka jooksis meieni, jäi seisma ja kuivatas kägarasse surutud sitskotikesega pisaraid. Meie küsisime temalt:

«Mispärast sa, Sanka, kõigest väest tormasid ja mispärast sulle põõsaste tagant mullakamakad järele lendasid?»

Sanka pööras kõrvale ja lausus:

«Vanaema saatis mind kolhoosipoest soola tooma. Veskis aga istub pioneer Paška Bukamaškin ja tahab mulle naha peale anda.»

Svetlana vaatas teda. Küll on lugu!

Kas siis Nõukogudemaal on olemas niisugune seadus, et kui inimene jookseb kolhoosipoest soola tooma, kedagi ei puuduta, kellegagi tüli ei nori, et siis võib talle äkki asja ees, teist taga naha peale anda?

«Tule meiega, Sanka,» ütles Svetlana. «Ära karda. Meil on üks tee ja me astume sinu eest välja.»

Läksime kolmekesi läbi tiheda remmelgavõsastiku.

«Seal ta on, see Paška Bukamaškin,» ütles Sanka ja taganes.

Me nägime veskit. Veski juures oli vanker. Vankri all lebas karvane, üleni takjanuppe täis koeranäss. Ta oli avanud ühe silma ja vaatas, kuidas vilkad varblased nokkisid liivale puistatud teri. Liivahunnikul aga istus särgita Paška Bukamaškin ja näris värsket kurki.

Paška nägi meid, kuid ei kohkunud, vaid viskas kurgiotsa koerale ja ütles kellelegi vaatamata:

«Võta! ... Šarik ... Võta! ... Näe, tundud fašist, valgekaartlane Sanka tuleb. Oota, neetud fašist! Küll me veel näitame sulle!»

Paška sülgas kaugele liiva sisse. Koeranäss hakkas urinema. Kohkunud varblased lendasid sädistades puu otsa. Meie Svetlanaga aga astusime selliseid sõnu kuuldes Paškale lähemale.

«Oota, Paška,» ütlesin mina. «Võib-olla sa eksid? Mis fašist ja valgekaartlane ta siis on? Ta on ju lihtsalt Sanka Karjakin, kes elab selle maja juures, kus kellegi sead võõrasse aeda tomatipeenardele ronisid.»

«Ikkagi on valgekaartlane,» kordas Paška kangekaelselt. «Kui ei usu, siis võin jutustada teile kogu ta loo, kui soovite.»

Meie Svetlanaga tahtsime väga teada kogu Sanka lugu. Istusime palkidele, Paška meie vastu. Koeranäss asetus meie jalge ette murule. Ainult Sanka ei istunud, ta läks vankri taha ja hüüdis sealt vihaselt:

«Jutusta siis juba kõik! Ja seda jutusta ka, kuidas ma vastu kukalt sain. Arvad, et vastu kukalt ei ole valus? Võta ja koputa endale!»

«Saksamaal on olemas linn Dresden,» ütles Paška rahulikult, «sellest linnast põgenes fašistide eest üks tööline, juut. Põgenes ja sõitis meile. Temaga koos tuli tüdruk, Berta. Mees ise töötab nüüd selles veskis, aga Berta mängib meiega. Ainult praegu jooksis ta külasse piima järele. Noh nõnda, üleeile mängisime me siisikest: mina, Berta, see seal — Sanka, ja veel üks asulast. Berta lõi kepiga siisikest ja andis kogemata sellelesamale Sankale vastu kukalt või...»

«Lõi otse lagipähe,» ütles Sanka vankri tagant. «Mul hakkas pea undama, tema aga naerab veel.»

«Noh nii,» jätkas Paška, «ta koputas sellele Sankale siisikesega vastu pealage. Sanka tormas talle algul rusikatega kallale, pärast aga rahunes. Pani kobrulehe pähe ja mängis jälle meiega. Hakkas ainult pärast seda võimalult sohki tegema. Võtab ja astub ülearuse sammu, ja sihib siisikesega otse linna.»

«Valetad, valetad,» hüppas Sanka vankri tagant välja. «Sinu koer tõukas ninaga, ja siisike veereski.»

«Kuid sina ei mängi koeraga, vaid meiega. Oleksid võtnud ja pannud siisikese kohale. Noh nii. Tema viskas siisikest, aga kui Berta kepiga andis, siis lendas see siisike otse teise väljaku otsa nõgestesse. Meile tegi nalja, aga Sanka oli vihane. Arusaadav, et tal polnud tahtmist siisikesele nõgestesse järele joosta. Ronis üle tara ja karjus sealt: «Tola, juudiplika! Et sa oma Saksamaale tagasi kaoksid!» Berta saab «tolast» vene keeles juba aru, aga «juudiplikast» ei saa veel kuidagi. Ta tuli minu juurde ja küsis: «Mis see juudiplika on?» Minul aga oli häbi öelda. Mina hüüdsin: «Ole vait, Sanka!» Tema aga karjub kiuste üha valjemini. Mina talle üle tara järele. Tema — põõsaisse. Nii ta kaduski. Tulin tagasi, vaatasin: kepp vedeleb murul. Berta istus nurgas palkidel. Hüüdsin: «Berta!» Tema ei vastanud. Läksin ta juurde ja nägin: ta silmis olid pisarad. Tähendab, et taipas ise. Võtsin siis maast kivi, pistsin taskusse ja mõtlesin: «Noh, oota, neetud Sanka. Siin

pole sul Saksamaa. Sinu fašismiga tuleme me isegi toime!»

Me vaatasime Sankat ja mõtlesime: «Noh, vennas, sinuga on lugu halb. Isegi kuulata vastik. Ja meie veel tahtsime sinu eest välja astuda.»

Ma tahtsin parajasti seda öelda, kui veski äkki võpatas, hakkas mürisema ja vees lõi tiirlema puhanud ratas. Veski aknast hüppas välja üleni jahune ja hirmust segane kass. Unisena ei tabanud ta märki ja kukkus tukkuvale Šarikule otse selga. Šarik kiunatas ja hüppas üles. Kass kargas puu otsa, varblased — puu otsast katusele. Hobune tõstis koonu üles ja tõmbas vankrit. Kuurist vaatas välja keegi sassis juustega, jahust hall onu, kes ei saanud asjast aru ja hakkas pika piitsaga ähvardama vankrist eemale hüpanud Sankat.

«No-noh... vaata, ära tembuta, muidu annan sulle kohe naha peale!»

Svetlana puhkes naerma ja tal hakkas kuidagi kahju sellest õnnetust Sankast, kellele kõik tahtsid naha peale anda.

«Isa,» ütles ta mulle. «Aga võib-olla ta polegi fašist? Ehk ta on lihtsalt rumal?» küsis Svetlana ja vaatas hellalt poisile näkku.

Vastuseks Sanka ainult turtsatas vihaselt, raputas pead, nohises ja tahtis midagi öelda. Aga mis seal ikka rääkida, kui ise kõiges süüdi oled, ja rääkida pole tõtt öelda midagi.

Siis jättis Paška koeranäss äkki kassi peale haukumise järele, pöördus põllu poole ja ajas kõrvad kikki.

Kuskil metsatuka taga plaksatas lask. Teine. Seejärel veel ja veel.

«Lähedal on lahing!» hüüdis Paška.

«Lähedal on lahing,» ütlesin ka mina. «Need on püssipaugud. Aga kas te kuulete? See on kuulipilduja tärin.»

«Aga kes kellega sõdib?» küsis Svetlana väriseval häälel. «Kas siis on juba sõda?»

Esimesena hüppas püsti Paška. Tema järel tormas koer. Mina haarasin Svetlana kätele ja jooksin ka metsatuka poole.

Me ei jõudnud poolt teedki ära joosta, kui kuulsime selja tagant kisa. Pöördusime ümber ja nägime Sankat.

Ta oli käed üles tõstnud, et teda rutem märgataks, ja tormas otse üle kraavide ja küngaste meie poole.

«Ennäe, hüppab nagu kits!» pomises Paška. «Aga millega see tola pea kohal vehib?»

«Ta pole tola. Ta toob mu sandaale!» hüüdis Svetlana rõõmsalt. «Ma unustasin nad palkidele, tema leidis need üles ja toob ära. Võiksid temaga ära leppida, Paška!»

Paška tõmbus mossi ega vastanud midagi. Me ootasime Sankat, võtsime ta käest Svetlana kollased sandaalid. Ja nüüd läksime juba neljakesi, koos koeraga, läbi salu legendiku poole.

Meie ees laius künklik, põõsaisse kasvanud väli. Oja kaldal näris rohtu vaia külge seotud kits, kõlistades kaelas plekk-kellukest. Taevas lendas sujuvalt üksik harksabakull. Ja see oligi kõik. Rohkem polnud sel väljal kedagi ega midagi.

«Kus siin siis sõda on?» küsis Svetlana kannatamatult.

«Kohe vaatan,» ütles Paška ja ronis kännu otsa.

Ta seisis kaua, kissitas päikeses silmi ja varjas neid peopesaga. Ja kes teab, mida ta seal nägi, ainult Svetlanat tüütas ootamine ära ja ta läks ise rohus takerdudes sõda otsima.

«Rohi on kõrge, aga mina madal,» kaebas Svetlana kiki-varvule tõustes. «Ja ma ei näe üldse.»

«Vaata jalge ette, ära puuduta juhett,» kostis ülalt vali hääl.

Paška lendas silmapilkselt kännult maha. Sanka hüppas kohmakalt kõrvale. Svetlana aga sööstis minu juurde ja haaras mul tugevasti käest.

Me taganesime pisut ja nägime, et otse meie kohale, üksiku puu tihedaisse okstesse, oli peitunud punaarmee lane.

Püss rippus tema kõrval oksal. Hoides ühes käes telefonitoru, vaatas ta musta läikiva binokliga üksisilmi kuskile tühja välja servale.

Me ei jõudnud veel sõnagi lausuda, kui eemal lajatas kohutav suurtükkide kogupauk, mille mürin veeres nagu piksekärgatus kõikjale laiali. Maa jalge all vappus. Meist eemal tõusis välja kohale terve pilv musta tolmu ja suitsu. Kits hüppas üles nagu pöörane ja tõmbas enda niinekõie otsast lahti. Harksaba-kull aga tegi taeva all tiiru ja kihutas kiiresti-kiiresti tiibu lehvitades minema.

«Halvad on fašistide lood!» ütles Paška valjusti ja vaatas Sankale. «Näe, kuidas meie patareid peksavad.»

«Halvad on fašistide lood,» kordas kähisev hääl nagu kaja.

Ja me nägime, et põõsaste all seisab halli habemega vanamees.

Vanamehel olid võimsad õlad. Käes hoidis ta rasket okslikku keppi. Tema jalge ees seisis kõrge sagris karvaga koer ja paljastas hambaid Paška Sarikule, kes oli saba sorgu lasknud.

Vanamees kergitas tohutu laia õlgkübarat, kummardas tähtsalt algul Svetlanale, seejärel meile kõigile. Siis pani ta kepi rohule, võttis kõvera piibu, toppis selle tubakat täis ja hakkas süütama.

Ta süütas kaua, kord vajutades tubakat sõrmega, kord segades seda naelaga justkui roobiga ahjus.

Lõpuks hakkas piip põlema, ja siis ähkis ja suitsetas vanamees nii, et puu otsas istuv punaarmee lane aevastama ja kõhima hakkas.

Siis hakkas patarei uuesti müristama ja me nägime, et tühi ning vaikne väli elavnes korrapealt, muutus kärarikaks ja hakkas liikuma. Põõsaste, küngaste, kraavide ja mätaste tagant — kõikjalt hüppasid välja punaarmee lased, laskevalmis püssid käes.

Nad jooksid, hüppasid, kukkusid, tõusid uuesti. Nad lähenesid, liitusid, neid sai ikka rohkem ja rohkem; tohutu hulgana tormasid nad hurraahüüete saatel täagivõitlusse lauge kõrgendiku harjale, kus hõljus veel tolmu- ja suitsupilv.

Siis jäi kõik vaikseks. Kõrgendikul hakkas lippudega vehkima meile vaevu märgatav signalist. Sõjaprasun puhus lõpusignaali. Punaarmee lane-vaatleja ronis puu otsast alla, murdes oma raskete saabastega oksti. Ta silitas kiiresti Svetlana pead, pistis talle kätte kolm läikivat tammetõru ja jooksis kiirustades minema, kerides kaabli-ruullile peenikest telefonijuhett.

Sõjaline õppus oli lõppenud.

«Noh, nägid?» ütles Paška etteheitvalt ja müksas Sankat küünarnukiga. «See pole sulle siisike vastu kukalt. Seal lüüakse teil kiiresti kuplid maha.»

«Küll kuulen ma imelikke asju,» ütles habemik vanamees ja liikus ettepoole. «Näha, et olen kuuskümmend aastat ära elanud, aga mõistust pole endale pähe saanud. Mitte millestki ei saa aru. Seal mäe all on meie kolhoos «Koit». Need ümberringi on meie põllud: kaer, tatar, hirss, nisu. Seal jõel on meie uus veski. Aga seal metsatukas meie suur mesila. Ja mina olen selle kõige peavalvur.

Olen näinud sulisid, püüdnud hobusevargaid, aga et minu maa peale oleks ilmunud kas või üks fašist — seda pole veel kordagi juhtunud. Tule minu juurde, Sanka — karde-tav mees. Las ma vähemalt vaatan sind. Pea ometi, pea, korista ila ja pühi nina puhtaks. Mul on niigi hirm sind vaadata.»

Pilkav vanamees lausus kõike seda tõttamata ja vaatas uudishimulikult kulmupuhmaste alt hämmastunud ning silmi pungitavat Sankat.

«See pole tõsi!» hüüdis solvunud Sanka ja tõmbas ninaga. «Ma pole fašist, ma olen täitsa nõukogude inimene. Ja tüdruk Berta pole enam ammu pahane ning hammustas eile minu õuna küljest üle poole. See Paška ässitab kõiki poisse minu peale. Riidleb, ise aga näppas minult vedru ära. Kui mina olen fašist, siis ka vedru oli fašisti oma. Tema aga tegi sellest oma koerale mingi kiige. Ma ütlesin talle: «Lepime ära, Paška.» Tema aga vastas: «Enne annan sulle naha peale, siis lepime.»»

«Ilma naha peale andmata on vaja leppida,» ütles Svetlana veenvalt. «Tuleb võtta teineteisel väikesest sõrmest kinni, sülitada maha ja öelda: «Tüli mitte kunagi, rahu, rahu alati.» Noh, tehke nii. Ja sina, peavalvur, kärata oma kohutava koera peale, et ta meie väikest Šarikut ei hirmutaks.»

«Tagasi, Polkan!» hüüdis valvur. «Heida maha ja ära omasid puutu!»

«Ah vaat, kes see on! Siin ta ongi, see Polkan-hiiglane, sassiskärvaline ja pikakihvaline.»

Svetlana seisis pisut, keerutas end ringi, astus lähemale ja ähvardas sõrmega.

«Mina olen ka oma ja omasid ära puutu.»

Polkan vaatas: Svetlanal olid selged silmad, käed lõhnasid rohu ja lillede järele. Koer naeratas ja liputas saba.

Sankal ja Paškal hakkas kade, nad lähenesid ja palusid ka:

«Meie oleme ka omad ja omasid ära puutu!»

Polkan vedas kahtlustavalt ninaga — kas ehk ei lõhna kavalad poisid porgandite järele kolhoosi juurviljaaedast? Ent siis kihutas nagu kiuste teerajal mööda vallatu varss, keerutades üles tolmu. Polkan aevastas ega jõudnudki selgusele. Puutuda ta ei tahtnud, aga saba ka ei liputanud ja silitada ka ei lasknud.»

«Meil on aeg minna,» taipasin ma äkki. «Päike on kõr-gel, varsti on keskpäev. Oh, kui palav!»

«Nägemiseni!» jättis Svetlana kõigiga kõlavalt hüvasti. «Me läheme jälle ära kaugele.»

«Nägemiseni!» vastasid juba leppinud poisid sõbralikult. «Tulge kaugele jälle meie juurde.»

«Nägemiseni,» naeratas valvur silmadega. «Ma ei tea, kuhu te lähete või mida otsite, ainult teadke: kõige halvem koht minu jaoks kaugele on vasakul jõe ääres, kus asub meie vana külakalmistu. Aga kõige parem koht kaugele — see on paremal, üle aasa, üle jäarakute, kus kivi kaevatakse; edasi läbi metsa, et sohu ei satuks. Seal, järve ääres, laiub suur männimets. Selles on seeni ja lilli ja vaarikaid. Järve kaldal on maja. Majas elavad mu tütar Valentina ja ta poeg Fjodor. Ja kui sinna juhtute, viige minu poolt neile terviseid.»

Kummialine vanamees kergitas kübarat, vilistas koera, pahvis piipu ja hakkas sammuma kollase hernepõllu poole, jättes enda taha laia vöödi paksu suitsu.

Vaatasime Svetlanaga teineteisele otsa: milleks minna nukrale kalmistule! Võtsime käest kinni ja pöördusime paremale, kõige paremasse kaugele asuvasse kohta.

Läksime üle aasade ja laskusime jäarakuisse.

Nägime, kuidas inimesed tassisid mustadest sügavatest aukudest kivi, mis oli valge nagu suhkur. Ja polnud mitte ühtki kuskile vedelema jäänud kivikest. Nad olid juba terve mäe kokku ajanud. Rattad aga aina pöörlesid, kärud nagi-sesid. Ja ikka veel veeti. Ja ikka kuhjati.

Oli näha, et maa all on palju igasuguseid kive peidus.

Svetlanal tuli tahtmine maa alla vaadata. Ta lamas kaua kõhuli ja vaatas musta auku. Kui ma ta jalgupidi ära tirisin, jutustas ta, et oli algul ainult pimedust näinud. Siis aga nägi ta maa all mingisugust musta merd. Ja keegi käratses ning vähkres selles meres. Vististi kahe sabaga haikala: üks saba ees, teine taga. Ja veel viirastus talle Koletis kolmesaja kahekümne viie jalaga. Ja ühe kuldsilmaga. Koletis istus ja undas.

Ma vaatasin kavalalt Svetlana poole ja küsisin, kas ta ei näinud seal ühtlasi ka laeva kahe korstnaga, halli ahvi puu otsas ja valget karu jääväljal.

Svetlana mõtles, tuletas meelde. Jah, tõepoolest, ka seda oli ta näinud.

Ähvardasin teda sõrmega: oi, kas ta ehk ei valeta?

Tema aga puhkes vastuseks naerma ja pistis jooksma, kuidas jalad võtsid.

Läksime kaua, peatusime sageli, puhkasime ja noppisime lilli. Hiljem, kui kandmine ära tüütas, jätsime kimbud teele.

Ma viskasin ühe kimbu eidekesele vankrisse. Algul eideke kohkus, ei saanud asjast aru ja ähvardas meid rusikaga. Siis aga märkas, naeratas ja viskas koormast kolm suurt rohelist kurki.

Tõstisime kurgid üles, pühkisime puhtaks, panime kotti ja läksime lõbusalt oma teed.

Teel jõudsimme külakesse, kus elavad need, kes künnavad maad, külvavad põllul vilja, kasvatavad kartuleid, kapsaid, peete ja töötavad viljapuu- ning juurviljaaedades.

Küla taga nägime madalaid rohelisi haudu, kus puhkavad need, kes on oma osa juba kündnud ja külvanud.

Juhtus meile ette välgust purustatud puu.

Sattusime karjale hobustele, kellest igaüks oleks võinud olla kas või Budjonnõi enda oma.

Nägime ka pappi pikas mustas kuues. Vaatasime talle järele ja imestasime selle üle, et maailma on veel veidrikke jäänud.

Kuid hiljem, kui taevas tumenes, muutusime rahutuks. Kõikjalt jooksis kokku pilvi. Nad ümbritsesid päikest, püüdsid selle kinni ning katsid täiesti. Päike aga puges kangekaelselt välja küll ühest, küll teisest august. Lõpuks ta pääseski välja ja lõi ääretu maa kohal veel palavamalt ja heledamalt särama.

Kaugele selja taha oli jäänud meie puukatusiga hall majake.

Ja Marusja oli arvatavasti juba ammu tagasi. Vaatab — ei ole. Otsib — ei leia. Istub ja ootab, rumall!

«Isa,» ütles lõpuks väsinud Svetlana. «Istume õige kuskile ja sööme midagi.»

Otsisime ja leidsime niisuguse lagendiku, missugune ei juhtu mitte igaühele maa peal ette.

Sahinal paiskusid meie ees kõrvale sarapuu lopsakad oksad. Meie ette kerkis noor hõbekuusk, terav latv taeva poole. Ja eredamalt kui lipud esimesel mail, ümbritsesid kuuske tuhanded liikumatult seisvad sinised, punased ja lillad lõhnavad lilled.

Isegi linnud ei laulnud selle lagendiku kohal — nii vaikne oli.

Ainult hall tola-vares patsatas lennult oksale, vaatas ringi, nägi, et oli valesse kohta sattunud, kraaksus imestu-

nult: «Karr... karr...» ja lendas otsekohe minema oma räpaste prügiaukude juurde.

«Istu, Svetlana, valva kotti, mina aga lähen ning võtan plaskusse vett. Ja ära karda: siin elab ainult üks loom — pikakõrvaline jänes.»

«Ma ei karda isegi tuhandeid jäneseid,» vastas Svetlana julgelt, «aga sa tule ikkagi ruttu tagasi.»

Vesi oli kaugel ja tagasi tulles tundsin ma Svetlana pärast juba muret.

Kuid ta polnud nutnud ega kartma lõõnud, vaid laulis.

Ma peitsin enda põõsa taha ja nägin, kuidas ruugejuukseline paks Svetlana seisis lillede ees, mis talle õlgadeni ulatusid, ja laulis innuga vastluuletatud laulu:

Heil... Heil...
Me ei lõhkunud sinist tassi.
Eil... Eil...
Väljal liigub Punaarmee.
Kuid me ei roninud porgandiaeda.
Mina ei roninud ja tema ei roninud.
Sanka aga ükskord ronis.
Heil... Heil...
Väljal liigub Punaarmee.
(Ta tuli siia linnast.)
Punaarmee on kõige punasem.
Valge armee on kõige valgem.
Tru-ru-ru! Tra-ta-ta!
Need on trummilööjad,
need on lendurid.
Need trummilööjad lendavad lennukel.
Ja mina, trummilööja, seisan siin.

Kõrged lilled kuulasid seda laulu vaikides ning pidulikult ja noogutasid Svetlanale oma lopsakaid päid.

«Minu juurde, trummilööja!» hüüdsin mina ja lükkasin põõsad kõrvale. «On olemas külm vesi, punased õunad, valge leib ja kollased präänikud. Hea laulu eest pole millestki kahju.»

Svetlana kohmetus veidi. Ta vangutas etteheitvalt pead, pilutas silmi täiesti nagu Marusja ja ütles:

«Peitis enda ära ja kuulas salaja. Häbi, kallid sõber!»

Äkki jäi Svetlana vaikseks ja vajus mõtteisse.

Kui me sõime, laskus oksale hall siisike ja siristas midagi.

See oli julge siisike. Ta istus otse meie vastas, siristas ega lennanud ära.

«See on tuttav siisike,» otsustas Svetlana kindlalt. «Ma nägin teda, kui me emaga aias kiikusime. Ema kiigutas mind kõrgele. Viuh!... Viuh!... Ja milleks ta küll meie juurde nii kaugele lendas?»

«Ei! Ei!» vastasin mina otsustavalt. «See on hoopis teine siisike. Sa eksisid, Svetlana. Tollel siisikesel puuduvad sabas suled, mis perenaise ühe silmaga kass ära kis-kus. Too siisike on paksem ja ta ei sirista üldse mitte niisuguse häälega.»

«Ei, seesama!» kordas Svetlana kangekaelselt. «Mina tean. Tema lendas meile nii kaugele järele.»

«Hei, hei!» laulsin ma nukra bassiga. «Aga meie ei lõh-kunud ju sinist tassi. Ja meie otsustasime ju päriseks kau-gele ära minna.»

Hall siisike siristas vihaselt. Ükski tervest miljonist lillest ei õõtsunud ega noogutanud pead. Ja tusaseks muu-tunud Svetlana lausus karmilt:

«Sul pole niisugust häält. Ja inimesed nii ei laula. Vaid ainult karud.»

Me asusime vaikides tee. Väljusime võsast. Ja minu õnneks sädeles mäe all jahe sinine jõgi.

Ja siis tõstsin ma Svetlana üles. Kui Svetlana nägi liivast kallast ja rohelisi saari, unustas ta kõik maa peal, plak-sutas rõõmsalt käsi ja hüüdis:

«Suplema! Suplema! Suplema!»

Et teed lühendada, läksime jõe äärde otse üle niiskete aasade.

Peagi jõudsimme soovõsastiku tihedate puhmaste juurde. Tagasi pöörduda me ei tahtnud ja otsustasime kuidagi läbi tungida. Ent mida kaugemale me läksime, seda enam tõm-bus soo meie ümber kokku.

Me ringlesime mööda sood, pöördusime paremale, vasa-kule, ronisime mööda lirtsuvaid latikesi, hüppasime mät-talt mättale. Saime märjaks, määrisime end ära, aga välja ei pääsenud kuidagi.

Kuskil üsna lähedal põõsaste taga liikus ammuv kari, laksutas piitsa karjane ja haukus vihaselt meid haistev koer. Meie aga ei näinud midagi peale roostese soovee, kõdunenud põõsastiku ja tarnheina.

Vaikseks muutunud Svetlana tedretähnlikele näole ilmus juba ärevus. Üha sagedamini ja sagedamini pöördus ta ning vaatas mulle näkku vaikiva etteheitega: «Mis see

siis on, isa? Sina oled suur ja tugev, aga meil on päris halb.»

«Seisa siin ja ära liigu paigast!» käskisin mina ja ase-tasin Svetlana kuivale maalapile.

Keerasin tihnikusse, kuid ka sealpool oli ainult lopsa-kate soolilledega läbipõimitud roheline vedelik.

Tulin tagasi ja nägin, et Svetlana üldse ei seisnud, vaid tuli ettevaatlikult põõsastest kinni hoides mulle vastu.

«Seisa seal, kuhu sind pandi!» ütlesin ma järsult.

Svetlana peatus. Ta silmad hakkasid pilkuma, huuled värisema.

«Mis sa riidled?» küsis ta tasa, väriseva häälega. «Ma olen paljajalu, seal aga on konnad ja ma kardan.»

Mul hakkas minu pärast hädasse sattunud Svetlanast väga kahju.

«Säh, võta kepp,» hüüdsin ma, «ja peksa neid kõlvatuid konni! Ainult seisa paigal! Kohe pääseme edasi.»

Ma keerasin jälle tihnikusse ning vihastusin. Mis see küll on? Kas võib seda räpast sood võrrelda lõputute kõrkjaväljadega Dnepri avarail kallastel või Ahtõrka sünge luhaga, kus me kunagi Wrangeli valget dessanti peksime?

Ronisin mättalt mättale, põõsa juurest põõsa juurde. Üks — ja vööni vees. Kaks — ja praksus kuivanud haab. Haava järel lendas mudasse kõdunenud palk. Raskelt sulp-satas sinna veel mädanenud känd. Tugi oligi valmis. Veel üks lomp. Ja oligi kuiv kallas.

Lükkasin pilliroo kõrvale ja sattusin kohkunult üles-hüpanud kitse ette.

«Ehee-hei! Svetlana!» hõikasin ma. «Kas sa seisad?»

«Ehee-hei!» kostis tihnikust tasa kaeblik peenike hääl.

«Ma se-ei-sa!»

Jõudsimme jõe äärde. Puhastasime end mudast ja kõnt-sast, millega me üleni koos olime. Loputasime riided puh-taks, ning seni kui need tulisel liival kuivasid, suplesime.

Ja kui me sädelevaid vahuseid veejugasid naerdes üles pritsisime, tormasid kõik kalad hirmuga kõige sügava-masse sügavusse.

Must vurrudega vähk, kelle ma tema veealusest riigist välja tõmbasin, pööritas oma ümmargusi silmi ja hakkas hirmunult siputama ning lakaga peksma: arvatavasti nägi ta esmakordselt sellist talumatult heledat päikest ja nii-august võimatult punapäist tüdrukut.

Vihaselts haaras ta Svetlanal sõrmest kinni.

Svetlana viskas vähi kisaga otse hanekarja keskele. Rumalad paksud hanepojad pörkasid laiali.

Eemalt aga tuli ligi vana hall hani. Ta oli maailmas palju kohutavamatki näinud. Ta kallutas pead, vaatas ühe silmaga, lõi nokaga — ja nii sellele vähile lõpp saabuski.

Suplesime, kuivasime, riietusime ja läksime edasi.

Ja jälle sattus meie teele kõike: inimesi ja hobuseid, vankreid ja autosid, ja isegi hall loom siil, kelle me kaasa võtsime. Ainult peagi torkis ta meie käed puruks ja me lükkasime ta külma ojasse.

Siil turtsatas ja ujus teisele kaldale. «Vaata tembutajaid!» mõtles ta. «Otsi nüüd siit oma urgast.»

Lõpuks jõudsime järve äärde.

Siin lõppeski «Koidu» kolhoosi kõige kaugem põld, teisel kaldal aga laiusid juba «Punase Koidu» maad.

Siis nägime metsaveerel palkmaja ja taipasime kohe, et siin elavad valvuri tütar Valentina ning tema poeg Fjodor.

Lähenesime tarale sellest küljest, kus maja valvasid sõdureina pikad päevalilled.

Aiatrepil seisis Valentina. Ta oli pikakasvuline ja laia-õlgne nagu ta valvurist isagi. Helesinise pluusi krae oli avatud. Ühes käes hoidis ta põrandaharja, teises märga lappi.

«Fjodor!» hüüdis ta karmilt. «Kuhu sa, nurjatu, halli poti panid?»

«Näe seall!» kostis vaarikapõõsaste alt tähtis hääl ja linalakk. Fjodor näitas lombile, kus ujus pilbaste ja rohu laadungiga keedupott.

«Kuhu sa, häbitu, sõela peitsid?»

«Näe seall!» vastas Fjodor ikka niisama tähtsalt ja näitas kivi alla vajutatud sõelale, mille all miski end liigutas.

«Oota sa, ataman!... Tuled koju, küll ma sind märja nartsuga silitan,» ähvardas Valentina, nägi siis meid ja tõmbas üleskeeratud seelikusaba alla.

«Tervist!» ütlesin mina. «Isa saadab teile terviseid!»

«Aitäh!» vastas Valentina. «Astuge aeda, puhake.»

Läksime jalgväravast sisse ja heitsime õunapuu alla pikali.

Paksul pojalt Fjodoril oli ainult särk seljas, kuna savised ja märjad püksid lebasid murul.

«Mina süön vaarikaid,» teatas Fjodor meile tõsiselt. «Kaks põõsast olen tühjaks süönud ja süön veel.»

«Söö aga terviseks,» soovisin mina. «Ainult vaata ette, sõber, ära lõhki mine.»

Fjodor peatus, toksis endale rusikaga vastu kõhtu, heitis mulle vihase pilgu, võttis oma püksid ja tatsas maja poole.

Me lebasime kaua vaikides. Mulle näis, et Svetlana oli uinunud. Pöördusin tema poole ja nägin, et ta hoopiski ei maganud, vaid vaatles hinge kinni pidades hõbedast liblikat, kes pikkamisi ta roosa kleidi varrukal roomas.

Äkki kostis võimas kõmisev mürin, õhk lõi värisema ja läikiv lennuk kihutas nagu torm üle vaiksete õunapuulavade.

Svetlana võpatas, liblikas tõusis lendu, taralt lendas alla kollane kukk, kisades vilksatas üle taeva ehmunud hakk — ja kõik jäi jälle vaikseks.

«Seesama lendur lendas,» ütles Svetlana tusaselt, «seesama, kes eile meil käis.»

«Miks siis see?» küsisin mina pead tõstes. «Võib-olla oli see hoopis teine.»

«Ei, seesama. Ma ise eile kuulsin, kuidas ta emale ütles, et sõidab homme kaugemale, ja päriseks. Mina süön punast tomatit, ja ema vastas talle: «Noh, hüvasti. Õnnelikku reisi.»»

«Isa,» palus Svetlana, ronides istuma mu kõhule, «jutusta midagi emast. Noh, näiteks, kuidas siis kõik oli, kui mind veel ei olnud.»

«Kuidas oli? Väga lihtsalt: enne päev, siis öö, siis jälle päev, ja veel öö...»

«Ja veel tuhat päeva!» katkestas Svetlana kannatamatult. «Noh, jutusta, mis nendel päevadel oli. Ise tead küll, aga teeskled...»

«Hüva, jutustan. Sa roni ainult minu pealt murule, muidu on mul raske jutustada. Noh, kuula!»

«Meie Marusja oli siis seitsmeteistkümne-aastane. Nende linnakesele tungisid kallale valged, võtsid Marusja isa kinni ja panid ta vangi. Aga ema polnud tal juba ammu ja meie Marusja jäi päris üksi.»

«Kuidagi kahju hakkab temast,» lausus Svetlana vahele ja nihutas end lähemale. «Noh, jutusta edasi.»

«Marusja tõmbas rätiku õlgadele ja jooksis tänavale. Tänaval viisid valged sõdurid töölisi vangi. Pursuid olid

muidugi valgete üle rõõmsad ja kõikjal nende majades põlesid tuled, mängis muusika. Aga meie Marusjal polnud kuskile minna ega kellelegi jutustada oma muresid.»

«Kuidagi päris kahju juba,» katkestas Svetlana kannatamatult. «Isa, sa jutusta rutem ära kuni punasteni.»

«Marusja läks siis linnast välja, kuu paistis. Tuul vihis. Ja Marusja ees avardus lai stepp.»

«Kas huntidega?»

«Ei, ilma huntideta. Kõik hundid olid siis laskmise eest metsadesse pugunud. Marusja mõtles: «Põgenen läbi stepi Belgorodi linna. Seal seisab seltsimees Vorošilovi Punaarmee. Räägitakse, et seltsimees Vorošilov on väga vapper. Ja kui paluda, siis võib-olla aitab.»

Seda aga rumal Marusja ei teadnud, et Punaarmee ei oota kunagi palumist, vaid ta ise kihutab appi sinna, kuhu on kallale tunginud valged. Punaarmee väesalgad liikusid juba Marusja lähedal mööda steppi. Iga püss oli laetud viie padruniga, iga kuulipilduja kahesaja viiekümnega.

Mina sõitsin siis mööda steppi patrulliga ringi. Äkki vilksatas mööda kellegi vari ja kohe — künka taha. «Ahaa!» mõtlesin. «Seisa, valge luuraja. Edasi ei lähe sa kuskile.» Andsin hobusele kannuseid. Kihutasin künka taha. Vaatan — mis ime see on: ei ole valget luurajat, aga kuupaistel seisab mingi tüdruk. Nägu ei ole näha, ainult juuksed lehvivad tuules.

Hüppasin hobuselt maha, nagaani aga hoidsin igaks juhuks käes. Astusin ligi ja küsisin: «Kes sa oled ja miks sa südaööl mööda steppi jooksed?»

Pilve tagant tuli välja suur, väga suur kuu. Tüdruk nägi mu papaahal Punaarmee viisnurka, kaelustas mind ja puhkes nutma.

Seal me siis Marusjaga tutvusimegi.

Homniku eel lõime valged linnast välja. Tegime vanglad lahti ja lasksime tööliste vabaks.

Päeval lamasin ma haiglas. Rind oli mul pisut läbi lastud. Ja õlg valutab: kui hobuselt maha kukkusin, olin vastu kivi löönud.

Eskadroni komandör tuli minu juurde ja ütles:

«Noh, hüvasti, meie läheme valgete järel edasi. Säh, siin on seltsimeestelt head tubakat ja paberit kingituseks, lama rahulikult ja parane rutem.»

Päev möödus. Tervist, õhtu! Rind valutab ja õlg pakit-

ses. Ja südames oli igatsus. Igav on olla üks ilma seltsimeesteta, sõber Svetlana!

Äkki avanes uks ja kiiresti ning kätatult astus kikkivaru sisse Marusja. Ja ma rõõmustasin siis nii, et isegi hüüatasin.

Marusja tuli lähemale, istus mu kõrvale, aetas oma käe mu kuumale peale ning ütles:

«Ma otsisin sind kogu päeva pärast lahingut. On sul valu, kallis?»

Mina aga ütlesin:

«See on tühi asi, et valu, Marusja. Miks sa nii kahvatu oled?»

«Sina maga,» vastas Marusja. «Maga rahulikult. Mina jään sinu juurde kõikideks päevadeks.»

Nii me kohtusime Marusjaga teist korda, ja sellest ajast peale elasime juba alati koos.»

«Isa,» küsis siis Svetlana erutatult, «ega me tõsiselt kodust ära ei läinud? Ta ju armastab meid. Me ainult käime natuke ja läheme jälle tagasi.»

«Kust sa tead, et armastab? Võib-olla sind veel armastab, aga mind enam mitte.»

«Oi, va-aletad!» raputas Svetlana pead. «Ma ärkasin eile öösel, vaatan, ema oli raamatu kõrvale pannud, sinu poole pöördunud ja vaatas sind kaua.»

«Kus mul asi, et vaatas! Ta vaatab ka aknast välja, vaatab kõiki inimesi. Silmad on olemas, ja vaatabki.»

«Oh ei!» vaidles Svetlana veendunult vastu. «Kui vaatab aknast, siis ei vaata üldse nii, vaid näe kuidas...»

Svetlana tõmbas peened kulmud kortsu, kallutas pea viltu, surus huuled kokku ja vaatas möödaminevat kukke ükskõiksest.

«Aga kui armastatakse, siis vaadatakse teisiti.»

Svetlana helesiniseid silmi valgustas otsekui sära, langetatud ripsmed võpatasid ja Marusja armas mõtlik pilk langes mu näole.

«Võrukael!» hüüdsin ma ja tõstsin Svetlana õhku. «Aga kuidas sina mind eile vaatasid, kui tindi ümber ajasid?»

«Noh, sa ajasid mu siis ukse taha, ja väljaetud inimesed vaatavad alati vihaselt.»

Meie ei lõhkunud sinist tassi. Selle lõhkus võib-olla Marusja ise kuidagi. Aga meie andestasime talle. Paljugi, kui inimene vahel teisest asjatult halba mõtleb! Kord mõtles Svetlana minust ka. Ja mina mõtlesin Marusjast halba.

Ja ma läksin perenaise Valentina juurde, et küsida, kas ta teab meile juhatada lähemat koduteed.

«Praegu sõidab mees jaama,» ütles Valentina. «Ta viib teid veski juurde, ja sealt pole enam kaugel.»

Aeda tagasi tulles kohtasin trepi juures hämmeldunud Svetlanat.

«Isa,» teatas ta salajase sosinaga, «see poeg Fjodor ronis vaarikaist välja ja näppab su kotist präänikuid.»

Me läksime õunapuu juurde, kuid kaval poeg Fjodor kadus meid nähes kiiresti taraäärseisse takjaisse.

«Fjodor!» kutsusin ma. «Tule siia, ära karda.»

Takjate ladvad hakkasid liikuma, oli ilmne, et Fjodor meist otsustavalt eemaldub.

«Fjodor!» kordasin ma. «Tule siia. Ma annan kõik präänikud sulle.»

Takjad lakkasid liikumast ja peagi kostis tihnikust valju nohisemist.

«Ma seisan siin püksteta,» kuuldus lõpuks vihane hääl, «ja igal pool on nõgesed.»

Siis astusin ma läbi takjate nagu hiiglane läbi metsa, sain kätte morni Fjodori ja puistasin ta ette kõik, mis kotti oli järele jäänud.

Fjodor korjas kiirustamata kõik särgisabasse ja ütlemata isegi aitäh hakkas astuma küla teise otsa.

«Ennäe, kui tähtis!» lausus Svetlana halvustavalt. «Võttis püksid ära ja käib nagu härra.»

Maja ette sõitis kahehobusevanker, Valentina tuli trepile.

«Asuge peale, hobused on head — viivad ruttu kohale.»

Jälle ilmus Fjodor. Tal olid nüüd püksid jalas ja kiiresti sammudes tassis turjapidi ilusat kassipoega. Kassipoeg oli niisuguse käitumisega arvatavasti harjunud, sest ta ei rabelnud ega näugunud, vaid ainult keerutas aeglaselt oma kohevat saba.

«Säh!» ütles Fjodor ja andis kassipoja Svetlanale.

«Päriseks?» rõõmustas Svetlana ja vaatas kõheldes minu poole.

«Võtke, võtke, kui vaja,» pakkus Valentina. «Meil on seda vara palju. Fjodor! Miks sa präänikud kapsapeenarde vahele peitsid? Ma nägin aknast kõik.»

«Kohe lähen ja peidan veel kaugemale,» rahustas teda Fjodor ning tatsas minema, otseselt tähtis pätajalgne karupoeg.

«Täitsa vanaisasse,» naeratas Valentina. «Sihuke müra- kas. Ise ainult nelja-aastane.»

Sõitsime mööda laia tasast teed. Oli õhtueelne aeg. Meile tulid vastu tööst väsinud, kuid lõbusad inimesed.

Garaaži poole mürises kolhoosi veoauto. Põllul hüüdis sõjapasun.

Külas kolksatas signaalkell.

Metsa taga vilistas raske-raske vedur. Tuut! ... Tuut! ... Pöörrelge, rattad, kiirustage, vagunid, tee on raudne, pikk ja kaugel.

Onnelik Svetlana surus pehmet kassipoega tugevasti vastu rinda ja laulis vankrirataste mürina saatel niisugust laulu:

Tšiki-tšiki!
Hiired käivad.
Sabad neil taga,
ise väga kurjad.
Ronivad kõikjale,
ronivad riiulile.
Trah-tarah!
Ja tass lendab.
Aga kes on süüdi?
Noh, keegi pole süüdi,
vaid hiired
mustadest urgudest.
«Tervist, hiired!
Tulime tagasi.

Ja mida me siis
kaasa tõime? ...
See näub,
see hüppab
ja joob tassist piima.
Nüüd kaduge
mustadesse urgudesse,
või ta rebib teid
tükki.
Kümneks tükiks,
kahekümneks tükiks,
sajaks miljoniks
näruseks tükiks.»

Veski juures hüppasime vankrilt maha.

Oli kuulda, kuidas Paška Bukamaškin, Sanka, Berta ja veel keegi tara taga siisikest mängisid.

«Ära tee sohki!» hüüdis pahane Sanka Bertale. «Enne rääkisite minust halba, nüüd aga astute ise seadusest üle.»

«Keegi astub seal jälle seadusest üle,» seletas Svetlana, «arvatavasti lähevad uuesti tülli.» Ta ohkas ja lisas: «Niisugune on juba mäng!»

Ärevusega lähenesime kodule. Oli jäänud ainult nurga taha käänata ja künkale tõusta.

Äkki vaatasime kohmetult teineteise otsa ja peatusime.

Auklikku tara ega kõrget treppi polnud veel näha, kuid juba paistis meie halli majakese puukatus, millel pöörles lõbusa sumina meie uhke särav tuuleveski.

«Ema on ise katusel käinud!» kilkas Svetlana ja tõmbas mind edasi.

Jõudsimе күнкale.

Ohtupäikese oranžid kiired valgustasid treppi. Ja sellel seisis meie Marusja punases kleidis, ilma pearätita, paljaste jalgade otsas sandaalid, ning naeratas.

«Naera, naera!» lubas teda ligijooksnud Svetlana. «Andsime sulle juba niigi andeks.»

Ka mina astusin Marusja juurde ja vaatasin talle näkku.

Marusja silmad olid pruunid ja vaatasid hellalt. Näis, et ta oli meid kaua-kaua oodanud. Lõpuks me siis tulime, ja ta oli väga rõõmus.

«Ei,» otsustasin ma kindlalt, pildudes saapaninaga sinise tassi kilde eemale. «Need olid ainult õelad hallid hiired. Meie ei lõhkunud. Ja Marusja ei lõhkunud ka midagi.»

Ja siis oli õhtu. Ja kuu ning tähed.

Me istusime kaua kolmekesi aias, valminud kirsid pea kohal, ja Marusja jutustas meile, kus ta oli olnud, mida teinud ja mida näinud.

Svetlana jutustus aga oleks vist veninud poole ööni, kui Marusja poleks seda märganud ja teda magama ajanud.

«Noh, mis?» küsis mult kaval Svetlana, võttes kaasa unise kassipoja. «Kas meil on nüüd halb elu?»

Ka meie tõusime püsti.

Kuldne kuu säras meie aia kohal.

Kauge rong möödus mürinal, tõtates põhja poole.

Õine lendur sumises mööda ja kadus pilvedesse.

Ja elu, seltsimehed... oli täiesti hea!

1936. a.

TRUMMILÖÖJA SAATUS

Mu isa sõdis kunagi valgetega, sai haavata, põgenes vangist ja lõpuks läks reservi kui sapööride roodu komandör.

Minu ema uppus supeldes jões, kui ma olin kaheksa-aastane. Suure mure eest pagesime Moskvasse. Ja siin abiellus isa kahe aasta pärast ilusa neiu Valentina Dolguntsovaga.

Räägitakse, et algul elanud me vaikselt ja tagasihoidlikult. Valentina hoidis meie kehavõitu korteri puhtana. Ta riietus lihtsalt. Hoolitses isa eest ega olnud minu vastu ülekohtune.

Siis aga kadusid jaotuspunktid, igasugused talongid ja leivakaardid. Rahvas hakkas elama paremini ja jõukamalt. Valentina hakkas üha sagedamini käima kinos, küll üks, küll saatjatega. Koju tuli ta sealt hajameelsena, mõttlikuna, ja sellest, mida kinos oli näinud, ei jutustanud kunagi ei isale ega minule.

Ja üsna pea — meile täiesti ootamatult — määrati mu isa suure tekstiilikaupluse direktoriks.

Siis oli vast pidu, Tulid külalised. Tuli isa vana sõber Platon Polovtsev, ja temaga koos ka tema tütar Niina. Vaevalt olime teineteist näinud, kui kukkusime kahekesi naerma ja kallistama ning terve öhtu kestel polnud meil enam kellegagi tegemist.

Isale hakati nüüd autot järele saatma. Järjest sagedamini tuli tal käia igasugustel istungitel ja nõupidamistel. Paar korda võttis ta ka Valentina mingisugusele banketile kaasa. Ja Valentina muutus äkki tigidaks ning närviliseks. Ta kiitis isa ülemusi, nende naisi aga siunas, ja minu suurt ning tugevat isa nimetas tossuks ja nartsuks.

Isa kaupluses oli palju kalevit, lõuendit, siidi ja mitmesuguseid kirjusid riideid.

Kaua käis isa aukuvajunud näoga ja kahvatuna, aima-tes ette kohutavat õnnetust. Ning nagu ma hiljem kuulsin, oli ta salaja isegi avalduse andnud, et teda üle viidaks pleki- ja rauatarvete kaupluse juhatajaks.

Kuidas see juhtus, seda ma ei tea, aga peagi läks meie elu heaks ja lõbusaks.

Meile tulid puusepad ja maalrid; seinalt võeti ära isa koltunud portree, millel põiki üle öla ja mõõga jooksid kõverad praod, kisti maha vanad rukkilillevärvi tapeedid ja kõik tehti ning värviti uut moodi.

Vana koli sai müüdnud vanakraamikaupmeestele või antud kojamehele, ja meil muutus valgeks, avaraks ning isegi kuidagi ebatavaliselt tühjaks.

Ent murevari — ebamäärane ja arusaamatu — asus sellest ajast kestvalt meie korterisse. Kord tekitas teda ootamatu telefonihelin, kord kirjakeandja või hilise külalise öine koputus uksele, kord peitus ta töölt tulnud isa silmanurkades.

Ka mina nägin ja tundsin seda ärevust, ent mulle õeldi, et ei ole midagi, et isa on lihtsalt väsinud. Kui saabub kevad, siis sõidame kõik kolmekesi Kaukaasiasse, kuurorti.

Lõpuks kevad saabub, ja mu isa anti kohtu alla.

Juhtus see just sel päeval, kui tulin koolist väga lõbusas meeleolus, sest lõpuks ometi oli mind määratud meie neljanda rühma vanemaks trummilööjaks.

Joostes oma hoovi, kus naabrilapsed sooja päikese paistel käratsesid, lõin ma valjusti joonlauaga vastu

laenuat pidulikku rännakumarssi, kui nad karjas mulle vastu tormasid ja üksteise võidu hüüdsid, et meil oli kodus olnud läbiotsimine ja et miilitsad olid võtnud mu isa kinni ning viinud vanglasse.

Ma ei varja, et nutsin kaua. Valentina lohutas mind hellalt ja õpetas kannatlikult, kuidas mul tuleb vastata, kui kohtunik või uurija peaks minult midagi küsima.

Minult aga ei küsinud keegi mitte midagi. Kõiges jõuti seal minutagi kiiresti selgusele ja isale mõisteti raiskamise eest viis aastat.

Mina sain sellest teada enne magamajäämist, kui lamasin juba voodis. Tõmbasin teki üle pea. Läbi kulu- nud riide vilkused nõrgalt kollased valgusesädemed nagu tähed.

Vannitoa ukse taga sulises vesi. Pisaraist paistetanud silmad sulgusid ja mulle tundus, nagu ujaksin kuskile väga kaugemale.

«Hüvasti!» mõtlesin ma isale. «Praegu olen ma kahe- telistkümnepäevane, viie aasta pärast saan seitsmeteist, lapse- põlv moodub ja poisieas ma enam sinuga kokku ei saa.

Kas mäletad, kuidas sügavas metsas kõlavalt ja kur- valt kukkus kägu ja sina õpetasid mind taevast leidma helendavat Põhjanaela? Siis aga sammusime eemalt paistva tulukese poole ja laulsime ühel meelel sinu lihtsaid sõdurilaule.

Mäletad, kuidas sa mulle kord vaguniaknast näitasid tühja legendikku kollaste võililledega, heinasaadu, onni, kõngast ja kaske? Sa ütlesid, et selle kase otsas oli istu- nud ronk ja kraaksunud katkendlikult: kraaks... kraaks! Sellel legendikul oli langenud palju teie omasid ning sina olevat lamanud seal, künkast pisut paremal, hallis- pajas, kus praegu hulgub lapiline härjavärss ja ammub- muu-muu! Küllap ta on eksinud, va juhm loomapässakas, ja kardab nüüd, et metsast tulevad hundid ning pistavad ta nahka...»

«Hüvasti!» vajusin ma unne. «Trummid löövad rännaku- marssi. Igal rühmal on oma tee, oma häbi ja oma au. Läksimegi lahku. Kabjaplagin on vaikinud ja väli on tühi...»

Nõnda jätsin ma poolunes isaga hüvasti, raskesti ja kibedalt, kuna ma ikkagi armastasin teda, sest — mil- leka valetada? — ta oli mulle vanemaks sõbraks, aitas

sageli hädast välja ja laulis ilusaid laule, mis muutsid maailma kuidagi nukralt avaraks, ja selles maailmas olime meie kõige üksmeelsemad ja õnnelikumad inimesed.

Hommikul ärkasin ja läksin kooli. Ja kui minult nüüd küsiti, mis isaga juhtus, vastasin ma, et istub petmise ja varguse pärast kinni. Vastasin kuivalt, otsekoheselt, pisarateta. Sest kaks korda järjest inimesega südames hüvasti jätta ei saa!

Isa töötas algul kuskil laagris Vologda lähedal metsatööl. Kirjutas Valentinale sageli kirju ja oli näha, et igatses väga tema järele.

Siis äkki vaikis kauaks. Ja vist alles kolme kuu pärast saatis kuskilt kaugelt Põhjast, Soroka linnast kaardi, ainult mitte enam Valentinale, vaid minule. Ta kirjutas, et tema kui sapöör on üle viidud kanalile. Ja seal nende brigaad purustab maad, kive ning kaljusid.

Kaks aastat möödusid kiiresti ja kasutult.

Kolmanda aasta kevadel abiellus Valentina Osoaviahimi instruktoriga, kelle perekonnanimi oli vist Lobatšov. Et mehel korterit polnud, kolis ta oma välitasku ja väikese kohvriga meile.

Juunis jättis Valentina mulle kuuks ajaks sada viiskümmend rubla ja sõitis mehega Kaukaasiasse.

Jõudnud vaksalist tagasi, ei leidnud ma kaua endale õiget asu. Ja kui tuul õhuakna paukudes kinni lõi ning ma kuulsin, kuidas meie kassipoeg ettevaatlikult kõõgis koristamata nõude hulka jäetud piima lakub, siis mõistsin, et olin korterisse jäänud täiesti üksi.

Seisin mõtteisse vajunult, kui läbi akna hõikas mind meie kojamees, onu Nikolai. Ta ütles, et umbes tund aega tagasi oli meil käinud minu rühma juht Pavel Barošev. Olnud väga tusane, et Valentina nii ruttu ära sõitis, ja ütelnud, et tuleb homme uuesti.

Õösel magasin halvasti. Nägin unes telefoniposte, hakke, vareseid. Kõik käratses, karjus, kisas. Lõpuks hakkas mürtsuma trumm ja kogu see ilmatu hulk viskus ulgumise ja vilega taeva poole ning lendas minema. Kõik jäi vaikseks. Ma ärkasin.

Saabus päikesepaisteline hommik. Seesama, kus mu elu järsult kõrvale pööras. Ja oleks viinud ei tea kuhu, kui... kui isa poleks mulle näidanud võililledest kolla-

sid lagendikke ja laulnud ilusaid sõdurilaule, neid, mis tänaani sõlitavad mu südant. Mul hakkab nendest lõbus ja hea. Teinekord aga oleksin valmis natuke nutmagi, kui kuidagi häbi on niisama ilmaasjata nutta.

Kõigepealt panin ma teekannu priimusele, helistasin siis kõrvalmajja Jurka Kovjakinile, kellele olin terve kuu rubla kakskümmend kopikat võlgu. Poisid rääkisid, et ta kavatses mind juba vaeseomaks peksta.

Jurka oli minust kaks aastat vanem, ta kandis Vorosilovi laskuri märki, kuid oli kelm ja petis. Ta jättis kooli pooleli, kõigile aga valetas, et valmistub kaugõppe teel lendurite kursusteks.

Jurka astus sisse taarudes ja libistas kiire pilgu üle seinte. Ta pistis pea kööki, haistis midagi, astus laua juurde, viskas kassipoja toolilt maha ja istus.

«Valentina sõitis ära?» küsis Jurka. «Nii-nii! Tähendab, selge: jättis sulle raha ja sa tahad mulle võla ära maksta. Ausus meeldib mulle. Sinu arvel on rubla kakskümmend — võtsid kino jaoks — ja seitse kümmelist — eskimojäätise eest; see on kokku rubla üheksakümmend ehk ümmarguselt — kaks rubla.»

«Jurka,» vaidlesin ma vastu, «mingisugust eskimot pole ma söönud. Seda sõite teie, mina aga tulin juba pimedas ja istusin kohe paigale.»

«Või nii!» krimpsutas Jurka nägu. «Mina ostsin kõigi jaoks — kuus tükki. Istusin ju ääre peal. Ühe võtsin endale, ülejäänud viis andsin edasi teile. Mäletan väga hästi: Charlie Chaplin lendab parajasti vette, kõik kisavad, lagistavad naerda, mina aga topin teile jäätist pihku. Küllap olid vist nii kaasa kistud, et ei märganudki, kui alla lipsas?»

«Ei, Jurka, ma ei olnud kaasa kistud ja mitte midagi ei lipsanud kuskile. Annan sulle seitse kümnekopikalist. Sa vist valetad või siis vehkis mõni pimedas selle minult ära?»

«Muidugi anna!» kiitis Jurka. «Teie sõite, mina aga pean teie pärast kahju kannatama! Kas mäletad, kuidas Charlie Chaplin vette lendas?»

«Mäletan.»

«Aga kas mäletad, et siis, kui ta välja ronis, väratas uüör ja tema — jälle vette?»

«Ka seda mäletan.»

«Noh, näed! Ise mäletad kõike, aga räägid, et ei sõõnud. See pole ilus, vennikel! Jättis Valentina sulle palju raha? Küllap oli vist kitsi?»

«Miks kitsi? Poolteistsada rubla jättis,» vastasin ma, kuid sain siis äkki oma veast aru ja seletasin: «Selle jättis ta terveks kuuks. Sina ehk arvasid, et nädalaks? Ja siis on veel vaja petrooleumi osta, ja pesunaisele pesu eest...»

«Oled sa ikka tolal!» ütles Jurka heatahtlikult. «Säherdune raha, ja see puha ära süüal!»

Ta vaatas mind imestunult ja pahvatas naerma.

«Kui palju siis vaja läheb?» küsisin mina umbusklikult, ent uudishimuga, sest mõtlesin nüüd juba isegi: «Ehk saab muist kuidagi taskurahaks kokku hoida?»

«Ah kui palju?... Anna mulle arvelaud. Ütlen sulle kohe nagu raamatupidaja... täpipealt! Pool kilo leiba päevas, see tähendab kolmkümmend korda. Teed on. Kilo suhkrut kuus — saad juua ülearugi. Tangud, kartulid — tühi asil Noh, siis veel võid, liha. Kruus piima kahe päeva peale. Seega viiskümmend seitse rubla, kopikad jätame ära. Noh, hüva, hüva! Ära mossita midagi. Panen sulle veel kompvekke ja küpsiseid. Tähendab, kuuskümmend kolm, petrooleum — kaks... Pesunaisele palju? Kümme? Näed, kuhu raha läheb! Kokku... Kokku — ela nagu pankur — seitsekümmend viis rubla!... Aga ülejäänud raha? Sa, sõber, võiksid Vitka Tšesnokovilt fotoaparaadi osta. Kuus korda üheksa, aga valgusjõud!... Roni kas või voodi alla ja pildista. Ta annab selle odavalt ka. Tahad, lähme kohe ja vaatame?»

«Ei, Jurka!» kohkusin. «Parem mitte praegu, vaid pärast... Ma veel mõtlen.»

«Noh, eks mõtle!» nõustus Jurka. «Selleks pea on, et mõelda. Anna siis kaks rubla... Eh, vennas, sul on kõik viielised, aga mul pole tagasi anda... Noh, hea küll, kannatan veel! Aga pärast lõunat hüppan uuesti sisse. Vahetad ära ja annad.»

Mul polnud vähimatki tahtmist, et Jurka uuesti minu poole tuleb, ja ma tegin talle ettepaneku koos alla kauplusse minna. Kuid Jurka pani osavalt pähe oma pannkoogi-laolise soni ja raputas kannatamatult pead.

«Ära parem palugi. Aega ei ole! Istun, tuubin. Eleroonid, lanžeroonid, vibratsioon, derivatsioon... Lennuk pole tramm. Pingutad pisut vähem ja ongi pöörises, pin-

gutad pisut üle ja — midagi veel hullemat. See pole nii nagu teil, jalameestel.»

Ta virildas põlglikult huuli, tõstis käe hooletult mütsi juurde ja läks minema.

Heike pärast nägin ma aknast, kuidas meie paks hallipäine kolamees onu Nikolai kõigest väest Jurkale järele hüüas, tagajärjetult püüdes talle äiata oma pika luuaga.

Jäänud teed, asusin ma koostama oma edaspidise elu plaani. Otsustasin end raamatukogusse sisse kirjutada ja hakata võtma raamatuid. Peale selle olid mul järelkõltsamid maateaduses ja matemaatikas.

Tube koristades avastasin ootamatult, et kirjutuslaua allmine parempoolne laegas on lukus. See pani mind imestama, kuna arvasin, et selle laua võtmed on juba ammust ajast kadunud. Ja ka lukustada polnud seal midagi. Laegas olid värvilised riideribad, paar telefoni-kõrvaklappe, jalgrattapumba ots, luust heegelnõel, poolik pakk mängukaarte ja villane lõngakera.

Katsusin laegast: ehk on seestpoolt millegi taha kinni jäänud? Ei, ei olnud.

Lõmbasin välja kõrvallaeka ja imestasin veel enam. Siin oli pandimajakviitung, riigilaenu obligatsioonid, kümme Osoaviahi loteriipiletit, poolik pudel lõhna-õli, katkine pross ja habras luust karp, kus Valentina hoidis mitmesuguseid toredaid asjakesi.

Ja see kõik oli minu eest lukustamata.

Lügest uudishimust ja viljatuist oletusist muutus mu tuju halvaks.

Läksin hoovi. Kuid enamik tuttavaid poisse oli juba ära suvitama sõitnud. Valget tolmu üles keerutades lõhkusid müürsepad keldri seina. Kogu ümbrus oli auklik ning telliskive, laudu ja palke täis. Lisaks sellele olid alanikud akendest välja ja rõdudele riputanud talverii- deid ning kõikjal oli pööritamapanev naftaliini lõhn.

Lõunat teha ma ei viitsinud. Otsin poest rosinasaia, pudeli limonaadi, tüki vorsti, kruusi piima, heeringa ja sada grammi jäätist.

Tulin koju, sõin ja hakkasin veel enam igavust tundma. Olin isegi haavunud, et Valentina mind Kaukaasiasse kaasa ei võtnud. Oleks olnud isa, tema oleks võtnud!

Mäletan, kuidas ta mind vahel aerudele pani ja me õhtuti jõel sõudsim.

«Isa!» palusin ma kord. «Laula veel mõnda sõdurilaulu.»

«Hästi,» ütles tema. «Pane aerud kõrvale.»

Ta võttis peoga vett, jõi, pühkis käed vastu põlvi kuivaks ja laulis:

Kõrged mäeharjad
uinunud on öös;
oru põhja varjab
karge uduvöö.
Tolm ei tõuse teedelt,
vaiksed lehedki.
Oota ainult — peatselt
puhkad sinagi.

«Isa!» ütlesin ma, kui tema hääle viimne kaja imekauni Istra jõe kohal vaikselt hääbus. «See on ilus laul, kuid see pole ju sõdurilaul.»

Ta kortsutas kulme:

«Kuidas ei ole sõdurilaul? Kujuta endale ette: siin on mäed. Videvik. Sammub väesalk. Ta on väsinud ja liigub vaevaliselt. Seljas on kuuekümnenaelane kandam... püss, padrunid. Mäekurus aga on valged. «Oodake veel natuke,» ütleb komandör, «jõuame pärale, lööme puruks... küll siis puhkame. Kes hommikuni, kes igavesti...» Kuidas ei ole sõdurilaul? Täiesti sõdurilaul!»

«Isa oli hea,» mõtlesin ma. «Ta kandis pikki säärikuid, halli särki, lõhkus ise puid, sõi lõuna ajal tatraputru ja talvelgi tegi lahti akna, kui Punaarmee meie majast lauluga mööda sammus.»

Ent kuidas siis kõik ometi juhtus? Naabrid ütlevad, et «armastus viis selleni», kuid joodik veevärgitöoline Mikeškin — see, kes lastele alati päevalilleseemneid ja iiriseid jagab — peatus kord meie akna juures, kus istus Valentina, tõmbas lõõtsa lahti ja kisas üle terve hoovi laulu sellest, kuidas ühed mustad silmad hukutasid ühe tubli mehe.

Valentina hüppas siis kiiresti püsti. Sülgas vihaselt, tuli akna juurest ära, tõmbas mu eemale, virildas huuli ja pomises:

«Kah... lauljal Joodik. Kaeban majavalitsejale.»

Ent majavalitsejale Mikeškini peale kaevata oli asjata. Esiteks oli tema peale kaevatud juba sada korda. Teiseks — joobnuna ta kedagi ei puudutanud, ainult üürgas laulda. Kolmandaks ajasid meie maja elanikud sageli

kraanikaussidesse ja käimlaisesse igasugust rämpsust, mille tõttu oli palju skandaale. Mikeškin aga käis alati nuri-näga, parandas ja puhastas, samal ajal kui iga teine veevärgitöoline tema asemel oleks juba ammu kõigele süülinud.

«Armastus!» mõtlesin ma. «Kuid armastust on ju väljaspool meie majagi küllalt. Üle tee, kus ehitatakse metanod, seisavad tunnimehed ja neilgi on võib-olla keegi kaunitar. Ohiselamus elavad lendurid ja neil on kindlasti ka. Kuid nende armastuse tõttu ei roosteta püssid ega kuku lennukid taevast alla, vaid kõik läheb nii nagu kord ja kohus.»

Kas sellest, et ma kaua lamasin ja mõtlesin, või sellest, et olin söönud ülearu vorsti ja heeringat, kuid mul hakkas valutama pea ja kuivasid huuled. Ning seekord oli mul juba hea meel, kui helises uksekell ja Jurka sisse vajus.

Ühe hetkega lendasime tänavale. Edasi läks kõik väga kiiresti. Samal päeval ostsin montöör Vitka Tšesnokovilt seitsmekümne viie rubla eest fotoaparaadi. Ja sama päeva õhtul viis Jurka mind Puškini väljakul kolme mõtliku poisi juurde, kes kannatlikult vaatlesid kino reklaami.

«Naa tuttavaks,» ütles Jurka ja tõukas mind poiste poole. «Need on Ženja, Petja ja Volodja kaheksateistkümnendast koolist. Poisid kui tulesädemed, ja kõik eesrindlikud õpilased.»

«Poisid-tulesädemed» ja «eesrindlikud õpilased» — Ženja, Petja ja Volodja — pöördusid kõik nagu käsu peale minu poole, silmitsesid mind pealaest jalatallani ja midagi minus vist ei meeldinud neile.

«Ta on tore poiss,» tutvustas mind Jurka. «Oleme temaga õhel meelel nagu vennad. Isa on tal vanglas, võõrasema Kaukaasias.»

«Poisid-tulesädemed» tervitasid mind vaikides, mina aga punastasin pisut: «Ta tola oleks võinud isa kohta parem suu pidada. Mis nüüd need sõbrad küll ütlevad?»

Uued sõbrad ei ütelnud aga midagi, ja kui olime pidanud nõu, läksime kõik viiekesi kinno.

Kui ma koju tagasi tulin, kuulsin kojamehelt, onu Nikolait, et pioneerijuht Pavel Barošev oli jälle siin käinud ja andnud kõva käsu, et ma homme otsekohe tema juurde lähaksin, sest temal olevat minuga üks asi ajada.

Kuid järgmisel päeval ma siiski Barõševi juurde ei läinud. Hommikul tabas mind esimene löök.

Kiiruga einestanud, tormasin ma fotoaparaadi jaoks kauplusest plaate ostma. Ja seal õeldi mulle, et aparaat on küll korras, kuid see pole kuus korda üheksa, vaid vana tüüp ja plaate sellise suuruse jaoks müügil pole ega tehta ka.

Vihaselt jooksin ma otsima Jurkat. Teda aga polnud ei kodus ega hoovis ja ta sattus mu silma alla alles õhtul, kui ma otsinguist ja pärimistest väsinuna ning jõuetuna veel vaevu keelt liigutasin.

«Mäherdune häda!» haletses mind Jurka. «Või nii ütlevadki, et pole olemas ega tehtagi?»

«Just nii — pole olemas ega tehtagi!» kordasin ma meeleheitel. «Mis sa teeskled, Jurka! Teadsid seda ise juba varemgi.»

«Või teadsin! Mis ma siis olen, mõni fotograaf või? Oleksid küsinud mult aeroplaani kohta — see on teine asi: lennukikere, propeller, sabatüür... Tõmbad käepidet enda poole — läheb üles, lükkad ettepoole — läheb alla. Aga fotograafid, need pole minu meelest üldse inimesed... ptüi! Lendurid on hoopis teine asi!...»

«Jurka,» palusin ma, «lähme Vitka Tšesnokovi juurde, las ta võtab siis oma aparaadi ja annab raha tagasi!»

«Mis sa nüüd! Mis sa...!» imestas Jurka. «Tal pole seda raha enam ammu alles. Kolmekümne eest ostis ta eile balalaika, muist andis naisele, muist ämmale. Võib-olla et mõni viierublaline on veel järel. Ei, vennas, parem on sul ära kannatada.»

Mu mure oli nii suur, et ma vaevalt talitsesin ennast, et fotoaparaati mitte vastu kive virutada. Jurka märkas seda ja tal hakkas minust hale.

«Olen ma su sõber või mitte?» hüüdis ta ja lõi soniga vastu põlve.

«Muidugi mitte... see tähendab, muidugi sõber... Ja siis... mis me teeme?»

«Kui sõber, siis tule minuga kaasa! Aitan su hädast välja.»

Läbi kahe kvartali läksime töökotta, kus Jurka arvatavasti oli juba varemgi käinud. Pärast põgusat pilku minu (nähtavasti neile juba tuttavale) fotoaparaadile õeldi, et seda võib teha ümber kuus korda üheksa peale. Hind — nelikümmend rubla, sissemaks — kümme.

«Lähe välja,» ütles Jurka juubeldavalt. «Teid, tolasid, muidkui õpeta ja õpeta, aga aitähki ei õelda!»

«Jurka,» küsisin mina, «aga kust ma hiljem veel kolmekümmend võtan?»

«Küll leiad! Kogud vähehaaval, aga kui ei, siis ostan mina sinu eest aparaadi välja. Võtan endale, aga sina kogud raha, annad mulle ära ja aparaat on jälle sinu omaks.»

Kaske südamega maksin ma kümme rubla ja lonkisin nurgapäi kodu poole.

«Ära noruta,» andis Jurka mulle hüvastijätul nõu. «Nii kui taju pisut viletsaks kipub minema, istu õhtul number kuus trammile või metroosse ja sõida Sokolnikisse — lahutseme seal hästi.»

Kodus leidsin kirjakestist kirjakese Barõševilt. Ta riidles minuga, et ma polnud tema pool käinud, ja käskis mul otsekohe teatada Valentina aadress Moskva-lähedase pioneerilaagri ülemale, sest mind tahetavat Valentina tagasitulekuni sellesse laagrisse kutsuda.

Mul oli muidugi hea meel, kuid... kord polnud tinti, kord ümbrikku, ja aadressi saatsin ma alles nelja päeva pärast.

Seal aga tuli uus häda.

Kuidas Jurka arvelaual ka oli arvestanud: kilo ja pool kilo — see on tema asi, kuid raha, mida niigi vähe järele oli jäänud, sulas otse arusaamatu kiirusega.

Hommikuti hoidsin kokku. Jõin lahjat teed, sõin ainult ühe saia ja ihnutsesin iga suhkrutüki juures. See-eest lõunaks ostsin ma näljast aetuna kiiruga hoopiski mitte seda, mis vaja oli. Kiirustasin, tõttasin, valasin maha, rikkusin ikka midagi ära. Siis aga hirmust, et olin raisanud palju, sõin isutult, ja lõpuks, õel ja poolnäljane, heitsin kõige peale käega ning tormasin ostma jäätist. Seejärel hulkusin igavust tundes tegevusetult ringi, oodates õhtu saabumist, et kihutada metrool Sokolnikisse.

Kummaline seltskond kujunes mu ümber.

Kuidas me lõbutseme? Me ei mänginud, ei jooksnud ega tantsinud. Me liikusime ühe inimeste grupi juurest teise juurde, pisut riivates, pisut tõugates möödujaid, ja naersime nende üle. Ja mul oli kogu aeg tunne, nagu jälgiksime me kedagi või otsiksime midagi arusaamatut.

«Poisid-tulesädemed» naeratasid, vahetasid pilke. Vaikus, peanoogutus, mindi lahku, ja sealsamas koguneti

jälle. Kõigis nende tegudes ja liigutustes oli nagu isegi rütm ja mõte, mida ma tookord mõista ei püüdnud. Aga mõista, nagu ma nüüd näen, polnud seda sugugi raske.

Mõnikord astusid meie juurde täiskasvanud. Üks neist — pikk, kestendava ja pisut kongus ninaga, jäi mulle meelde. Jurka astus kõrvale ning vastas talle midagi lühidalt ja kiiresti, mudides käes oma ruudulist soni. Kui ta meie kamba juurde tagasi tuli, kuivatas ta rätkuga higist laupa, millest ma taipasin, et seda suureninalist kartis isegi Jurka.

Küsisin Jurkalt:

«Kes see on?»

«See on näitleja,» seletas Jurka. «Ta on Saljapini onu-poeg ja abielus miilitsaülema tütreaga, kes on minu tädi. Tulekahju ajal kaotas ta hääle, aga talle muretseti pension, et ta käiks siin narsaani joomas ja oma närve rahustamas.»

Vaatasin Jurkale otsa: kas ta ehk ei tee nalja? Tema aga vaatas mulle peaaegu karmilt otse silma ega naernud üldse.

Samal õhtul, pisut hiljem, kostitati mind õllega. Tuju tõusis. Ma naersin ja kõik ümberringi naersid ka. Meie juurde istus suureninaline mees ja hakkas minuga juttu ajama. Ta esitas mulle küsimusi mu elu, isa, Valentina kohta. Mida ma talle jahvatasin — ei mäleta. Ja kuidas ma koju sain, seda ei mäleta ka.

Ärkasin juba omaenda voodis. Oli öö. Valgus hiigel-laternalt, mis seisis meie hoovis, metrooehituse kaevanduse vastas, paistis mulle otse silma. Tõusin tuikudes, läksin kraani juurde, jõin, tõmbasin kardina akna ette, heitsin pikali, võtsin kassipoja enda juurde teki alla ja sulgesin silmad.

Ja jälle, nagu juba kunagi varem, lendas tuppa arusaamatu ärevus, sahistas kergelt tiibu, istus ettevaatlikult mu peatsisse ja ühes toonis kellapendliga hakkas mind suigutama:

Ai-ait
Ta-sal
Kuuled sa?
Ta-sal

Aga kassipoeg mu rinnal nurrus: nurr... nurr... Aeg-ajalt jäi ta vait, justkui kuulatades mu südame rahutust.

Haha oli mul järele jäänud kõigest kakskümmend rubla. Heedsin end oma laiskuse pärast, sellepärast, et ma polnud Valentina Kaukaasia-aadressi õigeaegselt laagrisse saatnud, ja nüüd ei tule ta vastus muidugi niipea. Kuidas ma elama hakkan, seda ma ei teadnud. Kuid tänasest päevast peale otsustasin elada teisiti.

Hommikul hakkasin kohe tubade kraamimisega pihta. Pesin nõusid, viisin prahi välja, puhastasin oma pluusi ja mattoisin seda triikida, kuid kõrvetasin ära krae, ajasin viingu ja lækastades ning vandudes pistsin triikraua ahju.

Päeval askeldades pidasin ma vastu. Õhtul aga kiskus mind jälle Sokolnikisse. Käisin mööda tühje tubasid ja laulsin laule. Heitsin pikali, tõusin üles, püüdsin mängida kassipojaga ja tundsin hirmunult, et kodus ma täna nägunii istuda eisuuda. Lõpuks andsin alla. «Hüva,» mõtlesin, «aga see olgu küll viimane kord.»

hõõtsin majast välja ja jooksin metroosse, otsekui oleks keegi mind taga ajanud. Rongid olid just praegu läinud mõlemale poole ja perroonidel polnud kedagi.

Pimedatest tunnelitest puhus jahe tuul. Kaugel maa all undas ja kopsis miski tasa. Valgussignaali punane silm vaatas mind pilkumata, ärevalt.

Ja jälle lõin ma kõhklema.

Ai-ait
Ta-sal
Kuuled sa?
Ta-sal

Akki tühjad perroonid elavnesid, muutusid kärarikkaks. Ootamatult ilmusid inimesed. Nad läksid, tõttasid. Neid oli palju, ent tuli veelgi rohkem — terved hulgad, sajad... Nende kiired varjud vilksatasid mööda, peegeldudes läikivail marmorseintel, kõrgete valgete kuplite all aga rõmas ja mürises mitmehäälne kaja.

Ja äkki ma taipasin, et see rahvas sõidab lõbutsema Kultuuriparki, kus täna avatakse hiilgav karneval. Pöörduisin ümber, jooksin teisele platvormile ja hüppasin rongi, mis sõitis Sokolnikile vastupidises suunas.

Astusin kassa juurde. Tuli välja, et maskideta kedagi parki ei lasta. Tagantpoolt surus peale järjekord ja pikemalt arupidamiseks polnud aega. Maksin kaks rubla maski

eest, kaks sissepääsu eest, ja läbinud kontrolli, segunesin lõbusa rahvahulgaga.

Hulkusin kaua. Muusika mängis üha valjemini ja valjemini. Oli veel valge ning kaldalt lasti mitmevärvilisi suitsurakette. Õhus oli tunda vee, vaigu, püssirohu ja lillede lõhna.

Minust möödusid naerdes mingisugused mungad, rüütlid, kotkad, rohutirtsud ja liblikad, ilma et oleksid mind riivanud või kõnetanud.

Oma odavas, liimi järele lõhnavas papist poolmaskis seisin ma puu all üksi ja tujutult ning kahetsesin juba, et olin tunginud sellesse lõbusasse, kárarikkasse rahvahulka.

Ákki lendas sirelipõõsa tagant välja tüdruk — üleni mustag ja táis kuldseid táhti. Mind märkamata kummar-dus ta kiiresti ja kohendas pika suka kummi; poolmask libises ta huultele. Ja mu süda tõmbus kokku, sest see oli Niina Polovtseva.

Ta rõõmustas väga, haaras mu käest kinni ja lausus:

«Ah, missugune õnnetus, Serjožake! Kas tead, ma eksisin ára! Kuskil siin on õde Zinaida, sõbratarid, poisid... Láksin kioski juurde jooma. Ákki — trahh ja põmm! — pasun... tulistamine... Jooksevad mingisugused sõdurid — kõik tormasid kõrvale, kõik láks segi; jooksin küll siia, küll sinna, aga meie omasid ei ole ega ole... Miks sa üksinda oled? Kas eksisid ka ára?»

«Ei, ei eksinud — mulle pole kedagi vaja. Kuid sina ára karda, me otsime kogu pargi lábi ja küll me nad üles leiame. Pea,» palusin ma pärast lühikest vaikust, «ára pane maski ette. Las ma vaatan sind, me pole ju kaua teineteist näinud.»

Náhtavasti oli mu náos midagi siisugust, millest Niina otsekohe vaikseks jái ja kohmetus. Imekaunid olid ta süüdfaslikud silmad, mis vaatasid mind siiralt ja avameelselt.

Surusin tugevasti ta kátt, puhkesin naerma ja tirisin teda endale järele.

Tuhnisime lábi peaaegu kogu aia. Ronisime õitsvaile kúngastele, laskusime haljastesse jáarakutesse, hulkusime tihedate puude vahel ja sattusime vanaaegseile lossidele. Mitu korda kohtusime oma teel lõbusaid karjaseid, uljaid kütte ja süngeid rõõvleid. Enam kui kord tulid

meile vastu head loomad ja kurjad koletised ning ime-lukad.

Váike must lohe ajas pärani oma hambulised lõuad ja viskas vilistades mulle selga kuusekábi. Áhvardasin lusikaga ning lubasin tal náo segi lüüa. Vastiku sisemisega kadus ta põõsastesse, arvatavasti oolama uue, aiglikuma ohvri ilmumist.

Ent meie ei leidnud neid, keda otsisime, náhtavasti seepárást, et see võluvaim, mis minusse sel õhtul oli asunud, viis meid meelega sinna, kuhu polnud vaja.

Ja ma almasin seda ning naersin selle üle tasakesi. Lõpuks me väsisime, istusime puhkama ja seal tunnistas nukraks muutunud Niina, et ta tahab süüa ja juua, kuid kogu raha on jáanud vanema õe Zinaida kátte. Naeratasin õnnelikult, ja unustades kõik maa peal, haarasin taskust rahakoti.

«Rahal! Aga kas see siis ei ole raha?»

Me sõime õhtust, ma ostsin kohvi, kompvekke, küpsiseid ja jáátist.

Váikese laua taga akaatsiapõõsa all me naljatlesime ja naersime ning meenutasime ettevaatlikult isegi minevikku, millal olime suured sõbrad, kirjutasime teineteisele kirju ja käisime kord salaja kinos.

«Serjoža,» tähendas Niina rahutult, «ma vaatan, et sa kulutad väga palju.»

«Ah, játa, Niina! Ma olen rõõmus. Pea, ma ostan, náed, selle...»

Peegeldades arvutuid tulesid, sárades ja várisedes ujus meie laua juurde tohtu kimp mitmevärvilisi õhupalle. Vallisin Niinale helesinise, endale punase, ja me láksime väljakule. Ka kõik teised tõusid pústi, oodates ilutulesikku.

Kõvasti käest kinni hoides láksime mööda alleed. Kerged vetruvad pallid hóljusid peade kohal.

Ákki kustus valgus, tuhmusid kuu ja táhed, sest lajatta kogupauk ning tuhanded hoogsad raketid lendasid üles ja tantsisklesid taevas.

«Kui ma suureks saan,» ütles Niina mõtlikult, «siis teen ka midagi siisugust.»

«Missugust?»

«Ei! Ára! Võib-olla lendan kuskile. Või... võib-olla algab sõda. Vaata, Serjoža, tulil! Sina hakkad patarei komandõriks. Ohool!

Siis hoidke alt... Vaata, Serjoža! Tuli... tuli... ja jälle tuli!»

«Mis sa sonid, rumal!» puhkesin ma naerma. «Noh, hästi, mina hakkan patarei komandöriks, aga siis ma saan raskesti haavata...»

«Kuid sa saad ju terveks,» lausus Niina veendunult.

«Noh hästi, aga siis?»

«Ah siis?» Niina naeratas. «Siis... siis... Vaata, Serjoža, meie pallid on läinud pea kohal sassi.»

Ma võtsin noa, löikasin nöörid lühemaks ja võtsin mõlemad pallid oma kätte.

«Vaata, Niina: helesinine pall — see oled sina, punane — see olen mina. Üks, kaks... lendasid!...»

Pallid võpatasid ja sööstsid lõõmava taeva poole.

«Ära kahetse,» ütlesin mina, «neil on seal hea. Vaata, Niina, sina lendad, aga mina ajan sind taga. Saingi kättel!»

«Aga sa jääd praegu antenni taha kinnil Lenda paremale, rumal, paremale! Serjoža! Miks mina lendan otse, sina aga aina keerutad ja keerutad?»

«Midagi ei keeruta. Sa ise tiirled minu eest ikka kuskile kõrvale. Oota, küll sa lendad raketi otsa ja põled ära. Ahaa, kas kokkusid?»

Taevast lõi veel kord pimestavalt leegitsema ja meile oli hästi näha, kuidas meie pallid üksmeelselt pilvetagusesse kõrgusesse kihutasid.

Raketid kustusid. Läks pimedaks. Siis süttisid laternatuled ja nende valgust nägime me üsna lähedal Niina õde Zinaidat ja kogu nende seltskonda.

Oli aeg lahkuda.

«Niina,» küsisin ma aeglaselt ja iga sõna kaaludes, «kas võib, ma helistan sulle vahetevahel?»

«Helista!» ütles tema. «Anna pliiats, ma kirjutan sulle üles meie telefoninumbri. Meil on nüüd uus.»

Ma andsin.

«Niina,» küsisin ma, «kui aga telefoni juurde tuleb sinu isa ja küsib, kes helistab? Mis ma siis ütlen?»

«Nii ütlegi, et sina helistad.»

Ta mõtles pisut ja lisas juba kindlalt:

«Jah, just nii ütlegi! Valentina isale ei meeldi, kuid sind küsib ta alati.»

Ta jättis hüvasti, jooksis õe juurde ja nähtavasti puhkes nende vahel otsekohe vaidlus: kes kelle juurest kaduma

oli läinud. Siis võtsid nad teineteise ümbert kinni ja läksid altesed mööda väljapääsu poole.

Kuldsed tähekesed mustal kleidil välgatasid veel kord, ja ta kadus.

Niina oli siis kolmeteistkümnene. — neljateistkümnepaigal — ja õppis kahekümne neljanda kooli kuuendas klassis.

Tema isa Platon Polovtsev, insener, oli minu isa vana sõber.

Kui isa areteeriti, ei tahtnud Polovtsev algul seda uskuda. Helistas meile ja andis lootust, et kindlasti on tegemist eksitusega.

Kui aga selgus, et mingisugust eksitust ei ole, muutus ta sügeks, koristas, nagu räägitakse, oma laualt ära foto, kus nad isaga mõõgapidemeile toetudes mingisuguse Poola lossi varemete juures seisis, ning millegipärast laskis meile helistamast ja Niinaga meil külas käimast. Jah, Valentina ei meeldinud talle. Ta mõistis hukka ka isa. Ma ei ole tema peale pahane. Ta on sirge, pikakasvuline, kühunud ordeniga poolsõjaväelisel frentšil.

Tema kuulsus on tagasihoidlik ja suur.

Ta hindab oma ausat nime, mida on kandnud läbi raskuste, sõdade ja revolutsiooni...

Ja milleks tal vaja sõprust varastega!

Hoovis öeldi mulle, et pesunaine olla käinud kaks korda. Pesu jätnud ta kojamehe, onu Nikolai juurde, aga raha järele (viisteist rubla) tuleb homme pärast lõunat.

Tahtsin keeta teed — petrooleumi polnud. Leiba ka mitte, raha samuti. Kuid sellel õhtul ma ainult sülitasin kõigele. Vopsatasin voodisse ja lahti riietumata uinusin sügavalt.

Hommikul oleks nagu keegi ligi astunud ja kõvasti mu voodit raputanud. Hüppasin üles — polnud kedagi. See oli mure, mis mind äratas.

Oli vaja kuskilt raha hankida. Aga kust? Olen ma siis tööline, teenistuja või vähemalt kojameeski nagu onu Nikolai, kes ühele puid raiub, teisele ämbri välja viib, kolmandale vaipa klopib?...

Ent silmi vidutades kordasin ma visalt: «Raha, raha... igal juhul hankida!»

Oli tarvis välja osta fotoaparaat, müüa see siiasamasse kõrvale ostupunkti, anda ära pesunaisele raha, ja ülejäänud rahaga hakata elama uut moodi.

Kust aga võtta kolmkümmend rubla väljaostmiseks?

Ja samas välgatas mõte: «Aga mis siis veel kirjutuslaua lukustatud laekas lebab kui mitte raha?»

Muidugi polnud taiplik Valentina kõike Kaukaasiasse kaasa võtnud, kindlasti jättis ta osa koju, esimesteks kulutusteks pärast tagasitulekut.

Siis läheb kõik hästi. Leian sobiva võtme, ostan aparadi välja, müün selle maha, annan pesunaisele raha ära, kolmekümnelise panen laekasse tagasi, ülejäänuga aga elan tasapisi, oodates aega, millal mind laagrisse saadetakse.

Ah, kui lihtne ja tore!

Kunä aga tegelikult selles, et tuli võõrasse laekasse raha otsima minna, polnud midagi suurepärast, siis südame-tunnistuse riismed, mis veel nõrgalt kuskil mu südamepõhjas rabelesid, tõstsid tasast kära ja kisa. Mina aga pörutasin neile ähvardavalt peale ja tormasin kojamehe, onu Nikolai juurde viili muretsema.

«Milleks sul viili on vaja?» küsis kojamees umbusklikult. «Aina ulakused! Eile kah poisike kuueteistkümnendast korterist palus kruvikeerajat, aga ise, saatananägu, keeras lahti võõra kirjakasti, pistis sinna kassipoja ja kruvis jälle kinni. Korterielanik läks ajalehti võtma, kassipoeg aga karjub ja näub. Ajalehe oli katki kriimustanud ja pool telegrammi hirmuga lõhki kiskunud. Suure vaevaga saadi aru, kas oli seal telegrammis «sõida» või «ära sõida» või «oota sõiduga, sõidan ise».»

«Mul, onu Nikolai, pole niisugusteks rumalusteks aega,» ütlesin ma. «Mul läks raadio katki. Noh... seal on vaja viilida.»

«Sedasi neh, rumalusi teha ei tohi! Mis see varganägu Jurka meie hoovis nii tihti käima on hakanud? Sa, poiss, vaata ette! Sellest head ei tule. Võta kastist viil. Pesu võta ka kaasa. Näe, komps on kapi taga. Pesunaine lubas lõuna ajal raha järele tulla. Kas isa teile kirjutab ka?»

«Kirjutab!» vastasin mina, võtsin viili ja tõstsin kompsu selga. «Tema, onu Nikolai, aina purustab seal midagi... muristab... Ma jutustan hiljem, onu Nikolai, praegu pole aega.»

Korjasin kõikjalt, kust aga sain, kokku vanad võtmed, panin kaks tükki kõrvale ja hakkasin tööle.

Töötasin kaua ja visalt. Ühe võtme rikkusin ära, võtsin teise. Ainult vahel panin töö kõrvale, et kraanist vett juua. Laubale tõusis higi, sõrmed olid kriimustatud, rauapuru ja roostega koos. Panin silma vastu lukuauku, roostasin põlvili, valgustasin lukuauku tikutulega, määrasin tükki õmblusmasinaõliga, ent lukk ajas vastu nagu nõiu. Ja äkki — raks! Ning ma tundsin, kuidas võti kangelt, kriginedes, kuid siiski pöördus.

Ma peatusin, et hinge tõmmata. Lükkasin tabureti kõrvale, korjasin prahi ja rauapuru kokku ning viskasin ämbriisse, loputasin määrdunud, õliseid käsi ning alles siis pöördusin laeka juurde tagasi.

Klops! Valmis! Tõmbasin laeka välja, kergitasin ajalehepaberit ja nägin musta, määrimisest tumedat helkivat lahingubrauningut.

Võtsin selle välja — see oli külm, otsekui jäält võetud. Käepideme vasakul poolel oli väike täke. Tõmbasin välja padrunipideme, selles oli kuus padrunit, seitsmes puudus.

Panin brauningu käterätikule ja hakkasin laekas tuhuma. Mitte mingisugust raha seal polnud.

Mind valdas viha ja meeleheide. Pool päeva olin ma jõudu pingutanud, vaeva näinud, kulutanud nii palju kalliat aega — ega leidnud hoopiski mitte seda, mida vajasin.

Pistsin brauningu endisele kohale, katsin ajalehega ja lükkasin laeka kinni.

Uus häda! Vastupidises suunas võti ei pööranud ja lukk ei sulgunud. Vähe sellest: võtit oli võimatu lukuaugust välja võtta ja see rippus, paistes silma isegi ukse juurest. Panin viili võtmepärast läbi ja hakkasin vajutama nagu kangiga. Paistis, nagu annaks järele! Trahh — ja võtmepära murdus. Nüüd oli asi veelgi hullem! Lukuaugus rippes terav näotu kild.

Raevus lõin ma kontsaga vastu laegast, heitsin voodisse ja puhkesin nutma.

Äkki kostis hoovisügavusest läbi õhuakna tuttav veniv hää. See oli kaltsukaupmees, kes tüdinult huikas.

Ma hüppasin üles ja paiskasin akna lahti. Hoovis polnud kedagi peale väikeste laste. Vaikides viipasid ma kaltsukaupmehele, ja seni kui ta sissepääsu otsis ja üles tõusis, vaatasin ringi, kaalutledes, mida talle võiks müüa.

Seal olid vanad püksid. Siin katkise küünarnukiga jakk.

Aga kui lisada veel uisud? Talveni on aega palju. Seal on pluus — nagooni on varrukad mulle lühikesed. Jalgpall! Tühja temast... nüüd pole enam mängimist. Viskasin kõik ühte hunnikusse, kuivatasin pisarad ja tormasin kellahelina peale avama.

Kaltsukaupmees astus sisse. Tugevate kätega kobas ta terve hunniku osavalt läbi ja viskas uisud ükskõikselt kõrvale. Konksus sõrmega rebis ta augu jaki küünarnukil millegipärast veelgi suuremaks, nuuskas nina ja ütles:

«Kuus rubla.»

Kuidas kuus rubla? Sellise hunniku eest ainult kuus rubla, kui mul on vaja kolmkümmend?

Püüdsin kaubelda. Kuid ta seisis vaikides ja vahetevahel kõrdas laisalt:

«Kuus rubla. Hind on hea.»

Tassisin juurde vanad vildid, köögirätikud, kartulikoti, isa sandaalid, raadio kõrvaklapid ja kulunud jänesenahkse mütsi.

Ta soris asjad jälle sama kiiresti läbi, torkas sõrmega vildisse augu, lükkas kõrvaklapid eemale ja ütles:

«Viis rubla.»

Kuidas viis rubla? Seesuguse hunniku eest, mis nüüd juba terve nurga täitis, — kuus ja viis, kokku üksteist?

«Üksteist rubla!» ütles kaltsukaupmees ja heitis pauna selga. «Tahad — anna, ei taha — lähen edasi.»

«Pea!» ütlesin ma hirmuga, mis ei jäänud varjule tema väikeste kalkide silmade eest. «Oota, vaatan kohe veel...»

Läksin kõrvaltuppa. Vanu asju enam ette ei sattunud ja ma avasin riidekapi.

Mulle hakkas kohe silma Valentina hallikaspruun karusnahkne boa. Mis nahk see oli, seda ma ei teadnud. Kuid ma olin juba mitu korda kuulnud, et see Valentinaale miskipärast ei meeldi.

Võtsin karusnaha konksult alla. See oli kohev, kerge ja näis päikesekiirtes pisut hõbedasena. Püüdes olla võimalikult rahulik, viisin ma boa teise tuppa ja viskasin hooletult kaltsukaupmehe ette lauale.

Stopp! Nüüd panin ma juba tähele, kuidas välgatasid ta ilvesesilmad ja kui ahnelt ta karusnaha kätte haaras!

Nüüd ei ütelnud ta hinda otsekohe. Ta kägardas karusnahka peos, venitas seda pisut, tõstis silmade juurde ja nuusutas.

«Seitsekümmend rubla,» ütles ta tasa. «Rohkem mitte küsida.»

«Oho! Seitsekümmend!» kohkusin mina, kuid et taganeda oli juba hilja, siis laususin julgust kogudes:

«Kuidas tahad! Vähema kui üheksakümne eest ära ei anna.»

«Noor mies,» ütles siis kaltsukaupmees valjusti, «ma ei vaidle: võib-olla see asi maksabki üheksakümmend rubla. Peab koguni arvama, et maksab. Aga see asi ei ole sinu oma, noor mies, ja me võime sinuga selle eest raha saada. Seitsekümmend ja üksteist — kaheksakümmend üks. Võta raha ja asjal lõpp.»

«Kuidas sa julged!» pomisesin mina. «See on minu oma. See pole sinu asi. See kingiti mulle.»

«Ma ei vaidle,» muigas kaltsukaupmees. «Ma ei vaidle. Võib-olla ongi olemas seesugune kord, et noor tütarlaps kannab säärega saapad ja soldatisinel, kuid siisugune kord, et noor mees daami kingad ja karusnahkne boa kannab, — siisugune kord ei ole ega ole kunagi olnud. Võta, noor mies, rutem raha ja lool lõpp.»

Ma võtsin raha. Ent lõppu loole ei tulnud. Mu kurvad lood alles algasid.

Järgmisel päeval kirjutasin end raamatukogusse sisse ja võtsin kaks raamatut. Üks neist oli poisist-trummilööjast. Ta põgenes oma õela vanaema juurest ja liitus Prantsuse armee revolutsiooniliste sõduritega, kes võitlesid üksi kogu maailma vastu.

Seda poissi hakati kahtlustama reetmises. Raske südamega kadus ta väesalgast. Siis olid komandör ja sõdurid lõplikult veendunud, et ta on vaenlase luuraja.

Ent väesalga ümber hakkas toimuma kummalisi asju. Kord õõ kätte all, kui sõdurid oma püssil isegi täägi otsa ei näinud, puhus äkki sõjasignaal häiret ja ilmnes, et vaenlane oli juba üsna lähedale roomanud.

Paks ja arg muusikant Michot, seesama, kes poisi kohta laimujuttu oli levitanud, roomas pärast lahingut kraavist välja ja ütles, et signaliseerinud oli tema. Ta esitati autastamiseks.

Kuid see oli vale.

Teine kord, kui väesalgal kitsas kätte tuli, hakkas süge torni mahajäetud varemeil, milleni ei pääsenud ükski uljaspea-vabatahtlik, korraga lehvima Prantsuse lipp

ja hambulise katuse rusudel lõi leegitsema signaallaterna tuli. Latern kõikus, viskus paremalt vasakule, ja nagu kokku oli lepitud, signaliseeris naaberväesalgale, kutsudes abi. Abi saabus.

Aga neetud muusikant Michot, kes juba hommikul juhuslikult lossi oli jäänud ja kogu aeg joobnuna keldris veinivaatide juures aelenud, ütles jälle, et seda oli teinud tema, ja teda autasustati uuesti ning ülendati seersandiks.

Viha ja põlgus valdasid mind nende ridade lugemisel ja pisarad udutasid silmi.

«See olin mina... see tähendab tema, julge, hea poiss, kes väga oma kodumaad armastas ning häbistatuna, üksildasena, kõikide poolt mahajäetuna eluga riskides häire-signaale andis.»

Mul oli vaja meeoleolu kellegagi jagada. Ent mu juures polnud kedagi ja ainult kassipoeg lebas padjal ning nurrus.

«See olen mina — sõdur-trummilööja! Hei sina, laisk tola! Kuuled?» ütlesin ma ja tõukasin rusika kassipoja sooja kohevasse kõhtu.

Solvunud kassipoeg hüppas üles, tõmbus küüru, ja nagu mulle näis, vaatas mind õelalt oma ümmarguste roheliste silmadega.

«Miäü!» vastas ta. «Sa valetad, sa pole sõdur-trummilööja. Trummilööjad ei kola võorastes laegastes ega müü kaltsukaupmeestele Valentina boasid. Trummilööjad löövad ümmargust trummi. Esiteks — trim-tara-ram! Siis trum-tara-ram! Trummilööjad on julged ja helded. Nad valavad alustassi ääreni sooja piima täis ning viskavad sellesse vorstinahka ja pehmeid saiatükke. Sina aga unustad isegi külma vett valada ja loobid põrandale ainult kuivanud koorikuid.»

Ta hüppas maha ja tõttas kättemaksu kartes diivani alla. Ning arvatavasti istus ta seal kaua, valvsalt kuulatades, kas ma ehk ei läinud ahjuroopi või harja võtma.

Mina aga magasin juba ammu raskelt.

Hommikul, kui ma leiba tooma jooksin, nägin ma, et uks trepikotta oli praakil. Ja mulle tuli meelde, et olles sattunud vastu ööd lugemishoogu, olin ma ise unustanud selle sulgeda.

Kuna mu pead kogu aeg vaevas mõte Valentina peatsest tagasitulekust, karistusest laeka lahtimurdmise ja asjade müümise eest, siis see tühine juhtum tõukas mind sellisele väljapääsuviimalusele.

«Aga mis siis, kui (mitte öösel, see ajab hirmu peale) päeval ära minna ja jätta uks lukustamata? Siis tulevad arvatavasti tõelised vargad, varastavad üht-teist ja sellega koos võib nende peale ajada ka kõik muud hädad.»

Teed juues otsustasin ma, et mu plaan pole sugugi halb. Kuna mul oli hirm, et vargad midagi väärtuslikku ära võiksid viia, siis pühkisin vanni kuivaks, kuhjasin sinna kogu pesu, riided, jalanõud, laudlina ja kardinad, nii et korter muutus tühjaks nagu kraamimise ajal enne esimest maid. Tampisin kõik selle hästi tasaseks, katsin vanni ajalehtedega, ajasin peale lubjakottidest järelejäänud vanu roiguskeid ja loopisin kokku igasugust koli: karkise kelgu, suusakepid, jalgratta rattad. Ja et vannituba oli meil ilma aknata, siis panin tooli lauale ja keerasin laest välja elektrilambi.

«Tulgu nüüd!» mõtlesin ma kahjurõõmuga.

Kolme päeva jooksul ei lukustanud ma korterit kordagi. Kuid — imelik asi! — vargad ei tulnud. See oli seda arusaamatum, et meil majas hommikust õhtuni muud ei olnudki kuulda kui: klõps... klõps! Lukk ja kell, ja jälle lukk.

Üks pandi lukku isegi siis, kui mindi hetkeks eesukseni ajalehtede kastide juurde...

Peale tavaliste ukسلukkude kasutati tabalukke. Haake, kette...

Niin aga seisab korter kolm päeva lukustamata ja uks on isegi pisut praakil, aga ükski varas ei pista oma nina sisse!

Ei! Hädad langesid mulle kaela igast küljest...

Ma sain Valentinalt postkaardi nõudmisega vastata, kas kodus on kõik korras ja kas pesunaine on pesu toonud.

Ja annan sõna, et kui Valentina mult oleks küsinud, kas mul ehk on mingit muret, kas ma vahest ei tunne igavust, või oleks saatnud lihtsa kollase postkaardigi, mitte aga niisuguse, millelt kaljud, kotkad ja meri mind orritasid ja mulle meenutasid ilusat ja minu eluga hoopiski mitte sarnast elu, ja lõpuks, kui ta isegi lühikeses kirjas poleks mulle kolm korda meelde tuletanud pesunais, nagu oleks see olnud kõige tähtsam, — siis oleksin ausalt kirjutanud talle kogu tõe. Sest olgugi et ta

polnud mu ema ja nüüd isegi mitte võõrasema, polnud ta siiski tige inimene, oli mind kunagi hellitanud ja isegi mu vallatuid tempe varjanud, eriti siis, kui ma vaikisin ega rääkinud isale, kes talle oli isa äraolekul helistanud.

Nüüd aga vastasin talle lühidalt, et olen elus, terve, et pesunaine on pesu ära toonud ja tema ärgu muretsegu.

Viisin kirja posti ja läksin vilistades ning jalaga vastu maad lüües (olgu üks pahandus või seitse, vastutada tuleb ikka) trepist üles koju.

Kassipoeg istus, otsekui mind oodates, trepikojas. Uks oli nagu tavaliselt pisut avatud. Stopp! Kerge müra kostis mu kõrvu, justkui oleks keegi klaasiga vastu alustassi kõlistanud ja seejärel tooli nihutanud. Lendasin kiiresti poole korruse võrra ülespoole.

Meie korteris oli varas! ...

Hinge kinni pidades kuulatasin ma tähelepanelikult. Möödus minut, kaks, kolm, viis... Varas millegipärast ei kiirustanud. Kuulsin ta samme, kui ta mitu korda ukse läheduses koridoris käis. Kuulsin koguni, kuidas ta nina nuuskas ja kõhatas.

«Tim-tam! Tra-la-la! Trum! Trum!» kandus minuni läbi ukse.

Väga kummaline: varas ümises laulda. Nähtavasti oli see julge ja hädaohtlik bandiit. Ja ma hakkasin juba kõhklema, kas mitte minna alla ja hüüda onu Nikolaid, kes praegu voolikuga hoovi kastis. Siis aga kostis ukse tagant, nähtavasti köögist, mingisugune tume kahin. Kaua mõistatasin, mis see on. Lõpuks taipasin: kahises priimus. See oli juba üle igasuguse piiri! Varas keetis nähtavasti teed ja kavatses meil einetama hakata.

Tulin mööda treppi allapoole. Äkki paiskus meie uks pärani ja minu ette ilmus lühikest kasvu paks mees hallis ülikonnas, kollased saapad jalas.

«Mu sõber,» küsis ta, «kas sa oled sellest, viieteistkümnendast korterist?»

«Jah,» pomisesin ma, «sellest.»

«Ole siis lahke ja astu sisse. Ma nägin sind läbi akna juba pool tundi tagasi, sina aga ronisid üles ja peitsid end millegipärast.»

«Kuid ma ei saanud aru, ma ei teadnud, miks te siin... laulate.»

«Selgel!» hüüdis paks. «Sa vist mõtlesid, et olen suli, ja ootasid kannatlikult, kuidas asi edasi areneb. Tea siis,

et mina pole ei varas ega röövel, vaid Valentina lihane vend, järelikult — sinu onu. Et aga, niipalju kui mul teada on, Valentina abiellus ja sinu isa maha jättis, siis järelikult olen ma su endine onu. Nii on siis täpsemalt.»

«Ta sõitis mehega Kaukaasiasse,» vastasin mina, «ega tule tagasi ilpea.»

«Auured jumalad!» kurvastas onu. «Kallis õde sõitis minema ega oodanudki ära oma lihast venda! Aga ma lootan, ta rääkis sulle, et ma siia sõidan?»

«Jah, ta ei rääkinud,» vastasin mina ning silmitsesin südamlikult meie laastatud ja armetut korterit. «Kui ta ära sõitis, oli tal nähtavasti pea segi, sest ta lõhkus ära alustassi ja puistas kohvikastrulisse soola.»

«Tunnen, tunnen seda muretut olevust!» vangutas paks halvaks panevalt pead. «Mäletan veel, kuidas ta kord lapsepõlves pudru sisse söögiõli asemel petrooleumi valas. Sõi ära ja kannatas, tilluke, õudsalt. Aga ütle mulle, mu sõber, miks teil korteris kuidagi näotu on? ... Mitte just kuur, aga otskui Melitoopoli maakonnakomissari toad pärast mahoolaste lõbusat rünnakut.»

«See pole pärast rünnakut!» õigustasin end kohmetult. «Ma ise kiskusin kõik maha ja peitsin vannituppa, et vargad ei tuleks ning ära ei varastaks.»

«Kiiduväärt,» oli onu nõus. «Aga miks sa siis sellisel juhul ukse lahti jätsid?»

Minu õnneks hakkas köögis tee keema ja see ebameeldiv jutuajamine katkes.

Minu endine onu osutus lõbusaks ja energiliseks inimeseks. Teejoomisel andis ta mulle käsu sorteerida mu ladu vannitoas ja käia kojanaise juures, et see nõud puhastataks, pöranda peseks ning korteri korda seaks.

«Pole viisakas,» seletas ta. «Minu juurde võivad tulla inimesed, lahingukaaslased, lapsepõlvesõbrad, ja äkki selline korralagedus!»

Pärast seda küsis ta, kas mul raha on. Kiitis kokkuhoidlikkuse eest, andis kulutusteks kolmekümnelise ja läks õhtuni hulkuma mööda Moskvat, mida ta, nagu ütles, polnud näinud juba aastat kümme.

Ma jooksin kojanaise juurde ja rääkisin talle koristamisest.

«Onu sõitis siia!» kiitlesin ma. «Kui hea! Nüüd läheb mul lõbusamaks.»

«Parem ongi,» ütles kojanaine. «Kus seda enne nähtud — korter jäetakse arutu lapse hooleks! Laps on laps. Praegu on tark, aga pöörad selja — vaatad, tuleb välja, et päris tola alles.»

«Tolad on need, kes on väikesed,» solvusin. «Aga mina pole enam väike.»

«Ah, armas! On olemas väikesi tolasid, on olemas ka suuri. Minu Vaska käib kuueteistkümnendat. Vanasti võeti niisuguses eas juba naine, tema aga muretses raua, toppis väävli täis, paugutas, ja näe, kolm nädalat lamas haiglas. Hea veel, et ainult nägu uuristas, ei löönud silmi peast välja. Aga mis nüüd mina sulle räägin: küllap tead seda asja ise paremini!»

Uhmasin midagi ja kadusin kiiresti, sest Vaska loos olin osalt süüdi ka mina.

Osavasti ja meelsasti aitasin ma kojanaisel korterit kraamida. Öhtuks oli meil puhas, jahe, mugav. Panin lauale uue narmastega lina, jooksin tänavanurgale, ostsin kimbu põllulilli ja panin need sinisesse vaasi.

Siis pesin end, panin selga puhta särgi, ja et lühendada aega onu tulekuni, istusin Valentinale uut kirja kirjutama.

«Kallis Valja!» kirjutasin ma. «Meile sõitis sinu vend. Ta on väga lõbus, hea ja mulle hakkas ta kohe meeldima. Ta jutustas mulle, kuidas sa lapsena pudru sisse kogemata petrooleumi valasid. Ma ei imesta, et sa eksisid, aga seda ma küll ei mõista, kuidas sa selle ära sõid. Või oli sul nohu? ...»

Kiri jäi lõpetamata, sest uksekell helises ja ma tormasin esikusse. Sisse astus onu ning temaga koos veel keegi.

«Süüta tuli! Kus lüliti on?» käsutas onu. «Siia, vana-mehe, siia! Ära komista... Siin on kast... Anna kübar, ma panen ise rippuma... Ise, ise, sõbra heaks teen kõik. Astu sisse! Keera end õige valguse poole. Ah, aastad!... Ah, need tagasipöördumatud aastad!... Kuid sa oled veel tugev... Jaa, jaa! Ära vanguta pead... Sa veel mühad, tamm. Mühad! Saa tuttavaks, Sergei! See on minu noor-põlvesõber! Opetlane. Vana partisan-tšapaajevlane. Poliit-sunnitööline. Elus palju kannatada saanud. Aga nagu näed, kotkas!... Kull!... Mäherdused silmad! Mäherdused teravad, läbitungivad silmad. Tuli! Laternad! Projektorid! ...»

Alles nüüd, valges, võisin silmitseda onu kuulsat seltsimeest nagu kord ja kohus.

Kui ütelda tõtt, siis võimsat tamme ta mulle küll meelde ei tuletanud. Kotkast samuti mitte. Onu oma heade tunnete puhangus vististi pakkus üle.

Mehel oli neljakandiline paljas pea, pealael asetas tal, arvatavasti lahinguis saadud arm. Tema nägu oli rõugeist rikutud ja paksude huulte langevad nurgad tegid tema ilme nukraks ning isegi virilaks. Tal oli seljas roheline diagonaalriidest sõjaväepluus, millel säras Tööpunalipu orden.

Onu silmitses koristatud korterit, kiitis nobelduse eest, ja seal langes ta pilk kirjale, mida olin hakanud Valentinale kirjutama.

Ta nihutas kirja lähemale ja asus lugema.

Isegi temalt võisin ma näha, kuidas ta punastunud näol ehtne meelepaha peegeldus. Algul ühmas ta midagi, pörutas siis jalaga vastu maad, kägaras kirja ja viskas selle tuhatoosi.

«Häbi!» ütles ta raskelt hingates ja pöördudes oma teenelise sõbra poole. «Vaata teda, vanamees Jakov!»

Ja onu osutas sõrmega järsult minu poole, mina aga tardusin hirmust.

«Vaata, Jakov, seda inimest — muretat, hooletut ja kergemeelset. Ta kirjutab võõrasemale kirja. Noh, olgu (see asja ei muuda), ta kirjutab kirja oma endisele võõrasemale. Ta teatab temale rõõmustavat uudist lihase venna siiasõidust. Aga kuidas ta siis seda teatab? Ta kirjutab sõna «jutustas» kahe t-ga ega pane sõna «mis» ette koma. Ja see on meie noorsugul! Meie helge tulevik! Kas selle eest (ma ei räägi endast, vaid küsin sinult, vanamees Jakov!) võitlesid sa ja kannatasid? Kõlistasid ahelaid ja keerutasid tsapaajevlase mõõka? Ning kui oli vaja, siis läksid tapalavale, ilma et oleksid värisenud... Vasta ometi! Ütle talle otse näkkul!»

Erutatud onu laskus väsinult toolile, ent vanamees Jakov vangutas karmilt oma kiilaspead.

Ei! Mitte selle eest polnud ta ahelaid kõlistanud, mõõka keerutanud ja tapalavale läinud. Ei, mitte selle eest!

«Viska ahju!» lausus onu vastikustundega, näidates mulle kägardatud paberit. «Või ei, las ma põletan ise.»

Ta tõmbas tikku, paber süttis ja jättis tuhatoosi näputäie tuhka, mille onu otsekohe läbi õhuakna tuulde viskas.

Rõhutuna ja häbistatuna askeldasin ma köögis priimuse juures, lohutades end sellega, et arvatavasti pole onu poegadel ja tütaridelgi kerge, kui ta juba ühe mingisuguse õnnetu vea pärast valmis on tõstma seesugust tormi.

«Kui tal ainult pähe ei tuleks mind maateaduses eksamineerida,» mõtlesin ma kartlikult. «Mis minust siis küll saab!»

Kuid mu onu oli nähtavasti küll äkiline, ent pikka viha ei pidanud. Teed juues naljatles ta minuga, esitas küsimusi isa ja Valentina kohta ning lõpuks saatis magama.

Ma olin juba uinumas, kui keegi tasahilju mu tuppa astus ja hakkas lüliti otsides seinal kobama.

«Kes on?» küsisin ma läbi une. «Teie, onu?»

«Mina. Kuule, sõber, ega teil pisut nuuskiiritust ei ole?»

«Vaadake teises toas Valentina riiulil. Seal on jood, kastoorõli ja igasugused arstimid. Aga mis siis? Kas kellelgi on halb?»

«Vanamees tunneb end viletsasti. Kannatada on saanud vanamees, vaeva näinud. Noh, maga hästi.»

Onu sulges enese järel hoolikalt ukse.

Läbi paksu seinu nende hääli kuulda polnud. Ent varsti raamas läbi uksealuse prao minu juurde vänge sööbiv lõhn. Lõhnas nagu bensiini, eetri või veel mingi rämpsujärele, millest ma järeldasin, et onu mõnda rohtu kogemata maha oli ajanud.

Möödus nädal. Päeval onu kodus polnud. Öhtuti tuli ta koos vanamees Jakoviga ja suuremalt jaolt jäi see meile sööbima.

Kord hommikul istusin ma vannitoas ja seadsin kannatlikult kassette äsja väljaostetud fotoaparaati.

Seal helistas keegi onule telefoniga, onu erutus millegi ja hakkas kiirustama vanamees Jakovit. Ma hüüdsin läbi ukse, et nad äraminekuga natuke ootaksid, sest onu polnud veel näinud minu fotoaparaati ja mul oli tahtmine otsekohe pildistada mõlemaid sõpru, et hämmastada neid oma meisterlikkusega selles asjas. Onul aga polnud ilmselt minu jaoks aega. Uks paugatas. Nad väljusid.

Minuti pärast hüppasin ma vannitoast välja ja tuseselt palkeses silmi vidutades vaatasin aknast õue.

Onu ja vanamees Jakov väljusid parajasti väravast ja pöördusid paremale.

S siis haarasin ma fotoaparaadi ning tormasin neile järele.

Hüva, nüüd tuleb veel huvitavam! Kuskil teeristil jooksen ma külje pealt ligi või ootan, kuni nad peatuvad, et osta paberosse. Siis — klõps! — ja ongi valmis.

Kui nad õhtul tagasi tulevad, seisab nende valmis foto juba laual. Klaasi all, raamis ja pealkirjaga: «Kallile onule sellele sellelt ja sellelt...»

Kaua katsusin ma onu fookusesse püüda. Kuid kord varjas teda keegi, kord tõukasid mind möödaminejad või hirmutasid trammid ja autobussid.

Minu õnneks käänasid onu ja vanamees lõpuks väikesesse puiestikku mingisuguse kiriku juures. Istusid seal pingile ja panid suitsud ette.

Seadsin end kiiresti tühjadele kastidele kahe vineerist kloski vahel. Panin säritusajaks ühe kahekümneviieendiku. Klõps! Valmis! Oli ka viimane aeg, sest sekund hiljem varjas kellegi lai selg minu eest onu ja Jakovi.

Vahetasin igaks juhuks kasseti ja proovisin uuesti pil-distada. Onu ja vanamees Jakov tõusid püsti. Valmis ollal Klõps!

Ent käsi võpatas ja teine pilt läks nähtavasti nässu, sest vimmas, laiaõlgne mees pöördus ümber, ja ma imes-tasin, tundes temas ära sellesama näitleja, Šaljapini onu-poja, kellega oli tutvustanud mind Jurka ja kes mind Sokol-nikis õlleka kostitas.

Mõni teine kord oleksin ma arvatavasti sellise kumma-lise kokkusattumuse üle mõtlema hakanud, ent praegu polnud mul aega. Hüppasin trammi ja sõitsin koju, et oota-matu kingitusega õhtuks valmis jõuda.

Vannitoas lõhkusin ma kogemata punase lambi. Siis, et mitte segi ajada, pistsin ma mõlemad ülesvõtetega kassetid Valentina laekasse ja jooksin kauplusse uut lampi tooma. Kui ma tagasi tulin, oli onu juba kodus.

Ta kutsus mu karmilt enda juurde.

Uhes käes hoidis ta võtme murdunud rõngast, teisega näitas mulle laekast ripnevat kildu.

«Kuula, mu sõber,» küsis ta otsekohe. «Ma leidsin selle viguri aknalaualt, ja et ma selle ripneva killu otsa juba kaks korda oma püksid olen lõhki rebinud, siis jäin ma mõtlema. Sobitasin selle rõnga siia. Ja mis välja tuleb?...»

Kõik varises kokku! Ma hakkasin midagi seletama, pomisema, ennast õigustama — läksin segi, ajasin sassi ja lõpuks jutustasin pisaraid valades onule kogu tõe.

Onu oli sünge. Ta käis kaua mööda tuba, vilistades laulu «Sealtpoolt metsi, mägesid vanaisa Jegor sõitis».

Lõpuks nuuskas ta nina, kõhis ja istus aknalauale.

«Aeg!» lausus onu nukralt. «Rasked pettumused! Hüp-ped ja grimassid! Mõni teine minu asemel oleks ammu sellest miilitsasse teatanud. Sinusugune kelm oleks kinni võetud, vangistatud ja kolooniasse saadetud. Ja õde Valentina, kes sulle nüüd enam isegi võõrasema pole, pööraks muidugi õudusega sellisele kelmile selja. Mina aga olen heasüdamlik! Ma näen, et sa kahetsed, et sa oled rumal, ja ma ei anna sind välja. Kahju, et jumalat pole olemas ja sinul, vemmäl, pole kedagi selle eest tänada, et sul õnneks siisugune hea onu on.»

Kuigi onu mind kelmiks ja vemblaks sõimas, tänasin ma kallist onukest läbi pisarate südamest ja töötasin, et hakkan tema sõna kuulama ja teda armastama kuni

surmani. Ma tahtsin teda kaelustada, ent ta tõukas mu ennale ja tiris kõrvaltoast välja vanamees Jakovi, kes seal habet oli ajanud.

«Ei, sa ainult kuula, vanamees Jakov!» müristas onu, välgutades oma ümmargusi kassisilmi. «Missuguseks on läinud meie noorsugu!» Seal tõmbas ta mind varrukast. «Vaata, kelm, selle — ma ei ütle vana, aga lahinguis juba vananenud mehe — rohelist sõjaväepluusi. Mis sa seal näed? ... Ahaa, sa pilgutad silmi, sa värised! Sest sellel sõjaväepluusil särab Tööpunalipu orden. Ütle talle, Jakov, mis näkku: kas sa mõtlesid vangla keldrite pimeduses, suurtükimürina all või maailmaheitluse küngastel ja tasandikel, et sa võitled selle eest, et siisugused poisid lukustatud laegastes kolaksid ja kaltsukaupmeestele võõ-raid hoasid müüksid?»

Vanamees Jakov seisis seebitatud, pooleldi raseeritud põsega ja vangutas karmilt pead. Ei, ei! Ei vanglais, ei küngastel ega ka tasandikel polnud ta seda mõelnud.

Kostis kellahelin, kojamees Nikolai pistis pea ukse vahelt sisse ja ulatas onule sissekirjutamislehed.

«Mine ja pea meeles!» laskis onu mind lahti. «Ma näen, et su käsi väriseb, vanamees Jakov, ja sa võid endale põske lõigata. Tean, et sul on raske, et sa oled idealist ja romantik. Lähme teise tuppa, ma ajan sul ise habeme ära.»

Kaua pidasid nad seal millegi üle nõu. Lõpuks tuli onu välja ja ütles mulle, et täna õhtul sõidavad nad vana-mehe Jakoviga ära, sest tahavad enne puhkuse lõppu veel mööda maailma hulkuda ja vaadata, kuidas kodu-koht nüüd elab ja mida teeb.

Siis onu peatus, vaatas mulle karmilt näkku ja lisas, et ta süda on rahutu pärast kõike seda, mis on juhtunud.

«Sinu jaoks on vaja teravat silma,» lausus onu. «Ja sind võib vaos hoida ainult võimas ja tugev käsi. Sa sõidad minuga koos ja teed kõik, mis kästakse. Ainult vaata ette, kui sa mulle kas või kordki püüad vastu hakata, viskan sinu kohe esimeses peatuses välja ja las siis röövlinnud tiirlevad su kergemeelse pea kohal!»

Mu jalad hakkasid värisema, keel muutus kangeks ja ma pistsin mõtmatust ja ootamatust õnnest metsikult alguma.

«Missugused linnud? Kes viskab välja?» mõtlesin ma. «See hea onuke siis viskab! Aga tema sõna hakkan ma

kuulama nii... et käskigu ta mul praegu läbi lõõri katu-sele ronida, ja ma roniksin pikalt mõtlemata ning rõõmuga.»

Onu käskis mind õhtuks valmis olla ning läks otsekohe koos Jakoviga välja.

Hakkasin end valmis seadma. Võtsin pesu, käterätt, seebi ja vaatasin järele oma üleriided.

Püksid olid mul kulunud, täis õliplekke, ja ma askeldasin kõõgis kaua, puhastades neid bensiiniga. Pluusi võtsin halli. Ta oli mulle küll väike, aga teel ei kartnud määrdumist. Ohe saapa konts oli ära kulunud ja et saapaid alt tasandada, tõmbasin ma tangidega ära ka teise kontsa, lõin siis haamriga naela sisse ja puhastasin saapad viksiga üle.

Minu õnnetus — see oli soni. Nagu teada, võib pois-tel uut soni leida harva. Soni pillutakse tarade otsa, katustele, virutatakse vaidlustes vastu maad. Peale selle asendab ta sageli jalgpalli. Minu sonis oli aga auk, mille ma olin põletanud õpilaste maipeol lõkke ääres. Kui oleks voodergi alles olnud, oleksin võinud selle tin-diga ära värvida, kuid voodrit ei olnud ja oma kukalt tin-diga määrida mul polnud muidugi tahtmist.

Siis otsustasin, et päeval hoian soni peos, nagu oleks mul kogu aeg palav, aga õhtul käib ka auguga.

Vaevalt olin lõpetanud oma ettevalmistused, kui onu ja Jakov tagasi tulid. Nad tõid uue kohvri, mingisugused pakid ja nahast portfelli, mille onu otsekohe põrandale viskas ja seda kergelt jalgadega trampima hakkas.

Lõhnasin tärpentini, viksi ja bensiini järele. Seisin ammuli sui ja mulle paistis, et onu on pisut arust ära. Seal aga tõstis ta portfelli maast üles, naeratas, nuusutas, vaatas ja hindas otsekohe mu püüdeid.

«Avaldan kiitust,» ütles ta. «Armastan korralikkust, kuigi sa lehkad nagu petrooleumipood. Nüüd aga võta kõik need lohmakad riided maha, sest nendega tulevad sa mulle meelde kirikulauljat, ja pane selga näe need.»

Ning ta ulatas mulle paki.

Selles olid lühikesed, põlvedeni ulatuvad kaitsevärvi püksid, samasugune elegantne pluus suure hulga taskute ja taskukestega, kollased sandaalid, pioneerikaela-rätt läikiva pandlaga, diagonaalriidest pilotka nagu lenduril ja väike nahast seljakott.

Värisevate kätega haarasin ma kogu selle varanduse

silla ja tormasin ümber riietuma. Ja kui ma välja astusin, oli mu käsi kokku.

«Tškalov!» hüüatas ta. «Molokov! Vladimir Kokki-paki!... Ainult ordeneid ei ole — üht, kaht, tosinat! Vaata ometi, vanamees Jakov, missugune noorsugu meil kasvab! Eeh, kaugele lendavad meie kotkapojad! Ära muhuta, vanamees Jakov! On näha, et ka sinu veretilk pole asjatult valatud.»

Varsti olime valmis. Korterit võtme viisin majavalitse-jale, kassipoja andsin kojanaisele.

Jätsin hüvasti kojamehe, onu Nikolaiga ja veevärgi-tõutise Mikeškiniga, kes oma heasüdamlikke öökullisilmi pilgutades pistis mulle kätte peotäie päevalilleseemneid.

Varava juures ma peatusin. Seal see meie hoov siis on. Juba süüdati metrooehitusel tuttav latern, see, mis öösiti me tuba valgustab. Ja seal kõrgel, korstna kõrval, on meie korteri kolm akent ning isa endise toa, kus me Niinaga kunagi tundide kaupa mängisime, tolmustel klaasidel pee-geldub loojuva päikese kiir. Hüvasti! Nagunii on seal hõõd tühi ega ole kedagi.

Kiruga unustasin ma Valentina laekasse kaks minu poolt äratarvitatud kasseti, ent see kurvastas mind praegu vähe.

Süüdsime väljakule. Siin läks onu taksode peatus-kohta ja kauples autojuhiga millegi üle kaua.

Lõpuks kutsus ta meid. Istusime peale ja sõitsime.

Olin veendunud, et sõidame ainult mingisuguse vaksa-lini. Peagi aga olime juba äärelinna jõudnud ja Ring-raudtee silla alt läbi kihutanud. Üksteise järel vilksata-sid mööda suvitusasulad, siis jäid ka need selja taha. Auto aina kihutas ja viis meid kuskile väga kaugele.

Üheksakümne kilomeetri taha Serpuhhovi linna, mis asub Kurski tee ääres, jõudsime me alles öösel.

Pimeduses läksime väikese, aedadest ümbritsetud maja-kese juurde, mille katusel jooksid ja näugusid kassid.

Ma ei märganud, et keegi meie sõidu üle oleks rõõmus-tanud, kuigi onu ütles, et siin elab ta südamesõber.

Muuseas polnud selles midagi imestamisväärset.

Meie hoovist sõitis samuti aastat neli tagasi ära minu sõber Vaska Bõkov. Kohtusime temaga hiljuti... Sellest ja teisest — oligi kõik! Kiitlesime teineteise ees taskunuga-dega. Minul oli kõver, naaskliga, temal — sirge, korgitsaga. Nõime kumbki ühe iirise ja läksimegi kumbki oma teed.

Nähtavasti pole iga sõpruski igavene!

Serpuhhovis elasime me kaks ööd-päeva ja ma imetasin, et onu, kes nii väga tahtis kodukohta vaadata, ei läinud maja ümbritsevast aiakesest kuskile.

Mitu korda käisin ma ajalehti toomas, ülejäänud aja lebasin murul ja lugesin vana «Nivat». Minu ees vilksatasid tsaaride, imperaatorite, vene ja välismaa kindralite portreed. Mingisugused väledad, kõverate lühikeste mõõkadega timukad raiusid hiinlastest vangide päid. Need aga, nagu olekski pidanud nõnda olema, seisisid vaikselt põlvedel. Ja polnud näha, et keegi neist oleks kohalt üles sööstnud, midagi timukaile hüüdnud või vähemalt sülitanud.

Läksin sellest onule rääkima. Onu luges telegrammi, mis kirjandja just praegu oli toonud, ja oli rahul. Ta võttis mult kulunud «Niva» ära ja ütles mulle, et olen veel noor ja pean mõtlema elust, aga mitte surmast. Peale selle võib seesuguste piltide tõttu näha öösel halba und.

Puhkesin naerma ja küsisin, kas me varsti kuskile edasi sõidame.

«Varsti,» vastas onu. «Tunni aja pärast sõidame vak-sali.»

Ta sirutas käe kitarri järele, heitis mulle kelmika pilgu, lõi keeltele ja laulis niisuguse laulu:

Peagi saabumas öö, rahu ääretu,
tõuseb kuu, kiirtes sinamas ta,
tema all hingab, võimas ja määratu,
meie kauneim ja ilusaim maa.
Kõik on uinumas, naeratus nägudel,
vaiba all vaikselt hingavad nad;
ainult meie veel tolmustel radadel
kuni koiduni kõnnime maad.

«Tram-tam-tam!» Ta kattis keeled peopesaga ja hakkas rahuldunult naerma. «Noh, kas pole ilus laul? Muidugi on! Aga kes selle lõi? Puškin? Shakespeare? Anna Karenina? Võta näpust! Selle tegin ma ise. Aga sina, vennas, arvasid, et su onu on eluaeg ainult mõõgaga vehelnud ja kannuseid kõlistanud. Eks katsu sinagi luuletada! See pole nii lihtne kui võõrasema laekasse raha järele ronimine. Miks sa siis näo ära pöörasid? Ega ma sulle seda paha pärast räägi. Kui ma sind ei armastaks, siis istuksid juba ammu parandusmajas. Sina aga — vaat kus istud: ümberringi aroom, loodus. Näe,

vanamees Jakov pistis pea aknast välja, vaatab sinavasse kaugusse. Käes on tal vist lill. Roos! Ah, unistaja! Igavesti noor vanamees-unistaja!»

«Ta ei vaata sinavasse kaugusse,» vastasin ma mõne aja pärast. «Tal on põsed seebitatud, käes vahupintsel, ja pais-lah, et ta pillas akna taha klaasi oma valehammastega.»

«Mu jumal, milline õnnetus!» hüüatas onu. «Jookse kiiresti rutem talle appi, südametu eesel, ja ütle talle üht-lasi, et ta kiirustaks.»

Tunni aja pärast olime juba raudteejaamas. Onu oli lõbus ja hoolitsev. Ta toetas ettevaatlikult oma sõpra, kui see mööda kiviastmeid üles tõusis, ja andis valjusti nõu.

«Ära kiirusta, vanamees Jakov! Süda on sul imeväärne, kuid süda on sul ka haige. Jah, jah! Mis seal rääkida — vanad haavad annavad end tunda, elu on aga halastamatu. Näe, seal on laud. Kõik kohad on kinni. Oota pisut, vanamees, lasse ringi vaadata — arvatavasti tahab keegi vanale veteranile kohta loovutada.»

Mustapatsiline tütarlaps võttis paki ja tõusis. Noor leit-nant krabistas ajalehega ja nihutas end edasi. Väle kelner lõi onu jaoks teise tooli, mina aga istusin pakkidele.

Varsti tuli pakikandja ja ütles, et ühtki pehmet kohta ei ole. Onu ei kurvastanud põrmugi ja käskis võtta kõvad.

Aknaklaasid hakkasid klirisema, rong sõitis ette. Läk-sime perroonile. Ja siin rahvatungis vilksatas äkki mu ees näitleja tuttav nägu Sokolnikist. See mees kandis nüüd näpitsprille ja pehmet kaabut ning ta õlgadele oli heidetud hall vihmakuub. Ta küsis onult midagi, arvatavasti seda, kus on einelaud, tänas ja kadus rahvahulka. Vaevalt jõud-sime istuda, kui helises kell, kostis vile ja rong hakkas liikuma.

Kuni ma seisin akna juures ja mõtlesin kummalistest kokkusattumustest inimese elus, jõudis onu restoranvagu-nis ära käia. Tagasi tulles tõi ta sealt kaasa suure apelsini ja andis selle vanamees Jakovile, kes istus, pea lauake-sele langetatud.

«Söö, Jakov!» pakkus onu. «Mis sul on? Ma näen, et sa oled kahvatu. On sul tervis korrast ära?»

«Läheb mööda!» oigas Jakov nagu krimpsutades. «Muidugi raputab ja põrutab, aga ma kannatan ära!»

«Tema kannatab ära!» hüüdis onu pahaselt. «Tema, kes

eluaeg on nii palju kannatanud, et mõni teine ei kannataks seda välja isegi kolme elu jooksul! Ei, ei! Seda ei juhtut. Ma kutsun kohe rongiülema, ja kui ta on arusaaja inimene, siis leiab ta sulle koha pehmes vagunis.»

«Te võiksite istuda akna juurde ja panna pea peale midagi märga. Siin on salvrätik ja külm vesi,» pakkus vastas istuv eideke. «Aga teie, noormees, võiksite vähem suitsetada,» pöördus ta ülemisel lebamispingil lamava nooruki poole. «Teie tubakast võib ka terve inimese süda kergesti pöörutama hakata.»

Ummarguse näoga nooruk kortsutas kulmu ja vaatas alla, nähes aga eakat meest ordeniga, kohmetus ja viskas paberossi minema.

«Täna teid, õilis emake,» ütles onu. «Ma ei tea, kas teie mehed ja vennad on istunud vanglais ja olnud sunnitööl, aga süda on teil kaastundlik. Hei, seltsimees vagunisaatja! Paluge rongiülem minu juurde ja avage enne see aken, mis on vist seitsmetolliste naeltega seina külge kinni löödud.»

«Sa pühi tasem, puupea!» heitis vagunisaatjale ette habemik taat. «Näed, et inimese süda ei võta tolmu vastu.»

Peagi valdas kõiki meie naabreid kaastunne vanamees Jakovi vastu. Mindi koridori ja vesteldi tasakesi sellest, et näe, inimene kannatas omal ajal rahva eest, nüüd aga on haige ja vaevleb. Minagi olin tõtt öelda hirmunud, et vanamees Jakov sureb veel viimaks ära, sest ma ei teadnud, mis me siis tegema hakkame.

Läksin koridori ja ütlesin seda onule.

«Hoiaks jumal!» pomises vanaeit. «On ta siis tõesti väga vilets?»

«Mis seal on?» küsis koridoris jalutav tädi.

«Näe, selles kupees hakkab inimene surema,» seletas habemik vastutulelikult. «Elad-oled, aga kus süred — ei tea.»

«Tuleks teine rongist välja tõsta,» soovitati kõrvalukse tagant ettevaatlikult. «Saata jaama telegramm, et sanitarid kandraamidega vastu tuleksid. Kuhu see siis kõlbab: surnu vagunis! Meil siin on naised, lapsed.»

«Kus on surnu? Kelle juures on surnu?»

Kõnelus võttis ootamatu ja ebameeldiva suuna. Onu tonksas mulle rusikaga selga, puhkes valjusti naerma ja astus asemel lamava vanamees Jakovi juurde.

«Häha! Või tema sureb! Kuuled, vanamees Jakov?» küsis onu, sikutades teda kannast. «Räägitakse, et sa suremas. Ei, ei! Tamm on veel tugev. Teda pole mürdnud ei vanglad ega türmid. Ei murra ka kerge südamehaiguse hoog, raputamise ja halva ventilatsiooni tagajärg. Eheel! Juba tõusebki. Juba naeratas. Noh, vaadake. Kas see on siis surija kramplik muie? Ei! See on rõõmsa ja täisverelise elu naeratus. Ahaa, seal tulebki rongiülem! Muidugi, ütlen ma, ta naeratab veel. Kuid tema võitlusest kurnatud organismi juures pole seesugune naeratus rappuv vagunis hoopiski mitte loomulik ja kohane.»

Rongiülem, saanud teada, milles on asi, vastas:

«Näen, et vanal partisanil-ordenikandjal pole tõepoolest mugav. Aga teie õnneks on pehme vaguni viiendast kupeest keegi reisiija praegu Serpuhhovis enneaegu väljunud või maha jäänud. Andke vagunisaatjale juurdemaksuks raha ja ma ütlen, et ta järgmises jaamas väljaspool järjekorda piletti ostaks.»

Rongiülem jättis hüvasti ja lahkus.

Kõik jäid temaga väga rahule. Kõik kiitsid viisakat ja tähelepanelikku ülemat. Räägiti, et vaadake, kui noor alles, ja kui kenasti käitub! Aga veel hiljuti oli sihukesi, kes ei tahtnud sinuga kõneldagi, rääkimata sellest, et inimest abistada või vähemalt katsuda olukorrast aru saada.

On hea, kui kõik läheb hästi. Inimesed muutuvad siis lahkeiks, seltsivaiks. Nad pakuvad üksteisele teekannu, nuga, soola. Võtavad lugeda võõraid ajakirju ja lehti ning pärivad, kust ja kuhu keegi sõidab, kui palju seal miski maksab. Samuti jutustavad nad mitmesuguseid juhtumeid oma ja teiste elust.

Vanamees Jakov toibus täiesti. Ta jõi teed, sõi vorsti ja hakkas süüa.

Siis palusid naabrid, et ka tema neile midagi oma arvavasti seiklusrikkast elust jutustaks...

Inimestele, kes nii osavõtlikult temasse suhtusid, oli niisuguse palve peale sobimatu ära ütelda ja vanamees Jakov vaatas küsivalt onu poole.

«Ei, ei, tema ei jutusta,» seletas onu valjusti. «Ta on liiga häbelik. Jah, jah! Sa oled häbelik, sõber Jakov. Ära pahanda, kui ma sulle meelde tuletan, et just selle neetud lagasihoidlikkuse pärast keeldusid sa vastu võtmast ühe

väikese autonoomse vabariigi rahvakomissari asetäitja kohta. Rahvakomissar seltsimees Guli-Podžidajev ise, nagu kõigile teada, suri hiljuti. Ja loomulikult-oleksid just sina, aga mitte keegi teine praegu selle väikese, ent süm-paatse rahva tööd pidanud juhtima!»

«Kuulge! Te ju naljatate!» lausus ümmarguse näoga nooruk ülemiselt lebamispingilt hämmeldudes. «See ei ole ometi võimalik!»

«Miks mitte? Kõik on võimalik,» vastas onu trotslikult ja jätkas oma jutustust: «Kuid kahjuks pole tagasihoidlikkus alati sugugi voorus. Meie töö ja tegevus läheb sageli ajalukku, peab nii-ütelda innustama meie õnnelikku, ent kahjuks muretu noorsugu. Kui ei jutusta tema, siis jutustan mina tema asemel.»

Siin laskis onu pilgul libiseda üle kõikide juuresolijate ja küsis, kas on ehk keegi endisel või siis nüüdsel ajal Harkovi keskvanglas istunud.

Ei, ei! Selgus, et keegi polnud istunud, ei endisel ega nüüdsel ajal.

«Noh, siis te ei tea, mida tähendab Harkovi vangla,» alustas onu oma jutustust.

«Sünge halli hiiglasena seisis see kõrgel, nõndanime-tatud Jaheda või, vabandust, Külma mäe kingul, mille ümber olid laiali paisatud isevalitsuse kannal alla suru-tud arglike väikekodanlaste madalad majakesed. Nukker oli vangil istuda sünges üldkambris number kaksküm-mend seitse. Aknast paistis tee, millel veeresid veoautod ning sammusid tööle ametnikud. Ja kaubitsejad-speku-landid tassisid lõbusalt vadistades turule korve puuvil-jaga ning müügikastikesi liha-, riisi- ja kapsapirukatega. Vang aga sai, nagu te isegi mõistate, ainult kuussada grammi, see on poolteist naela. Peale selle janunes ta vabaduse järele.»

«Vabadust!» hüüdis siis vang endamisi valjult. «Jät-kub mulle juba ahelate kõlistamisest ja vangipõlves kõdunemisest vaevalt usutava amnestia ootuses mõne tähtpäeva, täpsemalt öeldes keisri pulma-, sünni- või kroonimispäeva puhul!»

Ja samal õhtul metsatöölt tulles tõukas vang valvuri eemale ning tormas metsa kui panter, jälitatuna kuulide õelast vihinast.

Kuid lõpuks naeratas saatus kannatajale. Öö veetis ta heinasaos. Hommikul aga kuulis ta traktorimürinat ja nägi

pidanud töötavaid talupoegi. Kuna vang veel oma rõivaid kandis ja oli riietatud küllaltki viisakalt, siis tutvustas ta end kolvikampaaniaks kohale sõitnud vastutava töötajana.

Ta küsis, kuidas lood on. Andis mõningaid näpunäi-taid, jõi piima, nõudis jaamasõiduks hobuseid ja kadus, nagu te juba aimate, jätkama oma hädasohtlikku üritust rahva hüveks, kes kannatas neetud tsarismi sünges ilmas...

Kuulajad pahvatasid naerma ja ruttasid toidunõusid laotades väljapääsu poole, sest rong pidurdas jaama-ees, mis oli kuulnud odava piima ja kanade poolest.

«No kuulge, te aina naljatate,» tähendas solvunult ümmarguse näoga nooruk ülevalt. «Mitte midagi seesugust ei saa juhtuda.»

«Jah, ma naljatan, noormees,» vastas onu külmavereli-selt ja kuivatas taskurätikuga laupa. «Nali kaunistab elu. Muidu on elu kerge ainult tobudel ja laisklejail. Heel! Nägin ma õigust, noormees?» patsutas ta mu õlale. «Nagu ma näen, tulebki vagunisaatja piletiga.»

Onu jäi asju valvama, mina aga võtsin kerge kohvri ja läksin pehmesse vagunisse saatma vanamees Jakovit, kes viis kaasa padjapiüüri sisse keeratud portfelli, käte-rätiku, apelsini ja ajalehe.

Kupees oli ainult kaks kohta. All, aknast paremal, istus sakas mees; tema ees lauakesel lamas raamat, ta selja taga seisis nahast välitasku ja tema kõrval diivanil vede-les padi.

Kui üks kriuksatas, heitis ta meile kõõrdi pilgu. Ent nähes, et kupeesse ei tule mitte mingisugune looder, vaid auväärne vanamees ordeniga, vastas ta tervitusele viisa-kalt ja nihutas padja kõrvale. Ülemine koht, seesama, mille reisija hiljaks oli jäänud, oli vaba. Ent kohe magama heita vanamees Jakov ei tahtnud, vaid pani prillid ette ja asus ajalehte lugema.

Mina aga nägin hästi, et ta ei lugenud, vaid vaatas alt-kulmu, ent teraselt reisija poole.

Ma kõhklesin pisut ja soovisin vanamees Jakovile head ööd.

Siis ohkas ta kergelt ning vaikselt kurjal häälel palus mind onud edasi ütelda, et see talle kõlbmatu ja musta soovendaja asemele saadaks poolest saadik veega täidetud tavalise rännakusoojendaja.

Mulle tundus see imelikuna ja ma tahtsin paluda teda korrata oma soovi, kuid vastuse asemel näitas vanamees Jakov mulle vaikides rusikat. Solvunult ja pisut kohkunult läksin tagasi ja teatasin sellest palvest onule.

Onu tõmbus mossi, kirus kedagi tasa, läks oma kotti kallale, võttis sealt väikese paki ja väljus otsekohe, arvatavasti vagunisaatja juurde vee järele.

Varsti kutsus ta mind tambuuri. Ta pilk oli karm, ümmargused silmad pilukil.

«Võta,» ütles ta ja ulatas mulle halli lõuendist kotti, mille suu oli kummipaelaga kinni seotud. «Võta see soojendaja ja vii ära. Mõistad?» Ta pigistas mu kätt. «Mõistad?» kordas onu. «Mine ja ära unusta, millest me sinuga enne ärasõitu rääkisime.»

Onu hääli oli vaikne ja karm, ta kõneles nüüd lühidalt, ilma naljade ja teravmeelsusteta. Mu käsi värises. Onu märkas seda, sakutas mind lõuast ja tõukas pisut.

«Mine,» ütles ta, «tee, kuidas kästud, ja siis läheb kõik hästi.»

Ma läksin. Teel katsusin ma kotti: selles rudises ja krabises midagi; soojendaja oli külm, nähtavasti nahast, ja vee asemel täidetud paberiga.

Koputasin ja astusin kupeesse. Tundmatu reisija istus lauakese juures, kummardunud madalale raamatu kohale. Vanamees Jakov oli peaaegu täiesti vastu seina laskunud ja luges.

Ta haaras soojendaja, oigas kergelt, asetas selle oma kõhule ja kattis pintsakuhõlmadega.

Ma väljusin kupeest ja peatusin koridoris. Aken oli avatud. Polnud kuud ega tähti. Tuul peksis mu kuuma nägu. Vagun värises ja järsult, nagu lasud, kolksus väljaspool mingisugune rauatükk. «Kuhu me kihutame?» mõtlesin ma õhku ahmides. «Rita-ta-ta! Trata-ta! Sõidame. Eh, sõidame! Eh, näib, et kaugele sõidame!»

«Noh?» küsis onu mind kohates.

«Kõik on tehtud,» vastasin ma tasa.

«Hästi. Istu ja puhka. Kas süüa tahad? Laual on vorsti, saia ja õunu.»

Vorstist ma keeldusin, kuid õuna võtsin ja sõin selle kohe ära.

«Te võiksite poisi magama panna,» andis vanaeideke nõu. «Poisike on päeva jooksul ära väsinud. Vaatan, et silmadki punased.»

«Noh, mis punased need on!» vastas onu. «Lihtsalt niisama: tolm ja varjud. Varsti on jaam ja ta läheb ööbima vanamees Jakovi juurde. Vanamees on ilma järelevalveta kui laps: kord on tal vaja vett, kord soojendajat. Rongiloomaga on mul juba kokku lepitud.»

«Mõistliku inimesega kokku leppida on lihtne,» ohkas ta. «Minul aga poeg Volodka muudkui rääkis ja rääkis, et «Eh, ema, sinuga ei saa mitte kuidagi kokku leppida...» Nii sõitiski omavoliliselt ära Kamtšatkale. Nüüd ta tõlgus, olevat seal kapten või mis.»

Eit naeratas ja hakkas aset tegema, mina aga vaatasin kahtlustavalt onu poole: mida seal jälle sepitsetakse? Missugusesse vagunisse? Missugused soojendajad?

Meie kupeest möödus ühtepuhku inimesi restorani. Vagun õõtsus, kõik vaarusid ja hoidsid seintest kinni.

Ma istusin nurka, tõmbusin kõverasse ja vajusin mõtlema. Kui imelik! Alles oli kõik olnud teisiti! Lõi kell. Rõkatas raadio. Saabus hommik. Käratses kool, sumises tänav ja põrises trumm. Meie neljas rühm jooksis väljakule viistuma. Ja tingimata hõikas seal keegi narritades:

Sergei, trummipeksja,
va soldat ja petjal!
Miks sa trummi nüüd lööd?
Segad kapteni ööd.

«No-noh!» ütlesin mina. «Katsu sa ligi tulla, löön sinu seljal keppidega äratust.»

«Tuu-ut!» huikas vedur äkki. Vagun vappus nii, et pidin peaaegu asemelt maha kukkuma; plekist teekann lendas põrandale, pidurid ragisesid, reisijad sööstsid hirmunult akende juurde.

Kupeesse hüppas erutatud onu. Laternad käes, tormasid vagunisaatjad treppidele.

Vedur vilistas vahetpidamatult. Stopp! Peatusime. Läbi akna polnud näha ühtki tulukest ega tähekest. Ja võimatu oli taibata, kas seisime metsas või lagedal.

Kõik tunglesid ja küsisid üksteiselt, mis on juhtunud. Kas jäi ehk keegi alla? Või hüppas mõni rongist välja? Kas ei kihuta meile otsa vastusõitev rong? Seal aga vilistas vedur jälle, midagi klõpsatas, susises ja me hakkasime tasakesi liikuma.

«Rahustuge, kodanikud!» hüüdis vagunisaatja roidunud häälel. «Mõni tuli juuatais peaga restoranist ja tõmbas pidurit. Ah neid inimesi küll!»

«Joovad end täis ja tekitavad korralagedust!» ohkas onu. «Käi, Sergei, korraks vanamees Jakovi juures ära. Vanamees on ju haige ja närviline. Küsi ühtlasi, kas ei ole vaja ta soojendajas vett vahetada.»

Heitsin talle karmi pilgu: ära valeta, onu! Ja läksin vaikides. Teel meenus mulle äkki see tuttav näitleja nägu, mis vilksatas mu ees Serpuhhovi perroonil. Ja millegi pärast hakkas mul halb.

Koputasin viienda kupee uksele. Seljaga peaaegu täiesti vastu seina laskunult lamas vanamees Jakov poolsuletud silmil. Põrandal vedeles tikke, konisid ja kõikjal lõhnas palderjanist. Nähtavasti oli ka pehme vagun tugevasti raputada saanud.

Küsisin vanamees Jakovilt, kuidas ta end tunneb ja kas ei ole aeg ta soojendajat vahetada.

«Muidugi on! Ammu juba aeg!» sõnas ta vihaselt, avas pintsakuhõlmad ja andis mulle lõuendist kotikese.

«Poiss!» palus mind reisija, tõstmata silmi raamatult. «Mööda minnes ütle vagunisaatjale, et ta koristama tuleks.»

«Jah, jah!» kinnitas Jakov haiglase häälega. «Palu, kullake!»

Või «kullake»? Tore «kullake»! Ta haaras nii kõvasti mu käest kinni ja vangutas oma kiilaspead nii ähvardavalt, et võis arvata, nagu tuleks talle just praegu haigushoog peale.

Hüppasin koridori ja peatusin. Mis see kõik tähendab? Mida tähendavad need pungiaetud silmad ja virildunud huuled? Aga kui võtan ja hüüan vagunisaatjat ning annan talle selle koti!

Vagunisaatja tuli parajasti vagunisse ja peatus, pühkides lapiga aknaklaase.

Kas ütelda või mitte?

«Noormees,» lausus vagunisaatja äkki, «mis te siin kogu aeg käite? Teil on ju pilet kõvas, aga siin on pehme.»

«Jah,» pomisesin mina, «aga mul on ju vaja... nad saadavad mind.»

«Mina ei tea, mis teil vaja on,» katkestas vagunisaatja mu jutu, «aga minul on vaja, et mu kupees ei käiks kõrvalisi reisijaid. Mida te siin edasi-tagasi kannate?»

«Hilja!» kohkusin ma. «Nüüd on juba hilja kõnelda... Vaata, hoia end, ettevaatlikumalt!...»

«Jah,» vastasin ma väriseva häälega, «aga mul on

viienda kupees haige onu ja talle on vaja soojendajas vett vahetada.»

«Andke see soojendaja siis siia,» sirutas vagunisaatja käe, «haige vanakese jaoks teen ma seda isegi.»

«Kuid enam pole talle vaja,» vastasin ma hirmuga ja peitsin lõuendist koti selja taha. «Tal läks juba üle.»

«Noh, kui pole vaja, siis pole vaja!» torises vagunisaatja, hakates jälle klaase pühkima. «Teie aga ärge enam sinu käe. Mul ei oleks ju kahju, aga sellepärast teevad kontrollörid meilegi sõitu.»

Higisena ja punetavana lipsasin ma oma vagunisse. Onu hakkas mult koti, pistis käe sisse ja mõistis vaatamatagi, et kõik on nii nagu talle vaja.

«Tubli!» kiitis ta mind tasa. «Talent! Capablanca!»

Imelik! Kas tuli see sellest, et mind enam ammu keegi polenud kiitnud, aga ma rõõmustasin äkki selle kiituse üle väga. Silmapilkselt leidsin ma, et kõik minu hiljutised mõtted ja kahtlused olid alusetud ning et ma olen lõpupoolest tubli, vapper, leidlik ja osav.

Tõtates jutustasin onule, kuidas asi oli, mida ütles mulle reisija, kuidas vanamees Jakov mulle silma pilgutas ja kuidas ma kahtlase vagunisaatja eest ära lipsasin.

«Kangelanel!» lausus onu vaimustusega. «Herkules! Geenius!» Ta vaatas kella. «Lähme, viie minuti pärast on jaam.»

«Ja mis siis?»

«Siis on kõik! Mine, võta asjad.»

Rong juba vilistas; kompsisid pöörangukohad. Vagunisaatja sammus laternaga vasakule, väljapääsu poole. Võtsime asjad. Kogu kupees ei maganud ainult üks — vanaeideke. Onu soovis talle head reisi. Läksime koridori ja liikusime ukse poole. Siin võttis onu taskust võtme, avas ukse ning me hüppasime maha mitte jaamahoone poole, vaid teisele poole vagunit ja läksime inimeste hulka kadudes piki rongi edasi.

Onu küsis kelleltki, kus on käimla. Meile näidati üsna perrooni lõpus asetsevat väikest rāpasevõitu kiviehitist. Läksime selle juurde ja peatusime.

Hetke pärast jooksis sinna, paljapäi ja ilma kohvrita, läbi ja läbi terve vanamees Jakov.

Sõbrad sülelesid, otsekui poleks nad teineteist näinud pool aastat. Rong vilistas ja kihutas minema. Meie aga kürustasime jaamast eemale, sest juba järgmisest peatu-

sest võis tulla tagaotsimistelegramm. Minu onu ja ta kuulus sõber aga, nagu ma nüüd aru sain, olid ilmselt paadunud kelmid.

Kas oli palju varandust kollases kotis, mille vanamees Jakov rongi äkilisest peatamisest tekkinud segaduse ajal reisijalt endale oli vahetanud (pidurit tõmbas muidugi onu) —, seda mulle ei öeldud. Kuid mäletan, et järgmisel hommikul polnud nende näod sugugi lõbusad. Mäletan, et haljal lagendikul mingisuguse jaama taga toimus onu ja vanamees Jakovi vahel suur vaidlus. Mille üle? Ei tea.

Siis istusid nad tuseselt vaikides ja midagi arutades väikeses teemajas. Mõistsin, et need vanad sõbrad olid jälle ära leppinud. Kaua ja elavalt kõnelesid nad ning vaatasid aina minu poole, millest ma sain aru, et jutt on minuist.

Lõpuks kutsusid nad mind endi juurde. Onu kukkus mind äkki kiitma ja ütles, et pean olema rahulik ja kindel, sest mu õnn pole enam mägede taga.

Kuulata seda kõike oli väga rõõmustav, kui poleks olnud ähmast kahtlust, et meie kummaline tegevus pole veel lõppenud.

Ent äkki, mingisuguses Lipetski jaamas, jättis vanamees Jakov minu suurimaks rõõmuks meiega hüvasti ja jäi meist maha.

Ohkasin kohe kergendatult, uinusin sügavasti ja ärkasin vagunikupees alles siis, kui me soojal ja säraval hommikul mingile imekaunile linnale lähenesime.

Mürinal kihutasime üle kõrge raudsilla. Meie all voolas taevassinine jõgi, millel ujusid suured valged ja helesinised aurikud. Oli tunda vaigu, kalade ja veetaimede lõhna. Kisasid hallid valgerinnalised kajakad — linnud, keda ma nägin esimest korda elus.

Kõrge õitsev kallas laskus järsu seinana jõe äärde. Ja kaldal sahises lehestik, nii roheline ja lopsakas, et näis, nagu võiks sinna hüpata siit ülevalt ilma igasuguse langevarjuta, lihtsalt niisamuti, käsi laiali hoides — ja sinuga ei juhtu midagi, sa ei saa viga, vaid sukeldud sellesse sahislasse, tihedasse voogu, paiskad pritsmetena laiali smaragdset lehevahtu ja sukeldud jälle välja hella päikese kiirtesse.

Järsaku kohal mäel aga kuhjusid valged hooned kui paleed, kui helged ja suursugused tornid. Meie lähene-

das nad aegamisi keerasid end, asetused poolpöördesse, vaatasid üle üksteise võimsate kivist õlgade ning sädelesid helesinise klaasi, hõbeda ja kullaga.

Onu sakutas mind õlast.

«Mu sõber! Mis sinuga on: oled sa kangeks jäänud või on kaotanud? Mina muudkui hüüa ja sakuta... Pane asjad kokku.»

«Mis see on?» küsisin ma otsekui poolunes ja osutasin häga akna poole.

«Ah see? Seda kõike nimetatakse Kiievi linnaks.»

Puhas ja kaunis oli see lõbus ning haljas linn. Laiadel tänavatel kasvasid kõrged paplid ja varjukad kastanid. Väljakuil laiusid värvirikkad lillepeenrad. Purskasid päikeses sätendavad fontäänid. Ja kuidas veel! Veejoad viskusid teise, kolmanda majakorrani, helkisid vikerkaasid, vahutasid, kohisesid ja langesid peene veetolmuna möödaminejate lõbusatele nägudele, nende paljastele, päevitunud õlgadele.

Kas pimestas inimesi lõunamaine päike või olid kõik piiratud teisiti kui põhja pool — kirevamalt, lihtsamalt, kergemalt —, mulle igatahes näis, et kogu linn sumiseb ja naeratab.

«Kiievlased!» muheles onu, pühkides taskurätikuga laupa. «See on juba säherdune rahvas! Teda kas või peksta, tema aga tantsib ikka edasi! Lähme trammilt maha, Sergei, siit pole jalgsigi kauge.»

Temaldusime kesklinnast. Kord kerkisid majad kõrgele pea kohale, kord lebasid jalge all. Lõpuks astusime sisse väravast, läksime läbi hoovi umbtänavasse — ja jälle sattusime värava ette. Aed oli tihe, hooletusse jäetud. Akaatsiad, ploomid, kirsid, tara ääres takjad.

Aia sügavusest paistis väike kahekordne maja. Maja taga oli rohuga kaetud nõlvak ja sellel luitunud kabel.

Maja ülemine kord oli tühi, aknad pärani, ja aknalaudadel hüplesid varblased.

«Seisa siin,» käskis onu ja viskas pambu maha, «ma uurin kohe kõik järele.»

Jäin üksinda. Kukerpallitades ja hüpeldes kargasid mu jalge ette kaks rammusat tumehalli kassipoega, turtsatasid ja lipsasid aiaauku.

Vasakul aias kerkis nõgestesse kasvanud künkas, kus paistsid lagunenud kivilehtla varemed.

Kaugemal lehtla taga oli tarast laud välja murtud ja

sealt läks nõlvakut pidi kabelist mööda teerada. Paremal pool platsikesel lebas hunnikus väikesi pinke, laudu, toole. Ja nüüd ma taipasin, et talvel on selles majas lasteaed. Praegu, suveks, aga on nad muidugi linnast kuskile maale sõitnud. Seepärast ongi ülemine kord tühi.

«Tule!» hüüdis põosaste tagant väljailmunud onu. «Kõik on korras! Puhkame sinuga siin paremini kui suvituskohas. Ajame endile raamatuid kokku. Joome piima. Ümberringi on aroomid... Lausa lust! Mitte aed, vaid džungel.»

Rohtunud lillepeenra juures tuldi meile vastu.

Pikk, halli tudiseva peaga ja aukuvajunud silmadega vanaeit toetus mustale lakk-kepile, tema kõrval seisis aga kortsulise näoga habemik, pika varrega luud käes.

Algul mõtlesin ma, et see on vanaeide mees, aga tuli välja, et see oli ta poeg.

«Palun kalleid külalisi sisse astuda!» ütles vanaeit käriselise, ent kõlava häälega. Ta teretas mind jahedalt, heitis siis pea selga ja naeratas lahkesti onule.

«Päästja! Ah, päästja!» ütles ta, koputades kondise sõrmega vastu onu õlga. «Pea on sul paljaks läinud, paksemaks oled läinud, aga lõbus ja heasüdamlik, nagu ma näen, oled endist viisi. Ikka samasugune tubli, kangelaslik, õilis, suuremeelne, aeg aga lendab... aeg!...»

Vanaeide habemik poeg ei lausunud selle sootuks arusaamatu jutu jätkuks mitte sõnagi.

Kuid ta kallutas pead, viskas käe ette välja ja kraapsas kohmakalt jalaga, otsekui mõista andes, et ühineb täielikult ema arvamusega onu õilsaist omadusist.

Meid juhutati üles. Toas, mis oli kolmest tühjast toast kõige väiksem, panime kärmesti kokku kaks raudvoodit, muretsesime õlgkotid, tassisime tuppa laua. Vanaeit tõlinad, padjad ja laudlina. Avatud akna all sahisid sarapuulehed, sädistasid linnud.

Ja mu meel muutus äkki rõõmsaks ning rahulikuks.

Veel oli mul hea kuulata seda, et vanaeit nimetas onu heasüdamlikuks ja õilsaks. Tähendab, mõtlesin ma, mitte alati pole onu kelm olnud. Võib-olla ei saa ma praegugi mõnest asjast aru. Ja võib-olla oli kõik, mis toimus vagnis, õela ja kavala vanamehe Jakovi välja mõeldud. Ning nüüd, kus Jakovit pole, läheb meil ehk kõik hästi!

Onu sikutas mind ninast ja küsis, mida ma mõtlen.

Ta oli hea. Ning kogunud julgust, ütlesin ma talle, et parem on meil elada rahulikult seesuguses ilusas toas, kus akna all kasvavad sarapuud ja toomingas, aga mitte varastada võõraid pakke. Onu töötaks, mina õpiksin. Õela vanamehe Jakovi võiksid aga sanitarid invaliidide kodusse luku taha panna. Istugu siis seal ja puhaku ning kirjutagu mälestusi oma endisest lahinguelust, meie praegustesse asjadesse aga ärgu end segagu.

Onu langes voodisse ja pahvatas naerma.

«Ha-ha! Ho-hoo! Vanamees Jakov invaliidide kodusse luku taha! Humorist! Gogol! Smirnov-Sokolski! Tsirkusse maadlejaks oleks ta paras! Gladiaatoriks areenile! Muusika, tuu! Lõvid urisevad! Härjad mõirgavad! Sina aga tahad teda invaliidide kodusse!»

Onu lakkas naermast. Ta astus akna juurde, murdis lauingaoksa, ja piitsutades sellega oma lühikesi jalgu, hakkas mulle midagi seletama.

Ta tegi mulle selgeks, et varas pole mitte alati varas, et olen alles noor, ei taipa elus paljut ega või sellepärast vanemaid inimesi hukka mõista. Ta küsis minult, kas olen lugenud Charles Darwinit, Shakespeare'i, Lermontovi. Ja aha hakkas mu pea kõikidest ta küsimustest ringi käima. Ei mäleta enam, aga millegagi olin ma nõus, millegi peale jaatasin. Ning onu jättis jutu pooleli ja läks aeda.

Mina aga, olgugi et millestki õieti aru ei saanud, olin veendunud, et kui mu onu on sulil, siis on ta päris ebatavaline sulil. Tavalised sulid varastavad ega mõtle seejuures Charles Darwinile, Shakespeare'ile ja Beethoveni muusikale. Nad näppavad kõike, mis pihku satub, ja mida rohkem, seda parem. Pärast — nii olen näinud kinos — laotavad nad raha ära, korraldavad peo, joovad viina ja tantsivad tüdrukutega tantsu «Pagan võtku, mets on ühes», nagu filmis «Saatekiri ellu», või «Surmatangot», nagu kinopildis «Sumiseb öine Marseille».

Minu onu aga ei purjutanud ega tantsinud. Tema jõi rõõska piima ega öelnud ära ka hapust.

Onu läks linna. Mõtiskelles hulkusin mööda tube. Koriidori seinal rippus tolmune telefon. Nähtavasti pärast seda, kui lasteaed ära sõitis, helistati selle telefoniga harva. Vaatasin sahvrisse — seal seisis ruske karupoja kulunud ja koitanud topis. Ronisin järsku redelit pidi põõningule, seal aga oli niivõrd umbne ja tolmune, et ma kiiresti jälle alla tulin.

Lähenes õhtu. Läksin aeda.
Mahajäetud nurgakeses lagunenud lehtla taga nõges-
tes lamas marmorsammas. Nägin selle ähmasel pinnal
seesugust kirja:

SIIA ON MAETUD
TEGEV RIIGINÕUNIK
ja
KAVALER
JOHANN HEINRICHI POEG
STOCK

Sealsamas nõgestes vedeles veel katkine kast ja lõhki-
kuivanud tünn.

Oli-soe ja vaikne, õhus hõljus tugevat reseedade ja
kresside lõhna. Kuskil kaugel Dnepril vilistas aurik.

Kui vilistab aurik, satun ma alati segadusse. Tahaksin
siis ükskõik millest — puutüvest, pingi seljatoest või
aknalauast — nagu käepidemest kinni haarata. Selle huike
kõmav ja paljuhääleline kaja on alati pidulik ning nukker.

Sest ükskõik kus, kui kaugel või kui kaunis paigas in-
mene ka viibiks, tuleb tal alati tahtmine minna kuskile
veel kaugemale, näha uusi randu, linna ja inimesi. Mul-
dugi siis, kui see inimene pole niisugune tüüp nagu õel
Jakov, kelle kogu elu ainult selles näib seisvatki, et
ohkida, aietada, haiget teeselda ja kergeusklikelt reisijalt
nende asju näpata.

Korraga muutusin ma valvsaks. Aias kirsipuude taga
laulis keegi. Ja mitte üksinda, vaid kahekesi. Mehe hääl
— ühtlane, summutatud, ja naise hääl — teravavõitu,
pisut kärisev, ent väga meeldiv.

Liikusin puude all tasahilju edasi. Need olid vanaelt
ja tema habemik poeg. Nad istusid kõrvuti pingil, sirged,
liikumatud, ja päikeseloojangut vaadeldes laulsid tasa:
«Oh õied arutud, oh õied hilised, mis aias üksikus te
räägite? ...»

Olin hämmastunud. Ma polnud veel kunagi kuulnud,
et niisugused iidised vanaeided laulaksid. Tõsi küll, mele
hoovis elas kojamehe naine ja ka see laulis kisakõri
Goškat kiigutades: «Äiu-lii, äiu-lii, lamba hunt see ära
viis», kuid see pole ju mingi laul.

«Laps!» kutsus vanaeit äkki.

Pöördusin ümber, kuid ei näinud kedagi.

«Laps, tule siia!» hüüdis vanaeit jälle.

Vaatasin uuesti ringi — mitte kedagi polnud.

«Siin pole kedagi,» ütlesin ma hämmastuses ja vaata-
sin põõsa tagant välja. «Ta on vist kuskile ära jooksnud.»

«Missugune «ta»? Rumal poiss! Ma kutsun sind.»

Astusin ligi.

«Mine vaata, kas priimus köögis ei suitse.»

«Hea küll,» olin nõus, «ainult ma ei tea, kus teie köök
on.»

«Kuidas sa siis ei tea, kus meil köök on?» küsis vana-
eit karmilt. «Ma ajan su, nurjatu, majast välja ... külma
kätte, steppi ... põllule!»

Hüüatasin hirmunult ja taganesin, sest vanaeit sirutas
juba käe oma lakeeritud kepi järele, kavatsedes mind
hahtavasti lüüa.

«Ema, rahustuge,» ütles ta poeg ärritatult. «See pole ju
hüpan ega Akimka. See on surnud kindral Rutenbergi
noorem poeg ja ta tuli teile nimepäeva puhul õnne
soovima.»

Raske on ütelda, millal ma rohkem ehmusin, kas siis,
kui mind lüüa taheti, või siis, kui ma äkki surnud kindrali
pojaka osutusin!

Karjatasin, põrkasin eemale ja tormasin maja poole.
Jooksin üles õõtsuvast trepist, panin ukse kolksatades
haaki ja hakkasin värisevate kätega lampi süütama. Vae-
valt olin lambilt võtnud klaasi, kui kuulsin samme. Keegi
tuli treppi mööda mulle järele.

Hõõtsin rõdule ja tõstsin jala üle käsipuu.

Uksele koputati.

«Hei, Sergeil!» kuulsin ma tuttavat häält. «Kas magad
või?»

See oli onu.

Tõtates jutustasin ma onule oma kohutavast elamusest.
Onu oli imestunud.

«Kohtlane vanaeit,» ütles ta, «sügisene aster! Arutu
õis. Ta on muidugi pisut segane. Pikk iga, raske elu-
lugu ... Aga kohkusid sa küll asjatult.»

«Jah, onu, kuid ta tahtis mulle kepiiga virutada.»

«Kujutlus!» muigas onu. «Noore fantaasia vili. Muu-
seas ... ega tea ka! Võib-olla oleks virutanudki. Seal on
vorsti, juustu ja saia. Kas sa süüa tahad?»

Ohtusöögil seletas onu mulle, et kunagi oli kogu see
maja kuulunud vanaeidele, nüüd aga töötab ta poeg siin.

lasteaias öövahina ja mängib vahetevahel mingisuguses orkestris pasunat.

Magama heitsime varakult. Aken oli avatud ja läbi sarapuulehestiku vilkusid linna tuled nagu hiiglasuured tähed.

Lamasime kaua vaikides. Siis aga krabistas onu pimeduses tikkudega ja süütas paberossi.

«Onu,» küsisin ma, «mispärast see vanaeit teid päeval heaks ja õilsaks nimetas? Kas ka rumalusest? Või on sel tõesti mingi alus?»

«Kunagi kaheksateistkümnendal aastal tahtsid metsikud sõdurid ta pea ees sillalt alla visata,» vastas onu. «Mina olin noor, suuremeelne ja astusin ta kaitseks välja.»

«Jah, onu. Aga miks nad seda siis tahtsid, kui ta oli kohtlane, või nagu te ütlete, arutu õis?»

«Sõjas pikka aru ei peeta. Pealegi polnud ta siis kohtlane ega arutu. Maga, mu sõber.»

«Onu,» küsisin ma mõtlikult, «aga miks sõdurid teid kuulasid, kui teie ta kaitseks välja astusite, ega visanud teidki pea ees sillalt alla?»

«Ma neile lurjustele oleksin näidanud! Minuga oli kaasas kuus ratsanikku ja käes oli mul granaat! Lama rahulikult, oled mind juba ära tüüdanud.»

«Onu,» ei suutnud ma end kaua talitseda, «missugused sõdurid need olid? Kas valged?»

«Maga, lobisejal!» katkestas onu mind järsult. «Sõjaväe sõdurid olid: kaks kätt, kaks jalga, üks pea ja kolmeliinine vintpüss viie padruniga. Kui sa mind veel tüütama hakkad, siis ajan su kõrvaltuppa.»

Minu uurivad pärimised nähtavasti ärritasid onu. Päev hiljem, kui me Dnepri kaldal jalutasime, küsis ta minult, kas ma üldse tahan koju tagasi minna.

Jäin mõtlema. Ei, seda ma ei tahtnud. Pärast kõike, mis on juhtunud, teeb Valentina mees Valentinele kindlasti selgeks, et mind tuleb mingisugusesse paranduskolooniasse anda. Kuid jääda onu juurde, kes kogu aeg midagi minu eest varjas ja peitis, polnud mulle samuti meeltemööda.

Ning onu nähtavasti mõistis mind. Ta ütles mulle, et kuna ma talle esimesest silmapilgust peale olen meeldinud, viib ta mind, juhul kui ma koju tagasi minna ei taha, Odessasse ja paneb mitšmanikooli.

Mingisugusest koolist polnud ma kunagi kuulnud. Onu seletas mulle, et selline kool on olemas ja sinna võetakse nelja viieteistkümnne aasta vanuseid poisse. Nad elavad sealsamas kooli juures, õpivad, sõidavad siis laevadel, algul lihtsate madrustena, hiljem aga võivad arukad välja teenida kaptenini.

Mulle meenus eilne aurikuvile ja mu süda tõmbus valusalt ja rõõmsalt kokku. «Mille eest?» mõtlesin ma. «Ja milleks see arusaamatu ja isegi kuidagi kahtlane mees minu eest hoolitseb ning tahab mulle teha sellise heateo?»

«Aga teie?» küsisin ma tasa. «Kas teie hakkate ka Odessasse elama?»

«Ei,» vastas onu. «Kas ma siis pole sulle rääkinud, et elan Vjatka linnas, juhatan rahvahariduse osakonda ja tegelen teadusliku tööga?»

«Suurem õnnetus!» mõtlesin mina. «Elagu pealegi Vjatka. Nii on vahest paremgi. Muidu võiks tulla Odessasse jälle see vihatud vanamees Jakov, ja säh sulle siis teaduslikud tööd!»

Mu põsed õhetasid ja ma olin erutatud. «Elan üksigi ära,» mõtlesin ma. «Hakkan otsast peale. Õpin. Olen pühelik. Hakkan mööda maste ronima, binokliga vaatama. Kasvan varsti suureks. Panen selga musta vormiriietuse... Seal ma seisangi kaptenisillal. Kill, kõll! Tasane kõik edasi! Kaldal seisab tema ja lehvitab mulle rätikut... Niina! Hüvasti, Niina, hüvasti! Sõidame Indiasse. Julgelt juhin ma laeva läbi tormide ja udude, mööda palavaat troopikast. Näen seal kõike, ja kui tagasi tulen, siis jutustan sulle ning toon võõralt mailt kaasa kingituse.» Hüvenesin sedavõrd unistustesse, et ei märganudki, kuidas onu pingilt üles tõusis, kuskil ära käis ja jälle tagasi tuli.

«Seni aga läheb sul igavaks,» lausus onu. «Mul on mõned päevad tegemist. Ja et sa mind ei segaks, teeme nige tutvust mõne poisiga. Hakkad siis kõikjal jooksmas ja mängima. Vaata, kui lõbus on ümberringi!»

Poisse oli väljakul palju. Nad ronisid võimlemisredeleil ja lattidel, lasksid kukerpalli ja hüppasid vetruvail võrkudel, tunglesid lasketiiru juures, jooksid, vallatlesid ja muidugi norisid tüdrukute kallal, kes muuseas siin ka ise alla ei andnud.

«Kellega peaksin siis tutvuma?» küsisin ma ja vaatasin kohmetult ringi. «Rahvast on ümberringi kole palju.»

«Otsime — küll leiame!» vastas onu ja tiris mind endale järele.

Ta viis mind väljaku äärde. Siin oli vaikne, pärnade all asetsesid töölauakesed ja seisis materjali ning tööriistade putka.

Onu osutas haprale valgepäisele poisile, kes mingisugust joonist silmitsedes noaga valgeid liistukesti silus.

«Noh, kas või sellega,» andis onu mulle väikese müsku. «Kohe näha, et sümpaatne poiss, aga mitte mõni rumal.»

«Hädise moega,» krimpsutasin nina. «Parem, onu, mõnega nendest, kes võrgu juures hüppavad...»

«Kus mul nüüd asi, või hüppavad! Kits kah hüppab, aga mis sest kasu on? Siin aga ehitab poiss mingit masinat. Säherdusest hüppajast tuleb välja kloun. Sellest aga, vaata et mingisugune Edison... leidur. Oled sa Edisonist kuulnud?»

«Olen,» pomisesin ma. «See on see, kes telefoni välja mõtles.»

«No näed. Mine, mine, tee tutvust, mina aga istun siin vilus ja loen ajalehte.»

Valgepäine, suurte hallide silmadega poiss jättis oma joonised ja liistud lauadele ning läks putka juurde. Nii kaua kui ta sealt midagi küsis, istusin mina lauakese äärde. Ta tuli tagasi, hoides peos pliatsit ja sirkli. Ta ei vihanud, kui nägi, et ma tema tööd silmitsesin ja katsusin, lausus vaid tasa:

«Ära sa, palun, ainult liistu katki tee, see on väga õhuke.»

«Ei,» muigasin mina, «ei tee. Mida sa siis meisterdad? Traktorit?»

«Oh, mis sa nüüd!» vastas poiss imestunult. «Kas sa siis ei näe, et see on tuulemootori mudel? See on peenike töö.»

««Õhuke!» «Peenike!» osatasin mina, unustades onu manitsused. «Oleksid parem võrgu peale saltot viskama läinud, sellega siin pole nagunii muud teha kui minema visata.»

Poiss tõstis minu poole oma mõtlikud hallid silmad. Minu jämedus nähtavasti hämmastas teda ja ta otsis sõnu, et mulle vastata.

«Kuule,» ütles ta tasa. «Mina sind enda juurde ei kutsunud. Eks ole tõsi? Kui sulle meeldib võrgul hüppata, eks siis mine ja hüppa.» Ta jäi vait, istus, võttis sirkli, vaatas mu punetama lõõnud näkku ja lisas: «Ka mina

armastan ronida ja hüppata, aga sellest ajast peale, kui ma möödunud aastal põlevast lennukist langevarjuga alla tuliti, pole mul hüppata enam lubatud.»

Ta ohkas ja naeratas.

Üha rohkem puna valgus mu põskedele, otsekui oleksin nägupidi nõgestesse kukkunud.

«Vabanda,» ütlesin. «Olen tola... Võib-olla saan sind aidata? Mul pole nagunii midagi teha.»

Nüüd kohmetus hallisilmaline poiss.

«Miks siis kohe tola!» vaidles ta kogeldes vastu. «Milleks seda? Kui tahad, võta see ruut, palu putkast puur ja puuri augud läbi, kuhu märgid on tehtud. Pea, nii nad sulle ei anna! Kas su õpilaspilet on kaasas? Noh, siis võta minu oma.» Ta ulatas mulle punase kulunud raamatukese.

Vaatasin piletit. Tema nimi oli Slava, perekonnanimi — Gratskovski. Ta oli minuga ühevanune.

Meisterdasime üksmeelselt mootorit, kui onu meie juurde astus ja meile kaks pakki jäätist ulatas.

«Halme juba tuttavaks,» seletasin mina. «Tema nimi on Slava. Ja ta hüppas põlevast lennukist langevarjuga alla.»

«Enamasti hüütakse mind Slavkaks,» parandas poiss. «Aga langevarjuga ei hüpanud ma ise — mind viskas välja isa. Mina ainult tõmbasin rõngast, langesin veetorni katusele ja alles siis, kui sealt alla kukkusin, murdsin endal jala.»

«Aga käia saad?»

«Käia saan, aga kiiresti joosta veel ei tohi.» Slavka vaatas onu otsa, naeratas ja küsis: «Kas teie olitegi eile ühel laskmas ja õpetasite mind, et ma kirpu viltu ei kallutaks? Oi, te lasete hästi!»

«Vana laskur-jalaväelane,» vastas onu tagasihoidlikult. «Lasksin saksa sõjas ja lasksin kodusõjas.»

«Ehee, laskur-jalaväelane,» vaatasin kõõrdi onu poole. «Sa siis panid Slavkat juba ammu tähele! Mina aga mõtlesin, et valisime ta kaaslaseks juhuslikult!»

Peagi läksime Slavkaga lahku ning leppisime kokku, et kohtume järgmisel päeval samas.

«Vaata kus alles poiss!» kiitis onu Slavkat. «See pole enam niisugune «kangelane», kes oskab ainult võõrasema... laekasse... Noh, hüva, hüva! Sa proovi enne lennukist alla hüppata, siis alles aja nina püsti. Aga muidu ei või talle sõnagi ütelda! Dünamiit! Püssirohi!... Tutvu

õige temaga lähemalt... Mine ta juurde koju külla... Vaata, kuidas ta elab, millega tegeleb, kes on tema vanemad... Eh,» ohkas onu, «oleks meil veel noorus! Aga näed!... Minema lendas, mööda vihises! Raske töö, kuivanud leib, rihmavihin, ohked, unistused ja pisarad... Ei, ei! Tutvu temaga tingimata; ta on tagasihoidlik ja üllas. Surusin heameelega ta noort kätt.»

Onu saatis mind ainult kirikumüürini.

«Nüüd lähed mööda rada nõlvakust alla, siis ronid läbi aiaaugu ning oledki aias, kodus. Päeval ja ilma pakkideta on siitkaudu palju lähem. Mina tulen pisut hiljem.»

Vilistades laskusin ma ettevaatlikult järsust nõlvakust alla. Jõudnud juba lagunenu lehtlani, kuulsin ma kära ja nägin hoovis vilksatamas vanaeide nägu. Eide juuksed olid salkus ja ta karjus midagi.

Otsekohe jooksis eidele köögist järele ta ülivana poeg, kirves käes. Mehe nägu oli märg ja punane.

«Kuule!» hüüdis ta lõõtsutades ja ulatas mulle kirve. «Kas sa ei võiks tal pea maha raiuda?»

«Ei, ei, ei või!» hüüdsin mina eemale hüpates. «Ma... ma hakkan karjuma!»

«Aga see tema, tola, on ju kanal!» kraaksatas habemik raevukalt. «Suure vaevaga püüdsime ta kinni ja minu käed värisevad.»

«Ei, ei!» pomisesin mina, kohkumisest toibumata. «Kanal ka ei või... mitte kellelgi ei või... Oodake... Tuleb onu, tema võib kõik.»

Pugesin oma tuppa ja heitsin voodisse. Oli piinlik ja ma tundusin enesele rumalana. Et mõtteid teisale viia, avasin ajalehe ja hakkasin lugema.

Lugesin läbi juhtkirja. Hispaanias sõditi. Hiinas sõditi. Läksid põhja laevad, hukkusid pommide all linnad. Laevade põhjalaskmist ja pommide viskamist aga keegi oma süüks ei tunnistanud.

Siis hakkasin lühisõnumeid ja kuulutusi lugema. Siin oli kõik hoopis arusaadavam.

Autobuss kihutas trammile otsa — klaasid sisse lõõdud, ohvreid pole. «Ära maga, autojuht, sul läks veel hästi!»

Kuueaastane poisike kukkus sillalt vette ja temale viskusid kohe järele kolm inimest: tema ema, militsionäär ja vanamees, kes kandelaualt paberosse müüs. Ruttas ligi

paat ja tõi ära kõik neli. «Tublid inimesed! Aga poisile leiba kodus pidanud naha peale andma.»

Seal aga on kuulutus, et mingisugune onuke müüb jalgratast, osta tahab ta välismaist kaabut. «Rumal! Mina küll ei müüks. Mis kasu on kaabust, ja veel ilma jalgrattata?» Stopp!... Ma surusin ajalehe kõvemini pihku ja lähendasin ta silmadele. Seal... otsitakse mind... «Otsitakse neljateistkümneme-aastast poissi Sergei Štšerbatšovi. Brünnett. Vasaku silma juures meelekohal sünnimärk. Teatada Moskva, telefon G 0-48-64.»

«Nii-nii! Tähendab, Valentina on tagasi. Telefon pole meie korteri oma. Tähendab, tagaotsijaks on miilits.»

Väriseva käega lähendasin näole onu reisi peegli. Silmitsesin end kaua ja nürilt. «Jah, jah, niisugune ma siis olen. Brünnett. Sünnimärgiga.»

«Otsitakse...» See sõna kõlas tasa ja summutatult. Ent ta mõte oli ähvardav ja hädaohtlik.

Lühisevad mööda traate telegrammid: «Otsige! Otsige!... Pidage kinni!» Ülema ees seisavad rahulikult ja tõsiselt miilitsaagendid. «Jah, seltsimees ülem,» ütlevad nad. «Me leiame kodanik Sergei Štšerbatšovi, neljateistkümneme-aastase, bruneti, sünnimärgiga, — selle, kes murab lahti laekaid ja müüb kaltsukaupmeestele võõraid asju. Ta elab arvatavasti koos oma kahtlase onuga mingisuguses linnas, näiteks Kiievis, ja unistab karistamatult mitšmanikooli astumisest, et Nõukogude laevadel igasugustesse maadesse sõita. See valelik trummilööja, kes juba ammu on maha kustutatud neljanda rühma nimekirjast, hakkab tahtavasti nutma ja end õigustama, et kõik on juhtunud kuidagi kogemata. Teie aga ärge teda uskuge, sest mitte ainult tema üks pole niisugune, vaid ka tema isa on vangi mõistetud.»

Viskasin peegli ja ajalehe kõrvale. Jah, kõik oli täpselt nii, ja õigustada polnud end millegagi.

Ma ei tahtnud ei koju tagasi minna ega ka parandusmajja sattuda. Tahtsin nüüd kangekaelselt pääseda mitšmanikooli. Ja ma otsustasin oma õnne eest võidelda.

Põhkisin silmad kuivaks ja läksin tänavale. Militsionäärid, kojamehed oma metallnumbritega, möödaminijad ajalehtedega — kõik näisid mulle nüüd kahtlastena ja ohtlikena.

Astusin apteeki, ja täpselt teadmata, mis mulle vaja oli, trügisin kaua leti ääres, kuni ostjad käega taskut kinni

hoides mind kartlikult silmas pidama hakkasid ja müüja jämedalt küsis, mis mul tarvis.

Palusin tuubi «Chlorodonti» ja väljusin kiiresti.

Siis sattusin juuksuriäri juurde. Astusin sisse.

«Lühemaks võtta? Masinaga? Tukk jätta? Siilipea?» küsis juuksur ükskõikselt.

«Ei,» ütlesin mina. «Habemenoaga ajage paljaks.»

Tumedate juuste salgud langesid tasa valgele linale. Ilmus nähtavale kitsas arm peas. Selle olin ma kunagi saanud Dünamo liuväljal. Mängis muusika. Uisutasime Nii naga. Oli kärarikas, talviselt külm ja lõbus...

Kõrvad tungisid nüüd esile ja pea muutus ümmarguseks. Päevitus näol paistis välja järsumalt.

Väljusin, pigistasin tuubist pisut hambapastat ja määrasin sellega sünnimärgi meelekohal. Kulmud olid päikesest pleekinud: katsu nüüd selgeks teha, olen ma brünett või punapea.

Tänaval särasid laternad. Oli tunda sooja asfaldi, tubaka, lillede ja vee lõhna.

«Nüüd ei tunne mind keegi ära ega püüa kinni,» mõtlesin mina. «Onu paneb mu mitšmanikooli, ise aga sõidab Vjatkasse... Olgu pealegi! Hakkan elama üksi, muutun püüdlikuks. Mineviku peale sülitän ja unustan selle, nagu poleks teda üldse olnudki.»

Niiske tuul jahutas mu paljaksagetud pead. Mulle tuli vastu inimesi. Kuid ükski neist ei teadnud, et sellest õhtust peale olin kindlalt otsustanud alustada elu uuesti ja hakata nüüd otsekoheseks, julgeks ning ausaks inimeseks.

Oli juba hilja ja seda märgates otsustasin koju minna lähimat teed kaudu.

Pime ja mahajäetud oli kirikumüüri tagune lagendik. Komistades ja libisedes jõudsin ma tarani, ronisin läbi mulgu ja olingi aias. Meie toa aknad olid pimedad — tähendab, onu polnud veel tagasi.

See tegi mulle rõõmu, sest nii võis mu kauane äraolek jääda märkamatuks. Et all elavat pererahvast mitte äratada, läksin ma tasa rõdu juurde ja tõmbasin ust. Säh sulle! Uks oli lukus. Nähtavasti ootasid nad, et onu tagasi tulles koputab.

Kuid mina pole ju onu! Minul oli koputada üpris piinlik, eriti pärast seda, kui olin päeval peremeest solvanud.

Otsisin üles pingi ja istusin, lootes, et onu tuleb varsti tagasi.

Istusin niimoodi umbes pool tundi või rohkem. Murule ja lehtedele langes kaste. Mul hakkas külm ja sain juba enda peale pahaseks, et polnud kanal pead otsast ära lõõnud. Olge mul asi — kana! Kui onu äkki kuskile ööbima jääb, mis siis teha?

Seal tuli mulle meelde, et trepi juures käimla kõrval on aknake ja seda vist ei suleta.

Võtsin sandaalid jalast, pistsin need põue, ja kõdune- nud aknallistust kinni hoides astusin paljajalu aknasim- sile. Aken oli pisut paakil. Tegin enda tolmuseks, kriimus- lasin jala, ent pääsesin õnnelikult kotta. Ma ei roninud varastama ega riisuma, vaid pugessin lihtsalt tasakesi koju, et mitte kedagi häirida. Ja äkki hakkas mu süda nii tugevasti peksma, et haarasin käega rinnust kinni. Mis see siis on? ... Rahulikumalt!

Kuid mu hing jäi kinni ja hirmuga klammerdusin ma trepikäsi puude külge.

Ei tea miks, aga äkki näis mulle, et vanamees Jakov polnud üldse seal kaugel Lipetskis ära kadunud, vaid peitis end kuskil siinsamas lähedal.

Mõne silmapilgu püsis see rumal ja kangekaelne mõte kindlalt mu peas ning suure vaevaga püüdsin ma aru saada, milles on asi.

Valkselt läksin ma üles, ja jälle — stopp!

Mitte sellest toast, kus me elasime, vaid tühjast, mille aken oli kanala poole, tungis läbi uksepragude nõrka valgust. Tähendab, onu oli juba ammu kodus.

Kuulatasin. Kõnelesid kaks inimest: onu ja keegi võõras. Mingisugust vanamees Jakovit muidugi polnud.

«Noh,» ütles onu, «kohe ongi kõik valmis. See pakk sinna, see siia. Arusaadav?»

«Arusaadav!»

Kuhu «sinna» ja kuhu «siia» — mulle polnud see sugugi arusaadav.

«Nüüd vaja kõik ära koristada. Ja kuhu mu poiss küll kadus?» (See käis minu kohta.)

«Tuleb tagasi! Või eksis pisut ära! Või läks kinosse. Praegusel ajal on ju säherdused lapsed! Kes ta ema on?»

«Võõrasema!» vastas onu. «Kes teda teab, mingisugune moskvalanna. Meie sattusime sellesse korterisse juhus-

likult, oma inimese kaudu. Võõrasema oli Kaukaasia. Poiss üksinda. Korter tühi. Parem igasugusest võõraste majast. Temast on mulle praegu ühes ettevõttes abi.»

«Kuidas — «kes teda teab?» üllatusin mina. «Oled ju ometi minu onu!»

«Noh, ka viimane on valmis! Puha teadus ja tehnika. Ettevaatlikumalt, ärge pudelit katki tehke. Kuhu see pois siis ometi kadus?»

Taganesin tasahilju, läksin trepist alla, ronisin läbi akna aeda tagasi, panin sandaalid jalga ja koputasin valjusti lukustatud uksele. Mulle ei avatud kohe.

«See oled sina, hulgas? Lõpuks ometi!» kostis ülevall onu hääl.

«Jah, mina.»

«Siis oota, panen püksid ja kingad jalga, tõusen otse voodist.»

Möödus veel kolm minutit, kuni onu trepist alla tuli.

«Mis ööhulkurit sa siis mängid? Kus sa luusisid?»

«Läksin jalutama... Siis istusin valele trammile. Siis polnud mul raha, tulin jalgsi ja eksisin ka natuke.»

«Oi, kas sa pole siis ilma rahata kunagi trammis sõitnud?» torises onu.

Ent sain juba aru, et tõrelema ta minuga ei hakka ja arvatavasti on koguni rahul, et mind täna õhtul kodus ei olnud.

Koridoris ja kõikides tubades oli pime. Tuld süütamata võtsin riidest lahti ja lipsasin teki alla. Alumise korra uks kääksatas tasa. Keegi väljus selle kaudu.

Ja alles nüüd, voodis lamades, sain ma lõpuks aru, miks mulle äsja oli viirastunud vanamees Jakovi lähedalolek. Tundsin samasugust magusavõitu vänget eetri või mingi muu rämpsü lõhna nagu siis, kui vanamees esmakordselt meie korterisse oli ilmunud. «Nähtavasti ajas onu jälle mingisugust rohtu maha...» mõtlesin ma. «Aga mis inimene ta on? Ta joodab, sööb ja riietab mind ning lubab panna mitšmanikooli, kuid selgub, et ta ei tunnegi Valentinat ega ole üldse minu onu!»

Siis hakkasin ma meelde tuletama kõiki loetud raamatuid kuulsate ja ebaedukate leidurite ning õpetlaste elust.

«Võib-olla pole mu onu üldse sulgi,» mõtlesin. «Võib-olla on ta tõepoolest mingisugune õpetlane või keemik. Mitte keegi ei tunnista tema leiutisi või midagi selletaolist. Ta otsib salaja mingit kaotatud või varastatud retsepti. Ta

on ükshildane ja keegi ei soojenda ta südant. Ta nägi head pois (see tähendab mind), kes on samuti üksik, ja võttis mu enesega kaasa, et juhtida mind õigele teele elus. Muidugi ei alga õige elu nii nagu meil vagunis... Aga... aga tea midagi. Pääseksin ma ainult vabadusse, mitšmanikooli. Ja rutemini, sest olen ju otsustanud elada õiglaselt ja ausalt... Tõsi küll, juba tänagi jõudsin valetada trammiist ja sellest, et ära eksisin. Aga tema ise valetas mulle ja esimesena. «Oota... Tõusin otse voodist.» Ei, vennas! sellega sa mind ei peta. Selles küsimuses olen ma ise keemik!»

Mõne päeva elasime täiesti rahulikult. Iga hommikul käisin nüüd pargis ja sain seal kokku Slavkaga.

Kord tuli parki Slavka isa, samuti kõhn ja valgepäine mees, kolme ristkülikuga lõkmeil.

Silmi vidutades heitis ta pilgu Slavka tuulemootori mudelile ja murdis tugevate sõrmedega kiiresti ning halasamatult välja lülitoe, mille me äsja suure vaevaga olime kohale sobitanud. Seepeale lausus ta veendunult, et siin peab lülitoe asemel olema kokkutõmbav kinnisti, muidu hakkab mootori pesa töötades loksuma. Solvumise ja hasardiga söötsime joonise juurde, ent ilmnes, et Slavka isa oli täiesti õigus.

Ta naeratas ja näitas meile keeleotsakest. Suudles siis Slavkat laubale, mis mind imestama pani, sest Slavka polnud ju sugugi väike, ja läks tasakesi vilistades kiirel sammul üle väljaku, ettevaatlikult möödudes liiva sees mängivaist väikestest lastest.

«Tunneb asja!» ütlesin mina. «Astus korra ligi, vaatas ja — raksti! — murdiski välja.»

«Või veel, et ei tunnel» vastas Slavka rahulikult. «Tal on juba selline töö.»

«Kas ta on sõjaväeinsener? Mida ta ehitab?»

«Igasuguseid asju,» vastas Slavka põiklevalt ja lisas uhkusega: «Ta on väga hea insener! Ainult pealtnäha on ta niisugune.»

«Missugune?»

«Noh, niisugune! Naerab ja pistab keele välja... Sa vist arvad, et ta on noor? Ei, ta on juba neljakümne kahe aastane. Aga kui vana sinu isa on? Kes ta on?»

«Minu on onu...» takerdusin ma. «Tema on vist õpetlane... keemik...»

«Aga isa?»

«Isa... isa... Eh, Slavka, Slavka! Sa otsisid ja otsisid kontramutrit, ise oled ta aga liiva sisse sõtkunud ega näe.»

Kummardusin ja urgitsesin sõrmega kaua mutrit ning kükitades puhastasin teda ja puhusin liiva pealt ära.

Hammustasin solvunult huulde. Kui palju olin endale kinnitanud, et nüüd pean olema aus ja õiglane, aga keel ei paindunud Slavkale ütlema, et mu isa on raiskamise eest süüdi mõistetud.

Aga ma ei valetanud talle ka. Ma ei ütelnud midagi, tegin teist juttu, naeratasin, küsisin talt, mis kell on, ja ütlesin, et aeg on töö lõpetada.

Järgmisel päeval, kui ma Slavkale külla läksin, tuli onu mind saatma.

Slavka elas kaugel. Maja oli neil ilus, väike — ühe korteriga.

Meile tulid vastu Slavka ja tema vanaema — askeldav, jutukas ning heasüdamlik vanake. Onu palus endale läbi akna vett anda, aga vanaema kutsus ta tuppa ja pakkus kalja.

Tõttamata jõi onu ühe klaasitäie teise järel, jalutas mööda tube ja kiitis küll kalja, küll Slavkat, küll Slavka valget, mugavat korterit.

Ta oli kurb, et polnud leidnud kodunt Slavka isa, ja lahkus poole tunni pärast, lubades tulla teine kord.

Vaevalt oli ta läinud, kui vanaema mind vägisi sundis jooma klaasitäie piima ning sööma pannkooke ja kohupiimapiirukat. Slavka ei püüdnudki mind kaitsta. Kus sellega! Ta istus minu vastas pingil, kõlgutas jalgu, naeris ja pilutas silmi.

Siis näitas Slavka mulle oma postkaartide albumit. Need polnud nüüdsed postkaardid, vaid vanad, sõjaaegsed. Nad olid trükitud karedale, lihtsale paberile, luitunud ja kulunud juba, ning jutustasid kodusõja päevist.

Seal seisab mees sinises nahkkuues. Käes helgib tal helesinine mõök. Taevas on sinine, maa, puud ja muru — mustjassinised. Mehe juurde on jäänud vaid neli seltsimeest ja nende papaahadele, nende mehistelegi nägudele langevad veriste vöötidena tohutu viisnurkse tähe kiired.

Postkaardil on kiri: «Kaevur-komissar Andrei Butovi ja ta seltsimeeste surm lahingus Krementšugi all.» Ja väiksemalt: «Trükitud 12. armee välitrükikojas 1919. a.»

«See on väga haruldane pilt,» seletas Slavka ja silitas seda hellalt. «Neid võib-olla trükiti kõigest kaks-kolmsada

kuki. Ja näe, neid on ka vähe: «Hei, he-hee! Ära värise!» Näed, punased ajavad Judenitšit minema. Aga see on ilma ajamita... Kah ajavad minema. Ja siin kihutab ratsanik lahingusse. Jäl vist teistest maha. Aga taevas on pilved... pilved... See on niisama... tüdruk nagaaniga. Kommunistlik noor vististi. Näed, huuled on kokku surutud, kuid silmad lõbusad. Nüüd on nad juba suured. Emal on sõbratar Kamkova Klavdjuška, oli ka seal... Nüüd on ta vist juba kolmekümne kuue aastane... Ehee, vennas! Oota, oota!» puhkes Slavka äkki naerma. Ta kattis albumi käega, vaatas mind, siis jälle albumit ja haaras siis laualt peegli. «Aga kes see on?»

Minu ees oli postkaart, mis kujutas üsna noort poisikest samasuguse pilotkaga nagu minul. Võöl rippus tal püstolilasku, käes aga hoidis poiss pasunat.

«Kuidas kes? Signalist! Siia on ju kirjutatud.»

«See oled sina!» rõõmustas Slavka ja asetas mu ette peegli. «Vaata ometi, kui sarnane! Kui ma sind alles esimest korda nägin, juba siis mõtlesin, et kellega ta küll hõnda sarnaneb? No muidugi oled see sina! Vaata nina... peegi kõrvad pisut peast eemal. Võta endale!» ütles ta, loomates postkaardi albumist välja. «Mul on niisuguseid kaks, sinu õnneks. Võta, võta ja tunne rõõmu!»

Võtsin vaikides vastu Slavka kingituse. Mässisin selle hellalt paberisse ja panin oma rahakotti.

Läksime tagahoovi. Seal kasvasid tohutud, peaaegu inimesekõrgused takjad ja nende laiade lehtede varjus sagisid edasi-tagasi väikesed kollased kanapojad.

«Slavka,» küsisin ma ettevaatlikult, «aga kuidas on su jalaga? Kas see tehakse sul hiljem täiesti terveks?»

«Ikka terveks,» vastas Slavka silmi pilutades ja pähe eest kõrvale pöördudes. «Noh, kuhu sa, tola, lähed? Mida sa kisad?» Ta haaras eksinud kanapoja pihku ja pani selle hellalt takjaisse. «Sinna mine. Seal on kaaslased.» Ta rapsis käed puhtaks, laksutas keelt ja lisas: «Jalaga on halvasti. Aga noh, pole viga, ega ma hätta jää. Meie pole sellised inimesedki!»

«Kes meie?»

«Noh, meie... kõik...»

«Kes kõik? Sina, isa ja ema?»

«Meie, inimesed,» kordas Slavka kangekaelselt ja vaatas mulle nõutult silma. «Inimesed, noh!... Nõukogude inimesed! Kes siis sina oled? Pankur või?»

Pöördusin kõrvale. Võtsin taskust noa. See oli hea kõver nuga, tugevast terasest, poleeritud tammepuust peaga ja läikiva karabiinhaagiga. Ma teadsin, et see meeldib Slavkale väga.

«Võta see endale,» ütlesin mina. «Kingin sulle mälestuseks. Võta, võta! Sina kinkisid mulle signalisti ja mina võtsin vastu.»

«See oli tühine asi,» vaidles Slavka. «Minul on veel, aga sinul teist nuga ei ole!»

«Võta sellegi poolest!» ütlesin kindlalt. «Kui juba kord olen otsustanud kinkida, siis nüüd ma haavun, viskan või minema, aga tagasi ei võta.»

«Hästi, ma võtan,» nõustus Slavka. «Aitäh. Kuid signalisti ei maksa arvestada. Mul on taskulamp kolme tulega — valge, sinise ja punasega. Ja sina pead võtma selle ka...» Ta mõtles pisut. «Aga see pole mul siin, see on ema juures. Kolme päeva pärast viib isa mind maale tema juurde, ise aga tuleb samal päeval tagasi. Ma annan selle lambi isa kätte, isa annab vanaemale ja vanaema sinule. Anna ausõna, et tuled meile ja võtad selle vastu!»

Andsin ausõna.

«Sa siis sõidad ära?» kahetsesin. «Kas kaugelt? Kauaks?»

«Kauaks, suve lõpuni, ema juurde. Aga see pole väga kaugel. Siit umbes seitsekümmend kilomeetrit laevaga. Desnaad pidi ülespoole ja sealt sadamast kümme kilomeetrit metsateed. Nüüd lähme vanaema juurde kööki.»

«Vanaema,» ütles Slavka, toppides ta nina alla läikivat kõverat nuga. «Näed, mis mulle kingiti. Hea nuga! Terav!»

«Viska minema, Slavuška!» soovitas vanake. «Mis sa selle koletisega teed? Saad veel viga.»

«Sina oled juba vana,» haavus Slavka, «ega taipa nugadest midagi. Las ma õige vestan midagi. Anna kas või see tainarull. Ahaa, ei anna! Tähendab, näed ise, et nuga on hea! Vanaema, ma saadan isaga taskulambi siia. Mäletad, millega hirmutasin sind kanala juures? Ja sa annad lambi sellele poisile. Vaata teda, kas jääb meelde?»

«Jääb, jääb,» haaras eideke oma jahust valgete kätega Slavkast kinni ja raputas teda. «Seiske siin, ärge ära minge, annan teile kohe süüa.»

«Ainult mitte mulle!» kohkusin mina. «Temale... Mina juba sõin...»

«Hüüva, hüüva!» nõustus Slavka ukse poole hüpeldes ja ääris ukse juures hüüdis ta valjusti: «Aga tatraputru ma looma ei hakka-a-a!»

«Valetad, valetad! Kõike hakkad,» hüüdis vanaema, pühkis märga nägu põllega ja lisas kaeblikult: «Kui sind, mu kallist, poleks eroplaanist alla lükatud, võtaksin vitsa ja näitaksin, mis tähendab «ei hakka»!»

Slavka saatis mind väravani ja seal jätsime hüvasti, sest kahel järgneval päeval pidi ta kliinikus mingisuguseid vanne võtma ja väljakule tulla ei lubanud.

Nüüd, kui ma teada sain, et Slavka ära läheb, tahtsin ma veel enam Odessasse sõita.

Onu ei olnud kodus. Istusin laua äärde, avatud akna juurde, keerasin onu reisitindipotil kaane pealt ära, niहु- lasin lähemale paberilehe, ja et mul midagi teha polnud, hakkasin luuletama.

See osutus palju kergemaks, kui oli rääkinud onu.

Näiteks oli poole tunni pärast juba olemas:

Nüüd Odessast kaugelt
kapten sõidab merele.
Meeskond tekil kui üks mees,
kõigil paberossid ees.
Kaldal neid seisavad
kurbusega vaatavad.
Tuul kuid laeva ära kannab,
rahu kellelgi ei anna,
laineid kihutamas nüüd,
kurjalt undamas ta hüüd.

Tuli välja üsna kenasti. Tahtsin just jätkata vapra laeva ja lahkumisest kurvastatud neidude edasise saatuse kirjeldamist, kui mind kutsus vanaeit.

«Tusaselt pistsin pea aknast välja, lükkasin sarapuu- oksad kõrvale ja küsisin viisakalt, mis tal vaja.»

Tema käskis mul ronida keldrisse ja panna onu jaoks kolm potitäis hapupiima.

Tegin küll virila näo, ent läksin kohe välja ja ronisin keldrisse.

Tulnud tagasi, püüdsin oma luuletust jätkata, kuid paraku — vist selle tõttu, et ma rõeskes ja pimedas keldris pea vastu tugipuud ära löin —, mu loominguline va- imustus oli kadunud ja enam ei tulnud mitte midagi välja.

Otsustasin selle, mis oli valmis, puhtalt ümber kirjutada

ja panna värsid onu lauale, et ta mu uusi võimeid imetleks.

Ent head paberit laual enam ei olnud. Siis tuli mulle meelde, et onu peatsis, madratsi all, on ajalehe sees terve pakk.

Tegin selle paki lahti, võtsin mõned paberilehed ja hakkasin ümber kirjutama.

Vaevalt olin jõudnud poole peale, kui vanaeit mind jälle kutsus. Pistsin pea aknast välja ja küsisin nüüd juba kaunis tuseselt, mis ta minust tahab.

Ta käskis mul ronida keldrise ja tuua viis muna, et ta saaks koogitaina valmis seada, sest onu tahab hapupiimaga süüa muidugi kooke.

Ma sülitasin. Hüppasin välja. Ronisin keldrisse. Kohmitsesin kaua, otsides pimeduses korvi, ja kui tagasi tulin, olin kindlalt otsustanud vanaeide kutsele enam mitte vastata. Istusin laua taha. Mis see siis on? Leht minu värssidega oli kadunud. Üllatunult ja koguni vihaselt vaatasin ma laua alla, voodi alla... Paikasin lahti koridoriukse. Läinud!

Ja olin kindel, et küllap minu äraolekul käisid toas meie kaks hullumeelset kassipoega, kes kareldes ja kukerpallitades lohistasidki lehe kuidagiviisi aknast välja aeda.

Ohates hakkasin ma uuesti ümber kirjutama. Kirjutasin juba poole ära, kuid siis jäin silmitsema aknalaua lüpslevat varblast ning vajusin mõtteisse.

«Näe,» mõtlesin ma, «nokib ja hüpleb, vaatab, jälle nokib ja jälle vaatab... Noh, mis sa, tola, vahid? Mis sa inimeste elust aru saad? Tahad? Kuula!»

Tahtsin võtta lehe, millele olin kirjutanud värsid, ja lihtsalt jahmusin. Esimest nelja alles praegu kirjutatud rida enam paberil polnud. Aga viies, see, kus oli juttu kaldal seisvaist neidudest, sulas mu silme all kiiresti nagu kuiv valge jää, jätmata sellele nõiutud paberile ainustki jälge, ainustki plekikest.

Tugev käsi langes mu õlale ja toolilt peaaegu maha lennates nägin ma märkamatu ligi hiilinud onu.

«Mida sa, kõlvatu, siin teed?» küsis ta tasa ja tighedalt. «Mis see sul on?»

Hüppasin üles segasena ja vihasena, sest ei suutnud kuidagi aru saada, miks mu värsid onu sellisesse raevu viisid.

«Kust sa paberi võtsid?»

«Sealt,» ja ma osutasin sõrmega voodile.

«Sealt, sealt! Aga kes sul, niisugusel närul, lubas sinna minna?»

«Ma haaras ta lehed, sealhulgas ka need, kus olin algust teinud värssidega vaprast kaptenist, silus kõik ettevaatlikult sirgeks ja pani madratsi alla kaante vahele tagasi.»

Maruvihaseks ta arusaamatust riidlemisest ja seletamatust kitsidusest sülitasin ma põrandale ning tormasin uksele.

«Mis te minust tahate?» hüüdsin ma. «Mis te mind piinab? Ma elan niigi teiega, aga milleks — mitte midagi ei te! Teil on kahju kolmest paberilehekesest, aga ronida... seal teil võõrast kahju ei ole! Olen ma teilt midagi võtnud või varastanud? Noh, miks te mulle praegu kallale tulite?»

«Võtsin aeda, jooksin tühjale väljakule ja pistsin pea ukse sisse.»

Nähtavasti hakkas onul endalgi varsti piinlik.

«Kuule, mu sõber,» kuulsin ma enda kohal ta häält. «Ma muidugi ägestusin. Paberist mul kahju ei ole. Aga mis, palun...» siin muutus ta hääl jälle ärevaks, «mis need sinu hookus-pookused kõik tähendavad?»

Pöördusin nõutult ja nägin, et onu osutab sõrmega aeda kuskile kõhtu.

«Onu,» pomisesin mina, «ausõna... mina rohkem mitte midagi...»

«Või «mitte midagi»! Hakkan hommikul pükse vahetama, näen — pole ühtki nõopi. Mis see tähendab?»

«Aga, onu, mis mina teie püksinööpidega teeksin?» kehtisin õlgu. «See pole ju raha ega paber, ega isegi mitte kimpvekid. Niisama... rämps! Mulle on teie juttu arusaamatu.»

«Hm, või arusaamatu! Aga kas arvad, et minule on arusaadav? Mis sa siis tahad öelda, et nad kuivasid ise need ära või? Oleks veel üks-kaks, aga kõik puhtalt!»

«Need lõikas ära vanaeit,» ütlesin ma pärast lühikest mõtlemist. «See on tema kätetöö. Tema käib alati teie toas, onu, ajab mind välja, ise aga aina tuhnib ja tuhnib... Hiljuti nägin ma, kuidas ta mingisuguse teie karbi taskusse pistis. Tahtsin seda teile ütelda, aga unustasin.»

«Missuguse karbi?» erutus onu. «Mul pole ju mingit karpi... Ah, arutu, ajuta õis!» taipas onu. «Ta näppas minult habemeajamispulbri! Mina aga otsisin kogu toa

läbi. Rumal, rumal! Ma saan muidugi aru: saatuse vingerpussid, kõrge vanus... Aga kui sa teda meie toas näed, siis kihuta minema.»

«Ei, onu,» polnud ma nõus, «mina teda minema kihutama ei hakka. Mina kardan teda ise ka. Kord hüüab ta mind Antipkaks, kord Stjopkaks, ja iga tühise asja puhul vehib kepiga. Ütelge talle parem ise. Näete, seal ta ongi, nuusutab peenra juures lilli! Tahate, ma hüüan?»

«Pea! Pea!» hoidis onu mind tagasi. «Ma parem hiljem... Ära on tüüdanud! Jutusta nüüd, mis sa Slavka juures tegid.»

Jutustasin onule, kuidas veetsin aega Slavka juures, kuidas ta kinkis mulle signalisti, ja kahetsesin, et kolme päeva pärast viib isa Slavka ema juurde.

Onu erutus äkki. Ta tõusis üles, süleles mind ja sillitas mu pead.

«Sa oled hea poiss,» kiitis onu. «Esimesest hetkest peale, kui ma sind nägin, mõtlesin ma kohe: «See on hea ja arukas poiss ja ma püüan temast teha tõelise inimese». Heel Näen nüüd, et ma pole sinus eksinud. Jah, pole eksinud. Varsti sõidame juba Odessasse. Mitšmanikooli ülem on minu sõber. Abi õppealal — samuti. Seal on sul hea. Jah, hea. Muidugi, paljugi... see tähendab, hm... mõnigi asi näib sulle praegu mitte päris arusaadavana. Aga kõik, mis ma teen, see on ainult... üldise heaolu nimel... Mäletad, nagu Nekrassov kirjutas: «Kasvad, Saša, siis saad teada.»»

«Onu,» küsisin ma mõtlikult, «ega te leidur ei ole?»

«Tsst...» vastas onu tasa, sõrme suule pannes ja mulle kavalalt silma pilgutades. «Sellest me praegu ei räägi... mitte sõnagi!»

Onu muutus lahkeks ja heaks. Ta andis mulle viisteist rubla, et kulutaksin selle oma äranägemise järgi. Patsutas mulle esiteks paremale, siis vasakule õlale, andis rusikaga väikese müksu, ja põhjendades kiirete asjaajamistega, läks otsekohe ära.

Möödus kolm päeva. Slavkaga mul ei õnnestunudki kokku saada — parki ta enam ei tulnud.

Päeval mööda linna joostes peatusin ma kirjutusmaterjalide kaupluse akna juures ja seisin kaua suure maa-kaardi ees.

Seal oligi Odessa! Läheduses linnad — Herson, Nikolajev, vasakul rumeenlaste poolt vallutatud Bessaraabia,

paremal õitsev ja palav Krimm, all kaugemal laius aga must Kaukaasiani, Türgini ja Bulgaariani Must meri...

... Ja lained meil tormavad ees...
Mu sõber, me reisime kaugele nüüd,
jah, kaugele viib meid me tee.

Kannatamatus põletas ja piinas mind.

Hoppasin poodi sisse ja ostsin kompassi. Väljusin ja peatusin jälle vaateakna ees.

Seal ongi põhi! Koola poolsaar. Valge meri. Sünge meri, külm ja jäine. Kuskil seal, kanalil, töötab mu isa. Viimast korda kirjutas ta mingist Sorokast.

Soroka... Soroka! Seal on ka Soroka. Üldse kirjutas isa vähe ja harva. Ent viimane kord saatis ta pika kirja, millest ma tõtt ütelda vähe aru sain. Ja kui ma poleks teadnud, et mu isa töötab laagreis, kus viina ei müüda, siis oleksin ma mõtelnud, et isa kirjutas selle kirja pisut viitis olles.

Esiteks polnud see kiri kurb ega süüdlaslik nagu varem, ning kohe alguses sain ma riielda halbade hinnete pärast matemaatikas.

Teiseks kirjutas ta, et mingisugune plahvatus on rebinud tal ära pool pöialt ja vigastanud pead, kuid kirjutas sellest seejuures niisugusel toonil, otsekui oleks seal olnud lahing ja nagu oleks pärast seda põhjust kiidelda.

Kolmandaks ta täiesti ootamatult otsekui veenis mind, et elu pole veel möödas ja et ma ei tohi teda pidada ei rumalaks ega ka kadunud inimeseks.

Ja see hämmastas mind, sest ma polnud pime ega mõtelnud kunagi, et elu on juba möödas. Ning kui ma üldse mõtlesin, siis ennemini nii, et elu alles algab. Pealegi polnud ma isa kunagi rumalaks ja kadunud inimeseks pidanud. Vastuoksa, olin pidanud teda targaks ja heaks, ainult kui ta poleks raisanud Valentina peale riigi raha, siis oleks muidugi veel palju parem olnud!

Ja ma otsustasin, et niipea kui astun mitšmanikooli, kirjutan kohe isale. Et see sünnib, seda uskusin ma tohorend kindlalt.

Mõttessevajunult ja naeratades seisin ma särava vaateakna juures ja kuulsin äkki, et keegi mind hüüab:

«Poiss, tule siia!»

Pöördusin ümber. Üsna lähedal nurga peal, valgusfoori

tulede juhtimise kangi juures, seisis militsionäär ja kutsus mind valges kindas käega enda poole.

«G 0-48-64!» võpatasin ma. Ja võpatasin valuliselt ning järsult, otsekui oleks keegi möödaminejaist pannud mu palja kaela vastu põleva paberossiotsa.

Mu esimeseks liigutuseks oli katse põgeneda. Ent jalad olid nagu kleepunud kuuma asfaldi ja taarudes haarasin ma kaupluse vaateakna läikivast kaitserauast.

«Ei,» mõtlesin ma õudusega, «põgeneda on hilja! Tasumistund on käes!»

«Poiss!» kordas militsionäär. «Mis sa siis seisad? Tule rutem.» Nüüd astusin ma aeglaselt, otsejoones ja talle silmi vaadates ligi.

«Jah,» laususin ma häälega, milles helises sügav inimlik mure. «Jah! Ma kuulan teid! ...»

«Poiss,» ütles militsionäär, kangi kollaselt tulelt silmapilkselt rohelisele lülitades, «ole hea, mine üle tänava ja vajuta väraval olevale kojamehe kellanupule. Mul on vaja hetkeks ära minna, aga ma ei saa.»

Ta ütles seda veel kord, ja alles siis mõistsin ma teda.

Ma ei mäleta, kuidas ületasin tänava, vajutasin nupule ja hakkasin tasapisi oma teed minema, ent tundsin, et ei suuda käia, ja käänasin järsult esimesse ettesattuvasse värava-alusesse.

Suured pisarad veeresid mu kuumadel põskedel, kurgus tõmbles ja ma hoidsin kõvasti veetorst kinni.

«Olgu kõik neetud!» hüüdsin ma vihaselt ja lõin jalaga vastu halli kiviseina. «Ole sa neetud, säherdune elu,» pomisesin ma, «kui inimene peab kõike kartma nagu jännes, nagu hall arglik hiir! Ma ei taha nii! Ma tahan elada nii, nagu elavad kõik, nagu elab Slavka, kes võib rahulikult vajutada kõikidele nuppudele, vastata kõikidele küsimustele ja vaadata inimestele silma otsekoheselt ja avameelselt ega tarvitse eemale põrgata või kokku langeda igast ootamatust sõnast või liigutusest.»

Nii ma siis seisin ja värisesin; pisarad veeresid, langesid lubjaga määrdunud sandaalidele ja mul hakkas kergem.

Keegi puudutas mu kätt.

«Poiss,» küsis mult noor tundmatu naine osavõtlikult, «miks sa nutad? Kas sulle tehti liiga?»

«Ei,» vastasin, kuivatades pisaraid, «ma ise tegin enesele liiga.»

Naine naeratas ja võttis mul käest kinni.

«Kas võib inimene iseenesele liiga teha? Võib-olla said kuidagi haiget, tegid endale viga?»

Haaputasin pead, naeratasin läbi pisarate, surusin ta kätt ja lipsasin tänavale.

Ei tea miks, aga mulle tundus, et mu õnn pole enam kaugel ...

Äel päeval olin ma tugev. Mind ei tabanud välg ja ma ei varisenud kokku, ei hakanud kisendama ega nutma meelekihedusest, kui nõlvakult alla jõudes läbi taraaugu ronisin ja meie aias neetud vanameest Jakovit nägin.

Ta istus seljaga minu poole ja nad jutlesid onuga mõleatki elavalt. Vaja oli mõtteid koguda.

Lipsasin põõsaste taha, tegin suure ringi ümber lehtla-varemetega künka, jõudsin trepini ning hiilisin üles.

Ja olingi oma toas. Haarasin karahvini, rüüpasin sellest. Kõõksatasin. Surusin käterätiku suule ja kõhisin laua. Vaatasin ringi. Nähtavasti oli vanamees Jakov ilmu- nud siia alles üsna hiljuti. Käterätik oli niiske — polnud veel ära kuivanud. Aknalaua vedeles üksainus paberossi- ots, aga vanamees Jakov, kui ta haiget ei teeselnud, suit- setas vahetpidamata. Voodile oli visatud onu sonimüts ja kortsunud ajaleht. See oligi kõik! Ei, mitte kõik. Padja all paistis portfelli nurgake. Vaatasin aknast välja. Läbi toomingalehestiku nägin ma, et mõlemad sõbrad ikka veel jutlesid. Avasin portfelli.

Kälvärätik, särk, kaks lipsu, vahupintsel, habemenuga ja punased meeste sokihooldjad. Papist kohvikarp. Selles krobises midagi. Tegin lahti. Tööpunalipu orden, Punase Lähe orden, MOPR-i märk, nõelad, rull niiti, pudelike pal- derjanitilkadega. Jälle sokid, sokid ... Aga see? Ja ma tõmbasin portfelli nurgast ettevaatlikult välja musta brau- ningut.

Tasane hüüatus pääses mu rinnust. See oli sama brau- ning, mis kuulus Valentina mehele ja oli minu poolt lahti- murtud laekas. Nojah! ... Seal oligi täkitud käepide. Tõm- basin välja padrunipideme. Täpselt õige, kuus padrunit ja üks puudub.

Panin brauningut portfelli, sulgesin selle ja pistsin padja alla.

«Mis teha? Mis sünnib praegu kodus? Lahtimurtud lukule ja müüdud boale võib muidugi sülitada! Kuid Valentina noorel mehel oli arvatavasti valus ja halb. Või-

dakse tõelda inimesega ja talle andestada kaotatud dokumendi eest. Ilma ülearuste sõnadeta peetakse kinni kaotatud raha. Ent mitte kunagi ei andestata ega unustata, kui inimene pole suutnud hoida lahingurelva! Seda ei müüda ega osteta. Seda ei ole võimalik saada järeletehtult nagu dokumenti ega isegi võltsitult nagu raha. See on alati karm, ähvardav ja ehtne.»

Kassina hüppasin ma rõdu ukse juurde ja keerasin käratult võtit, sest keegi tuli trepist üles. Ent see polnud ei Jakov ega onu — nemad istusid ikka veel aias.

Kükitasin maha ja surusin silma vastu lukuauku.

Sisse astus vanaeit.

Ta nägu näis mulle kuidagi ülearu lõbusana ja roosana. Uhes käes hoidis ta lillekimpu, teises lakeeritud keppi. Lilled pani ta veeklaasi. Siis võttis öökapilt onu peegli. Vaatas sellesse, naeratas. Seejärel aga nähtavasti talle midagi peeglis ei meeldinud. Ta ajas keele välja ja sülitas. Mõttles pisut. Võttis seinalt käterätiku ja kuivatas põrandalt sülje. «Ah sina, vana nõi!» vihastasin ma. «Ja mina kuivatan sellesama rätikuga nägu!»

Siis proovis vanaeit pähe valget soni. Soris onu taskust. Võttis välja terve peotäie peenraha. Valis ühe mündi — ma ei näinud, kas kümne- või kahekopikalise — ja peitis endale taskusse. Kuulatas. Võttis portfelli. Tuhnis selles, tõmbas välja vanamees Jakovi ühe punase sokihoijja. Hoidis seda käes, mõttles ja pistis samuti taskusse. Seejärel pani ta portfelli tagasi ja läks kergel, tantsiskleval kõnnakul toast välja.

Otsekohe pärast teda olin taas mina. Tõmbasin välja portfelli, kahmasin sellest brauningu ja peitsin taskusse. Pistis põue ka järelejäänud punase sokihoijja. Viskasin voodile onu nõõpideta püksid. Nihutasin klaasi lilledega laua äärel, võtsin oma kohalt ära padja, valasin linakesele kõlbi vett ja lipsasin läbi akna aeda.

Jõudnud künka taha, ronisin lehtla varemete juurde. Murdsin takjalehe, keerasin brauningu selle sisse ja lükasin prakku. Laskusin künkalt alla. Ronisin läbi augu välja. Lipsasin tara äärt mööda ringi ja peatusin värava juures.

Seal tõmbasin ma hinge, pühkisin nägu, võtsin taskust kompassi, ja lauldes valjusti: «Mööda võitluse teed...», tõukasin värava lahti.

Onu ja vanamees Jakov pöördusid kohe ümber.

Justkui hämmastatuna sellest, et nägin vanamees Jakovit, katkestasin ma laulu, kuid hakkasin otsekohe uuesti laulma, ainult tasemini. Astusin ligi, teretasin ja näitasin kompassi.

«Onu,» ütlesin ma, «vaadake kompassi. Kuspool kandis sa Odessa?»

«Meremees! Laperuzo! Kapten Granti laps!» kiitis ta mind, ilmselt rahul sellega, et ma ei kortsutanud kulmu ega imestanud, nähes siin vanamees Jakovit, kes oli nüüd hahmenoaga paljaksagetud peaga, vurrudeta, ilma sõjaväepuusi ja ordenita, seljas avar purjeriidest ülikond ja peas õlgkaabu. «Odessa on sealpool. Täna saadame vanamees Jakovi laevale: ta sõidab Tšernigovi oma haige vanaema juurde, mina aga viin sinu selle aja sees Odessasse.»

See oli midagi uut. Ent ma ei teinud väljagi ja noogustasin vaikides.

«Sa pead olema kannatlik,» lausus onu. «Kannatus on meremehe omadus. Mäletan, kuidas me kord udus sõitsime... Muide, ma jutustan hiljem. Kus sa ringi jooksid? Miks sa pea märg on?»

«Kuju ruttasin,» seletasin mina. «Mõttlesin, et vahest jään lõunale hiljaks.»

«Täna kostitab meid vanamees Jakov,» teatas onu. «Eks ole, helduse kehastus, sa tuulutad täna oma rahakotti? Oota natuke, Sergei, me käime toas ära. Ta korraldab end seal pärast reisi pisut, puhastab, ja siis liigume restorani poole.»

Saatsin neid silmadega, istusin pingile ja hakkasin kompassi silmitsedes liivale ilmakaari joonistama.

Ei möödunud kolme minutitki, kui trepilt kostis müdinat ja teerajale lendas onu, tema järel aga pintsakuta vanamees Jakov, sandaalid paljaste jalgade otsas.

«Sergeil!» hüüdis ta. «Ega sa siin vanaeite näinud?»

«Ta söödab tagahoovis tuvisid, onu, kuulete, kuidas ta neid kutsub? «Kulu, kulu!»»

«Kulu, kulu!» urises vanamees Jakov kähisedes. «Ma talle alles näitan «kulu, kulu!»»

«Ainult ettevaatlikult! Ainult ettevaatlikult!» hoiatas onu kõrgu pealt. «Siis me kohe... Me teeme seda äkki...»

Tuvid lendasid kärarikalt katusele, vanaeit aga vaatas rahutusega tema juurde hüpanud mehi.

«Tasa-tasa ainult! Ettevaatlikult!» katkestas onu vana-meies Jakobit, kes juba värava juures oli vanduma hakanud.

«Tere päevast. Ilus ilm täna!» lausus onu tötata. «Tuvike-linnuke on jumala and. Kuulge, mammi, kas teie tõite meile tuppa praegu igasuguseid... lillekesi, rukki-lilli, tulikaid?...»

«Oma sõpradele,» alustas vanaeit, «headele inimes-tele... Ai-ai!... Mis ta mind niiviisi vaatab?»

«Anna heaga tagasi, tola!» karjus äkki vanameies Jakob. «Muidu läheb sul halvasti!»

«Ikka ettevaatlikult! Ettevaatlikult!» müristas onu Jakobile. «Kuulge, kallis: andke tagasi, mis te meilt võtsite. Noh, mis teie sellega teete?... Olete ju mõistlik naisterahvas (pea suu, Jakob), aastaid on teil palju... Kuid kes te olete, sõdur või? Näete, ma palun teid... Vaadake, laskusin teie ees ühele põlvele... Pane, Jakob, ometi värav kinni! Kes pagan sealt veel peaks tulema?!»

Ent väravat sulgeda oli juba hilja: aiateel seisis vana-eide habemik poeg ja vaatas hämmastunult silmi pungita-vat vanaeite ning põlvitavat onu. Onu hüppas nagu pall üles ja hakkas seletama, milles asi seisab.

«Ema, andke ära!» ütles poeg karmilt. «Milleks te seda tegite?»

«Mälestuseks!» halises vanaeit. «Ma tahtsin ainult heaks, kalliks mälestuseks!»

«Või mälestuseks!» ei suutnud ka raevunud onu end valitseda. «Võtke ta kinni! Võtke!... Seal taskus see tal on!»

«Sähke! Sööge!» ütles vanaeit äkki täiesti rahuliku ja tige-da häälega ning viskas murule punase sokihoija.

«See on minu sokihoija!» juubeldas vanameies Jakob. «Ise neil päevil Gomelis ostsin. Lao aga välja!»

Vanaeit viskas ta jalge ette kaks kopikat ja pööras tasku pahupidi. Rohkem ei olnud taskus midagi. Kaks tundi võitlesid kolm meest vanaeidega, ähvardasid, meel-tasid, palusid, kummardasid... Eit aga ainult sülitas, riidles isegi ja äigas vanameies Jakobile kepiga vastu kukalt.

Tšernigovi auriku väljumiseni oli aega jäänud vähe ja hääle kaotanud ning vihased onu ja Jakob läksid riletuma.

Vanameies Jakob vahetas läbihigistatud särki. Imestu-

sega vaatasin ta võimsaid õlgu; tal oli karvane päevitu-müü keha ning raudsete pallidena veeresid ja mänglesid naha all lihased.

«Jah, see rangjalgne tamm veel mühab,» mõtlesin mina. «Aga kui ta riided selga paneb, kõverasse tõmbub, kõhima hakkab ja südamest kinni haarab, siis võib tõepoolest arvelda, et see on ainult haiglane hambutu vanamehike!»

Kuigi me sadamasse minema hakkasime, tuli vana-eide poeg ja teatas, et käimla augus ujub teine punane sokihoija.

Kõik ohkasid ja otsustasid, et poole aruga vanaeit oli vihas uputanud sinna ka brauningu...

Eit leha polnud midagi! Ise auku ronida kellelgi mui-dugi mõttesse ei tulnud ja kõrvalisi isikuid sellesse tume-dasse loosse tõmmata ei tahtnud ükski.

Mina vaatasin lehtlavaremetega künka poole, mõtlesin oma mõtteid ja muidugi vaikisin.

Lõesadamasse jõudsimel vara. Alles oli teatatud laevale lahkumisest ja väljumiseni jäi veel terve tund. Vanameies Jakob läks kiiresti kajutisse ega tulnud enam kordagi välja.

Mina ja onu hulkusime laevalael ja ma tundsin, et onu oli millegipärast ärritatud. Ta jättis mind ühtepuhku üksi sisekäänel, et tal on vaja minna küll pesemisruumi, küll sinelauda, küll kioskisse, küll vanameies Jakovi juurde.

Lõpuks tuli ta millegi üle rõõmsana tagasi ja ulatas mulle peotäie valgeid mureleid.

«Oii!» hüüatas ta imestunult. «Vaata! Sinu sõber Slavka tuleb!»

«Kas sina sõidad siis siia poole?» küsisin ma Slavka juurde joostes.

«Ma ju ütlesin sulle, et ülespoole,» vastas Slavka. «Ei, vaata, kust vesi voolab... Aga kuhu siis sina lähed? Tšernigovi?»

«Ei, Slavka! Me ainult saadame üht tuttavat.»

«Kahju! Kahekesi oleks olnud lõbus sõita! Isal on kaju-ta tugev pikksilm... Kaheksakordne.»

«Vaadake,» peatas meid onu, «missugune komöödia vee peal sünnib!»

Tilluke vihane suitsunud laev peksis ratastega mee-le-heitlikult vett ja tiris enda järel tohutut, puiduga laaditud pargast.

Seal märkasin äkki, et olime peatunud just selle kajuti aknakese juures, kus sõitis Jakov, ja otsekohe piilusid seal kardinat vahelisest praost ta vastikud pungis silmad.

«Istud, kull, kardad valgust,» mõtlesin ma ja tirisin Slavka teise kohta.

Aurik andis teise vile.

Onu läks Jakovi juurde, mina aga jätsin Slavkaga hüvasti.

«Ära siis unusta lambi järele minemast,» tuletas ta meelde. «Isa tuleb homme tingimata tagasi.»

«Hea küll, lähen kindlasti! Hüvasti, Slavka! Ela hästi!»

«Ja sina ka! Hei, isa! Ma olen siin!» hüüdis ta ja sõotis isa juurde, kes pikksilma käes hoides laevalaele tuli.

Varem, enne areteerimist, oli mu isal nagaan ja ma teadsin juba siis, et igal relval on oma kindel number ja kuhu see relv ka satuks, leitakse selle numbri järgi alati ta omanik.

Hommikul puistasin ma küpsised vineerkarbist välja, toppisin sinna sisse ajalehepaberit, panin sellesse ka brauningu, pakkisin karbi paberisse, sidusin kõvasti nõõriga kinni ja läksin onu teadmata välja.

Küsisin möödaminejalt, kus siin Kiievis on leiubüroo, Moskvast sai Valentina kord sellisest büroost kätte trammi unustatud pakikese pitsidega.

«Kiiev,» mõtlesin ma, «on ka suur linn, järelikult kaotavad inimesed siingi palju igasuguseid asju.»

Mulle juhatati teed.

Mõtlesin, et kui ma sellesse büroosse astun, pistan paki aknakesse. «Vaadake, mis ma leidsin, aga mul pole aega.» Ja lähen kohe minema. Las nad seal selgitavad, nii nagu tahavad.

Kuid esimene asi, mis mulle ei meeldinud, oli see, et büroo asus miilitsavalitsuse juures.

Kõhklesin pisut, ent astusin siiski sisse. Korrapidaja ütles mulle toa numbri. Mingisugust aknakest seal ei olnud.

Laia barjääri taga istus miilitsavormis mees, aga tema ees laual oli mitmesuguseid pabereid ja tohutu suur läikiv kaloss.

Minu ees järjekorras seisis kaks inimest.

«Nii,» küsis miilitsionäär terava ninaga ruskevurruliselt mehelt, «teie nimi on siis Pavlo Fjodorov Pavljutšenko,

Aadress: Bolšaja Krasnoarmeiskaja tänav nelikümmend. Unustatud vasaku jala kaloss number neliteist on leitud teie poolt värava juures, kui läksite õllepoodi number nelikümmend kuus. Kirjutasin ma õieti üles?»

«Just nii,» vastas ruskevurruline. «Kuna ma olin eile purjus, siis täna tähendab läksin, et jälle... sedasama...»

«See fakti juurde ei kuulu,» katkestas teda miilitsionäär. «Võtke kvititung ja kirjutage alla.»

«Mina kirjutagu alla — mispärast siis! Vaatan... Heidekel! Lebab seesamane kaloss... läigib. Otsisin, otsisin — teist ei olnud. Mina olen aus inimene, mulle pole võrast vaja. Oleks veel paar, aga üksainus. Mõtlesin, et viin õige ära! Võib-olla kaotas veel mõni omasugune inimene.»

«Mis üksainus!» tähendas miilitsionäär karmilt. «Oleks ka paar olnud, ikkagi tuleb ära tuua. Mäherdune rumal arusaamine teil asjast on... Tähendab, et ainult seda tuleb siia tuua, mida endal vaja pole? Järgmine.»

«Mina olen aus inimene,» pomises ruskevurruline, kvititungit tasku peites. «Mis kaks... Oleksin kolm leidnud, kah oleksin ära toonud. Ja mis jalg see sihuke ongi number neliteist! Vaadake minu jalga... näete, kus on kohe... korralik. Aga see mis on? Telefoniposti otsa paras...»

Tuikudes läks ta väljapääsu poole, aga tema järel lipsas ka mina.

«Ei,» mõtlesin ma, «kui juba ühe kalossi pärast nii palju pärimist oli, siis oma leiuga ma niipea tulema ei pääse.»

Nukralt läksin ma koju tagasi ja toppisin brauningu endisesse kohta. Vaja oli välja mõelda midagi muud.

Ohtul jooksin ma äärelinna, Slavka vanaema juurde.

«Isa pole veel tulnud!» lausus ta. «Valitsusest on helistatud juba kolm korda ja tehast kaks... Noh, kuulete? Jälle helistatakse!» Ta nihutas eemale säriseva panni ja tatsas telefoni juurde.

«Lausa häda!» ohkas ta tagasi tulles. «Noh, peeti kinni, jät laevala hiljaks... Ei lasta inimesel päevagi naise ja ema juures olla! Tule homme, armas! Kuhu sa siis läksid? ... Söö pirukat ja kotletti! Tegin valmis, aga sööjat pole.»

Tänasin head vanakest, ent söögist keeldusin.

Teel väljakule juhtus olema teadetebüroo kiosk. Astusin uudishimulikult ligi ja lugesin, et muuhulgas antakse teateid ka kõikidesse õppeasutustesse vastuvõtmise tingimuste kohta ja kõik see maksab vaid viisteist kopikat.

Siis täitsin ma plangi Odessa linna mitšmanikooli kohta. Vastuse järele kästi tulla poole tunni pärast.

Oodates läksin ma luusima naabertänavaile, vaatasin poodidesse, kauplustesse ja isegi lihtsalt võõrastesse aken-
desse.

Lõpuks oli pool tundi möödas! Tormasin kioski juurde. Haarasin mulle ulatatud paberi.

...Mitte mingisugust mitšmanikooli Odessas pole ega ole olnudki.

Jalad läksid nõrgaks. Minu mure oli nõnda suur, et ma ei suutnud isegi nutta; mul oli tahtmine, et äike oleks onu maha löönud või et ta oleks komistanud ja pea ees järsakult alla Dnepri lennanud. Südames muutus tühjaks ja külmaks. Nüüd ei helendanud eespool mitte midagi, ei andnud lootust ega soojendanud.

Koju tagasi minna ei olnud tahtmist, aga kuskile mujale minna polnud. Ja siis ma otsustasin, et kohe homme varas-
tan onu paljaks, näppan rublat sada või kakssada ja lähen, kuhu jalad viivad. Võib-olla jõuan mere äärde ja kauple-
end laevale. Või siis peidan end salaja laeva siseruumi — ega madrused mind ulgumerel ikka välja viska... Aga mis seal kahetseda? Võib-olla viskavad ka... Jamps! Mõ-
ted läksid segi.

Läksin koju ja heitsin kohe magama. Millal onu tagasi tuli, seda ma ei kuulnud. Öösel tõmbas onu mind käest.

«Mis sa karjud? Jää ometi nagu kord ja kohus magama, mis sa rähkled! Oli sul tarvis terve päev päikese käes hulkuda!»

Pöörasin teise külje ja otsekui vajusin jälle kuskile.

Ärkasin. Päike. Rohelus. Pea oli kuum. Onu enam pol-
nud. Katsusin juua piima ja süüa saia — ei maitsenud.

Siis tuli mulle meelde eilne otsus, ning laisalt ja ette-
vaatamatult hakkasin sorima kohvreis. Raha ma ei leid-
nud. Nähtavasti kandis onu seda kaasas.

Läksin välja ja sammusin mõtlikult kuskile. Põsed õhe-
tasid, aga suu oli kuiv. Mitu korda peatusin ma kioski-
juures ja jõin ahnelt jäist vett.

Lõpuks väsisin ja istusin tiheda kastani alla pingile.

Mind valdas sügav ükskõiksus ja ma ei mõtelnud enam
ei emale ega vanamees Jakovile. Vilksatasid mõttekatked,
hõngisugused värvilised pildid. Põld, aas, jõgi. Tiri-liri-liil
ja jälle meenusid mulle hetked, mil olin koos isaga. Tema
laulab

Kõrgel taevakaare all
lõokene laulab...

«Isa,» ütlen ma talle, «see on imeilus laul, aga see pole
mu ema sõdurilaul.» — «Kuidas ei ole sõdurilaul?» Ja isa
hüütab kulmu. «Kujutle, et on kevad, lõhnab soojaks
muutunud maa. Lõpuks ometi ei pudene ülevalt enam lund,
ei tulla vihma, vaid sinelit soojendab päike. Sõdurid on
jätikus maas... Lahingut pole veel. Lõoke aga üleval
hõitab!... Umberringi on rahulik, vaikne... Minagi
tanan püssiga... Ja küllap tuletab keegi mindki meelde
ja hakkab salaja. Kuidas siis ei ole sõdurilaul? Noh, mis?
«Häid nüüd aru?» — «Jah, jah! Nüüd sain!»

Keegi puudutas mind õlast. Avasin loiult silmad ja tõm-
basin need hirmunult uuesti pilukile.

Minu ees seisis seesama vanapoolne mees, kelle me
vagonis paljaks riisusime. Pilotkat mul peas ei olnud, pea
oli mul paljaks aetud, nagu oli päevitunud, laup niiske;
tema aga oli millegipärast kurb ega tundnud mind ära.

«Poiss,» küsis ta, osutades väravale, «ega sa ei näinud,
kas perenaine läks ammu sellest majast välja?»

Raputasin vaikides pead.

«Eh! Sina, vennas, nagu ma näen, magad ju täiestil!»
Ütles ta tusaselt, hüüdis midagi autojuhile, hüppas autosse
ja sõitis ära.

Vaatasin ringi ja alles nüüd sain aru, et istun juba
ammu Slavka maja juures pingil ja et see mees oli
praegu koputanud nende lukustatud väravale.

Heitsin kiire pilgu tahvlikesele, millel oli tänava nimi
ja maja number. Kunagi kirjutan Slavkale kirja.

Ja äkki oli kõik kuidagi kummaline, metsik ning aru-
saamatu.

Võtsin pliiatsi ja hakkasin tõtates otsima puhast paberi-
tükki, et aadressi üles kirjutada.

Leidsin! Stopp. Pliiats hakkas värisema ja kukkus
kividele, aga mina laskusin tarast kinni hoides uuesti
pingile.

See oli sama paber, mille mulle hüvastijätul pargis oli

andnud Niina. Sellele oli kirjutatud telefoninumber. Ja see oli just seesama number, mida ma kartsin rohkem kui surma:

G 0-48-64.

Tähendab, et mind ei otsinud miilits! Aga kes siis? Milleks? Võib-olla ma eksisin ja ajalehes polnud antud hoopiski mitte see number? Vaja oli kontrollida. Rutem! Otsekohe!

Väsimus ja peavalu olid kui peoga pühitud. Jooksin nurgani ja käänakul pörkasin kokku Slavka vanaemaga. Teda talutas keegi tundmatu naisterahvas.

Peatusin ja ütlesin talle, et just praegu käidi teda autoga otsimas.

«Autoga?» küsis ta tasa ja huuled hakkasid tõmblema. «Ah, mis mul autost! Tean juba isegi kõik.»

Vaatasin talle otsa ja kohkusin: ta silmad olid auku vajunud, nägu hall ja võõras. Väriseva häälega jutustas ta mulle, et tagasiteel oli keegi Slavka isale metsas noaga selga löönud ja ta on praegu haiglas suremas.

Julmad ja kurjad kahtlused ängistasid mu südant. Mu pea põles. Ja nagu meeletu hobune, lakk lehvimas, tormasin ma koju kogu tõtt teada saama.

Kodus laualt leidsin kirjakese. Onu ei lubanud mul mitte kuskile minna, sest täna pidime sõitma Odessasse.

Laual olid laiali pillutud paberossiotsad, voodil lebas tuttav õlgkaabu. Vanamees Jakov oli Tšernigovist «halge vanaema» juurest kuidagi väga kiiresti tagasi tulnud.

«Mõrtsukad!» sosistasin ma elutute huultega. «Te viiskate mind rongi rataste alla ja sõida siis, kapten, kaugesse Indiasse... Ah selleks siis oligi mind teile vaja!»

«Mine, saa tuttavaks,» meenutasin ma kõnelust pargis, «ta näib olevat hea poiss.» «Bandiidid,» mõistsin ma õudu-sega, «aga võib-olla isegi spioonid!»

Samas löid mu põlved nõrgaks ja ma tundsin, et istun tahtmatult põrandale.

Kuidagi vopsatasin ma voodisse. Sirutasin käe karahvini järele. Jõin ahnelt.

G 0-48-64.

Võtsin ajalehe. Jah, number on seesama! Heitsin pikalt. Lamasin. Uni ja ka mitte uni. Tukastasin vaid pooleldi.

«Küll olen mina ikka tola. Tola! Tähendab, et ka nli-suguseid spioone on olemas, heldeid!... «Söö vorsti,

... «Ümberringi aroomid, lilled, loodus.» Aga jahad — lõbus esimene mai? Ja Punaarmee mürin ja laul? Ega ma, et te kõngeksite, teie jaoks nutnud, kui nägin kinos, kuidas Tšapajev lainetes hukkumas oli!...»

Hüppasin üles, sööstsin tolmuse telefoni juurde ja helistasin.

«Andke mulle Arbat null nelikümmend kaheksa kuuskümmend neli.»

«Too on ju Moskvas, siin aga on Kiiev,» vastas mulle imestunud hääl. «Annan teile kaugejaama.»

Jälle hääl:

«Kaugejaam kuuleb!»

«Andke mulle Arbat null nelikümmend kaheksa kuuskümmend neli,» palusin ma ikka samasuguse väsinud ja hingiva häälega.

«Moskva on kinni,» vastas telefon laulvalt. «Meie limiit on veel kolmkümmend minutit. Järjekorras on kolm kõnet. Kui aega üle jääb, kutsun teid välja. Korrake number.»

Ma ei taibanud midagi. Kordasin numbrit ja pistsin pea patja. Uni tuli kohe. Kapten seisis sillal ja tahtis juua. Ent vein oli kuiv ja krabises nagu ajalehepaber.

Jälle helin. Pikk-pikk. Toibusin ja sööstsin telefoni juurde.

H ä ä l: kolme minuti pärast saate Moskva. Ärge pikalt kõnelge; teie käsutuses on viis minutit.

Tundsin kergendust.

Ja äkki — sammud trepil. Tuli kaks inimest. Kõik varises kokku! Ent kust ilmus osavus ja jõud? Hüppasin üle aknalaua ja simsile toetudes surusin end vastu seina.

O n u h ä ä l: Poissi pole ikka veel. Neetud jõmm!

J a k o v: Käigu kuradile! Kiirustada tuleks.

O n u: (Sõimusõna.) Ei, ootame pisut. Ilma poisita ei või. Tema saadakse kohe kätte ja ta annab meid välja.

J a k o v: (Sõimusõna.) Noh, on see vast arutu saatant! (Sõimusõna, veel ja veel sõimusõna.)

Telefonihelin. Ma tardusin.

J a k o v: Ära puutu!

O n u: Aga miks mitte? (Torusse.) Jahl! (Imestunult.) Misugune Moskva? Teie, kallid, olete eksinud, meie pole Moskvat välja kutsunud. (Toru riputatakse konksule.) Kurat seda teab, mis: «Kohe kõneleb teiega Moskva!»

Jälle helin.

O n u: Noh ei, ei kutsunud! Kuidas te siis ei eksi? Kel-

lega te praegu rääkisite? Aga mina ütlen teile, et istusin terve päeva toas ja telefonile pole keegi lähenenud. Kuidas te julgete ütelda, et ma ulakusi teen? ... (Toru panakse ära. Tõttikult.) Siin on midagi korrast ära! Sea end valmis, vanamees Jakov!»

«Minema lähevad!» mõistsin ma. «Kohe tulevad nad välja ja näevad mind.»

Libistusin murule, kõrvetasin end nõgestes, ronisin künkale ja heitsin lehtlavaremete vahele pikali.

«Nüüd on hästi! Las need hirmsad inimesed lähevad minema. Minul neid vaja ei ole... Minge kohe ära kaugele! Mina jään üksinda! Mina isel!»

«Kuidas ära?» küsis mu sisemusest keegi karmilt. «Kas võib siis lubada, et bandiidid ja spioonid sinu silme all lähevad, kuhu nad heaks arvavad?»

Vaatasin kohmetult ringi ja silmasin kivide vahel kolunud takjalehte, millesse oli keeratud brauning.

«Aja end sirgeks, trummilööja!» kordas mulle sama hääl. «Aja end sirgeks, kuni pole hilja.»

«Hästi! Kohe, silmapilk,» sosistasin ma süüdlaslikult. Ent sirgeks ajada ma end ei tahtnud. Mul oli hea silin rõskete ja külmade kivide vahel.

Juba nad tulidki välja. Kohvrid olid maha jäetud, seljas ainult kotid. Midagi karjuti vanaeidele... See näitas neile aknast keelt... Peatuti... Mindi edasi.

Millegipärast ei taha nad minna värava kaudu tänavale, vaid suunduvad minu poole, et lehtlast möödudes läbi tara-augu mahajäetud teerajale pääseda.

Pilutasin silmi. Üllatavalt eredalt tõusis mu kujutlusse põlev lennuk ja nagu kivi lendas sealt alla mu habras valgepäine sõber Slavka.

Avasin silmad ning sirutasin käe brauningu järele. Ja vaevalt puudutasin ma seda, kui kõik muutus imelikult vaikseks. Õhk tardus. Ja samas kostis heli, selge ja ühetasane, otsekui oleks riivatud ammu puutumata laulval pillikeelt, ja see, just nagu rõõmustades, hakkas värisema, helisema, üllatades kogu maailma oma tooni haruldase puhtusega.

Heli aina kasvas ja tugevnes, ning koos temaga kasvasin ja tugevnesin ka mina.

«Aja end sirgeks, trummilööja!» lausus mulle ikka sama hääl juba soojalt ja hellalt. «Tõuse üles ja ära kõhkle! Aeg on saabunud!»

surusin brauningu pihku. Tõusin üles ja ajasin end
maha.

Justkui oleks põiki üle liivase tee laiunud sügav kuris-
ik — mõlemad hämmastunud sõbrad peatusid korraga.

See aga kestis vaid sekundi. Ja nende hüüatus, õel ja
võimutsev, näitas mulle, et nad üldse ei kartnud ei mind
ega ka mu relva.

Nõnda oligil Vihkamisest ja põlgusest moonutatud
nägudega tulid nad otse minu poole.

Tulistasin siis korra, teise, kolmanda... Vanamees
Jakov peatus äkki ja taganes kohmakalt.

Ent mis võistleja oli minusugune paadunud hundile,
ahrikule ja halastamatule snäiperile! Järgmisel silma-
pilgul sulges kuul, mis oli välja lastud selle poolt, keda
ma veel hiljuti onuks hüüdsin, mu kurgu.

Aga kukkudeski ei lakanud ma kuulmast ikka sama heli,
puhast ja selget, mida ei suutnud summutada ei ootama-
lult alas lajavavad lasud ega läheduses lõhkeva pommi
raske kärgatus.

Kõuemürin veeres üle taeva ja pilved kihutasid lindu-
dena kisades vastutuult. Ja neljakümnesse ritta asusid
sõdurid, kaitstes täakidega trummilööja keha, mis vaarus
ja kukkus maha.

Kõuemürin veeres üle taeva ja pilved kihutasid lindu-
dena kisades vastutuult. Ent võimas tuul, see, mis alati
põid painutas ja laineid kihutas, ei saanud tungida läbi
akna ega värskendada teadvusetult vähkreva inimese
pead ja kurku. Ja siis käsutas keegi nagu udust: «Too-
ge laad! (Palju-palju, terve suur ujuv jääpank!) Avage
aknad! (Laialt-laialt, nii et siia ei jääks üldse enam ei
seinu ega ka lämmitavat katust!) Seadke ruttu süstal
valmist! Ja nüüd rahulikumalt!...»

Kõuemürin vaikis. Pilved seisatasid. Ja lõpuks pääses
tuul lämbuva kurgu juurde.

Kui kaua see kestis, seda ma tookord muidugi ei tead-
nud.

Argates nägin esmalt ainult valget lage enda kohal ja
ma mõtlesin: «Lagi — ja see on valge.»

Pead pööramata nägin ma seejärel villu läbi aknaava
helesinise taeva serva ja ma mõtlesin: «Taevas — ja see
on helesinine.»

Siis seisis minu juures mees kitlis, mille alt paistis sõjaväelõkmed, ja ma mõtlesin: «Sõjaväelane, kittel seljas!»
Ja kõigest mõtlesin ma ainult nõnda, ega mõelnud mitte kuidagi teisiti.

Nähtavasti kestis see kaua aega, sest kui ma ühel hommikul ärkasin, nägin ma päikesepaistes aknalaua siniste rukkililled kimbu kõrval alustassitait küpseid vaarikaid.

Ja ma imestasin, ähmaselt meelde tuletades, et alles hiljuti olid vaarikad mingisuguses (missuguses?) aias tillukesed ja täiesti rohelised.

Niisutasin keelega huuli ja vabastasin tasakesi öla kerge päevateki alt.

Ja see, arvatavasti minu esimene teadlik liigutus, ei jäänud märkamata. Otsekohe seisis minu ees kitliga naine ja küsis:

«Noh, mis on? Tahad vaarikaid?»

Noogutasin pead. Ta võttis alustassi, istus voodi ääres ja hakkas marju mulle ettevaatlikult ühekaupa suhu panema.

«Kus ma olen?» küsisin ma. «Mis linn see on?»

«See pole linn. See on Irpen!» Ja et ma aru ei saanud, kordas ta ruttu: «See on Irpen — suvituskohd Kiievi lähedal.»

«Ah Kiievi lähedal?»

Ja mulle meenus kõik.

Möödus veel nädal. Aeda viidi kiiktool ja nüüd istusin ma terved päevad pärnade vilus.

Kuulist läbilastud kurk paranes. Ent kõnelda võisin ma vaid poolsosinal.

Kaks korda käis minu juures keegi sõjaväevormis mees. Ja sealsamas aias ajasime me aeglaselt juttu.

Jutustasin talle kõik oma elust, järjekorras, midagi salgamata. Vahetevahel ta lihtsalt kuulas, vahetevahel kirjutas midagi üles.

Kord küsisin ma talt, kes oli Jurka.

«Jurka? ... See oli väike kelm.»

«Aga see ... näitleja? ... Noh, see, kes Serpuhhovi rongist väljus?»

«See oli suur varas — suunaja.»

«Ja vanamees Jakov?»

«Ta polnud vanamees, vaid lihtsalt vana bandiit.»

«Aga see ... Noh, kes oli onu?»

«Spioon,» vastas sõjaväelane lühidalt.

«Kelle?»

Aga muigas. Ta ei vastanud midagi, tõmbas kõverast kopsudesse suitsu, sülitas murule ja osutas aeglaselt sinna poole, kus parajasti oli loojumas purpurne õhupäike.

«Noh, näed, kuidas ja kelleni sa niiviisi samm-sammult jõuad. On sul nüüd kõik selge?»

See riivas mind.

«Jõudsin! Kes siis mina teie arvates olen?»

«Mullal: nüüd või enne? Nüüd oled sa targemaks saanud. Või veel! ... Enne aga olid sa nende ees lausa tola. Aga sellepärast siis veel pahanda ega kulmu kortsuta. Ma oled veel poisike, aga hundid on targemaidki oma ümber keeranud.»

Ta võttis taskust foto.

«Tunned?»

Muidugi! Seal on kirik, pink. Seal on — ennäe, kuidas paistab — onu. Aga seal pungitab silmi vanamees Jakov.

«Tähendab, et taipasite juba Moskvast Valentina laekast kassetid võtta ja need ära ilmutada?»

«Jah, aiasime kõike juba ammu. Ent kõike üles leida polnud kerge.»

Nüüd tõmbas ta välja paberilehe, heitis mulle kavala pilgu ja deklameeris:

«Kaldal neiu seisavad,
kurbusega vaatavad ...»

Kas sina luuletasid selle?»

«Jah,» tunnistasin ma. «Aga ütlege, mis lehed need on? Ja veel ütlege mulle, mis pudelid need olid ... Ning miks oli nii sageli rohu lõhna?»

«Poiss,» vastas tema. «Sa ära küsi mult midagi! Vastata ma sulle ei või ega vastagi.»

«Hästi,» olin ma nõus. «Aiman juba isegi: see oli vist mingisugune salasegu paberi jaoks!»

«Aimata võid, nii palju kui soovid.»

«Hea küll,» ütlesin mina. «Ma ei küsi midagi. Ainult üht: kas Slavka isa on surnud?»

«Elus, elus!» vastas ta rõõmsalt. «Läski meelest ära, et ta sulle terviseid saatis.»

«Mille eest?»

«Mille eest? Hm ... hm ...» Ta vaatas kella. «Noh,

hüvasti, saa siis terveks. Rohkem ma ei tule. Jah.» ta peatus ja naeratas. «Ei,» ta naeratas jälle. «Ei, ei! Varsti saad ise kõik teada.»

Mu jalge ees oli väike, vesiroose täis kasvanud tiik. Alas lendavate lindude varjud libisesid käratult üle tühi tumeda pinna. Nagu tuulest aetud laevuke pages teadmata kuhu ussi puuritud või linnu nokitud ja puult vara mahalangenud leht. Vaevu paistsid põhjast rohekas-läbi paistvad vesitaimed.

Siin võisin ma istuda tundide kaupa ja olla rahulik. Ent tarvitses vaid tõsta pead — ning nüüd, mil mu ees avardusid laiad kollendavad põllud, põldude taga silmapiiril aga sinasid külakesed, metsad ja salud, mil ma nägin, et maailm on lai, tohutu ja mulle veel arusaamatu, näis mulle otsekohe, et selles väikeses aias ei jätku mulle õhku. Avasin suu ja püüdsin hingata sageda mini ning sügavamalt, ja siis valdas mind seletamatu igatsus.

Äkki tormas mu juurde Slavka. Tundsin ta ära juba siis, kui ta väljus sõiduautost.

Segaduses, otsekui tuge otsides, vaatasin ma ringi.

Ent ta katkestas mind juba esimeste sõnade juures, vehkis kätega ja puhkes naerma.

«Ma tean kõik! Ma tean rohkem kui sina! Sina lamad, aga mina olen vabaduses. Isa saadab sulle tervitusi! Tema andiski mulle oma auto. Aga sa polegi nii hirmus kõhn ja kahvatu, nagu rääkis Gertsakov.»

«Kes?»

«Gertsakov! Noh, see SARK-i major, kes sinuga juttu ajas. Ta käis sageli meil. Tead, tal oli õnnetus: läks teine Dnepri suprema ja sumatas vette! Stopperkella jättis aga käelt võtmata. Tal oli hea kell — kahekümne neljandal aastal oli talle töö juures kingitud. Nüüd jäi see kell seisma. Viis parandada — tehti terveks. Jäi jälle seisma. Gertsakovil lausa nutt kurgus. Ütleb, et arutasin aina teie asju ja töötasin üle... Noh, ja et nii ma siis hüppasingi!... Kuule! Toon sulle varsti taskulambi. Minu sõna on kindel.»

«Slavka,» küsisin ma tungivalt, «miks nad sinu isa tappa tahtsid?»

Slavka vajus mõttesse.

«Vaata, kui teie...» siin Slavka punastas ja paran-

das end kiiresti, «see tähendab, kui nemad vagunis isa ühist riisusid, siis nad tema kotist muidugi midagi vajaõhku ei leidnud... Noh, ja nad vihastasid...»

«Slavka,» kordasin ma veel kangekaelsemalt, «noh, ei leidnud, aga miks nad siis ikka su isa tappa tahtsid?»

«Vaata, isa vist töötab mingisuguse tähtsa sõjalise masina kallal... Noh, ja nemad seda ei taha. Ei, ei! Rohkem sa, palun, ära päri! Mina küsisin kord ka isalt: mis masin see on? Ta pani mind enda kõrvale istuma, võttis ühtlasi, rääkis ja rääkis, seletas ja seletas... Siin on vint, seal käepide, seal šarniirid, siin kuullaager. Pöörlemisel areneb tohutu tsentrifugaaltung. Siin on aga selline metall-anum... Ma kuulasin ja kuulasin ning hüüdsin ühtlasi: «Isa! Mis sa aina valetad? Sa seletad ju mulle, kuidas on tehtud koorelahutaja, mis on maal vanaema juurde!» Siis ta naeris ja naeris, aga pärast puhkesin ka mina naerma. Ning sellest ajast peale ei küsi ma ise ka enam enam midagi. Ei või!» ohkas Slavka. «See pole esialgu meie asi.»

«Kas nad pandi kinni?» küsisin ma mornilt.

«Kes nad?»

«Noh need, see onu ja Jakov!»

«Aga sina ju... sina ju... sina ju tapsid Jakovi ära,» pamises Slavka, ise nähtavasti kohkudes, kas ehk polnud leidnud mulle midagi ülearust.

«Tõesti?»

«Nojah!» vuristas Slavka kiiresti, nähes, et ma isegi ei võpatanud.

«Sa tõusid püsti ja tulistasid. Maja oli aga juba sisse piiratud värava poolt ja ka tara juurest, sest neile oli juba jälile jõutud. Oleksid sa veel paar-kolm minutit oodanud, oleksid nad nagunii kinni võetud!»

«Või nii! Tähendab, tuleb välja, et mu tulistamisest polnudki kasu!»

«Midagi ei tule välja!» kaitses Slavka. «Sina ju seda ei teadnud. Ei, ei! Tuleb välja, et kõik oli isegi väga kasulik. Just!» Ning Slavka kehtas kohmetult õlgu ja ulatas mulle salvrätikusse keeratud pakikese, millest juba viie sammu taha oli tunda soojade saiakeste ja pirukate lõhna. «Need saatis sulle vanaema. Ma ei tahtnud võtta. Vaid teisin vastu: «Milleks need? Seal toidetakse niigi.» Aga kas tema kuulab! «Võta, võta! Nõnda salvrätikuga võtagi!» Mõtleks ometi, salvrätik! Ega see lipp ole.»

Jätsime hüvasti. Ta jooksis, ikka veel pisut longates, kiiresti autoni ja viipas mulle käega.

Slavka sõitis ära. Mina aga istusin ja istusin. Ja naeratasin, arutades mõttes kogu meie jutuajamist. Ent pilku maast laia vaatevälja poole tõsta ei julgenud.

Kord istusin ma rõdul ja jälgisin mõttesse vajunud, kuidas suur karvane herilane libisedes ja kohmakalt kukkudes kangekaelselt ikka ja jälle püüdis läbi valge aknaklaasi lennata. Oli seletamatu ja arusaamatu, miks ta nii palju metsikuid jõupingutusi kulutab sellele täiesti teostamatule kavatsusele, samal ajal kui kõrval teine aknapool on pärani avatud.

Aiast tuli põetaja, ta jooksis minust mööda kuidagi naljakalt vaadates ja tõtlikumalt kui tavaliselt.

Pägi tuli valvetoast aeda arst. Jälle pistis põetaja pea välja: ta oli erutatud.

«Noh, ongi hästi! Noh, ongi hästi!» sosistas ta, suutmata end pidada. «Ka sinule, kullake, tuldi koduni järele.»

Kuidas kodunt?... Valentina?... See on alles uudis! Panin haiglakitli hõlmad kinni ja läksin trepile.

Terav karjatus pääses mu alles nõrgast kurgust. Sööstsin ettepoole ja löin kohe vaaruma, kõõksatasin ning haarasin kinni käsipuudest. Köha lämmatas mind, kurgus lõikas. Trampisin jalgadega, raputasin pead ja laskusin astmeile.

Liivasel teel sammus arst, tema kõrval aga — minu isa.

Mulle asetati suu juurde tass vett jääga, palderjaniga, piparmündiga; lõpuks köha vaibus.

«Noh, kes siis nõnda tohib kisada?» noomis mind arst. «Oleksid pidanud hüüdma sosinal, tasakesi... Kurk on sul alles nõrk.»

Olemegi kõrvuti. Mina laman. Mu laup on niiske. Ma ei tea veel, kas olen õnnelik või mitte. Uurivalt vaatan isa poole, kortsutan kulmu, naeratan. Ent ma olen väga ettevaatlik, ma ei usu veel midagi.

Ja ma ütlen talle:

«Oled see sina?»

«Jah, mina!»

Hääl on tema oma. Nägu ka. Meelekohtadel on kerge

lööda nagu ämblikuvõrk. Must sõjaväepluus, kalifeed, saarikud. Jah, see on tema!

Ja ma küsin ettevaatlikult:

«Aga sind ju...»

Ta mõistab kohe, sest naeratab omamoodi, nii, kuidas ta naerata mitte keegi teine, vaid ainult tema — parema õnnurgaga, ja vastab:

«Jah, ma olin süüdi! Ma tegin eksisammu. Kuid ma purustasin maad, ma mõtlesin palju ja töötasin kõvasti. Ja mind lasti välja...»

«Ja nüüd sa...»

«Ja nüüd ma olen päris vaba.»

«Ja sind lasti välja nii kaua enne tähtaega?» pomisen mina.

«Ma purustasin maad,» kordab isa visalt. «Õigus! Ma olen vana komandör, sapöör. Ma olin saksa sõjas neljateistkümnendast aastast ja kodusõjas kaheksateistkümnendast aastast saadik. Õigus! Noh, ja nüüd nende kahe aastaga puurisin, rajasin ja purustasin ma maad rohkem kui tookord kaheksa jooksul.» (Ma näen, et ta naeratab jälle, laiemalt, laiemalt. Nüüd muidugi puudutab ta käega lauga. Oligi nii!) Ja lõpetab: «Noh, ja tema, maa, raius mulle mõndagi kindlalt pähe!»

Vaatan ta vasakut kätt: põialt poolest saadik pole. Vaatan pead: vasakul, meelekohast kõrgemal, on arm. Varem seda polnud. Küsisin:

«Mis see on?»

Ta patsutab mulle õlale.

«Vesi ründas meid, meie aga sundisime dünaamiidiga ta kõrvale käänama.»

«Ja sina olid...»

«Mina olin lõhkamistöõde brigaadi brigadir.»

«Ongi kõik! Ei, ei ole. Nüüd on minu kord. Nüüd pean mina rääkima. Kõike meenutama ja seletama, kauget, üsna algusest peale.»

Ent isa katkestab mind otsekohe:

«Sa vaiki parem! Ma tean kõik ise.»

Õnn! Siin ta on, suur inimlik õnn, kui midagi pole vaja seletada, kõnelda, õigustada ja kui inimesed ise juba kõike teavad ja kõike mõistavad.

Surun tänuga ta kätt ja mul on tahtmine seda suudelda. Ent ta tõmbab selle tasakesi ära ja surub tugevasti minu oma.

Rohkem me neist asjust teineteiselt ei küsi. Lõpetatud läbi käidud. Läbi elatud. Rist peale.

Meelekohtades tuksleb. Ja äkki hakkab midagi talpama ning ma peaaegu karjun:

«Isa, aga kes mind ajalehe kaudu otsis?»

«Kes? Algul muidugi Platon Polovtsev, aga hiljem mina.»

«Arbat null nelikümmend kaheksa kuuskümmend neli? Täheendab, et teie otsisite mind? Koos? Näe, kust see mõistatuslik Moskva telefon pärit oli.»

«Jah. Saabusin koju just nädal aega pärast sinu ära sõitu.»

Tõukan isa käe eemale ja tõstan pea padjalt.

«Luba, isa. Ma tõusen üles. Tunnen end hästi!»

Oleme lennukiga teel Moskvasse. Seal peab meid telegrammi kohaselt vastu võtma Niina. Arvatavasti tuleb ta koos isaga.

Põllud on laiad. Maailm tohutu. Elu alles algab. Ja mis praegu on arusaamatu, muutub hiljem kõik arusaadavaks. Mootor müriseb, aga minu meel on lõbus. Mõkusan isa küünarnukiga ja hüüan valjusti, et ta mind kuulaks:

«Isa, aga «Lõoke» pole siiski sõdurilaul!»

Ta kortsutab muidugi kohe kulmu.

«Mis laul siis?»

«Niisama! Lihtsalt inimeste.»

«Noh, ja mis sellest, et inimeste! Kas sõdur siis pole inimene?»

Ta on kangekaelne. Ma tean, et temale pole maailmas midagi pühamat kui Punaarmee lipud, ja sellepärast on kõik hea maailmas tema arvates sõduri oma.

Ja võib-olla on tal ka õigus!

Mööduvad aastad. Ei ole meil enam ei töölisi ega talupoegi. Kõik on kõiges võrdsed. Kuid Punaarmee jääb püsima veel kauaks. Ja alles siis, kui revolutsioonilained kõik piirid minema pühivad, koos nendega hukkub aga ka viimne provokaator, viimne spioon ja õnneliku rahva vaenlane, alles siis muutuvad ka kõik laulud mitte kellegi omadeks, vaid lihtsalt ja helisevalt — inimeste lauludeks.

Läheneme Moskvale hämaruses.

Arevusega silmitsen ma selle võimsa linna ähmaseid katusi. Kimpudena süttivad juba tuled.

Ja äkki tuleb mul tahtmine siit ülevalt leida see kaevanduslaterna tuluke, mis valgustas öösiti meie õnnetu korteri aknaid, kus praegu elab Valentina ja kus sündis meie algatus meie jälitamist mure.

Tulen seda isale. Ta kummardub akna juurde.

Ei iga silmapilguga süttib tulesid üha rohkem ja rohkem. Nad süttivad sirgete alleedena, kaartena ja laiade ringastena üle kogu linna. Ning juba mässavad nad all nagu leek. Neid on palju, miljonid! Kuid pimedusele sööb neid vastu veel uusi ja uusi tuhandeid...

Leida nende hulgast mingisugust väikest laternat pole võimalik... ega ole vajagi!

Lennuk maandus. Teineteise käest kinni võttes väljusid nad ja peatusid, prožektori valguses silmi pilutades.

Ja inimesed, kes neile vastu olid tulnud, nägid ja mõistsid, et need kaks inimest — isa ja poeg — olid nüüd igaveseks kindlalt ja vankumatult üksmeelsed. Nende väsimus nägudele oli vajutatud rahuliku mehisuse pitser. Ning kui poleks olnud prožektori eredat valgust, oleksid nad nüüd vaadanud kõigile silma otse, ausalt ja avameelselt.

Ja inimesed, kes neile vastu olid tulnud, naeratasid sõbralikult ning lausuvad soojalt:

«Teret!»

1938. a.

SUITS METSAS

Minu ema õppis ja töö-
tas suures tehases, mille
mööbel lalusid põlised met-
sad.

Meie majadegrupi kuue-
teistkümnendas korteris
elas tüdruk. Tema nimi oli
Fenja. Ta isa oli lendur.

Kord, kui Fenja hoovis
seisla ja taevast silmitses,
tungis talle kallale tund-
matu vargapoiss ja kah-
mas tal kompveki käest
ära.

Mina istusin sel ajal
puukuuri katusel ja vaata-
sin läände, kus kaugel
kalva jõe taga, kuivas
turbarabas, põles üleil-
mast saadik mets.

Tuld ma ei näinud, sil-
masin ainult valkjashalli
suitsupilve, mille kibe lõhn
meie asulani kandus ja
mimesi täna öösel ma-
gada ei lasknud.

Fenja kaeblikku kisa
kuuldes lendasin ma nagu

kaaren katuselt alla ja lõin küüned poisikese selga. See pistis hirmu pärast ulguma. Sülitas kompveki suust välja, lõi mulle küünarnukiga rindu ja tormas minema.

Ma ütlesin Fenjale, et ta ei kisendaks, ja keelasin ta väga karmilt kompvekki maast üles võtta. Sest kui kõik inimesed hakkavad sööma kompvekke, mida juba keegi on imenud, siis on sellest vähe kasu.

Aga et see vara asjatult kaotsi ei läheks, siis meelitasime ligi halli kutsika Brutiku ja toppisime kompveki talle suhu. Algul ta kiunus ja püüdis end lahti kiskuda — arvatavasti mõtles ta, et topitakse puutükki või kivi. Kui ta aga selle katki oli hammustanud, siis hakkas ta üleni värisema, raputas end rõõmu pärast ja kaapas meile jalgu.

«Ma paluksin emalt teise,» ütles Fenja mõtlikult, «alnuti ema on täna pahas tujus ja teist vist ei anna.»

«Küll annab,» otsustasin mina. «Lähme koos tema juurde. Mina jutustan, kuidas asi oli, ja kindlasti hakkab tal sinust kahju.»

Võtsime käest kinni ja läksime selle maja juurde, kus asus kuueteistkümmes korter. Ja kui me mööda lauda üle kraavi läksime, mille olid kaevanud veevärgitöölised, siis hoidsin ma Fenjal kõvasti kraest kinni, sest tema oli umbes nelja-aastane, noh, võib-olla ka viiene, mina aga käisin ammu kaheteistkümnendat.

Me läksime päris üles ja nägime siis, et meie kannul lõõtsutas ja ronis kaval Brutik.

Korteriuks oli lukustamata, ja vaevalt olime jõudnud sisse astuda, kui Fenja ema tütrele vastu jooksis. Ta nägu oli nutetud. Käes oli tal sinine sall ja nahkridikül.

«Sa mu murelaps!» hüüdis ta Fenjat sülle haarates. «Kus sa oled niimoodi püherdanud ja ennast üleni ära määrinud? Istu ometi ja ära keeruta, õnnetu olevus! Ilma sinutagi on mul muret küllalt!...»

Kõike seda kõneles ta ruttu-ruttu. Ise aga kahmas samal ajal märja käterätiku otsa või siis nõõpis lahti Fenja määratud põlle. Samas pühkis ta oma põskedelt pisaraid ja oli näha, et ta kuskile kiirustas.

«Poiss,» palus ta, «sina oled hea inimene. Sina armastad mu tüdrit. Ma nägin aknast kõik. Jää Fenjaga tunnike ajaks meile. Mul on väga kiire. Teen sinule ka kunagi head.»

Ta pani käe mu õlale, kuid ta nutetud silmad vaatasid mind külmalt ning nõudvalt.

Kui oli tegemist, oli tarvis minna kingsepa juurde ema kingade järele, kuid ma ei võinud keelduda ja nõustusin, sest kui inimene niisugust tühist asja palub selliste tungivate ja ärevate sõnadega, siis tähendab, et see tühine asi pole üldsegi mitte tühine, ja tähendab, et õnnetus on kuskil ääna ligidal.

«Hea küll, ema,» lausus Fenja solvunud häälega ja pühkis peopesaga oma märga nägu. «Kuid anna meile sellest midagi maitstvat, sest muidu hakkab meil igav.»

«Võtke ise,» vastas ema, viskas lauale võtmekimbu, kaenustas tõtates Fenjat ja väljus.

«O, ta jättis ju kõik kummuti võtmed maha. Vaat kus meil hüüatas Fenja ja haaras laualt võtmekimbu.»

«Mis ime see siis on?» üllatusin. «Oleme ju kõik omad inimesed, mitte vargad ega röövlid.»

«Meie pole röövlid,» oli Fenja nõus. «Aga kui ma kummuti kallal käin, siis lõhun ma alati kogemata midagi. Tõluti aga läks moos ümber ja voolas põrandale.»

Võtsime kumbki kompveki ja prääniku, kutsikas Brutikule aga viskasime kuivanud baranka ja määrisime ta nina peale mett.

Läksime avatud akna juurde.

Hei! See polnud enam maja, vaid mägi. Nagu järsult kaljult paistsid siit rohelised lagendikud, pikk tiik ja kõver järak, mille taga üks tööline talvel oli tapnud hundi. Umberringi aga mets, mets...

«Seisa vagusi, Fenka, ära ronil!» hüüdsin ma ja tõukasin sõbruku aknalaualt maha. Kätt päikesevarjuks silme ees hoides vaatasin ma aknast välja.

Mis see siis on? See aken polnud sugugi Kalva jõekese ja kaugete, suitsu mähitud turbarabad poole. Ent mitte kaugemal kui kolme kilomeetri taga tõusis metsatukast tihe pilv tumehalli suitsu. Kuidas ja millal tuli sinna oli jõudnud, see oli mulle arusaamatu.

Pöördusin ümber. Brutik lamas põrandal ja näris ahnelt Fenja visatud präänikut, Fenja ise aga seisis nurgas ja vaatas mind tigeda pilguga.

«Huligaan!» ütles ta vihaselt. «Ema jättis sind minuga mängima, aga sina hüüad mind Fenkaks ja tõukad akna juurest eemale. Võta ja mine siis meie majast hoopis minema!»

«Fenjake,» kutsusin mina, «tule ruttu siia, vaata, mis all sünnib!»

All aga sündis vaat mis.

Tuhatnelja kihutasid tänaval kaks ratsanikku.

Labidad õlal, sammus Kirovi mälestussambast mööda üle ümmarguse Esimese Mai väljaku umbes neljakümne inimeseline salk.

Paiskusid lahti tehase peavärvad ja sealt sõitsid välja viis viimse võimaluseni inimestega täiskiilutud autot. Unnates kihutasid need jalakäijatest mööda ja kadusid kooli juures käänaku taha.

All, tänavatel, lippas karjas poisikesi. Nemad olid mul dugi juba kõik välja nuuskinud, järele uurinud. Mina aga pidin istuma ja tüdrukut valvama. Kui kahju!

Aga kui lõpuks hakkas ulguma tulekahjusireen, ei kannatanud ma enam välja.

«Fenjake, istu siin üksinda,» palusin, «mina aga jooksen korraks õue.»

«Ei,» polnud Fenja nõus, «nüüd ma kardan. Kuuled, kuidas ta ulub?»

«Õige mul asi, et ulub! See on ju toru, mis ulub, aga mitte hunt! Kas ta sööb su ära või mis? Noh, hüva, ära tõina. Lähme koos õue. Seisame seal natuke ja — kohe tagasi.»

«Aga uks?» küsis Fenja kavalalt. «Ema ukse võtmeid ei jätnud. Tõmbame ukse kinni, lukk klõpsatab, ja mis siis? Ei, Volodka, parem istu siin ja ole paigal.»

Kuid paigal istuda ma ei saanud. Iga hetk jooksin ma akna juurde ja avaldasin valjusti oma pahameelt Fenja üle.

«Miks ma üldse pean sind valvama? Oled sa mõni lehm või hobune? Või ei saa sa üksinda ema oodatud? Teised tüdrukud istuvad alati üksi ja ootavad. Võtavad mingi suguse lapi, riidehilbu... teevad endale nuku — äiu-äiu, kussu-kussu. Noh, kui ei taha lappi, võiksid istuda ja elevanti joonistada, sabaga, sarvedega.»

«Ei või,» vastas Fenja jonnakalt. «Kui ma üksinda jään, siis võin teha kraani lahti, aga kinni panna unustan. Ehk jälle võin tindipoti laua peal ümber ajada. Kord kukkus kastrul pliidi pealt maha, aga kord jäi väike nael lukuauku kinni. Ema tuli tagasi, keeras ja keeras võtit, aga ust lahti ei saanud. Kutsus siis onu ja see võttis luku välja. Ei,» ohkas Fenja, «üksinda jääda on väga raske.»

«Hädavaries!» hüüdsin mina. «Kes sind sunnib kraani lahti tegema, tinti ümber ajama, kastruleid maha tõukama ja lukuauku naelu toppima? Mina sinu ema asemel oleksin valinud rihma ja sulle korralikult naha peale andnud.» «Jäda ei tohi,» vastas Fenja veendunult ja sööstis rõõmsalt hünatades esikusse, sest sisse astus ta ema. Kiirelt ja hõlpsapanelikult vaatas ta oma tüdart. Silmitses tuba ja laskus väsinuna diivanile.

«Mine pese nägu ja käed puhtaks,» käskis ta Fenjat. «Kohe tuleb meile järele auto ja me sõidame lennuväljale ka juurde.»

Fenja kilkas, astus Brutikule käpa peale, rapsas konksu otsast käterätiku ja jooksis seda põrandat mööda lohistanud kööki.

Mul hakkas kuum. Ma polnud veel kordagi käinud lennuväljal, mis asetses meie tehasest umbes viieteistkümne kilomeetri kaugusel.

Isegi lennuväe päeval, kui kõiki õpilasi veoautodega sinna sõidutati, ei saanud ma minna, sest olin enne seda juba kruusitäit külma kalja joonud, millest pidin peaaegu kordiks jääma, ja lamasin tervelt kolm päeva voodis kuumade kottide vahel.

Neelatasin ja küsisin Fenja emalt ettevaatlikult:

«Lähte te Fenjaga kauaks lennuväljale?»

«Ei. Ainult sinna ja kohe tagasi.»

Higi kerkis mu laubale, ja meenutades lubadust mulle head teha, kogusin julgust ning palusin:

«Teate mis, võtke mind ka lennuväljale kaasa.»

Fenja ema ei vastanud midagi ja näis, nagu poleks ta mu palvet kuulnudki. Ta nihutas peegli lähemale, tõmbas puudrise vatiga üle oma kahvatu näo, sosistas midagi ja vaatas siis minu poole.

Arvatavasti oli mu välimus väga naeruväärne ja nukker, sest ta naeratas nõrgalt, kohendas mul kõhu peale vajunud vööd ja lausus:

«Hästi! Ma tean, et sa mu tüdart armastad. Ja kui sind kodus lubatakse, siis sõida.»

«Ta ei armasta mind üldse,» vastas Fenja nagu kuivatades karmilt läbi käterätiku. «Ta sõimas mind lehmaks ja ütles, et mulle tuleb naha peale anda.»

«Aga sina, Fenjake, hakkasid ju minuga enne tülitsema,» kohkusin mina. «Ja peale selle tegin ma lihtsalt nalja. Mina astun sinu eest ju alati välja.»

«See on tõsi,» kinnitas Fenja käterätikuga agaralt põski hõõrudes. «Tema astub minu eest alati välja. Aga Vitka Krjukov ainult üks kord. Ja on niisuguseid huligaane, et mitte ühtki korda.»

Tormasin koju, kuid hoovis sattusin kokku Vitka Krjukoviga. Ta pajatas mulle ühe hingetõmbega, et üle piiri on meie poole hiilinud kolm valgekaartlast ja nemad ongi süüdanud metsa, et meie suur tehas ära põleks.

Häire! Ma söötsin meie korterisse, seal aga oli vaikne ja rahulik. Laua taga istus paberilehe kohale kummardunud mu ema ja tegi joonisele väikese sirkliga mingisuguseid ringikesi.

«Ema,» hüüdsin ma erutatult, «sa oled kodus?»

«Ettevaatlikult,» vastas ema, «ära liiguta lauda.»

«Ema, mis sa ometi istud? Kas sa juba valgekaartlastest kuulsid?»

Ema võttis joonlaua ja tõmbas paberile pika peenjoone.

«Mul, Volodka, pole aega. Noh, tulid üle piiri. Kuid nad püütakse ilma minutagi varsti kinni. Sa võiksid kingsepa juurde mu kingade järele minna.»

«Ema,» palusin ma, «kas nüüd siis on selleks aeg? Võib ma sõidan Fenja ja ta emaga lennuväljale? Me läheme ainult korraks sinna ja kohe tagasi.»

«Ei,» vastas ema. «Sellel pole mõtet.»

«Ema,» jätkasin ma tungivalt, «kas mäletad, kuidas te isaga mind autol Irkutskisse kaasa tahtsite võtta? Ma seadsin end juba valmis, siis aga tuli veel keegi seltsimees. Ruumi ei jätkunud ja sa palusid mind tasakesi (siis tõstis ema pilgu jooniselt ja vaatas minu poole), ja sa palusid mind, et ma ei pahandaks ja jääksin maha. Ja ma ei pahandanud siis, vaikisin ja jäin. Kas sa mäletad seda?»

«Jah, nüüd mäletan.»

«Kas võib, ma sõidan Fenjaga kaasa?»

«Võib,» vastas ema ja lisas kurvalt: «Barbar oled sa, Volodka, aga mitte inimene! Mul niigi arvestuseni jäänud aega napilt, nüüd aga pean ma ise kingi tooma minema.»

«Ema,» pomisesin ma õnnelikult. «Sina ära hoi kokku... pane jalga oma uued kingad ja selga punane kleit. Oota, ma kasvan suureks, kingin sulle siidsalli ja siis oled sa meil täiesti nagu grusiinlanna.»

«Hästi, hästi, mine nüüd!» naeratas ema. «Keera endale

kaheks kaks kotletti ja sai paberisse. Võti võta kaasa, sest sul lagasi tuled, pole mind enam kodus.»

Ma seadsin end kiiresti valmis. Vasakusse taskusse topisin toldupakikese, paremasse pistsin tinast brauningu, mis oli väga sarnane tõelisega, ja hüppasin hoovi, kuhu parajasti sõitis auto.

Kalmesena jooksis kohale Fenja, tema järel Brutik. Me istusime tähtsalt pehmeil nahkpatjadel, väikesed lapsed aga tunglesid auto ümber ning kadestasid meid.

«Tead mis,» sosistas Fenja autojuhi poole piiludes, «võtame õige Brutiku kaasa. Vaata, kuidas ta hüppab ja jookseb.»

«Aga su ema?»

«Pole viga. Alguses ta ei pane tähele, aga pärast ütleme, et me ise ka tähele ei pannud. Tule siia, Brutik!... Tule ometi, karvanäss nihukel!»

Ta haaras kutsikal turjast kinni, tõmbas ta autosse, surus nurka, kattis rätikuga, ja kui nägi lähenevat ema, hakkas see kaval tüdruk teraselt silmitsema elektrilampi auto laes.

Auto veeres väravast välja, pöördus sõiduteele ja kihutas piki kärarikast ja ärevat tänavat. Puhus tugev tuul, ja suitsu lõhn näpistas juba märgatavalt ninasõõrmeid.

Auto kõikus ja hüples auklikul teel. Kutsikas Brutik pistis pea rätiku alt välja ja kuulas nõutult mootorimüra.

Taeva all lendlesid häiritud hakid. Valjude piitsaplaksudega ajasid vihased karjased kokku rahutut ja ammuvat karja. Üksiku männi juures seisis kammitsas hobune, kiki-las kõrvu ja nuusutas õhku.

Meist kihutas mööda mootorrattur. Ta masin lendas sõnda kiiresti, et vaevalt jõudsin me tagumisest aknast välja vaadata, kui ta näis meile juba pisitillukesena nagu herilane või isegi nagu kärbes.

Me sõitsime kõrge metsa veerde ja seal tõkestas meile tee vintpüssiga punaarmee-lane.

«Edasi ei saa,» hoiatas ta, «pöörake tagasi.»

«Saab,» vastas autojuht. «See on lendur Fedossejevi naine.»

«Hästi,» ütles siis punaarmee-lane, «oodake.»

Ta võttis välja vile ja vilistas kaks korda, kutsudes ülemust.

Seni kui me ootasime, tulid meie juurde veel kaks sõja-

väelast. Nad hoidsid rihma otsas hiiglasuuri koeri. Need olid valvesalga jälituskoerad — lambakoerad Tuul ja Ljutta.

Ma tõstsin Brutiku üles ja pistsin aknast välja. Sellisel koletisi nähes liputas ta arglikult saba. Ent Tuul ja Ljutta ei pööranud talle mingisugust tähelepanu.

Astus ligi mees, kellel polnud püssi, vaid oli naga puusal. Saades teada, et sõidab lendur Fedossejevi naine, tõstis ta käe kõrva äärde, laskis meid mööda ja vilpas tunnimehele käega.

«Ema,» küsis Fenja, «millest see tuleb, et kui niisama sõidad, siis ei saa, aga kui ütled «lendur Fedossejevi naine», siis saab? Hea on olla Fedossejevi naine. Eks ole?»

«Ole vait, rumall!» vastas ema. «Sa ei tea isegi, mis sa patrad!»

Hakkas lõhnama niiskuse järele. Puude vahelt oli näha vett. Siis hakkas see paistma paremalt — pikk ning lai Kutšuki järv.

Kummaline, ennenägematu pilt avanes me silme ees. Puhus tuul, järv oli vahuseis laineis, kaugel vastaskaldal aga põles mets ereda leegiga. Isegi siia, üle järve, terve kilomeetri taha, kandus koos kuumahuga ka huugamine ja pragin.

Leek haaras vaiguste mändide oksi, paiskus silmapilkselt taeva poole ja langes samas maapinnale. Ta keerles all vurrkannina ringi ja lakkus oma pikkade kuumade keeltega järve vett. Vahetevahel langes puu ja siis kerkis tema kukkumise tagajärjel üles must suitsusammas, kuid sealsamas tuli tuul ja rebis selle tükkideks.

«See seal süüdati öösel,» seletas autojuht süngelt. «Nad oleksid koertega juba ammu kätte saadud, aga tuli hävitas jäljed ja Ljuttal on raske töötada.»

«Kes süütas?» küsis Fenja minult sosinal. «Kas see süüdati siis meelega?»

«Kurjad inimesed,» vastasin ma tasa. «Nad tahaksid ära põletada kogu maa.»

«Ja kas nad varsti põletavadki?»

«Või veel! Kas nägid meie omasid püssidega? Nad püütakse ruttu kinni.»

«Nad püütakse kinni,» nõustus Fenja. «Ainult rutem võiks, muidu on õudne elada. Eks ju, Volodja?»

«Sinul on õudne, aga minul mitte põrmugi. Mul oli isa sõjas ja siiski ei kartnud.»

«See oli isa... Minul ka isa...»

Auto kihutas metsast välja ja me sattusime suurele lagendikule, kus asus lennuväli.

Fenja ema käskis meid autost välja ronida, kuid ei lubanud kaugele minna, ise aga läks suure palkhoone ukse juurde.

Ja kui ta möödus, jäid kõik lendurid, mehaanikud ja kõik inimesed, kes trepi juures seisis, kohe vait ja tervitasid teda vaikides.

Kuni Fenja Brutikuga auto ümber jooksis, poetasin ma end inimeste salgakese juurde ja sain nende kõnelusest aru, et Fenja isa, lendur Fedossejev, oli eile õhtul kerge lennukiga välja lennanud metsapõlemise rajooni uurima. Kuid oli juba möödunud peaaegu ööpäev, tema aga ei olnud ikka veel tagasi tulnud.

Tähendab, et lennukiga oli juhtunud avarii või oli tal hädamaandumine. Aga kus? Oleks õnn, kui mitte seal kandis, kus põles mets, sest öö jooksul laastas tuli peaaegu kakskümmend ruutkilomeetrit.

Häirel Meie piiri oli ületanud kolm relvastatud bandiiti. Need oli näinud Istra sovhoosi tallimees.

Kuid nad olid tulistanud tallimehele järele, tapnud ta hobuse, haavanud teda ennast jalast ja sellepärast oli tallimees meie asulasse jõudnud nii hilja.

Vihasena ja ärritatuna vehkisin ma oma tinast brauninguga ja sammusin mööda välja seni, kuni pörkasin peaga vastu ordenit pikakasvulise mehe rinnal, kes koos Fenja emaga auto poole tuli.

Mees peatas mind tugeva käega. Ta vaatas mu kriimustatud laupa ja võttis mu käest tinast brauningu.

Ma kohmetusin ja läksin punaseks.

Ent see mees ei naeratanud ega öelnud ühtegi pilkavat sõna. Ta vaatas ja kaalus mu relva peopesal. Pühkis seda vastu oma nahkse palitu varrukat ja ulatas viisakalt mulle tagasi.

Hiljem sain ma teada, et see oli eskadrilli komissar. Ta saatis meid otse autoni ja kordas uuesti, et lendur Fedossejevit otsitakse vahetpidamatult nii maast kui õhust.

Me sõitsime koju.

Juba hämardus. Tundes, et asi on halb, istus nukraks muutunud Fenja vaikselt nurgas ega mänginud enam Bru-

tikuga. Ja lõpuks surus ta oma pea ema sülle ning uinus märkamatult.

Nüüd tuli meil üha sagedamini ja sagedamini vähendada kiirust ning lasta mööda vastusõitjaid.

Lendasid mööda veoautod ja sõjaväevankrid. Möödus sapöörihood. Kihutas mööda punane sõiduauto, mitte meie, aga kellegi võõra — arvatavasti mõne ülema oma Irkutskist.

Ent vaevalt läks tee vabamaks, vaevalt sai meie auto juht kiirust lisada, kui äkki miski plaksatas ja auto jäi seisma.

Autojuht ronis välja, käis ümber masina, vandus, tõstis maast kellegi poolt pillatud raudse rehapulga, ohkas ja teatas, et õhukummi on lõhkenud ja tal tuleb vahetada ratas.

Et autojuhil oleks tungrauaga kergem masinat tõsta, siis Fenja ema, mina ja minu järel ka Brutik, väljusime.

Kuni autojuht parandamiseks valmistus ja istme all igasuguseid instrumente võttis, jalutas Fenja ema metsa veerel, aga meie Brutikuga jooksime metsa ja hakkasime seal tihnikus jooksma ning peitust mängima. Kui Brutik mind kohe ei leidnud, pistis ta hirmu pärast koledasti ulguma.

Sattusime mänguhoogu. Mina väsisin ära, istusin künkule ja vajusin mõtteisse. Kuuldes kaugelt autosignaali, hüppasin üles, hüüdsin Brutikut ja pistsin jooksma.

Kuid kahe-kolme minuti pärast ma peatusin, sest taipasin, et see ei saanud kuidagi meie masina signaal olla. Meie omal oli signaal mitmehäälnene, laulev, see aga prääkus jämedalt nagu veoauto. Siis pöördusin ma paremale ja, nagu mulle näis, suundusin otse tee poole.

Kaugelt kostis signaal. Nüüd tuututas juba meie auto. Kuid kust, seda ma aru ei saanud.

Pöörasin järsult veel paremale ja jooksin kõigest väest.

Rohus takerdudes hüppas mulle järele väike Brutik.

Kui ma poleks pead kaotanud, oleksin ma pidanud paigal seisma või liikuma aeglaselt, oodates uusi signaale. Kuid mind valdas hirm. Jooksuga tormasin ma rappa ja ronisin vaevu kuivale kohale. Jälle signaal! Mul oli vaja tagasi pöörata. Ent kartes mädasood, otsustasin minna ringi, hakkasin tiirutama, keerutama ja tormasin lõpuks otse läbi tihniku, sööstsingi õuduses sinna, kuhu jalad viisid.

Päike oli juba ammu loojunud. Pilvede vahel säras kuu. Mu metsik teerada oli ohtlik ja raske. Nüüd ei läinud ma enam sinna, kuhu vaja oli, vaid sammusin seal, kus tee oli pisut parem.

Vaitsest ja kannatlikult jooksis mu järel Brutik. Pisarad olid ammu otsas, kurk hüüdmisest ja huikamisest kähisev, laup määrg, müts kadunud, aga põiki üle mu põse venis väike kriimustus.

Lõpuks peatusin kurnatuna ja heitsin kuivanud rohule liivaseljandiku harjal.

Nõnda lamasin ma liikumatult seni, kui tundsin, et puhunud Brutik ägeda visadusega oma ninaga mu kõhtu lausa ja mind kannatamatult käpaga kaapis. Ta oli haistnud mu taskus toidupakikest ja nõudis süüa. Murdsin talle suu saia ja andsin pool kotletti. Isutult närisin ma ise üles, kaapisin siis sooja liiva sisse augu, kitkusin pisut kuiva rohtu, võtsin välja oma tinast brauningu, surusin keerapoja enda vastu ja heitsin pikali, otsustades oodata valgenemist magama jäämata.

Puude vahel mustades lohkudes, kuu ebaühtlases ekslikus valguses viirastusid mulle kord hundi rohelised silmad, kord karu karvane koon. Ja mulle näis, et kõikjal olid jämedate männitüvede vastu liibudes varjul võõrad ning öelad inimesed. Möödus minut, teine — kadusid ja hajusid ühed õudused, aga igast küljest kerkisid esile teised. Ja neid hirmunägemusi oli nii palju, et kui olin keeranud haigeks oma kaela, heitsin ma lõpuks neist väsinuna seljale ja hakkasin vaatama ainult taevasse.

Pilgutades oma uniseid silmi, et mitte uinuda, hakkasin loendama tähti. Lugesin ära kuuskümmend kolm tükki, laksin segi, sülitasin ja hakkasin jälgima seda, kuidas must palgisarnane pilv kihutas järele teisele ja tahtis lüüa otse selle pärani avatud hambulisse suhu. Seal aga segas vahele kolmas, kõhn pikk pilv ja võttis ning varjas oma kõvera käpaga kuu valge laterna.

Läks pimedaks, aga kui valgenes, siis polnud enam ei pilve-palki ega hambulist pilve, vaid tähistaevas lendas sujuvalt suur lennuk.

Selle pärani avatud aknad olid eredasti valgustatud. Lõuna ääres, nihutanud eemale vaasi lilledega, istus oma joonestuste kohal mu ema ja vaatas aeg-ajalt kella, imeslades, et ma nii kauaks jään.

Ja siis, kokkudes, et ta võib minu metsalagendikust

mööda lennata, haarasin oma tinast brauningu ja tullisin. Suits mässis endasse kogu lagendiku, puges mullinasse ja suhu. Ja lasu kaja lendas lennuki laiade tiiba deni ning kolksatas kaks korda nagu plekk-katus raske kivi löögist.

Ma hüppasin püsti.

Juba valgenes. Mu tinast brauning lebas liival. Selle kõrval istus Brutik ja keerutas rahulolematult nina, sest õõ jooksul pööranud tuul tõi lagendikule vingust suitsu. Kuulatasin. Ees, paremal, kolksus plekk. Tähendab, et mu unenägu polnud mitte täiesti unenägu. Tähendab, et eespool olid inimesed, järelikult polnud mul midagi karta.

Jäärakus, mille põhjas voolas oja, kustutasin janu. Veel oli päris soe, peaaegu tuline ja tal oli vaigu ning tahma lõhn. Arvatavasti asetses oja algus kuskil tulepiirkonnas.

Jääraku taga algas madal lehtpuumets, kust suitsu lõhn juba alguses kõik elavad olevused minema oli peletanud. Ainult sipelgad askeldasid vaikselt nagu alati oma kohade ehitiste juures ning hallid konnad, kes kuival maal niikuinii kaugele hüpata ei suuda, krooksusid kähisevalt rohelise soo ääres.

Ümber soo minnes sattusin tihnikusse. Ja äkki kuulsin ma üsna lähedal kolme teravat lööki rauaga vastu plekki, otsekui oleks keegi haamriga vastu ämbri plekkpõhja tagunud.

Liikusin ettevaatlikult edasi. Möödusin murdunud, nagu lõigatud latvadega puudest, värskeist okstest, lehestikust ja raagudest, millega maa oli paksult kaetud, ja jõudsin tillukesele lagendikule. Ja siin paistis kuidagi küljelt püsti tõstetud ninaga ning kõveraks paindunud haavatüvele toetuva tiivaga lennuk. Lennuki all istus inimene. Terasest mutrivõtmega tagus ta vastu mootori metallkatet.

Ja see inimene oli Fenja isa — lendur Fedossejev.

Oksi murdes pugessin ma lähemale ja hüüdsin teda. Ta viskas mutrivõtme kõrvale. Pöördus kogu kehaga minu poole (tõusta nähtavasti ta ei saanud), silmitses mind tähelepanelikult ja küsis imestunult:

«Hei, imeline nägemus! Mitmendast taevast sa mu hinge järele tuled?»

«Olete see teie?» ütlesin mina, teadmata, kuidas alustada.

«Jah, see olen mina. Aga see...» ta pistis näpu vastu küljelivajunud lennukit, «see on mu hobune. Anna tikku. Kas rahvas on ligidal?»

«Tikka mul pole, Vassili Semjonovitš, ja mingisugust rahvast pole ka.»

«Kuidas ei ole? Oh, pagan!» ja ta nägu moondus valuliselt, sest ta oli puudutanud mähistes jalga. «Aga kus on siis rahvas, inimesed?»

«Inimesi ei ole, Vassili Semjonovitš. Mina üksinda, ja... minu koer.»

«Üksinda? Hm... Koer?... Noh, on sul ka koer!... Ütle siis ometi, mida sa siin üksinda teed? Praetud seeni, lahka või süsi korjad?»

«Ma ei tee midagi, Vassili Semjonovitš. Ma jooksin ja kuulain äkki, et keegi kolksis. Ma ise mõtlesin ka, et siin on inimesed. Aga tuleb välja, et see olite teie. Aga teid kõik otsivad...»

«Nii-li, inimesed... Mina, tähendab, pole siis enam «inimesed». Millest sul põsk verine on? Võta purk, määri jookiga ja vudi, kallis, kõigest väest lennuvälja poole. Ütle seal võimalikult hellalt, et mulle kiiremini järele saadetaks. Nad otsivad mind jumal teab kust, aga mina olen siinsamas nende kõrval. Tunned?» Ta tõmbas ninasõõrmega, nuusutades magus-vingust tuulepuhangut.

«Seda ma tunnen, Vassili Semjonovitš, ainult ma ei oska kuskile minna. Teate, ma olen ka ise eksinud.»

«Flu, flu!» vilistas lendur Fedossejev. «Noh, siis, nagu ma näen, on meil lood halvad, seltsimees. Kas sa jumalat usud?»

«Mis te nüüd, mis te nüüd!» imestasin mina. «Te, Vassili Semjonovitš, ei tunne mind vist ära? Ma olen ju Volodka. Teie hoovil elan, saja kahekümne neljandas korteris.»

«Noh nii, Volodka: sina ei usu, ja mina ei usu. Tähendab, imede peale pole meil mõtet loota. Roni õige selle puu alla ja mida sealt näed, seda jutustad mulle.»

Vii minuti pärast olin ma juba päris ladvas. Kolmest küljest nägin ma ainult metsa ja metsa... Aga neljandas, umbes viie kilomeetri kaugusel meist tõusis metsast suitsupilv ja liikus aeglaselt meie poole.

Tuul oli muutlik, puhanguline ja iga hetk võis ta hakata puhuma kõigest jõust.

Ma ronisin alla ja jutustasin kõigest sellest lendur Fedossejevile.

Ta silmitses taevast: taevas oli rahu.

Lendur Fedossejev vajus mõtteisse.

«Kuule,» küsis ta, «kas sa kaarti tunned?»

«Tunnen,» vastasin mina. «Moskva, Leningrad, Minsk, Kiiev, Tiflis...»

«Oh sind küll, näed kui laialt kohe! Oleksid veel hakanud: Euroopa, Ameerika, Aafrika, Aasia. Ma küsin sulle kui ma sulle kaardile tee joonestan, kas sa saad aru?»

Ma kohmetusin.

«Ei tea, Vassili Semjonovitš. Meil geograafias õpiti seda, aga ma kuidagi halvasti...»

«On sul ka pea! See'p see ongi, et «halvasti»... Noh hüva, kui halvasti, siis pole parem vaja. Vaata,» ta sirutas käe välja. «Minu eemale legendikule. Pöördu näoga päikese poole. Nüüd pöördu nii, et päike paistaks just vasaku silma nurka. See ongi sinu suund. Tule ja istu.»

Ma astusin ta juurde ja istusin.

«Noh, ütle, mida sa aru said?»

«Et päike säraks vasaku silma nurka,» vastasin ma eba-kindlalt.

«Mitte ei säraks, vaid paistaks. Särast võivad silmad pimedaks jääda. Ja pea meeles: et sulle pähe ei tuleks sellest suunast kõrvale käänata, lase aga ikka otse ja otse, seni kui umbes seitsme-kaheksa kilomeetri pärast jõuad Kalva jõe kaldale. See on seal ja kaduda pole tal kuskile. Noh, aga Kalval, Neljanda järsaku juures, seal on alati rahvast: seal on kalurid, parvemehed, heinaniitjad, jahimehed... Keda esimesena kohtad, selle juurde tormagi. Aga mida ütelda...»

Fedossejev vaatas purunenud lennukile, oma liikumata, mähises jalale, nuusutas vingust õhku ja vangutas pead.

«Aga mida neile ütelda... seda sa tead vist, ma arvan, isegi.»

Ma hüppasin üles.

«Oota!» lausus Fedossejev. Ta võttis küljetaskust oma rahakoti ja ulatas selle mulle. «Võta kaasa.»

«Milleks?» ei saanud ma aru.

«Võta,» kordas ta. «Ma võin haigeks jääda, kaotan ära. Kui kohtume, siis annad mulle kätte. Kui mitte minule, siis mu naisele või meie komissarile.»

See ei meeldinud mulle põrmugi ja ma tundsin, et mu silmi tõusid pisarad ning mu huuled hakkasid värisema.

Kuid lendur Fedossejev vaatas mind karmilt ja selle pärast ei julgenud ma talle vastu hakata. Panin rahatasku põue, tõmbasin rihma pingumale ja vilistasin Brutikule.

«Oota!» peatas Fedossejev mind jälle. «Kui sa enne mind näed kedagi SARK-ist või meie komissari, siis ütle, et nägin üleile kell üheksateist kolmkümmend tulekahju, kaheksa, kahekümne neljandas jaoskonnas, kolme meest. Arvasin, et jahimehed, aga kui ma allapoole laskusin, siis tulistasid nad lennukit vintpüssidest ja üks kuul tabas mu kaela nipaaki. Kõik muu on arusaadav. Aga nüüd, kangelane, asu tee!»

Kaske on inimest päästes joosta läbi võõra sünge metsa kauge Kalva jõe poole, ilma teedeta ja radadeta, valides suunda ainult päikese järgi, mis kõrvalekaldumatult vasaku silma nurka peab paistma.

Sageli tuli mul teel läbipääsmatu tihniku, järskude jääakute ja vesiste soode tõttu ringi minna. Kui poleks olnud Fedossejevi karmi hoiatust, oleksin ma kümme korda jõudnud teelt kõrvale kalduda ja eksida, sest sageli päis mulle, et olgu kuidas on päikesega, aga mina jooksen juha tagasi, otse minu eelse ööbimiskoha poole.

Nõnda liikusin ma visalt ikka edasi ja edasi, vahetevahel peatusin, pühkisin märga laupa ja silitasin rumalat Brutikut, kes mulle nähtavasti hirmu pärast järele veeres, ja pistnud välja pika keele, vaatas nukralt otsa silmadega, mis millestki aru ei saanud.

Tunni aja pärast tõusis vali tuul, hall udu kattis kogu taeva. Mõni aeg oli päikest näha veel nõrga laiguna, udu-sena ja laialivalgavana, siis aga hajus seegi laik täielikult.

Liikusin edasi kiiresti ja ettevaatlikult. Ent vähe aja pärast tundsin, et hakkasin ekslema.

Taevas sulgus, mu kohal sünge ja tusasena. Ja mitte ainult vasaku, vaid isegi mõlema silmaga ei suutnud ma märgata selles vähimatki valguslaiku.

Möödus veel tundi kaks. Päikest ei olnud, Kalvat ei olnud, jõudu ei olnud ja isegi hirmu ei olnud, oli ainult kange janu ning väsimus, ja lõpuks laskusin ma lepapõõsa varju.

«Seal ta nüüd on, see elu!» mõtlesin ma silmi sulgedes. «Elad, ootad. Et ehk tuleb mõni juhus, seiklus, siis ma... ma... Aga mis ma? Seal on purustatud lennuk. Sinna roomab tuli. Seal ootab haavatud lendur abi. Aga mina lamen rohul nagu puupakk ega ole võimeline teda millagi aitama.»

Linnu hele sädistamine kostis kuskilt üsna lähedalt. Ma

võpatasin. Tuk-tuk! Tuk-tuk! — kuuldus ülevalt. Avasin silmad ja nägin peaaegu oma pea kohal, jämeda saare tüvel rähna.

Alles nüüd märkasin ma, et see mets polnud enam pime ega elutu. Siin lagendiku kohal tiirlesid kollased ja sinised liblikad, sädelesid kiilid ja siristasid vahetpidamatult rohutirtsud.

Ja ei jõudnud ma veel tõusta, kui nuustikuna märk Brutik mulle otse kõhu peale viskus, üles hüppas ja end raputas, pildudes laiali külmi peeni pritsmeid — ta oli kuskil supelnud.

Hüppasin üles, söötsin põõsastesse ja hüüatasin rõõmsalt, sest ainult umbes neljakümne sammu kaugusel veeretis sombuse päeva valguses oma halle laineid lai Kalva jõgi.

Ma läksin kaldale ja vaatasin ringi. Ei paremal ega vasakul, ei vee peal ega kaldal olnud kedagi. Ei olnud eluaset ega inimesi, ei olnud kalureid, parvetajaid, heinaniitjaid ega jahimehi. Arvatavasti olin ma läinud väga järsult kõrvale sellest Neljandast järsakust, mille juurde ma pidin välja jõudma lendur Fedossejevi näpunäidete järgi. Ent vastaskaldal, metsa veerel, siit vähemalt kilomeetri kaugusel, keerles suitsujuga ja seal, väikese onni juures, seisid vankri ette rakendatud hobune.

Terav külmavärin läbis mu keha. Käed ja kael kattusid kananahaga, õlad vappusid nagu palavikus, sest ma sain aru, et mul tuleb ujuda üle Kalva. Mina aga ujusin halvasti. Tõsi, ma võisin ujuda üle tiigi, selle, mis oli asulast, telliskivist kuuride taga. Veel enam, ma võisin ujuda üle selle ja tagasi. Aga seda ainult seepärast, et isegi kõlge sügavamas kohas ei ulatunud vesi mul üle lõua.

Ma seisin ja vaikisin. Vee peal ujusid pilpad, oksad, niiske rohu ja pehme vahu tükid.

Ja ma teadsin, et kui on vaja, ujun ma üle Kalva — ta polnud nõnda lai, et mul oleks lõppenud jõud ja kinni jäänud hing. Kuid ma teadsin ka seda, et tarvitseb mul vaid hetkeks pea kaotada, lüüa kartma sügavust, neelata lonka vett, ja ma lähen põhja, nagu minuga oli juhtunud aasta tagasi hoopiski mitte laial Lugarka jõekesel.

Astusin kalda ligi, võtsin taskust välja raske tinast brauningu, keerutasin seda ja viskasin vette.

Brauning on mänguasi, aga nüüd polnud enam mängimist.

Veel kord vaatasin ma vastaskaldale, võtsin peotäie vett. Neelatasin, et süda rahuneks. Ohkasin mitu korda sügavalt ja astusin vette. Ja et mitte asjatult jõudu kahutada, läksin ma mööda lauget liivakallast, kuni vesi mulle lõuani ulatus.

Ma selja tagant kostis metsik kisa. See oli Brutik, kes hüppas kaldal nagu hullumeelne.

Ma kutsusin teda sõrmega, kõhatasin, sülitasin, ja andes talgadega tõuke ning püüdes mitte pritsida, hakkasin ujuma.

Nüüd, mil mu pea oli madalal vee kohal, näis vastaskallas mulle väga kaugena, ja et mitte kohkuda, langetasin ma pilgu veele.

Niiviisi kergelt, manitsedes end mitte erutuma, ja peast, mitte kiirustama, tõmme tõmbe järel liikusin ma edasi.

Juba läks vesigi külmemaks ja kaldaäärsed põõsad jooksid paremale — mind kiskus kaasa vool. Kuid ma olin seda ette näinud ja sellepärast ei kohkunud. Las kisub. Minu asi on — rahulikumalt, üks, kaks... ikka edasi... Kallas lähenes vähehaaval, juba oli näha hõbedasi, ebe- metega kaetud haavalehti ja vesi kandis mind hoogsalt liivase jõekäärü poole.

Mitte midagi halba selles esialgu polnud.

Akki kuulsin ma selja tagant hääli. Tahtsin ümber pöörduda, kuid ei julgenud.

Siis kostis mu selja taga vee solin ja varsti nägin, kuidas viimast jõudu kokku võttes ujus küljelt minu poole Brutik, käppadega meeletult pladistades ja koonu kõrgele tõstes.

«Vaata ette, vënd!» mõtlesin ma ärevusega. «Ära minu juurde roni, muidu upume mõlemad.»

Ma söötsin kõrvale, kuid vool tõukas mind tagasi ja neetud Brutik kasutas seda ning valusalt küüntega kriimustades ronis mulle otse kaela peale.

«Nüüd olen kadunud!» mõtlesin ma ja sukeldusin peaga vette. «Nüüd on lõpp!»

Puristades ja sülitades tulin veepinnale, lõin kätega ja tundsin samas, kuidas Brutik meeletult kiunumisega mulle pähe ronis.

Siis võtsin ma kokku viimase jõu ja viskasin Brutiku eemale, sealjuures lõi aga laine mulle suhu ja ninasse. Ma tõmbasin vett kurku, hakkasin arutult vehkima kätega ja

jälle kuulsin minu poolt mahajäetud kaldal hääli, käre ja haukumist.

Seal lendas mulle peale veel üks laine, heitis mind kõhult seljale ja viimane, mida ma mäletan — see oli päikesekiir läbi pilvede ja kellegi kohutav lõust, mis hambulisi lõugu pärani ajades mu rinnale viskus.

Nagu ma hiljem teada sain, tõi koer Ljutta kaks tundi pärast seda, kui mina lendur Fedossejevi juurest ära läksin, minu jälgi mööda inimesed teelt lenduri juurde. Ja enne kui paluda midagi endale, näitas Fedossejev neile pilvedega kaetud taevast ja käskis taga ajada mind.

Samal õhtul leidis teine koer nimega Tuul metsast kolm relvastatud meest. Need, kes olid tulnud üle piiri, et süüdata metsad ja koos nendega meie uus suur tehas.

Üks neist tapeti tulevahetuses, kaks võeti kinni. Ja me teadsime, et ega neilegi halastata.

Ma lamasin kodus voodis.

Teki all oli soe ja pehme. Äratuskell tiksus tavakohaselt. Köögis kraani all solises vesi. Ema pesi seal ennast. Ta astus tuppa ja tõmbas mul teki pealt ära.

«Tõuse üles, hoopleja!» lausus ta, kammides kannatlikult oma tihedaid musti juukseid. «Tulin eile teie koosolekule ja kuulsin ukse juures, kuidas sa hoogu oled saatunud. «Hüppasin üles», «tormasin», «sööstsin»... Ja lapsed, rumalad, istuvad, kõrvad kikkis. Mõtlevad, et ongi tõsi.»

Kuid mina olin külmavereline.

«Jah,» ütlesin ma uhkelt. «Eks proovi riietes üle Kalva ujuda!»

«Hea üleujumine, kui sind ennast koer Ljutta särkipidi välja tiris! Paremini oleksid sa, kangeline, vait olnud. Ma küsisin Fedossejevilt. «Jooksis,» ütles ta, «teie Volodka minu juurde, kahvatu, värisev... «Mul,» ütles, «on geograafias «puudulik.» Suure vaevaga manitsesin teda Kalva jõe äärde jooksmas.»»

«Vale!» Mu nägu lõi õhetama, hüppasin üles ja vaatasin emale silmi.

Seal aga nägin ma, et ta lihtsalt naljatas, et ta silme all polnud veel kadunud kahvatusinakas vine. Täheandaj, et alles üsna hiljuti oli ta minu pärast palju nutnud. Et ta seda ainult tunnistada. Niisugune on tal juba kord iseloom, minusse.

Mina saasis mu juukseid ja lausus:

«Tõuse üles, Volodka. Mine kingade järele. Mina pole sinu veel jõudnud.»

Ta võttis oma joonised, sirklilikasti, joonlauad ja läks valmistuma arvestuseks.

Mina jooksin kingi ära tooma, aga hoovis nägi mind ainult Fenja ja kiunus kõigest väest.

«Tule!» hüüdis ta. «Tule ometi rutem, isa kutsub sind.»

«Hüüva,» mõtlesin ma, «kingad jõuan pärastki ära tuua.» Ja läksin üles.

Üleval haaras Fenja mul jooksu peal jalust kinni ja tiris tuppisa juurde. Ta isa oli nikastanud jala ning lamas. Aidemeisse mähituna voodis. Tema juures lauakesel ravisid kõrval lebasid terav nuga ja terasnaaskel. Ta töötas sillegi kallal. Lendur teretas mind ja päris, kuidas ma jooksin, kuidas eksisin ja kuidas lõpuks Kalva jõe leidisin.

Siis pistis ta käe padja alla ja ulatas mulle kellasarnase laikiva nikeldatud kompassi — kaanega, lukuga ja pöörleva fosforiõelaga.

«Võta,» ütles ta, «õpi kaarti tundma. See on sulle minu poolt mälestuseks.»

Ma võtsin. Kaanele oli korralikult märgitud aasta, kuu ja päev. Seesama, millal ma kohtasin Fedossejevilt metsas ennuki juures. All oli kiri: «Vladimir Kurnakovile lendur Fedossejevilt.»

Seisin vaikides. Kadunud! Kõik meie hoovi poisid on nüüd päästmatult kadunud. Ja neil pole mult loota ei kaastunnet ega halastust!

Surustin lenduri kätt ja läksin Fenja juurde. Seisime temaga akna all ja tema aina pomises midagi, mina aga ei kuulnud ega kuulnud.

Lõpuks sakutas ta mind varrukast ja lausus:

«Kõik on hästi, ainult kahju on vaesekestest: ta uppus ju ära, see Brutik!»

Jah, Brutikust oli kahju ka minul. Aga mis teha: sõda on sõda.

«Kui me talle tookord kompvekki poleks suhu toppinud, poleks ta meid nii kangesti armastama hakanud,» ütles Fenja nukralt.

«Kes teab,» lohutasin teda mina, «siis oleksid ehk tulnud loerakaupmehed, võtnud ta konksu otsa, pistnud kasti,

pärast aga oleksid talt naha maha võtnud. See on teine hukkamise võimalus. Ja kas see oleks siis parem olnud?

Läbi akna paistsid metsad. Tuli oli kustutatud ja ainult üksikuist kohtadest tõusis suitsu. Kuid ka seal lõpetasid viimased brigaadid oma tööd.

Läbi akna paistis meie tohutu tehas, seesama, kus töötas peaaegu kogu meie uus asula.

Tehase ümber oli kahelt realt tõmmatud okastraat. Aga nurkadel, puust katete all, seisis ööd kui päevad tunnimehed.

Isegi siia oli meile Fenjaga kuulda kettide kõlin, raua kolin, mootori undamine ja auruhaamri rasked löögid. Mida selles tehases tehti, seda me ei teadnud. Ja kui oleksimegi teadnud, poleks me seda öelnud mitte kellelegi peale-ühe — seltsimees Vorosilovi.

1939. a.

TŠUK JA GEK

Elas kord mees Sinimägede juures metsas. Ta töötas palju, kuid tööhulk ei vähenenud ja ta ei saanud koju puhkusele sõita.

Lõpuks, kui talv saabus, hakkas tal väga igav ja ta palus ülematelt luba ning saatis oma naisele kirja, et see koos lastega tema juurde külla sõidaks.

Lapsi oli tal kaks — Tšuk ja Gek.

Nad elasid emaga kauges tohutu suures linnas, millest kaunimat pole maailmas olemaski.

Päeval ja öösel särasid selle linna tornide kohal punased tähed. Ja selle linna nimi oli muidugi Moskva.

Just sel ajal, kui kirjakandja kirjaga trepist üles astus, oli Tšukil Gekiga lahing. Lühidalt öelda, nad lihtsalt kisasid ja kaklesid. Millest see kaklus algas, selle olen ma juba unustanud. Kuid mäletan, et kas

Tšuk näppas ära Geki tühja tikutoosi või vastupidi — Gek võttis Tšukilt ära plekist viksikarbi.

Mõlemad vennad olid parajasti teineteisele korra ruskaga andnud ja kavatsesid anda teist korda, kui helises uksekell ja nad ärevalt pilke vahetasid. Nad arvasid, et nende ema on koju jõudnud. Emal oli kummaline iseloom. Ta ei tõelnud kaklemise pärast, ei karjunud, vaid viis kaklejad lihtsalt eri tubadesse ja keelas neil koos mängimise terveks tunniks, vahel isegi kaheks. Aga ühes tunnis on — tikk-takk — tervelt kuuskümmend minutit. Ja kahe tunnis seda enam.

Seepärast siis pühkisidki mõlemad vennad silmapilkselt näo pisaraist kuivaks ja söötsid ust avama.

Aga ilmnes, et see polnud ema, vaid kirjakandja, kea tõi kirja.

Siis nad hüüdsid:

«See kiri on isalt! Jah, jah, isalt! Ja kindlasti sõidab ta varsti siia.»

Nad hakkasid kepslema, hüplema ja vedrudega diivanil kukerpalli laskma. Sest kuigi Moskva on kõige suurepärasem linn, aga kui isa juba terve aasta kodus pole kälnud, siis võib ka Moskva igavaks minna. Ja nad sattusid sellisesse vallatlemishoogu, et ei märganudki, kuidas ema sisse astus.

Ema imestas väga, kui nägi, et mõlemad ta toredad pojad lamasid selili, kisasid ja tagusid kontsadega nii kõvasti vastu seina, et pildid diivani kohal värisesid ja seinakella vedru undas.

Aga kui ema teada sai, mis põhjustas sellist rõõmu, ei tõelnudki ta poegade, vaid ajas nad ainult diivanilt minema.

Siis viskas ta kiiresti kasuka seljast ja haaras kirja, ilma et oleks isegi lumehelbeid juustelt maha raputanud, mis nüüd sulasid ja löid särava ta tumedate kulmude kohal nagu sädemed.

Kõigile on teada, et kirjad võivad olla lõbusad ja ka kurvad, ning seepärast jälgisid Tšuk ja Gek, seni kui ema luges, tähelepanelikult ta nägu.

Algul kortsutas ema kulmu, ja nemad kortsutasid ka. Kuid siis ema naeratas ja nad otsustasid, et see kiri on lõbus.

«Isa ei tule,» ütles ema ja pani kirja kõrvale, «tal on veel palju tööd ja teda ei lasta Moskvasse.»

Pettunud Tšuk ja Gek vaatasid kohmetult teineteisele. Kiri osutus kõige kurvemaks, mis üldse võis olla.

Korraga tõmbusid nad mossi, hakkasid nohisema ja vaatasid vihaselt emale, kes millegi üle naeratas.

«Ta ei tule,» jätkas ema, «aga ta kutsub meid kõiki enda juurde külla.»

Tšuk ja Gek hüppasid diivanilt maha.

«Ta on naljakas inimene,» ohkas ema. «Hea on ütelda — küllal! Nagu oleks see nii, et istu trammi ja sõida...»

«Jah, jah,» hüüdis Tšuk kiiresti, «kui ta kutsub, siis istume ja sõidame.»

«Sa oled rumal,» ütles ema. «Sinna tuleb sõita rongiga tuhat ja veel kord tuhat kilomeetrit. Siis hobuste ja saaniga läbi taiga. Aga taigas võib sattuda hundile või karule. Milline veider mõte! Te mõtelge ometi isel!»

«Hei-hei!» Tšuk ja Gek ei mõelnud poolt sekunditki, vaid teatasid kohe nagu ühest suust, et nad on valmis sõitma mitte ainult tuhande, vaid isegi saja tuhande kilomeetri taha. Neid ei kohuta miski. Nemad on julged. Nemad kihutasid eile kividega minema hoovi lipsanud võõra koera.

Ja nii kõnelesid nad kaua, vehkisid kätega, trampisid jalgedega, hüppasid. Ema aga istus vaikides, kuulas neid lükk aega. Lõpuks puhkes ta naerma, haaras mõlemad käele, keerutas ringi ja paiskas nad diivanile.

Olgu öeldud, et ta ootas niisugust kirja juba ammu ning narritas Tšukki ja Gekki meelega, sest et tal oli lõbus iseloom.

Möödus terve nädal, enne kui ema neid teele hakkas saadma. Ka Tšuk ja Gek ei kaotanud asjata aega.

Tšuk meisterdas kõõginoast endale pistoda. Gek otsis alla kepi, lõi sellesse naela ning sai niisuguse tugeva pligi, et kui karul nahk millegagi läbi torgata ja siis selle pligiga südamesse pista, siis karu kärvaks otsekohe.

Lõpuks olid kõik tööd lõpetatud. Pagas oli juba pakitud. Ukse ette meisterdati veel teine lukk, et vargad korterit tühjaks ei varastaks. Kapist pühiti välja sinna pudenenud leivaraasukesed, jahu ja tangud, et hiiri ei sigineks. Ja ema sõitis jaama, et hommeõhtusele rongile pileteid osta.

Kuid siis, kui ema ära oli, puhkes Tšuki ja Geki vahel riid. Ah, kui nad ometi oleksid teadnud, millise õnnetuseni see riid neid viib, siis poleks nad mitte mingi hinna eest sel päeval tülli läinud!

Tšukil, kes armastas varandust koguda, oli lame metallkarbike, milles ta hoidis teepakkide hõbepabereid, kompvekipabereid (kui neil olid tanki, lennuki või puna-armeelase pildid), hakisulgi noolte jaoks, hobusesaba-jõhvi hiina mustkunsti jaoks ja veel igasuguseid väga vajalikke asju. Gekil sellist karbikest polnud. Ja üldse oli Gek tuisupea. See-eest aga oskas ta laule laulda.

Ja just sel ajal, kui Tšuk peidukohast oma kallihinnalist karpi läks võtma ning Gek toas laule laulis, astus sisse kirjakandja ja andis Tšukile ema jaoks telegrammi.

Tšuk peitis telegrammi oma karbikesse ja läks vaatama, miks Gek enam ei laula, vaid kisab:

Rr-raa! Rr-raa! Hurraa!
Hei! Hei! Turumbei!

Tšuk paotas uudishimulikult ukse ja nägi säherdust «turumbeid», et tal käed vihast värisema hakkasid.

Keset tuba oli tool, selle korjul rippus piigiga läbitõrjutud katkine ajaleht. See polnud veel midagi. Neetud Gek, kujutledes, et tema ees on karu, torkis ägedalt ema kollast kingakarpi. Aga Tšuk hoidis selles karbis metallist signaalpasunat, kolme värvilist oktoobripühade rinna-märki ja raha — nelikümmend kuus kopikat, mida ta polnud kulutanud nagu Gek igasugusteks rumalusteks, vaid hoidis ettenägelikult kaugeks teekonnaks.

Nähes karpi, mis oli täis auke, kahmas Tšuk Geki käest piigi, murdis selle põlvel katki ja viskas põrandale.

Kullina lendas Gek Tšukile kallale ja haaras ta käest metallkarbikese. Uhe hüppega oli ta aknalaua ja viskas karbi läbi avatud õhuakna välja.

Solvatud Tšuk kukkus valjusti ulguma ja kisaga: «Telegramm! Telegramm!» tormas palituväel, ilma kalosside ja mütsita, uksest välja. Aimates halba, kihutas Tšukile järele ka Gek.

Ent asjata otsisid nad metallkarbikest telegrammiga, mida polnud veel keegi lugenud.

Oli see sattunud hange ja lamas nüüd sügaval lume all või oli ta kukkunud teerajale ja mõni möödamineja oli ära võtnud — kas nii või teisiti, kuid karp oli koos kogu varaga ja avamata telegrammiga igaveseks kadunud.

Tulnud tagasi tuppa, vaikisid Tšuk ja Gek kaua. Nad leppisid juba ära, sest teadsid, et ema käest saavad mõle-

mad tõelda. Kuna aga Tšuk oli Gekist terve aasta võrra vanem, siis ta kartis, et temaga tõeldakse rohkem, ja mõttes välja:

«Tead, Gek, aga mis siis, kui me emale telegrammist ei saagi? Mõttele veel asja — telegramm! Meil on ilma telegrammitagi lõbus.»

«Valetada ei tohi,» ohkas Gek. «Ema on vale pärast siiski veel enam pahane.»

«Aga me ei valetagi!» hüüdis Tšuk rõõmsalt. «Kui ta küsib, kus telegramm on, siis me räägime ära. Kui ta aga küsib, milleks meil siis vaja selle asjaga ette hüpata? Ega me ninatargad ole.»

«Hästi,» nõustus Gek. «Kui valetada pole vaja, siis teemegi nõnda. Selle mõtlesid sa, Tšuk, hästi välja.»

Vaevalt olid nad selle otsuse teinud, kui ema sisse astus. Ta oli rahul, sest oli saanud rongile head piletid, kuid siiski märkas ta kohe, et kallitel poegadel olid näod nukrad ja silmad nutetud.

«Vastake, kodanikud,» küsis ema endalt lund raputades, «mille pärast oli minu äraolekul kaklus?»

«Kaklust ei olnud,» eitas Tšuk.

«Ei olnud,» tõendas Gek. «Me ainult tahtsime kakelda, kuid mõtlesime kohe ümber.»

«Seesugust übermõtlemist armastan ma väga,» ütles ema.

Ta võttis üleriided seljast, istus diivanile ja näitas neile kõvu rohelisi pileteid: üks pilet oli suur, kaks olid väikesed. Peagi nad õhtustasid, siis vaibus müra, kustus valgus ja kõik uinusid.

Telegrammist polnud emal aimugi ja seepärast ta muidugi ei küsinudki midagi.

Järgmisel päeval sõitsid nad minema. Kuna aga rong väljus väga hilja, siis ei näinud Tšuk ja Gek ärasõidul läbi mustade akende mitte midagi huvitavat.

Oösel ärkas Gek, sest tal oli janu. Lamp lae all oli kustunud, kuid ometi oli Geki ümber kõik helesinises valguskumas: värisev klaas linikukesega kaetud laual, kollane apelsin, mis nüüd näis rohekana, ja raskelt magava ema nägu. Läbi jäälilledes vaguniakna nägi Gek kuud, sellist päratu suurt, millist Moskvast ei ole kunagi. Sellest ta tõeldas, et rong kihutab juba kõrgetel mägedel, kust kuule on lähem.

Ta raputas ema, et see ärkaks, ja palus juua. Kuid ta tud põhjusel ema talle juua ei andnud, vaid käskis ainult murda viilukese apelsini ja selle ära süüa. Gek soovis murdis viilukese, ent uni oli läinud. Ta sakutas Tšukki kas see ehk ei ärka. Tšuk turtsatas vihaselt, kuid ei ärkanud.

Siis tõmbas Gek vildid jalga, avas ukse ja läks koridori.

Vaguni koridor oli kitsas ja pikk. Selle välisseina küljes olid kokkukäivad istmed, mis iseenesest raksudes kindi paugatasid, kui nendelt üles tõusta. Siitsamast koridorist läks veel kümme ust. Kõik ukseid olid läikivad, punased, ning kollaste kullatud käepidemetega.

Gek istus natuke ühel pingikesel, siis teisel, siis kolmandal ja jõudis niiviisi peaaegu vaguni lõppu. Ent siis läks mööda vagunisaatja laternaga ja häbistas Gekki — miks ta paugutab istmeid, kui inimesed magavad.

Vagunisaatja läks edasi, Gek aga pistis kiiresti oma kupee poole jooksmas. Suure vaevaga avas ta ukse. Ettevaatlikult, et ema mitte äratada, sulges ta ukse ja viskus pehmele asemele. Kuna aga paks Tšuk lamas üle kogu aseme laiuse, siis müksas Gek teda viisakusetult rusikaga, et ta end natuke edasi nihutaks.

Siis aga juhtus midagi kohutavat: ümmarguse peaga linilaka Tšuki asemel vaatas Gekile vastu keegi vihase näoga vurrudega onu, kes küsis karmilt:

«Kes siin tõukleb?»

Gek pistis kõigest väest karjuma. Kõikidelt asemelt hüppasid üles ehmunud reisijad, süttis valgus, ja nähes, et ta oli sattunud võõrasse kupees, hakkas Gek veel valjemini kisama.

Inimesed said peagi aru, milles asi seisab, ja puhkesid naerma. Vurrudega onu tõmbas püksid jalga ja sõjaväepluusi selga ning viis Geki oma kohale.

Gek lipsas teki alla ja jäi vagusi lamama. Vagun kiigutas, tuul mühises.

Ennenägematult suur kuu ümbritses endiselt oma hele sinise valgusega nii värisevat klaasi, oranži apelsini valgusel linikul kui ka ema nägu, kes unes millegi üle naeratas ega teadnud üldse, milline äpardus ta pojalt oli juhtunud.

Lõpuks uinus ka Gek.

...Ja nägi Gek siis veidrat und: kui oleks vagun elustund, just nagu oleks kuulda häält pea iga raudse ratta päält. Nii vagunid kas veerevad ja veduriga räägivad?

Esimene. Hei, seltsimees! Meil kauge tee on pimedusse mattund eel.

Teine. Teed valgustage, laternad, sest pimedus ju katab maad!

Kolmas. Kõe, tuli! Vile, helisel! Me rattail itta läheb tee!

Neljas. Siis lõpetame jutu me, kui Sinimäeni jõuame.

Kui Gek ärkas, kopsisid rattad vaguni põranda all jälle ohlaselt ega ajanud mingisugust juttu. Läbi jäätunud akende paistis päike. Asemel olid korda tehtud. Puhtaks pestud Tšuk näris õuna. Avatud ukse juures naersid ema ja vurrudega sõjaväelane Geki õiste seikluste üle. Tšuk näitas otsekohe Gekile kollasest padrunist otsikuga pliiatsit, mille oli talle sõjaväelane kinkinud.

Ent Gek polnud asjade suhtes ei kade ega ahne. Selge, ta oli hajameelne ja tuisupea. Vähe sellest, et ta öösel võõrasse kupeesse ronis, — praegu näiteks ei suutnud ta meelde tuletada, kuhu ta oma püksid oli pistnud. Aga seeest oskas Gek laule laulda.

Ta pesi end puhtaks, teretas ema ja surus lauba vastu külma klaasi, et vaadata, mis koht see on, kuidas siin inimesed elavad ja mida nad teevad. Ja sel ajal, kui Tšuk ukse juurest ukse juurde käis ning tutvus reisijatega, kes tallo meeleldi igasuguseid tühiseid asjakesi kinkisid — üks kummikorgi, teine naela, kolmas tüki korrutatud nõõri —, nägi Gek aknast nii mõndagi.

Seal oli metsamajake. Särgiväel, tohutud vildid jalas, kass käes, hüppas trepile poisike. Trahh! lendas kass kukerpalli kohevasse hange, ja sealt kohmakalt välja roniinud, hakkas hüppama mööda pehmet lund. Huvitav, mille eest poiss ta hange viskas? Arvatavasti näppas laua pealt midagi.

Hetke pärast polnud enam ei majakest, poisikest ega kassi — väljal seisis tehas. Väli oli valge, korstnad punased. Suits oli must, valgus aga kollane. Huvitav, mida

selles tehases valmistatakse? Seal oli putka, mille ees seisis kasukasse mässitud tunnimees. Kasukaga tunnimees oli tohutu suur, lai, ta püss aga näis peenikesena nagu õlekõrs. Eks proovi sinna lähedusse oma nina pistal!

Siis hakkas tantsima mets. Lähemad puud hüppasid kiiresti, kaugemad aga liikusid aeglaselt, nagu oleks kurnis lumepööris neid tasakesi keerutanud.

Gek hõikas Tšukki, kes rikkaliku saagiga oli kupeesse tagasi tulnud, ja nad hakkasid koos vaatama.

Teel oli suuri valgeid jaamahooneid, mille juures suuses ja puhkis korraga sadakond vedurit; oli ka päris tillukesi jaamahooneid, mitte suuremaid kui too toiduainete kiosk nende Moskva maja juures nurgal, kus müüakse iga sugust pudi-padi. Kihutasid vastu tulevad rongid, laaditud rauamaagi, söe ja hiiglasuurte, poole vaguni jämeduste palkidega.

Nad jõudsid järele ešelonile härgade ja lehmadega. Veduri ke sel ešelonil oli inetu, ta vile peenike, piiksuv, aga kui siis järsku möiratas üks härg — muu-uu! ... Isegi masinist pöördus ümber, vististi mõeldes, et see on suur vedur, mis talle järele on jõudmas.

Ühes pooljaamas peatusid nad külge külje kõrval võimsa raudse soomusrongiga. Ähvardavalt vahtisid tornidest välja presenti mässitud kahuritorud.

Punaarmee lased tammusid lõbusalt, naersid ja löid kokku labakuid, soojendades käsi.

Kuid üks nahkkuues mees seisis soomusrongi juures vaikivana ja mõttessevajununa. Tšuk ning Gek otsustasid, et see on muidugi komandör, kes seisab ja ootab, kas ehk ei tule Vorosilovilt käsk kellegi vastu lahingut alustada.

Jah, palju huvitavat nägid nad teekonna vältel. Kahju ainult, et õues möllas tuisk ja vaguniaknad olid sageli üleni lumega kaetud.

Ja lõpuks hommikul sõitis rong väikese jaama ette. Vaevalt jõudis ema Tšuki ja Geki maha tõsta ning sõjaväelaselt asjad vastu võtta, kui rong minema kihutas.

Kohvrid visati lumele. Puuplatvorm tühjenes varsti, isa aga ei tulnud ikka veel. Siis sai ema isa peale pahaseks, jättis lapsed asju valvama ja läks küüdimeeste juurde kuulama, missuguse saani isa neile järele oli saatnud, sest selle kohani, kus ta elas, tuli sõita veel sadakond kilomeetrit läbi taiga.

Emal jäi väga kauaks ära, aga siis ilmus sinna lähedusse veel kohutav sokk. Algul näris ta jäätunud palgi tükki, äkki aga hakkas vastikult mõkitama ning kuidagi äärmiselt teraselt Tšukki ja Gekki silmitsema. Tšuk ja Gek läksid kiiresti kohvrite taha peitu, sest mine tea, mis siinset paigust sokkudele mõttesse tuleb.

Emal jõudis tagasi. Ta oli hoopis nukker ja seletas, et arvatavasti ei olnud isa nende väljasõidu kohta telegrammi saanud ja seepärast ei saatnud neile hobuseid jaama vastu.

Nad kutsusid küüdimehe. Küüdimees äigas piitsaga sõnul üle selja, võttis asjad ja viis need jaama einelauda.

Einelaud oli väike. Leti taga puhkis mahukas, Tšukki korgune samovar. See värises ning laulis ja ta tihe aur tõusis nagu pilv palklae poole, mille all sädistasid siia sooja otsima lennanud varblased.

Seni kui Tšuk ja Gek teed jõid, kauples ema küüdimehega: palju ta võtab, kui neid metsa kohale viib. Küüdimees küsis väga palju — tervelt sada rubla. Ja mis seal jääkida: teekond oli tõepoolest pikk. Lõpuks jõudsid nad kookuleppele ja küüdimees jooksis koju leiva, heinte ja soojade kasukate järele.

«Isa ei teagi, et me juba saabusime,» ütles ema. «Küll ta imestab ja rõõmustab!»

«Jah, küll ta rõõmustab,» tõendas Tšuk tähtsalt ja rüüpas teed. «Ja mina imestan ning rõõmustan samuti.»

«Ja mina ka,» nõustus Gek. «Me sõidame tasakesi sinna, ja kui isa on kodunt kuskile välja läinud, siis peidame kohvrid ära ja ise ronime voodi alla. Tema tuleb istub. Vajub mõttesse. Me oleme hiirvaiksed, aga kui siis pistame kisama!»

«Mina voodi alla ei roni,» keeldus ema, «ja kisama ka ei hakka. Ronige ja kisage teie... Milleks sa, Tšuk, suhkru taskusse peidad? Sul on taskud niigi täis nagu prügi-kast.»

«Ma hakkan hobuseid söötma,» seletas Tšuk rahulikult. «Võta, Gek, sina ka tükk kohupiimapirukat. Muidu pole sinul kunagi midagi. Muud sa ei teegi, kui mangud ainult minult!»

Varsti tuli küüdimees. Laia saani asetati pagas, kohen-dati heinu, mässi end tekkidesse ja kasukaisse. Hüvasti, suured linnad, tehased, jaamad, külad ja asulad! Nüüd on ees ainult mets, mäed, ja jälle tihe, pime mets.

Peaaegu hämaruseni möödus aeg märkamatu; öllatas ja imetlushüüete saatel vaadeldi hääletut taigat. Ent siis hakkas Tšukil igav, sest talle oli küüdimehe selja tagant tee halvasti näha. Ta palus emalt pirukat ja saia. Kuid ei pirukat ega saia ema talle muidugi ei andnud. Siis tõmbus ta mossi ja hakkas tegevusetusest Gekki tõukama ja teda serva poole suruma.

Algul trügis Gek kannatlikult vastu. Siis ta ägestus ja sülitas Tšuki peale. Tšuk vihastus ja asus tõsiselt Geki kallale. Kuna aga nende käed oli rasketes karusnahksetes kasukates kinni, siis ei saanud nad teha muud kui ainult teineteist oma paslikuisse mähitud laupadega müksida.

Ema vaatas neid ja puhkes naerma. Siis aga lõi küüdimees hobuseid piitsaga ja need sööstsid järsult edasi. Teele hüppasid kaks valget kohevat jänest ja hakkasid seal kepslema. Küüdimees hõikas:

«Hei, hei! Ohoo-hoo! ... Hoidke eest: alla jäätel!»

Vallatud jänesed hüppasid lõbusalt metsa. Näkku puhus värsket tuult. Ja end tahtmatult teineteise vastu surunud Tšuk ja Gek kihutasid saanis mäest alla vastu taigale ja vastu kuule, mis aeglaselt ronis välja juba üsna lähedaste Sinimägede tagant.

Ilma igasuguse käskluseta peatusid hobused väikese lummetuisanud majakese ees.

«Siin ööbime,» ütles küüdimees lumme hüpates. «See on meie jaam.»

Maja oli väike, kuid tugev. Inimesi selles polnud.

Küüdimees keetis ruttu teed; saanist toodi kott toldu-poolisega.

Vorst oli niivõrd külmunud ja kõvaks muutunud, et sellega oleks võinud naelu taguda. Vorst valati üle keeva veega ja leivatükid pandi kuumale pliidile.

Ahju tagant leidis Tšuk mingisuguse kõvera vedru; küüdimees ütles talle, et see vedru on püünisraua küljest, millega igasuguseid metsloomi püütakse. Vedru oli roostetanud ja vedeles tarbetult. Seda taipas Tšuk kohe.

Joodi teed, söödi ja heideti magama. Seinä ääres asetses lai puuvoodi. Madratsi asemel oli sellele kuhjatud kuivi puulehti.

Gekile ei meeldinud magada ei vastu seinä ega keskel, talle meeldis magada välimisel äärel. Ja kuigi ta juba varasest lapsepõlvest peale oli kuulnud laulu «Äiu-iii, äiu-loo, ära maga ääre pool», magas ta siiski alati äärel.

Kui ta aga vahel keskele pandi, siis ajas ta unes kõike pealt teki ära, trügis küünarnukkidega ja lõi Tšukile polvega kõhtu.

Lahti riietumata ja end kasukatega kattes heitsid nad voodisse: Tšuk seinä poole, ema keskele, Gek äärele.

Küüdimees kustutas küünla ja ronis ahjule. Kõik uinusid korrapealt. Aga muidugi hakkas Gekil, nagu alati, õusel janu ja ta ärkas. Poolunes tõmbas ta vildid jalga, taks laua juurde, rüüpas teekannust vett ja istus siis akna alla taburetile.

Kuu oli pilvede taga ja läbi väikese aknakese näisid lumehelbed mustjas-sinistena.

«Küll on me isa kaugele toodud!» imestas Gek. Ja ta mõtles, et sellest kohast kaugemaid kohti pole maailmas vist enam palju olemas.

Korraga jäi Gek kuulutama. Talle näis, nagu oleks keegi akna taga koputanud. See polnud isegi koputus, vaid lumerudin kellegi raskete sammude all. Nii oligi! Pimeduses ohkas keegi raskelt, liigutas end, tammus, ja Gek mõistis, et aknast möödus karu.

«Tige karu, mida sa tahad? Me juba nii kaua sõidame sinu juurde, sina aga tahad meid ära õgida, et me teda enam kunagi ei näeks... Ei, mine minema, kuni inimesed sind pole täpse püssiga või terava mõõgaga ära tapnud!»

Nõnda mõtles ja pomises Gek, ise aga surus hirmu ja uudishimuga oma laupa üha tugevamini vastu kitsa akna jaatanud klaasi. Siis veeres kiirete pilvede tagant hoogsalt välja kuu. Mustjas-sinised hanged löid särama pehme, tumja helgiga ja Gek nägi, et see karu polnud üldsegi mitte karu, vaid lihtsalt kõie otsast lahti pääsenud hobune, kes käis ümber saani ja sõi heinu.

Gek pettus. Ta ronis voodisse kasuka alla. Kuna ta aga alles hiljuti oli mõelnud millestki pahast, siis nägi nüüd süngelt unenägu:

Gek jälle uneriigis on:

näeb, nagu hirmus Turvoron

vett keeva sülgaks kibedat,

ja vehiks raudset rusikat.

Käib tulemõll ja täägihelk.

Ning mingi raudne, sünge polk

seal vaskseid trumme raskelt taob

ja sõjaga me peale vaob.

«Seiske!» hüüdis neile Gek. «Te lähete vale teed! Siit ei tohi!» Kuid keegi ei jäänud seisma ja teda, Gekki, ei kuulatud.

Vihast haaras Gek plekist signaalpasuna, selle, mis oli Tšukil kingakarbist, ja puhus nii valjusti, et raudse sammurongi mõttesesüvenenud komandör tõstis kiiresti pea, lõi käskivalt käega, ja ühekorraga andsid ta rasked, ähvardavad kahurid kogupaugu. «Hästi!» kiitis Gek. «Ainult tulistage veel, sest ühest korrast on neile kindlasti vähe...»

Ema ärkas sellest, et ta mõlemad kallid pojad teda kahelt poolt väljakannatamatult trügisid. Tšuki poole keerates tundis ta äkki, kuidas miski kõva ja terav teda küljesse torkas. Ta kolbas teki all ja sai sealt kätte püümissa vedru, mille hoidlik Tšuk oli salaja endaga voodisse kaasa võtnud.

Ema viskas vedru voodi taha. Kuuvalgusel vaatas ta Geki näkku ja mõistis, et poiss näeb ärevat und. Unenägu pole muidugi vedru ja teda ära visata ei saa. Kuid teda võib katkestada. Ema keeras Geki seljalt küljele ja, liigutades teda kergelt, puhus tase ta soojale laubale. Peagi hakkas Gek nohisema ja naeratas. See näitas, et halb unenägu oli katkenud.

Siis ema tõusis ja astus sukkades, ilma viltideta, akna juurde.

Hommikuvalgust veel ei olnud ja kogu taevas oli tähti. Osa tähti säras kõrgel, osa aga oli laskunud musta taiga kohal üsna madalale.

Ja imelik lugu! Sealsamas kus Gek, ja samuti nagu väike Gek mõtles nüüd ema, et sellest kohast, kuhu ta rahutu mees oli sattunud, pole vist maailmas enam palju kaugemaid kohti.

Terve järgmise päeva kulges tee mööda metsa ja mägesid. Tõusukohtadel hüppas küüdimees saanist maha ja sammus kõrval lumes. See-eest aga järskudest kallakutest kihutas saan alla niisuguse kiirusega, et Tšukile ja Gekile näis, nagu langeksid nad koos hobuste ja saaniga maa peale otse taevast.

Lõpuks õhtu eel, kui inimesed ja hobused olid juba tublisti väsinud, ütles küüdimees:

«Noh, olemegi kohal! Selle neeme taga on käänak. Seal lagendikul asetseki nende baas... Hei, nöö-õ!... Lase käia!»

Lõbusalt kilgates hüppasid Tšuk ja Gek püsti, kuid saan tegi järsu liigutuse ning nad patsatasid üheskoos heintele. Naeratav ema heitis peast villase rätiku, jättes pähe ainult koheva mütsi.

Juba oligi käänak! Saan tegi kiire pöörde ja sõitis kaine majakese juurde, mis paistsid väikesel, tuulte eest varjatud metsaserval.

Väga imelik! Ei haukunud koerad ega olnud näha inimesi. Ei tõusnud korstnaist suitsu. Kõik teed olid täis tuisanud sügavat lund ning ümberringi valitses vaikus nagu talvel surnuaias. Ja ainult valgeküljelised harakad hüppasid mõttetult puu otsast puu otsa.

«Kuhu sa meid siis tõid?» küsis ema küüdimehelt hirmunult. «Kas meil siis siia oli vaja tulla?»

«Kuhu soovisite, sinna tõin,» vastas küüdimees. «Vaata neid maju nimetatakse «Geoloogiliste Uurimiste Baasiks number kolm». Seal on ka siit posti küljes... Lugege. Võib-olla on teile vaja baasi number neli? See on siit paar-sada kilomeetrit hoopis teisele poole.»

«Ei, ei!» vastas ema, kui oli silti vaadanud. «Meile on vaja sedasama. Kuid vaata: ukseid on lukus, trepp lumes, kuhu siis inimesed on saanud?»

«Ma ei tea, kuhu nad võisid saada,» imestas ka küüdimees ise. «Möödunud nädalal vedasime siia toidukraami: jahu, sibulaid, kartuleid. Kõik inimesed olid siin: kaheksa meest, ülem üheksas, valvuriga kokku kümme... Vaat kus on mure! Egas ometi hundid neid kõiki ära söönud... Te selake siin, ma lähen vaatan valveruumi.»

Visanud kasuka seljast, sammus ta läbi hangede äärmise majakese poole. Peagi tuli ta tagasi.

«Maja on tühi, aga ahi soe. Tähendab, valvur on siin, ainult nähtavasti jahile läinud. Noh, ööseks tuleb ta tagasi ja jutustab teile kõik.»

«Mida ta mulle jutustab!» hädaldas ema. «Ma näen isegi, et inimesed on siit juba ammu ära läinud.»

«Seda juba mina ei tea, mida ta jutustab,» vastas küüdimees. «Aga midagi ta jutustama peab, selleks ta ju valvur on.»

Vaevaga sõitsid nad valveruumi trepi ette, mille juurest viis metsa poole kitsas rajake. Nad astusid kotta, ja möödudes labidatest, luudadest, kirvestest, keppidest ja raudkonksu otsas rippuvast külmunud karunahast, läksid majakesse. Nende järel tassis küüdimees asju.

Toas oli soe. Kүүdimees läks hobustele sööki ette andma ema aga hakkas kohkunud lapsi lahti riietama.

«Sõitsime isa juurde, aga näe, kuhu nüüd jõudsimet!»

Ema istus pingile ja vajus mõttesse. Mis oli juhtunud, miks oli baas tühi ja mis nüüd teha? Tagasi sõita? Kuid tal oli raha jäänud vaevalt kүүdi eest maksmiseks. Tähe-
dab, oli vaja oodata, kuni valvur tuleb. Kuid kүүdimees sõidab kolme tunni pärast minema, aga äkki valvur võtab kätte ja ei tule niipea tagasi? Mis siis saab? Ja siit on lähima jaama ning telegraafini peaaegu sada kilomeetrit!

Astus sisse kүүdimees. Ta laskis pilgul üle toa libiseda, tõmbas ninasse õhku, astus ahju juurde ja avas ahju ukse.

«Valvur tuleb ööseks tagasi,» rahustas ta. «Näe, ahju on pott kapsasupiga. Kui ta oleks kauaks ära läinud, ta oleks supi külma kohta viinud... Või kuidas soovite,» tegi kүүdimees ettepaneku. «Kui juba selline asi on, ega ma siis puupakk ole: viin teid jaama juurde ilma tasuta tagasi.»

«Ei,» keeldus ema. «Jaamas pole meil midagi teha.»

Jälle keedeti teed, soojendati vorsti, söödi, joodi, ja kuni ema asju lahti pakkis, ronisid Tšuk ja Gek soojale ahjule. Siin lõhnas kasevihtade, tulise lambanaha ja männilaa-
tude järele. Kuna aga ema oli halvas tujus ja vaikis, siis vaikisid ka Tšuk ja Gek. Ent kaua sa ikka vaikid, ja see pärast jäid Tšuk ja Gek, kes endale mingisugust tegevust ei leidnud, peagi raskesti magama.

Nad ei kuulnud, kuidas kүүdimees ära sõitis ja kuidas ema ahjule ronis ning nende kõrvale heitis. Nad ärkasid alles siis, kui toas oli juba täiesti pime. Ärkasid kõik korraga, sest trepilt kostsid sammud; siis kolises midagi koo-
kojas — arvatavasti kukkus labidas. Uks paiskus lahti ja tupp-
astus valvur, latern käes, ning koos temaga suur sassis karvaga koer. Mees võttis õlalt püssi, viskas pin-
gile tapetud jänese, tõstis laterna ahju juurde ja küsis:

«Mis külalised need siis siia on sõitnud?»

«Mina olen geoloogide-rühma ülema Serjogini naine, ütles ema ja hüppas ahjult alla, «ja need on tema lapsed. Kui vaja, siis dokumendid on siin.»

«Seal on dokumendid: istuvad ahju peal,» ühmas valvur ja valgustas laternaga Tšuki ning Geki ärevaid nägusid. «Täitsa isasse — koopia! Eriti too paks,» ja ta osutas Tšukile näpuga.

Tšuk ja Gek solvusid: Tšuk sellepärast, et teda paksuks nimetati, Gek sellepärast, et oli alati arvanud, nagu oleks ta isaga rohkem sarnane kui Tšuk.

«Oelge, milleks te tulite?» küsis valvur ema otsa vaadates. «Teid kästi ju mitte sõita.»

«Kuidas mitte sõita? Kes käskis mitte sõita?»

«Noh, kästi lihtsalt mitte sõita. Ma ise viisin Serjogini telegrammi jaama, ja telegrammis oli selgesti kirjutatud: «Oota väljasõitmisega kaks nädalat. Meie rühm lahkub lühires korras taigasse.» Kui Serjogin kirjutab «oota» — tähendab, et oligi vaja oodata, teie aga omavolitsete.»

«Missuguse telegrammi?» küsis ema. «Me pole mitte mingisugust telegrammi saanud.» Ja otsekui toetust otsides vaatas ta hämmeldunult Tšukile ja Gekile. Ent tema pilgu all pungitasid Tšuk ja Gek üksteisele kohkunult silmi ning taganesid kiiresti ahjul kaugemale.

«Lapsed,» küsis ema ja vaatas poegi kahtlustavalt, «kas teie ei ole minu äraolekul mingisugust telegrammi saanud?»

Kuivanud laastud ja vihad hakkasid ahju peal krabiseema, kuid vastust küsimusele ei järgnenud.

«Vastake, piinajad!» ütles siis ema. «Te vist saite minu äraolekul telegrammi ja ei andnud seda mulle kätte?»

Möödus veel mõni sekund, siis hakkas ahju pealt kostma ühetasast ja üksmeelset ulgumist. Tšuk venitas bassiga ja ühetooniliselt, Gek aga laskis peenemalt ja languste ning tõusudega.

«Need on mu hukatus!» hüüatas ema. «Vaata kes mind hauda viivad. Jätke ometi see undamine ja jutustage mõistlikult, kuidas asi oli!»

Kuid kuuldes, et ema kavatseb hauda minna, kukkusid Tšuk ja Gek veel valjemini ulguma ja läks tükk aega, enne kui nad teineteist katkestades ja häbitult süüd teineteise peale ajades oma nukrat jutustust alustasid.

No mis sa niisuguste inimestega teed? Kolkida neid kepiga? Panna vanglasse? Neetida ahelaisse ja saata sunnitööle? Ei, mitte midagi seesugust ema ei teinud. Ta ohkas, käskis poegadel ahju pealt alla ronida, ninad puhkaks pühkida ja end pesta, ise aga hakkas valvurit küsitama, et kuidas tal nüüd olla ja mida teha.

Valvur ütles, et uurimisrühm läks kiire käsu järgi Alkaraši kuristiku juurde ega tule tagasi enne kui kümme konna päeva pärast.

«Aga kuidas me need kümme päeva siin ära elame?» küsis ema. «Meil pole ju mingisugust tagavara kaasas.»

«Küllap te elate,» vastas valvur. «Leiba ma teile annan, jänese kingin ka, kisute naha maha ja keedate ära. Mina lähen homme kaheks ööpäevaks taigasse; mul on vaja puid naiseid kontrollida.»

«See on halb,» ütles ema. «Kuidas me siia üksinda jääme? Me ei oska siin midagi teha. Ja siin on mets, loomad...»

«Ma jätan teile teise püssi,» sõnas valvur. «Puud on katusealuses, vesi künka taga allikas. Tangud on kottis, sool purgis. Ega minul — ütlen teile otsekoheselt — pole kah teiega aega jännata...»

«Mihuke kuri onul!» sosistas Gek. «Tšuk, ütleme õige meie talle midagi.»

«Mis asjal!» keeldus Tšuk. «Ta võtab ja kihutab meid siis hoopis majast minema. Oota, kuni tuleb isa, küll me talle siis jutustame.»

«Mis nüüd isa! Isa jääb veel kauaks...»

Gek astus ema juurde, istus talle sülle, tõmbas kulnud kortsu ja vaatas karmilt ebalahkele valvurile otsa.

Valvur võttis kasuka seljast ja nihutas end laua äärde, valguse poole. Ja alles nüüd märkas Gek, et kasuka seljaosast oli välja rebitud tohutu suur, õlast peaaegu võoni ulatuv tükk nahka.

«Võta ahjust kapsasupp,» ütles valvur emale. «Riiulil on lusikad ja kausid, istuge ja sööge. Mina hakkan kasukat parandama.»

«Sina oled peremees,» ütles ema. «Sina ka võta ja kottita. Kasukas aga anna siia: mina lapin selle paremini kinni kui sina.»

Valvur tõstis silmad emale ja kohtas Geki karmi pilku.

«Ehee! Nagu ma näen, te olete tõrksad,» torises ta, ulatas poolkasuka emale ja läks riiulilt nõusid võtma.

«Kus see sedasi lõhki rebenes?» küsis Tšuk ja osutas kasuka augule.

«Läksime karuga tülli. Tema krapsaski,» vastas valvur vastumeelselt ja pani lauale raske poti kapsasupiga.

«Kuuled, Gek?» lausus Tšuk, kui valvur oli kotta läinud. «Ta võitles karuga ja seepärast vist ongi täna nii tige.»

Gek kuulis isegi kõik. Aga talle ei meeldinud, et keegi ta ema solvas, olgu see kas või inimene, kes võis karuga tülli minna ja võidelda.

Hommikul, koidu ajal, võttis valvur kaasa koti, püssi, noera, asus suuskadele ja läks metsa. Nüüd oli vaja neil endil peremeest mängida. Kolmekesi käisid nad vett toomas. Künka taga, keset lund, voolas püstloodsest kaljust allikas. Veest tuli nagu teekannust tihedat auru, aga kui Tšuk oma sõrme veejoa alla pani, siis selgus, et vesi oli jaakülm.

Siis tassisid nad puid. Ema ei osanud vene ahju kütta ja seepärast ei hakanud puud kaua põlema. Aga see-eest kui põlema hakkasid, siis lõi leek nii palavalt, et paks jää vastaspoolse seina aknal kiiresti üles sulas. Ja nüüd läbi klaasi näha kogu metsaserv puudega, millel hüppasid harakad, ning Sinimägede rahnulisi tippe.

Kanu kitkuda ema oskas, aga jänest polnud ta veel kunagi nülginud ja ta askeldas ulukiga nõnda kaua, et selle ajaga oleks võinud nülvida ja tükeldada härja või lehma.

Gekile ei meeldinud nülgimine põrmugi, Tšuk aga abistas ema meeleldi ja sai selle eest jänese saba, niisuguse kerge ja koheva, et see ahju pealt allavisatuna kukkus põrandale sujuvalt nagu langevari.

Pärast lõunat läksid nad kolmekesi jalutama. Tšuk manges ema, et see võtaks kaasa püssi või vähemalt padrunid. Ema ei võtnud.

Vastupidi, ta riputas püssi meelega kõrge konksu otsa, astus siis taburetile, peitis padrunid ülemisele riiulile ja holatas Tšukki, et kui ta peaks proovima näpata kas või ühe padruni, siis ärgu ta midagi head enam lootku. Tšuk punastas ja eemaldus kiiresti, sest üks padrun oli tal juba taskus.

See oli imeline jalutuskäik. Hanereas läksid nad kitsast teerada mööda allika poole. Nende kohal säras külm helehõlmne taevas; muinasjutulosside ja -tornidena kerkisid taeva poole Sinimägede teravad tipud. Karges vaikuses kädistasid lõikavalt uudishimulikud harakad. Tihedais seeditriokstes hüppasid väledalt vilkad hallid oravad. Puude all, pehmel valgel lumel oli tundmatute loomade ja lindude kummalisi jälgi. Taigas hakkas midagi oigama, huumaga ja äkki käis prantsatus. Arvatavasti kukkus puuladvast alla jäätanud lumekoorem, murdes oksid.

Varem, kui Gek Moskvast elas, näis talle, et kogu maa-keras koosneb Moskvast, see tähendab tänavaist, majadest, trammidest ja omnibussidest.

Nüüd aga näis, et kogu maakera koosneb kõrgeist pimedast metsast.

Ja üldse, kui Geki kohal paistis päike, siis oli ta kindel, et kogu maa kohal pole ei vihma ega pilvi. Ja kui temal oli lõbus, siis ta arvas, et kõikidel inimestel maailmas on hea ja lõbus.

Möödus kaks päeva, saabus kolmas, aga valvur ei tulnud ikka veel metsast tagasi ja väikese lummemattunud maja kohale laskus ärevus.

Eriti õudne oli õhtuti ja öösiti. Nad sulgesid tugevasti ukse, ja et loomi valgusega mitte ligi meelitada, katsid aknad hoolikalt pörandariidega, kuigi oli vaja teha vastupidist, sest metsloom pole inimene ja tuld ta kardab. Korstnas, iseenesestki teada, vingus tuul, ja kui tuisk teravate lumiste jääkildudega vastu aknaid ja seinu peksis, näis kõigile, et väljastpoolt keegi tõukab ja kraabib.

Nad ronisid ahju peale magama ja seal jutustas ema neile kaua igasuguseid lugusid ja muinasjutte. Lõpuks ta tukastas.

«Tšuk,» küsis Gek, «mispärast on igasugustes lugudes ja muinasjuttudes võlurid? Aga mis siis, kui nad oleksid ka tõeliselt?»

«Ja et nõiad ning sarvikud oleksid ka?» küsis Tšuk.

«Ah ei!» tõrjus Gek pahaselt. «Sarvikuid pole vaja. Mis neist kasu on? Aga me oleksime võlurit palunud, et ta oleks isa juurde lennanud ja talle öelnud, et me oleme ammu siin.»

«Aga kuidas ta oleks lennanud, Gek?»

«Noh, kuidas... Vehiks kätega või ükskõik kuidas. Eks tema ise tea.»

«Praegu on kätega vehkida külm,» ütles Tšuk. «Näe, missugused sõrmikud ja labakud minul on, ja siiski, kui ma halgusid tassisin, oli mu sõrmedel väga külm.»

«Ei, Tšuk, aga ikkagi oleks hea.»

«Ma ei tea,» kõhkles Tšuk. «Mäletad, hoovis, keldris, kus elab Miška Krjukov, elas mingisugune lombak. Vahel kauples ta barankadega, vahel käisid tema juures igasugused vanaeided ning tema ennustas neile, keda ootab õnnelik ja keda õnnetu elu.»

«Ennustas ta õigesti?»

«Ei tea. Ma tean ainult seda, et hiljem tuli miilits, viis ta ära ja ta korterist toodi välja palju võõrast vara.»

«Tema polnud vististi võlur, vaid sulid. Kuidas sina arvad?»

«Muidugi sulid,» nõustus Tšuk. «Jah, mina arvan nii, et kindlasti kõik võlurid on sulid. Noh ütle, milleks tal vaja ootada, kui ta niigi igalt poolt läbi pääseb? Muudkui aga võta, mida tarvis... Sa võiksid parem magada, Gek, niikuinii ma sinuga enam rääkima ei hakka.»

«Miks?»

«Sellepärast, et sa ajad igasugust lora, öösel aga näed seda unes ja hakkad küünarnukkide ning põlvedega vehkima. Arvad, et oli hea tunne, kui sa mulle eile rusikaga kohtu virutasid? Las ma virutan õige sulle ka...»

Neljanda päeva hommikul tuli emal endal puid raiuda. Jänes oli ammu söödud ja harakad ta kondid laiali tassinud. Lõunaks keetsid nad ainult putru taimeõli ja sibulaga. Leib oli lõppemas, kuid ema leidis jahu ja küpsetas kakukesi.

Pärast lõunat oli Gek nukker ja emale näis, et tal on palavik.

«Ema käskis tal istuda kodus, pani Tšuki riidesse, võttis ämbrid, kelgu ning nad läksid välja, et tuua vett ning ühtlasi korjata metsaservalt raage ja oksid — siis on hommikul kergem ahju küdema panna. Gek jäi üksinda. Ta ootas kaua. Tal läks igavaks ja ta hakkas midagi välja mõtlema.»

Emal ja Tšukil juhtus aga äpardusi. Tagasiteel läks kelk ümber, ämber kukkus kummuli ja tuli uuesti allika juurde sõita. Siis selgus, et Tšuk oli unustanud oma sooja labaku metsaserva, ja jälle tuli poolelt teelt tagasi minna. Seni kui otsiti ja askeldati, hakkas juba hämaruma.

Kui nad koju jõudsid, ei olnud Gekki toas. Algul nad mõtlesid, et Gek on enda ahju peal lambanahkade taha peitnud. Ei, seal teda polnud.

Siis naeratas Tšuk kavalalt ja sosistas emale, et Gek on muidugi ahju alla pugunud.

Ema vihastus ja käskis Gekil välja ronida. Gek ei vastanud. Siis võttis Tšuk pika ahjuroobi ja hakkas sellega ahju all sudima. Kuid Gekki polnud ka ahju all.

Ema muutus rahutuks, vaatas naelale ukse kõrval. Seal ei rippunud ei Geki poolkasukat ega mütsi.

Ema läks õue, käis ümber maja. Astus kotta, süütas laterna. Heitis pilgu pimedasse sahvrisse, katusealusesse, kus olid puud... Ta hüüdis Gekki, riitles, palus, kuid

keegi ei vastanud. Ja kiiresti laskus lumehangedele pimedus.

Siis jooksis ema tuppa, tõmbas seinalt püssi, võttis padrunid, kahmas laterna, hüüdis Tšukile, et see paigast ei liiguks, ja jooksis õue.

Nelja päeva jooksul oli suudetud palju jälgi tallata.

Kust Gekki otsida, seda ema ei teadnud, kuid ta jooksis tee poole, sest ta ei uskunud, et Gek oleks ihuüksi metaa julgenud minna.

Tee oli tühi.

Ta laadis püssi ja tulistas. Kuulatas, siis tulistas veel ja veel kord.

Akki lajatas üsna lähedal vastulask. Keegi tõttas talle appi. Ta tahtis joosta vastu, kuid ta vildid jäid hange kinni. Latern kukkus lumme, klaas läks katki ja valgus kustus.

Valveruumi trepilt kostis Tšuki läbilõikav kisa. Kuuldes laske, oli Tšuk arvanud, et hundid, kes Geki olid kinni pistnud, tungisid nüüd kallale ta emale.

Ema viskas laterna kõrvale ja jooksis hingeldades maja poole. Ta lükkas üleriieteta Tšuki tuppa, viskas püssi nurka ja rüüpas kopsikust jääkülma vett.

Trepi juurest kostis müra ja kopsimist. Uks paiskus lahti. Tuppa hüppas koer ning tema järel astus sisse auru pilve mässitud valvur.

«Mis siin lahti on? Mis laskmine see on?» küsis ta ilma teretamata ja end lahti riietamata.

«Poiss on kadunud,» ütles ema. Pisarad voolasid ojana ta silmist ja rohkem ei suutnud ta sõnagi lausuda.

«Pea, ära nuta!» kärkis valvur. «Millal ta kadus? Ammu? Hiljuti? ... Tagasi, Vapper!» hüüdis ta koerale. «Rääkige ometi, või ma lähen tagasi!»

«Tunni aja eest,» vastas ema. «Meie käisime vett toomas. Tulime tagasi — teda ei ole. Riietus ja läks kuskile.»

«Noh, tunniga ta kaugele ei lähe ja riietes ning viltides kohe ära ka ei külmu. ... Minu juurde, Vapper! Säh, nuusuta.»

Valvur tõmbas naela otsast pasliku ja lükkas Geki kalossid koera nina alla.

Koer nuusutas asju tähelepanelikult ja vaatas siis tarkade silmadega peremehele.

«Minu järel!» ütles valvur ja lükkas ukse lahti. «Mine otsi, Vapper!»

Koer liputas saba ja jäi seisma.

«Edasil» kordas valvur karmilt. «Otsi, Vapper, otsi!»

Koer nuuskis rahutult ninaga, tammus jalalt jalale ega liikunud paigast.

«Mis tantsud need on?» vihastas valvur. Jälle pistis ta koerale Geki pasliku ja kalossid nina alla ning tõmbas teda kaelarihmast.

Kuid Vapper ei läinud peremehele järele; ta keerutas end, pöördus ümber ja läks ukse vastas olevasse toanurka.

Siin ta peatus suure puukirstu juures, kraapsas karvase klapiga üle kaane, pöördus peremehe poole ja haugatas kolm korda valjusti ning laisalt.

Siis andis valvur relva jahmunud ema kätte, astus kirstu juurde ja avas selle kaane. Kirstus, igasuguste kaltsude, lambanahkade ja kottide otsas magas raskelt ja rahulikult Gek, olles katnud end oma kasukaga ja pannud pea alla mütsi.

Kui ta välja tõsteti ja üles äratati, pilgutas ta uniseid silmi ega suutnud kuidagi aru saada, miks on ta ümber niisugune kära ja tormiline rõõm. Ema suudles teda ja nuttis. Tšuk sakutas teda kätest ja jalgadest, hüples ning hüüdis:

«Hei-lal Hei-li-la ...»

Karvane koer Vapper, keda Tšuk koonule suudles, pöördus aeglaselt ümber ja kah mitte midagi aru saades liputas tasa halli saba ning vaatas heldimusega laual lebavat leivapätsi.

Lõpuks selgus, et sel ajal, kui ema ja Tšuk vett toomas käisid, hakkas Gekil igav ja ta otsustas nalja teha. Ta võttis poolkasuka ja mütsi ning ronis kirstu. Ta oli mõelnud, et kui teised tagasi tulevad ja teda otsima hakkavad, siis kukub ta kirstus õudselt ulguma. Kuna aga ema ja Tšuk väga kauaks ära jäid, siis ta lamas, lamas, ja uinus märkamatult.

Akki tõusis valvur püsti, astus laua juurde ja viskas sellele raske võtme ning kägardunud helesinise ümbriku.

«Võtke vastu,» ütles ta. «Siin on teile toa- ja laoruumi võti ning kiri ülem Serjoginilt. Tema jõuab meestega siia nelja päeva pärast, just parajasti näärideks.»

Vaat kuhu oli see ebasõbralik ja süinge vanamees kadunud! Ütles, et läheb jahile, aga ise käis suuskadel kauge Alkaraši kuristiku juures. Avamata kirja, tõusis ema püsti ja pani kae tänulikult ta õlale.

Valvur ei vastanud midagi ja hakkas Gekiga torisema, et see püssitropiste karbi sisu oli kirstus laiali puistanud, aga ühtlasi ka emaga — sellepärast et ta laternaklaasi ära lõhkus. Ta torises kaua ja visalt, ent nüüd ei kartnud seda kummalist heasüdamlikku vanameest keegi. Kogu selle õhtu jooksul ei eemaldunud ema Gekist ja haaras tal ühtepuhku käest kinni, otsekui kartes, et ta jälle kuskile kaob. Ja ema hoolitses Geki eest nii palju, et Tšuk lõpuks solvus ja endamisi juba mitu korda kahetses, et ka tema kirstu ei roninud.

*

Nüüd läks lõbusaks. Järgmisel hommikul avas valvur toa, kus elas nende isa. Ta küttis ahju kuumaks ja tõi sinna üle nende asjad. Tuba oli suur, valge, kuid kõik esemed olid seal asetatud ja kuhjatud kuidagi arutult.

Ema asus kohe korrastama. Terve päeva paigutas ta asju ümber, kraamis, pesi ja puhastas. Ja kui valvur tuli õhtul seljataie puudega, siis imestas ta muudatuse ja enne nägematu puhtuse üle sedavõrd, et peatus ega astunud lävest kaugemale.

Aga koer Vapper astus. Ta läks otse üle värskeltpestud põrandale, astus Geki juurde ja müksas teda külma ninaga. Et vaata, tola, mina see olin, kes sinu leidis, ja selle eest pead sa mulle midagi süüa andma.

Ema muutus heldeks ja viskas Vapralt tüki vorsti. Siis hakkas valvur torisema ja ütles, et kui taigas koeri vorstiga toita, siis ajab see harakadki naerma.

Ema lõikas ka temale pool rõngast. Ta ütles aitäh ja läks ära, ikka veel millegi üle imestades ja pead vangutades.

Järgmisel päeval otsustati hakata näärikuuseks ettevalmistusi tegema.

Mis nad küll kõik välja mõtlesid, et kuusehteid saada!

Vanadest ajakirjadest lõikasid nad välja kõik värvilised pildid. Riideribadest ja vatist õmblesid nad loomakesi ja nukke. Nad tõmbasid isa laekast välja kogu paberossi-paberi ja keerutasid sellest toredaid lilli. Valvur oli muidu küll sünge ja seltsimatu, aga temagi seisis puid tuues kaua ukse juures ja imetles nende üha uusi ja uusi mõtteid. Lõpuks ei pidanud ta enam vastu ja tõi neile teepakendeist hõbepaberit ning suure tüki vaha, mis tal kingsepatööst järele oli jäänud.

See oli suurepärane! Ja kuuseehete vabrik muutus otsekohe küünlatehaseks. Küünlad tulid kohmakad, kõverad, kuid nad põlesid niisama heledalt kui kõige uhkemad ostetud küünlad.

Nüüd puudus veel kuusk. Ema palus valvurilt kirvest, aga valvur ei vastanud talle selle peale midagi, vaid asus suuskadele ja kadus metsa. Poole tunni pärast tuli ta tagasi.

Hüva! Olgugi et ehted polnud teab kui uhked, et lappidest õmmeldud jäneseid sarnanesid kassidega, et kõik nukud olid ühesuguste nägudega — sirgete ninade ja punaste silmadega — ning lõpuks, olgugi et hõbepaberisse keetatud kuusekäbid ei säranud nagu haprad ja peened klaas-ehted, kuid see-eest niisugust kuuske polnud Moskvast muidugi mitte kellelgi.

See oli tõeline taigakaunitar — kõrge, tihe, sirge ja oks-tega, mis hargnesid otsest nagu tähed.

Neli päeva lendasid tegevuses mööda märkamatu. Ja saabuski uusaasta eelpäev.

Juba hommikust peale ei saanud Tšukki ja Gekki kuidagi tuppa ajada. Siniseks tõmbunud ninadega seisis nad pakase käes ja ootasid, et otsekohe väljuvad metsast isa ja kõik ta inimesed. Aga valvur, kes ahju küttis, ütles nalle, et nad asjatult ei külmetaks, sest kogu rühm tulevat tagasi alles lõunaks.

Ja tõepoolest, vaevalt istusid nad lauda, kui valvur aknale koputas. Kuidagi tõmbasid nad selga üleriided ja jooksid kõik kolmekesi trepile.

«Nüüd vaadake,» ütles neile valvur, «praegu ilmuvad nad nähtavale selle mäe veerul, mis on suurest tipust paremal, siis kaovad jälle taigasse ja poole tunni pärast on nad kõik kodus.»

Nii oligi. Algul lendasid mäekuru tagant välja koerad, kes vedasid koormat, nende järel kihutasid kiired suusatajad. Mäemürakatega võrreldes näisid nad naeruväärt väikestena, kuigi nende käed, jalad ja pead olid siit selgesti nähtavad.

Nad vilksatasid üle palja mäeveeru ja kadusid metsa: Täpselt poole tunni pärast kuuldus koerte haukumist, käre, lume rünnat ja hüüdeid.

Näljased koerad haistsid kodu ja tormasid hoogsalt metsast välja. Kohe nende järel sõitsid metsaservale üheksa suusatajat.

Silmates trepil ema, Tšukki ja Gekki, tõstsid nad sõidu suusakepid ja hüüdsid valjusti: «Hurraa!»

Nüüd ei kannatanud Gek välja, ta hüppas trepilt alla ja viltidega sügavas lumes sumades tormas vastu kõige pikemale, habemesse kasvanud mehele, kes sõitis kõige ees ja kõige valjemini «hurraa» hüüdis.

*

Päeval puhastati end, aeti habet, pesti.

Ja õhtul oli kõikidele näärikuusk ja kõik võtsid sõbralikult vastu uut aastat.

Kui laud oli kaetud, kustutati lamp ja süüdati küünlad. Kuna kõik peale Tšuki ja Geki olid täiskasvanud, siis need muidugi ei teadnud, mida nüüd pidi tegema. Hea, et ühel mehel oli bajaan ja ta hakkas mängima lõbusat tantsulugu. Nüüd hüppasid kõik üles ja kõigil tuli tahtmine tantsida. Ja kõik tantsisid väga ilusasti, eriti siis, kui kutsuti tantsima ema.

Aga isa ei osanud tantsida. Ta oli väga tugev, hea südamlilik, ja kui ta ilma igasuguse tantsuta lihtsalt mööda põrandat sammus, isegi siis kõlisesid kõik nõud kapis.

Ta pani Tšuki ja Geki oma põlvedele istuma ja nad plaksutasid kõikidele valjusti käsi.

Siis lõppes tants ja inimesed palusid, et Gek neile laulaks. Gek ei hakanud puiklema. Ta teadis isegi, et oskab laule laulda, ja oli selle üle uhke.

Bajaanimängija mängis ja Gek laulis laulu. Missugust, seda ma praegu enam ei mäleta. Mäletan ainult, et see oli väga ilus laul, sest kõik inimesed muutusid seda kuulates vaikseks. Ja kui Gek peatus, et hinge tõmmata, siis oli kuulda, kuidas pragisesid küünlad ja akna taga vingus tuul.

Aga kui Gek oli laulu lõpetanud, siis hakkasid kõik käratsema, hüüdma, haarasid Geki kätele ja tahtsid teda üles pilduda. Ent ema võttis neilt otsekohe Geki ära, sest ta kartis, et hoogu sattudes võidaks Gekki vastu palklage lüüa.

«Nüüd istuge,» ütles isa kella vaadates. «Praegu algab kõige tähtsam osa.»

Ta läks ja lülitas sisse raadio. Kõik istusid ja jäid vaikseks. Algul oli kõik tasa. Ent siis kostis kära, müra, autosignaale. Siis miski kopsatas, hakkas susisema ja kuskilt kau-

gelt kostis meloodiline helin. Suured ja väikesed kellad helisesed nõnda:

Tir-lil-lili-don!
Tir-lil-lili-don!

Tšuk ja Gek vaatasid teineteisele otsa. Nemad mõistsid, mis see oli. See oli kuldne Kremli tornikell, mis kaugel, kaugel Moskvast, punase tähe all Spasski tornis helises.

Ja seda heli kuulasid uue aasta lävel inimesed linnades, mägedes, steppides, taigas ja sinisel merel.

Ja muidugi kuulis seda heli ka mõttestesüvenenud soomusrongi komandör, kes väsimatult ootas Vorošilovilt käsku, et kellegi vastu lahingut alustada.

Ja siis tõusid kõik inimesed püsti, õnnitlesid üksteist uue aasta puhul ja soovisid kõigile õnne.

Mis on õnn — seda mõistis igaüks omamoodi. Kuid kõik inimesed koos teadsid ja said aru, et on vaja ausalt elada, palju töötada ja tugevasti armastada ning hoida oma lohutu suurt õnnelikku maad, mille nimeks on Nõukogude-maa.

1939. a.

TIMUR JA TEMA MEESKOND

Juba kolm kuud polnud noorusdivisjoni komandör polkovnik Aleksandrov kodus käinud. Arvatavasti oli ta rindel.

Suve keskpaiku saatis ta telegrammi, milles soovitas oma tütardel Olgal ja Ženjal ülejäänud osa suvisest koolivaheajast veeta Moskva lähedal suvilas.

Zenja lükkas värvilise pearaati kuklasse, nõjatus harjavarrele ja jäi mossitades seisma Olga ette, kes talle seletas:

«Mina sõidan asjadega ära, sina aga teed korteri korda. Pole sul ühti vaja kulme kortsutada ja huuli limpsida. Siis pane üks lukku. Raamatud vii raamatukokku. Sõbratare ära otsima hakka, vaid mine otse jaama. Seal saada isale see telegramm. Siis istu rongi ja sõida suvilasse... Jevgenia, sa pead mind kuulama. Ma olen su õde...»

«Mina sinu oma ka.»

«Jah... aga mina olen vanem... ja lõppude lõpuks käskis näviisi isa.»

Kui õues hakkas turtsuma ärasõitev auto, ohkas Zenja

ja heitis pilgu enese ümber. Kõikjal oli segadus ja korrallagedus. Ta läks tolmuse peegli juurde, millest paistis vastu seinal rippuv isa pilt.

Hea küll! Las olla Olga vanem, ja esialgu peab teda kuulama. Aga see-eest on temal, Zenjal, samasugune nina, suu ja kulmud kui isal. Ja tõenäoliselt saab ta ka iseloomult isaga sarnaseks.

Ta sidus juuksed rätikuga tugevamini kinni. Viskas jalast sandaalid. Võttis lapi. Tõmbas laualt lina, pistis ämbri kraani alla, haaras harja ja lohistas läve juurde hunniku prahti.

Peagi hakkas puhkima petrooleumikeetja ja kahisema priimus.

Põrand uhuti veega üle. Tsingist pesuvannis kihises ja mullitas seebivaht. Möödaminejad vaatasid imetusega kolmanda korruse aknalaua seisvat paljasjalgset, punases sarafanis tütarlast, kes julgelt küüris pärani avatud aknaid.

Veoauto kihutas mööda laia päikesepaistelist teed. Asetanud jalad kohvrile ja nõjatudes pehmele kompsule, istus Olga punutud tugitoolis. Ta süles lebas punane kassipoeg, kes käppadega sasis rukkilillekimpu.

Kolmekümnendal kilomeetril jõudis neile järele Punaarmee motoriseeritud rännakolonni. Punaarmeeelased istusid reastikku puupinkidel, hoidsid püssisuudmeid taeva poole ja laulsid üksmeelselt.

Kui laul kostma hakkas, avanesid laiemale majade uksed ja aknad. Plankude tagant ja väravaist tormasid välja rõõmustavad lapsed. Nad vehkisid kätega, loopisid punaarmeeelastele poolvalminud õunu, hüüdsid neile järele «huraal!» ja alustasid otsekohe lahinguid, tormates ägedate ratsaväe-rünnakutega pujudesse ja nõgesepõõsaisse.

Veoauto keeras suvitusasulasse ja peatus väikese, luuderohu kasvanud suvila ees.

Autojuht oma abilisega laskisid auto küljelauad alla ja hakkasid asju maha tõstma, kuna Olga avas klaasrõdu ukse.

Siit oli näha suur hooletussejätud aed. Aia sügavuses kerkis kohmakas kahekorruseline kuur, mille katusel lehvis väike punane lipp.

Olga tuli tagasi auto juurde. Siin jooksis talle ligi käbe vana naisterahvas — see oli naaber, piimanaine. Ta pak-

kas suvila korrastamiseks oma abi — aknaid, põrandaid ja seinu pesema.

Seni kui naabrinaine pesunõusid ja nartse kokku otsis, võttis Olga kassipoja ja läks aeda.

Varblaste poolt tühjaksnokitud kirsipuude tüvedel läikis kuum vaik. Lõhnas tugevasti sõstra, kummeli ja koirohu järele. Kuuri sammaldunud katus oli lagunenu ja aukudest tõusid ülespoole ning kadusid lehestikku mingisugused peened nõorjuhtmed.

Olga puged läbi sarapiku ja pühkis näolt ämblikuvõrgu. Mis see siis on? Punast lippu katusel enam polnud ja seal paistis ainult varras.

Akki kuulis Olga kiiret ärevat sosinat. Ja korraga, kuivi oksa murdes, lendas raske redel — toosama, mis viis üles kuuri põõninguakna juurde, — raginal mööda seina alla ja prantsatas kõmavalt vastu maad, surudes enda alla lakjaid.

Nõorjuhtmed katusel hakkasid võnkuma. Kassipoeg kriimustas Olga käsi ja hüppas kukerpalli nõgestesse. Olga peatus arusaamatuses, vaatas ringi ja kuulatas. Kuid ei aia roheluses, ei võõra tara taga ega kuuri tumedas aknaruudus polnud kedagi näha ega kuulda.

Ta läks tagasi trepi juurde.

«Need on poisikesed, kes võõrastes aedades vallatusi teevad,» seletas Olgale piimanaine. «Eile raputasid naabritel kaks õunapuud tühjaks, murdsid maha pirnipuu. Nii-sugused on nüüd lapsed... huligaanid. Kallis, mina saatsin poja Punaarmeesse teenima. Enne seda ei joonud ta viinagi. «Hüvasti, ema!» ütles. Läks ja vilistas armsake. Ohtupoolikul, mõistagi, läks mul meel nukraks, nutsin pisut. Öösel ärkasid ja mulle viirastus, et õues keegi edasi-tagasi jooksis ja nuuskis. Noh, mõtlesin, nüüd olen ma üksildane inimene, kaitset pole kelleltki loota. Palju mulle vanale õige vaja ongi? Kopsa telliskiviga pähe, ja olengi valmis. Aga jumal halastas — midagi ei varastatud. Nuuskisid, nuuskisid ja kadusid. Mul oli õues tünn — tam-mest, kahekesigi ei lükka ümber, — selle olid veeretanud paarikümne sammu võrra värava poole. Ja kõik. Aga mis rahvas see oli, mis inimesed, see on teadmata.»

Videvikus, kui koristamine oli lõpetatud, läks Olga rõdule. Siin võttis ta ettevaatlikult nahkkattest välja valge, pärilmustrist sädeleva akordioni — isa kingituse, mille ta oli saatnud Olgale sünnipäevaks.

Olga asetaskordioni põlvedele, viskas rihma üle õla ja hakkas meenutama hiljuti kuulnud laulukese viisi.

Ah, kui üksainus kord
ma saaksin veel teid näha,
ah, kui üksainus kord...
paar korda... kolm...
Kuid teie ei saa aru,
sest lendate kui maru,
kuis ootasid teid ma kuni koiduvalgeni.
Ja!
Lendurid-piloodid! Relvastus ja
pommid!
Lendasidki kaugeretkele.
Ma ei teagi, millal
tagasi te jõuate.
Ainult tulge jälle

siia tagasi.

Juba lauldes heitis Olga mitu valvsat pilku tumeda põõsa poole, mis kasvas õuel plangu ääres.

Lõpetanud mängimise, tõusis ta kiiresti üles, ja pöördudes põõsa suunas, küsis valjusti:

«Kuulge! Miks te end peidate ja mida teil siit vaja on?»

Põõsa tagant tuli välja tavalises valges ülikonnas mees. Ta langetas pea ja vastas viisakalt:

«Ma ei peida end. Olen ise ka pisut artist. Ma ei tahtnud teid segada. Ja nii ma siis seisin ning kuulasin.»

«Jah, aga te oleksite võinud seista tänaval ja kuulata sealt. Teie aga olete millegipärast üle aia roninud.»

«Mina? Üle aia?» solvus mees. «Vabandust, ma pole kass. Seal, aia nurgas, on latid lahti kistud ja ma pääsesin tänavalt sisse selle mulgu kaudu.»

«Selge!» muigas Olga. «Aga siin on jalgvärv. Ja olge lahke ning pääsege selle kaudu tänavale tagasi!»

Mees oli kuulekas. Sõnalausumata väljus ta jalgvärvast, pani selle enda järel riivi, ja see meeldis Olgale.

«Pidage!» peatas ta noormehe ja astus trepiastmelt maha. «Kes te olete? Näitleja?»

«Ei,» vastas mees. «Ma olen insener-mehaanik ja vabal ajal mängin ning laulan meie tehasekooperis.»

«Kuulge, saatke mind jaama,» tegi Olga eneselegi ootamatult ning lihtsalt ettepaneku. «Ma ootan nooremat õekest. On juba pime, hilja, aga teda ikka veel ei tule. Ma ei karda kedagi, kuid ma ei tunne veel siinseid tänavaid.

Ent pidage, milleks te värvavat avate? Te võite oodata mind ka aia taga.»

Ta viis akordioni ära, heitis räti õlgadele ja läks pimedale, kastest ja lilledest lõhnavale tänavale.

Olga oli Zenja peale vihane ja seepärast rääkis ta teel oma kaaslasega vähe. Too ütles talle, et teda hüütakse Georgiks, et tema perekonnanimi on Garajev ja et ta töötab autotehases insener-mehaanikuna.

Zenjat oodates olid nad mööda lasknud juba kaks rongi; lõpuks möödus ka kolmas, viimane.

«Küll näeb vaeva selle kõlvatu tüdrukuga!» hüüatas Olga kurvalt. «Oleksin ma veel neljakümneaastane või vähemalt kolmekümne. Aga tema on kolmteist, mina kaheksateist, ja seepärast ei kuula ta mind üldse.»

«Neljakümnet pole vaja!» tõrjus Georgi otsustavalt. «Kaheksateist on palju parem! Ärge asjatult muretsege. Teie õde saabub varahommikul.»

Perroon jäi tühjaks. Georgi võttis portsigari. Otsekohe tulid tema juurde kaks ulja ilmega poisikest, kes tulid ootama jäädes võtsid välja oma paberossid.

«Noormees,» lausus Georgi, tõmbas tikku ja valgustas vanema poisi nägu. «Enne kui ulatada minu poole paberossi, on vaja teretada, kuna mul oli juba au teiega tutvuda pargis, kus te tööd armastavalt uuest plangust lati lahti kangutasite. Teie nimi on Mihhail Kvakin. Kas pole nii?»

Poisike hakkas nohisema ja taganes, Georgi aga kustutas tikku, võttis Olgalt käe alt kinni ja saatis ta koju.

Kui nad olid eemaldunud, torkas teine poisike ilastatud paberossi kõrva taha ja küsis hooletult:

«Kust see propagandist on välja ilmunud? Kas kohalik?»

«Kohalik,» kostis Kvakin vastu tahtmist. «See on Timka Garajevi onu. Saaks Timka kätte, kolgiks ta läbi. Ta on endale kamba kogunud ja näib, et nad sepitsevad midagi meie vastu.»

Siis märkasid mõlemad semud platvormi lõpul laterna all hallipäist auväärset džentelmeni, kes kepile toetudes trepist all astus.

See oli kohalik elanik doktor F. G. Kolokoltšikov. Poisid looksid talle järele ja küsisid valjusti, kas tal on tikke. Nende välimus ja hää ei meeldinud sellele džentelmenile, ta pöördus ümber, ähvardas neid oma oksliku kepi ja läks väarikalt oma teed.

Moskva jaamast ei jõudnud Ženja isale telegrammi saata, seepärast otsustas ta rongilt maha tulles otsida üles asunduse postkontor.

Ta sammus läbi vana pargi ja jõudis kellukaid korjates märkamatu kahe viljapuuaedadega piiratud tänava rütmiskohale; tänavate tühjus näitas selgesti, et ta ei olnud sattunud üldse mitte sinna, kuhu oli vaja.

Läheduses nägi ta väikest vilgast tüdrukut, kes klirudes tiris sarvist tõrgest kitse.

«Ütle, kallid, palun,» hüüdis talle Ženja, «kuidas pääseb siit postile?»

Samal hetkel rebis kits end lahti, vangutas sarvi ja platis tuhatnelja kihutama mööda parki, tüdruk aga tormas talle kisaga järele. Ženja vaatas ringi: juba hämardus, kuid inimesi ümbruses näha ei olnud. Ta avas ühe halli kahekorruselise suvila jalgvärava ja läks mööda teerada rõdu juurde.

Ust avamata küsis Ženja valjusti, kuid väga viisakalt:

«Ütelge, palun, kuidas ma siit postile pääseksin?»

Talle ei vastatud. Ta seisis veidi, mõtles, avas ukse ja läks läbi koridori tuppa. Pererahvast ei olnud kodus. Sellest segadusse viiduna pöördus ta ümber, et väljuda, kuid äkki roomas laua alt kuuldamatu välja suur helekollane koer. Tähelepanelikult vaatas ta kohmetunud tüdrukut, urises tasakesi ja heitis põigiti ukse ette.

«Sa oled rumal!» hüüdis Ženja, ehmatusest sõrmi laialt ajades. «Ma pole varas! Ma pole teilt midagi võtnud. See siin on meie korteri võti. See on telegramm isale. Mu isa on komandör. Said aru?»

Koer vaikis ega liigutanud end. Ženja lähenes tasahilju lahtisele aknale ja jätkas:

«Noh nii! Sa lamad? Lama pealegi... Väga hea koerake... Niisugune tark, sümpaatne.»

Kuid vaevalt sai Ženja käega aknalauda puudutada, kui sümpaatne koer ähvardava urinaga püsti kargas, ja Ženja hüppas hirmuga diivanile, tõmmates jalad enda alla.

«Väga kummaline,» sõnas ta peaaegu nuttes. «Sa püüa röövleid ja spioone, mina aga olen... inimene. Jahl!» Ta näitas koerale keelt: «Tola!»

Ženja pani võtme ja telegrammi laua äärele. Tuli oodata pererahvast.

Möödus tund, teine... Läks juba pimedaks. Läbi lahtise

akna kostsid kauged veduriviled, koerte haukumine, võrkpalli löögimatsud. Kuskil mängiti kitarri. Ainult siin, halli suvila juures, oli kõik vaikne, hääletu.

Ženja asetas pea kõvale diivanirullile ja puhkes tasakesi nutma.

Lõpuks uinus ta raskelt.

Ta ärkas alles hommikul.

Akna taga sahises lopsakas, vihmast pestud lehestik. Läheduses kägises kaevuvinn. Kuskil saeti puid, kuid siin, suvilas, oli endiselt vaikne.

Pea all oli Ženjal nüüd pehme nahkpadi ja ta jalad olid kaetud õhukese linaga. Koera põrandal polnud.

Niisiis oli öösel keegi siin käinud!

Ženja hüppas üles, lükkas juuksed tagasi, kohendas kortsunud sarafani, võttis laualt võtme, saatmata jäänud telegrammi ja tahtis ära joosta.

Siis nägi ta laual paberilehte, millel oli sinise pliiatiga suurelt kirjutatud:

«Tüdruk, kui sa ära lähed, löö uks tugevasti kinni.»

Allpool seisis allkiri «Timur».

«Timur? Kes see Timur on? Oleks vaja näha ja tänada seda inimest!»

Ta vaatas kõrvaltuppa. Seal asus kirjutuslaud, sellel lindipott, tuhatos, väike peegel. Paremal, autojuhi nahkäärekaitsete kõrval, vedeles vana, kulunud revolver. Silnsamas laua kõrval seisis narmendavas ja kriimustatud tupes kõver türgi mõök. Ženja pani käest võtme ja telegrammi, katsus mõöka, võttis selle tupest välja, tõstis tera pea kohale ja vaatas peeglisse.

Ta ilme oli nüüd karm ja ähvardav. Hea oleks end niiviisi üles võtta lasta ja siis pilt kooli viia! Võiks luisata, et isa oli teda kunagi endaga rindele kaasa võtnud. Vasakusse kätte võib võtta revolvri. Vaat nii. See on veel parem. Ta tõmbas kulmud nii kortsu kui sai, surus huuled kokku, sihtis peeglisse ja vajutas päästikule.

Lajatas pauk. Suits kattis aknad. Lauapeegel kukkus tuhatosile. Jättes võtme ja telegrammi lauale, jooksis paugust uimane Ženja toast välja ja tormas sellest kummalisest, ohtlikust majast eemale.

Mingit teed mööda jõudis ta jõe kaldale. Nüüd polnud tal ei Moskva korteri võtit, ei telegrammi kviitun-

git ega telegrammi ennast. Ja nüüd tuli kõigest Olgaile jutustada: koerast, ööbimisest tühjas suvilas, türgi möö-
gast ja lõpuks tulistamisest. Paha lugu! Oleks isa siin
olnud, tema oleks aru saanud. Olga aga ei saa aru.
Olga kas vihastab või hakkab koguni nutma. Ja see on
veelgi hullem. Nutta oskas Ženja isegi. Olga pisaraid
nähes oli tal alati tahtmine ronida kas telefoniposti,
kõrge puu või korstna otsa.

Et julgust koguda, käis Ženja suplemas ja läks alla
tasahilju oma suvilat otsima.

Kui ta trepist üles astus, seisis Olga köögis ja süü-
tas priimust. Samme kuuldes pöördus ta ümber ning
jõi vaikivana ja vaenulikult Ženjale otsa vaatama.

«Tere, Olja!» ütles Ženja, peatudes ülemisel trepiast-
mel, ja püüdis naeratada. «Olja, ega sa tõrelema hakka?»

«Hakkan!» vastas Olga, õelt silmi pööramata.

«Noh, tõrele,» nõustus Ženja alandlikult. «Tead, mis-
sugune imelik juhtum, missugune ebatavaline seiklus mul
oli! Olja, ma palun sind, ära kortsuta kulme, pole midagi
kohutavat, ma lihtsalt kaotasin korterivõtme ega saan-
nud isale telegrammi...»

Ženja vidutas silmi ja tõmbas hinge, kavatsedes kõik
korraga välja pahvatada.

Siis aga paiskus jalgvärv maja ees raginal lahti. Oue
hüppas sassis karvaga ja üleni takjanuppudega kaetud
kits ning, hoides sarvi madalal, sööstis aiasügavusse.
Kisades jooksis tema järel Ženjale juba tuttav paljas-
jalgne tüdruk.

Kasutades sellist juhust, katkestas Ženja ohtliku jutu-
ajamise ja ruttas kitse aiast välja ajama.

Ta jõudis tüdrukule järele, kui see raskesti hingeldades
kitsel sarvist kinni hoidis.

«Tütarlaps, kas sa ei ole midagi kaotanud?» küsis
tüdruk Ženjalt, rääkides kiiresti läbi hammaste ja vahet-
pidamata kitse jalaga pekstes.

«Ei,» ei taibanud Ženja.

«Aga kelle oma see on? Kas mitte sinu?» Ja tüdruk
näitas talle Moskva korteri võtit.

«Minu,» vastas Ženja sosinal, piiludes aralt rõdu
poole.

«Võta võti, kiri ja kviitung, telegramm on juba ära
saadetud,» vuristas tüdruk endist viisi ruttu ja läbi
hammaste.

Ta surus Ženjale pinku paberisse keeratud pakikese
ja lõi kitse rusikaga.

Kits pistis kareldes liduma jalgvärava poole ning
paljasjalgne tüdruk tormas talle otse läbi ohakate, läbi
nõgeste nagu vari järele. Ja korraga olid nad jalgvärava
taha kadunud.

Ženja tõmbus kõssi, otsekui oleks teda, aga mitte kitse
pekstud, ja avas pakikese.

«See on võti. See on telegrammi kviitung. Tähendab,
et keegi saatis telegrammi isale ära. Aga kes? Ahah,
siin on kiri! Mis see siis on?»

Ses kirjas oli sinise pliiatsiga suurelt kirjutatud:

«Tüdruk, kodus ära karda kedagi. Kõik on korras ja
keegi ei saa minu käest midagi teada.» Allpool seisis
allkiri «Timur».

Nagu nõiutud, pistis Ženja kirja tasakesi tasku. Siis
ajab ta end sirgu ja läks juba rahulikult Olga juurde.

Olga seisis ikka veel samal kohal süütamata prii-
muse juures ja ta silmi olid vaigunud pisarad.

«Olja!» hüüatas siis Ženja murelikult. «Ma tegin nalja.
Noh, mispärast sa minu peale pahane oled? Ma tegin
kogu korteri korda, ma küürisin aknad, ma tegin, mis
suutsin, ma pesin puhtaks kõik nartsud, kõik põrandad.
Siin on võti ja isale saadetud telegrammi kviitung. Ja lase
ma parem suudlen sind. Tead, kuidas ma sind armastan!
Kui sa tahaksid, hüppaksin kas või katuselt nõgestesse!»

Ja ootamata, kuni Olga midagi vastab, viskus Ženja
talle kaela.

«Jah... aga mina muretsesin,» lausus Olga meele-
heitega. «Ja alati on sul rumalad naljad... Isa aga käs-
kis mind... Ženja, jäta Ženka, mul on käed petrooleumiga
koost Ženka, vala parem piima ja pane kastrul priimu-
sele!»

«Ma... ei saa ilma naljadeta,» pomises Ženja, kui Olga
kraani juures seisis.

Ta pani priimusele kastruli piimaga, puudutas taskus
olevat kirja ja küsis:

«Olja, kas jumal on olemas?»

«Ei ole,» vastas Olga ja pistis pea kraani alla.

«Aga kes on?»

«Jäta mind rahule!» vastas Olga tusaselt. «Kedagi
ei ole!»

Ženja vaikis pisut ja küsis jälle:

«Olga, kes on Timur?»

«See pole jumal, see oli üks niisugune tsaar,» vastas Olga vastu tahtmist, seebitades oma nägu ja käsi, «õel, lombakas, keskajast.»

«Aga kui mitte tsaar, kui mitte õel ega ka mitte keskajast, kes siis?»

«Siis ma ei tea. Jäta mind rahule! Ja mis sul selle Timuriga tegemist on?»

«Mulle näib, et ma seda inimest väga armastan.»

«Keda?» Ja arusaamatuses tõstis Olga seebivahuga kaetud näo. «Mida sa seal aina pobised ja välja mõtled, ei lase mind rahulikult pesta. Oota ainult, tuleb isa, küll ta su armastust arutab.»

«Mis nüüd isa!» hüüatas Ženja murtult, paatosega. «Kui ta tulebki, siis üsna lühikeseks ajaks. Ja tema juba üksildast ning kaitsetut inimest solvama ei hakka.»

«Kas see üksildane ning kaitsetu oled sina?» küsis Olga umbusklikult. «Oh, Ženka, ma ei tea, mis inimene sa küll oled ja kellesse sa oled läinud!»

Nüüd langetas Ženja pea ja silmitsedes oma nägu, mis peegeldus teekannu kumeralt, nikeldatud pinnalt, vastas uhkelt ning pikema mõtlemiseta:

«Isasse. Ainult. Temasse. Üksinda. Ja rohkem ei kellesegi maailmas.»

Elatanud džentelmen doktor F. G. Kolokoltšikov istus oma aias ja parandas seinakella.

Tema ees seisis nukra näoga ta pojapoeg Kolja.

Näis, nagu oleks ta vanaisale töö juures abiks. Tegelikult oli ta juba terve tunni hoidnud käes kruvikeerajat, oodates, millal vanaisal seda tööriista vaja läheb.

Terasest spiraalvedru, mida tuli oma kohale asetada, oli kangekaelne, kuid vanaisa oli kannatlik. Ja näis, et sellele ootamisele ei tulegi lõppu. See oli seda pahandavam, et naabri aia tagant oli juba mitu korda paistnud Sima Simakovi, väga osava ja asjatundliku poisi kräsus pea. Ja see Sima Simakov tegi Koljale keelega, peaga ja kätega niivõrd kentsakaid ja saladuslikke märke, et isegi Kolja viieaastane õde Tatjanka, kes istus pärna all ja keskendunult püüdis laisalt aelevale koerale takjanuppu suhu toppida, hakkas äkki kisama ning tõmbas vanaisa püksisäärest, mispeale Sima Simakovi pea silmapilkselt kadus.

Lõpuks oli vedru oma kohal.

«Inimene peab vaeva nägema,» lausus hallipäine džentelmen F. G. Kolokoltšikov manitsevalt, kergitades oma niisket laupa ja pöördudes Kolja poole. «Sul aga on niisugune nägu, nagu kostitaksin sind kastoorõliga. Anna mulle kruvikeeraja ja võta tangid. Töö õilistab inimest. Ja sinul on just hingelisest õilsusest puudus. Näiteks eile söid sa neli portsjonit jäätist, aga nooremale õele ei andnud.»

«Ta valetab, häbematul!» hüüdis solvunud Kolja ja heitis Tatjankale vihase pilgu. «Kolm korda andsin talle kahe korra kaupa hammustada. Tema aga läks minu peale kaebama ja teel näppas veel ema laualt neli kopikat.»

«Aga sina ronisid öösel köit pidi aknast alla,» sähvas Tatjanka külmavereliselt, pead pööramata. Sinul on padja all latern. Ja eile pildus keegi huligaan meile magamistuppa kive. Viskas ja vilistas, viskas ja jälle vilistas.»

Kolja Kolokoltšikovil jäi neist häbematu Tatjanka julunud sõnadest hing kinni. Värin läbistas teda pealaest jalatallani. Kuid õnneks ei pööranud töösse süvenenud vanaisa sellisele ohtlikule laimule tähelepanu või ta lihtsalt ei kuulnud seda. Parajasti astus aeda piimanaine plekknõudega ja hakkas kruusiga piima mөөtes kaebama: «Minul, isa Fjodor Grigorjevitš, tahtsid sulid öösel tammise tunni õuest minema veeretada. Täna aga räägivad inimesed, et hommikul, kui valgeks minema hakkas, on nähtud kahte inimest mu katusel: istunud teised, neelud, korstna otsas ja kõlgutanud jalgu.»

«Kuidas korstna otsas? Missuguse eesmärgiga?» hakkas imestunud džentelmen pärima.

Siis kostis kanala poolt lõginat ja kõlinat. Kruvikeeraja hallipäise džentelmeni käes võpatas ja kangekaelne vedru lendas oma pesast välja ning kõlksatas vingudes vastu plekk-katet. Kõik, isegi Tatjanka ja laisk koer, pöördusid ühekorraga ümber, mõistmata, kustkohalt heli kostis ning milles asi seisab. Kolja Kolokoltšikov aga lippas sõna lausumata nagu jännes üle porgandipeenarde ja kadus aia taha.

Ta peatus lehmalauda juures, millest samuti nagu kanalastki kostsid järsud helid, otsekui oleks keegi kaalupommiga vastu terasrööpa tükki tagunud. Siin ta kohtuski Sima Simakoviga ja küsis ärevalt:

«Kuule... ma ei saa aru. Mis see on?... Häire?»

«Ah, eil! See on vist vorm number ühe järgi üldine kokkukutse signaal.»

Nad hüppasid üle aia, lipsasid läbi parki ümbritsevas taras oleva augu. Siin kohtasid nad laiaõlgset tugevat poissi Geikat. Varsti jooksis kohale ka Vassili Ladõgin. Ja veel ja veel keegi. Käratult ja vilkalt, ainult nendele tuntud teid mööda, tormasid nad mingi eesmärgi poole, jooksul lühidalt sõnu vahetades:

«On see häire?»

«Ah, eil! See on vorm number ühe järgi üldine kokkukutse.»

«Mis kokkukutse? See pole «kolm — stopp, kolm — stopp». Seal ajab ju mingisugune tola ratast ringi kümne tiiru kaupa järjest.»

«Eks vaatamel!»

«Ja-jah, kontrollimel!»

«Edasi! Välgukirusell!»

Sel ajal seisis suvila toas, kus oli ööbinud Ženja, pikk, tumedajuukseline, umbes kolmeteistkümneaastane poisike. Tal olid jalas kerged mustad püksid ja seljas tumesinine lühikeste varrukatega särk, mille rinnale oli välja õmmeldud punane viisnurk.

Tema juurde astus halli sassis peaga vanamees. Selle lõuendist särk oli vilets, tohutu laiad püksid täis lappe. Ta vasaku jala põlve külge oli rihmadega kinnitatud rohukas puujalg. Uhes käes hoidis ta kirjakest, teisega surus vana, kulunud revolvril.

«Tüdruk, kui sa ära lähed, löö uks tugevasti kinni», luges vanamees pilkavalt. «Sa ehk siiski ütleksid mulle, kes meie diivanil täna ööbis?»

«Üks tuttav tüdruk», vastas poisike vastumeelselt. «Minu äraolekul oli koer teda kinni pidanud.»

«Ennäe, kuidas valetab!» vihastas vanamees. «Kui ta oleks sulle tuttav olnud, siis oleksid sa teda siin kirjas nimepidi nimetanud.»

«Kui ma kirjutasin, siis ma teda ei tundnud. Aga nüüd tunnen.»

«Ei tundnud... Ja sa jätsid ta hommikul üksinda... korterisse? Sina, mu sõber, oled haige ja sind on vaja hullumajja saata. See nurjatu lõhkus peegli, lõi puruks

luhatoosi. Hea, et revolver oli laetud paukpadrunitega. Kui aga seal oleksid olnud lahingupadrunid?»

«Noh, onu... lahingupadruneid sul ju pole, kuna su vaenlaste relvad ja mõõgad on... lihtsalt puust.»

Näis, nagu oleks vanamees naeratanud. Kuid siis raputas ta sassis pead ja lausus karmilt:

«Vaata ette, poiss! Mina panen kõike tähele. Sinu teod, nagu ma näen, on tumedad, ja vaata, et ma sind nende eest ema juurde tagasi ei saada!»

Kompsides puujalaga, läks vanamees trepist üles. Kui teda enam ei paistnud, hüppas poisike püsti, haaras tuppa jooksnud koeral käppadest kinni ja suudles teda otse koonule.

«Ahah, Rita! Sisse kukkusime. Pole viga, ta on täna heas tujus. Kohe hakkab ta laulma.»

Ja nii oligi. Ültast toast kostis hääle puhtakskõhimist. Seejärel mingisugune tral-la-la!... Ja lõpuks hakkas madal bariton laulma:

... Ju kolmas öö mul pole und.

Ma aina näen,

et miski liigub sala sünges vaikusel...

«Pea, hull koer!» hüüatas Timur. «Mis sa kisud mu pükse, ja kuhu sa mind tirid?»

Akki lõi ta onu juurde viiva ukse paukudes kinni ja läks koera järel läbi koridori verandale.

Veranda nurgas väikese telefoni lähedal tuksles, hüpples ja peksles vastu seina nõõri külge seotud pronkskelluke.

Poisike surus kellukese pihku ja mässis nõõri ümber naela. Tõmblev nõõr lõtvus, nähtavasti katkes. Siis kahmas imestunud ja vihane poiss telefonitoru.

Tund aega enne seda, kui see kõik juhtus, istus Olga laua ääres. Ta ees lebas füüsika õpik.

Ženja tuli sisse ja võttis joodipudeli.

«Ženja,» küsis Olga rahulolematult, «kus sa oma õla kriimustasid?»

«Ma läksin,» vastas Ženja muretult, «aga teel oli midagi niisugust torkavat või teravat. Nii see juhtuski.»

«Mispärast minu teel midagi torkavat ega teravat ei ole?» osatas teda Olga.

«Pole tõsi! Sinu teel on matemaatika eksam. See on nii-

hästi torkav kui ka terav. Vaata veel, et lõikad sisset. Oljake, ära hakka inseneriks, hakka arstiks,» rääkis Zenja, asetades Olga ette lauapeegli. «Noh, vaata: mis insener sinust saab? Insener peab olema nii... nii... ja nii...» (Ta tegi kolm energilist grimassi.) «Sinul aga on nii... nii... ja nii...» Nüüd Zenja liigutas silmi, kergitas kulme ja naeratas väga õrnalt.

«Rumall!» ütles Olga ja kallistas teda, suudles ning tõukas siis kergelt eemale. «Mine ära, Zenja, ja ära sega. Sa võiksid parem kaevust vett tooma minna.»

Zenja võttis taldrikut õuna, läks eemale nurka, seisis veidike akna juures, nõõpis siis akordioni katte lahti ja lausus:

«Tead, Olja! Täna tuli minu juurde mingisugune onuke. Välimuselt polnud viga — heledajuukseline, valges ülikonnas. Ta küsis: «Tütarlaps, kuidas su nimi on?» Ma vastasin: «Zenja...»»

«Zenja, ära sega ja ära kisu pilli,» lausus Olga, pöörata pead ning tõstmata pilku raamatult.

««Sinu õe nimi on vist Olga?»» jätkas Zenja akordioni välja võttes.

«Zenja, ära sega ja ära kisu pilli!» kordas tahtmatult kuulatama jäänud Olga.

««Sinu õde mängib hästi,» ütles ta. «Kas ta ei tahaks konservatooriumis õppida?»» (Zenja sai akordioni kätte ja viskas rihma üle õla.) ««Ei,» seletasin talle mina, «ta õpib juba raudbetooni erialal.» Tema lausus: «Aa-ah!» (Zenja vajutas ühele klahvile.) «Mina aga vastasin talle: «Be-el!»» (Zenja vajutas teisele klahvile.)

«Kõlvatu plika! Pane pill ära!» hüüdis Olga üles hüpates. «Kes sul lubas mingisuguste onukestega jutuajamist alustada?»

«Küll ma panen,» solvus Zenja. «Mina pole alustanud. Tema alustas. Ma tahtsin sulle edasi jutustada, aga nüüd ei jutusta. Oota, las tuleb isa, küll ta sulle näitab!»

«Mulle? Sulle näitab ta. Sa segad mu õppimist.»

«Ei, sulle!» hõikas tühja ämbri haaranud Zenja juba trepilt. «Ma jutustan talle, kuidas sa mind sada korda päevas küll petrooleumi, küll seepi, küll vett tooma ajad! Ma pole sulle veoauto, hobune ega traktor.»

Zenja tõi vett ja asetaski ämbri pingile. Kuna aga Olga seda tähelegi ei pannud, vaid istus raamatu kohale kummardunult, läks ta solvunult aeda.

Jõudnud vana kahekorruselise kuuri esisele muruplatsele, võttis Zenja taskust ragulka, tõmbas kummi pingule ja laskis taeva poole väikese papp-parašütisti.

Parašütist, lennanud jalad ülespidi õhku, pöördus seal ümber. Tema kohal avaness helesinine paberist kuppel. Hilis aga puhus tugev tuulehoog, kandis parašütisti kõrvale ja see kadus kuuri tumedasse pööninguaknasse.

Avariil! Papist inimesest oli vaja hädast välja aidata. Zenja käis ümber kuuri, mille auklikust katusest hargnesid igasse külge peened nõorjuhtmed. Ta tiris akna juurde pehkinud redeli, ronis seda mööda üles ja hüppas pööningule.

Väga kummaline! Sellel pööningul elati. Seinal rippusid nõörivihid, latern, kaks ristamisi asetatud signaallippu ja asula kaart, mis oli üleni täis joonestatud arusaamatuid märke. Nurgas vedeles sületäis kotiriidega kaetud õlgi. Sealsamas seisis kummulikeeratud vineerkast. Lagunenud, sammaldunud katuse ääres paistis suur tüürrattataoline ratas. Ratta kohal rippus omatehtud telefon.

Zenja piilus läbi prao. Nagu meri õõtsus ta ees aedade tihe lehestik. Taevas mänglesid tuvid. Ja siis otsustas Zenja: olgu tuvid kajakaiks, see vana kuur oma nõõride, laternate ja lipuga — suureks laevaks. Tema ise hakkab kapteniks.

See valmistas talle lõbu. Ta pööras tüürratast. Pingul olevad juhtmed hakkasid võnkuma, undama. Tuul mühis ja kihutas rohelist laineid. Ja Zenjale näis, et ta laevkuur pöörab end lainetel aeglaselt ning rahulikult.

«Tüüri vasakule!» käsutas Zenja valjusti ja surus tugevamini rasket ratast.

Läbi katusepragude tungivad kitsad sirged päikese kiired langesid ta näole ja kleidile. Zenja kujutles, et need on vaenlase laevad, kes otsivad teda oma helgiheitjatega, ja ta otsustas nendega lahingut alustada.

Kõigest jõust pööras ta kägisevat ratast, manööverdas paremale ja vasakule ning hüüdis võimsalt käsklusi.

Helgiheitja teravad sirged kiired kahvatusid, kustusid. Muidugi polnud see päike, mis pilve taha kadus. See oli vaenlase hävitatud eskaader, mis põhja läks.

Lahing oli lõppenud. Zenja pühkis tolmuse käega otsaesist, kui äkki lõi seinal tirisema telefon. Seda polnud Zenja oodanud: ta oli arvanud, et see telefon on lihtsalt mänguasi. Teda valdas ebameeldiv tunne. Ta võttis toru.

Selge ja järsk hää küsis:

«Hallo! Hallo! Vastake. Kes on see eesel, kes seal lõhub juhtmeid ja annab rumalaid, arusaamatuid signaale?»

«See pole eesel,» pomises täbarasse seisukorda sattunud Zenja. «See olen mina — Zenja!»

«Hullumeelne tüdruk!» karjus sama hääl järsult ning peaaegu ehmunult. «Jäta tüüri ratas rahule ja jookse minema. Praegu tormavad kokku... inimesed ning annavad sulle naha peale.»

Zenja viskas toru ära, ent oli juba hilja. Luugi vahelt paistis juba kellegi pea: see oli Geika, tema järel Sina Simakov, Kolja Kolokoltšikov, nende järel aga ronis veel palju poisse.

«Kes te olete?» küsis Zenja hirmunult ja tõmbus akna juurest tagasi. «Minge ära!... See on meie aed. Ma pole teid siia kutsunud.»

Kuid tiheda seinana, õlg õla kõrval, astusid poisid valkides Zenja poole. Ja Zenja, märgates, et ta on nurka surutud, karjatas.

Samal hetkel vilksatas luugi kohal veel üks vari. Kõik pöördusid ümber, andes teed. Ja Zenja ette astus pikk tumedajuukseline poisike sinises spordisärgis, mille rinnaole oli välja õmmeldud punane viisnurk.

«Tasemini, Zenja!» sõnas ta valjusti. «Karjuda pole vaja. Keegi sind ei puutu. Meie oleme sinuga tuttavad. Mina olen Timur.»

«Sina oled Timur!» hüüatas Zenja umbusklikult, ajades pärani oma pisarais silmad. «Sina katsid mind öösel linaga? Sina jätsid mulle lauale kirja? Sina saatsid isale rindele telegrammi, minule aga saatsid võtme ja kviitungi? Aga milleks? Mis eest? Kust sa mind tunned?»

Siis astus Timur ta juurde, võttis ta käe ning vastas:

«Jää meie juurde! Istu ja kuula, siis mõistad kõik.»

Poisid istusid kottidega kaetud õlgedele ümber Timuri, kes laotas enda ette asula kaardi.

Pööninguaknast kõrgemal oleva ava juures istus nõrkkiigel vaatleja. Tal oli kaelas pael, selle otsas kulunud teatribinokkel.

Timuri lähedal istus Zenja, kes kuulas ning silmitses teraselt kõike, mis toimus selle kõigile tundmatu staabi nõupidamisel.

Kõneles Timur:

«Homme koidu ajal, kui inimesed veel magavad, parandame mina ja Kolokoltšikov ära tema (ta näitas Zenjale) poolt purustatud juhtmed.»

«See magab maha,» torkas vahele suurepealine madruseärkl kandev Geika. «Ta ärkab alles hommikusöögiks või lõunaks.»

«Laim!» hüüdis Kolja Kolokoltšikov kogeldes ja hüppas üles. «Mina tõusen koos esimese päikesekiirega.»

«Ma ei tea, missugune kiir päikesel on esimene, missugune teine, aga tema magab tingimata maha,» jätkas Geika kangekaelselt.

Siis vilistas kõitel kõlkuv vaatleja. Poisid hüppasid põsti.

Teed mööda kihutas tolmutilvedesse mattunud hobukahurväe divisjon. Kiiresti vedasid võimsad, rihmade ja raudade abil rakendatud hobused enda järel rohelisi mürsukaste ja hallides katetes suurtükke.

Tuulest karedate ja päevitunud nägudega sõitjad¹ hobustel pöörasid uljalt nurga taha, ilma et oleksid sadulas nõksatanud, ja patareid kadusid üksteise järel võsastikku. Divisjon kihutas minema.

«Nad sõitsid jaama, laadimisele,» seletas Kolja Kolokoltšikov tähtsalt. «Ma näen juba nende mundrist, millal nad lähevad õppustele, millal paraadile, millal kuskile mujale.»

«Näe pealegi, aga ole vakka!» peatas teda Geika. «Meil on endalgi silmad. Teate, poisid, see lobiseja tahab Punaarmeele põgeneda!»

«Ei tohi,» segas vahele Timur. «See on üsna ilmaaegne kavatsus.»

«Kuidas ei tohi?» küsis Kolja punastades. «Aga miks varem poisid ajati rindele jooksid?»

«See oli varem! Aga nüüd on kõigile ülemustele ja komandöridele antud kõva käsk meesuguseid sealt natti-pidi minema kihutada.»

«Kuidas minema kihutada?» hüüdis Kolja ägestunult ja veel enam punastades. «See tähendab... omasid või?»

«Just nimelt!...» Ja Timur ohkas. «See tähendab — omasid! Aga nüüd, poisid, asja juurde.»

Kõik istusid kohtadele.

«Kõveral põiktänaval, maja number kolmkümmend neli alas on tundmatud poisid teinud õunapuu tühjaks,» teatas

¹ Sõitja — suurtüki hobusemees.

nõrdimusega Kolja Kolokoltšikov. «Nad, murdsid kätt kaks oksa ja tallasid ära lillepeenra.»

«Kelle maja?» Ja Timur heitis pilgu ruudulisse vihkusse. «Punaarmeeelase Krjukovi maja. Kes meil siin on endine spetsialist võõraste aedade ja õunapuude alal?»

«Mina» kostis kohmetunud hääl.

«Kes seda võis teha?»

«Seda tegid Miša Kvakin ja tema abiline hüüdnimega Figuur. Õunapuu — see oli Mitšurini «Kuldne klaar» ja oli muidugi välja valitud.»

«Ikka ja jälle Kvakin!» Timur jäi mõttesse. «Geikal Kas sul temaga rääkimist oli?»

«Oli.»

«Noh, ja siis?»

«Andsin talle kaks korda vastu kukalt.»

«Äga tema?»

«Tema äigas mulle kah paar korda.»

«Sul on alati «andsin» ja «äigasin»... Aga kasu pole märgata. Hea küll! Kvakini võtame eraldi käsile. Lähme edasi.»

«Majas number kakskümmend viis võeti vanakesel pilmanaisel poeg ratsaväkke,» teatas keegi nurgast.

«Nojah, võeti!» Ja Timur raputas etteheitvalt pead. «Sinna on juba üleeile meie märk väravale tehtud. Kes selle tegi? Kolokoltšikov, sina?»

«Mina.»

«Mispärast on sul viisnurga ülemine vasakpoolne haru kõver nagu kaan? Kui teha tahtsid — teinud siis hästi. Inimesed vaatavad ja naeravad välja. Lähme edasi.»

Sima Simakov hüppas üles ja vuristas kindlalt ning ladusalt:

«Puškarjovi tänavas majas number viiskümmend neli kadus kits. Mina parajasti läksin mööda ja nägin — vana-eit kolgib tüdrukut. Hüüdsin: «Tädi, peksta pole õigust!» Tema vastu: «Kits kadus ära. Ah, olgu ta neetud!» — «Kuhu ta siis kadus?» — «Näe, seal metsa taga lohus näris niint ja kadus nagu maa alla, otsekui oleksid hundid ta ära söönud!»

«Oota! Kelle maja see on?»

«Punaarmeeelase Pavel Gurjevi maja. Tüdruk on tema tütar — kutsutakse Njurkaks. Teda kolgis vanaema. Kuldas ta nimi on, ei tea. Kits on hall, selja pealt must. Nimi on Manka.»

«Kits üles otsidal» käsutas Timur. «Läheb neljaliikmeline meeskond. Sina... sina, sina ja sina. Noh, poisid, on see kõik?»

«Majas number kakskümmend kaks nutab tüdruk,» teatas Geika kuidagi vastumeelselt.

«Mispärast ta siis nutab?»

«Küsisin — ei ütle.»

«Sa oleksid võinud paremini küsida. Võib-olla teda keegi kolgis... solvas?»

«Küsisin — ei ütle.»

«On see suur tüdruk?»

«Nelja-aastane.»

«Vaat kus häda! Oleks veel inimene... aga — nelja-aastane! Pea, aga kelle maja see on?»

«Leitnant Pavlovi maja, selle oma, kes hiljuti piiril tapeti.»

«Küsisin — ei ütle,» osatas Timur Geikat tusaselt. Ta kortsutas kulme ja mõtles veidi. «Hea küll... Seda teen ma ise. Teie ärge segage end sellesse asjasse.»

«Silmapiirile ilmus Miška Kvakin!» teatas vaatleja valjusti. «Sammub teispool tänavat. Ogib õuna. Timur! Meeskond välja saata: las annavad talle mõne müksu ribide vahele või vastu kukalt!»

«Pole vaja. Jääge kõik kohtadele. Ma tulen varsti tagasi.»

Poiss ronis läbi luugi redelile ja kadus põõsastesse. Vaatleja aga teatas uuesti:

«Minu vaateväljal on ilusa välimusega tundmatu neiu värava juures; ta seisab seal, kann käes, ja ostab piima. See on arvatavasti suvila perenaine.»

«On see sinu õde?» küsis Kolja Kolokoltšikov, tõmmates Zenjat varrukast. Ja saamata vastust, hoiatas ta tähtsalt ja haavunult: «Vaata ette, et sulle mõttesse ei tuleks teda siit hüüda.»

«Istu!» vastas Zenja talle pilkavalt, ise varrukat vabastades. «Kah mul ülemus!...»

«Ära tüki talle ligi,» õrritas Koljat Geika, «annab sulle veel kolki.»

«Mulle?» Kolja haavus. «Mis tal on? Küüned? Minul aga musklid. Näe... kätel, jalgadel!»

«Ta kolgib sind koos su käte ja jalgadega läbi. Poisid, tähelepanu! Timur läheneb Kvakinile.»

Kergelt murtud oksa viibutades läks Timur Kvakinile

vastu. Teda märgates Kvakin peatus. Ta lame nägu ei väljendanud ei imestust ega kohkumist.

«Tervist, komissar!» lausus ta tasa, kallutades pead küljele. «Kuhu sa nii kiirustad?»

«Tervist, ataman!» vastas Timur talle samal toonil. «Sulle vastu.»

«Olen rõõmus külalise üle, ainult kostitada pole mille-gagi. Ehk ainult sellega?» Ta pistis käe põue ja ulatas Timurile õuna.

«Varastatud?» küsis Timur õuna hammustades.

«Seda küll,» seletas Kvakin. «Sort «Kuldne klaar». Ainult häda: ei ole veel täiesti küps.»

«Hapul!» lausus Timur ja viskas õuna minema. «Kuule, oled sa näinud maja number kolmekümne nelja väraval niisugust märki?» Ja Timur näitas oma sinisele spordisärgile tikitud viisnurgale.

«Olen,» muutus Kvakin valvsaks. «Mina, vennas, näen kõike nii päeval kui öösel.»

«Pane tähele: kui sa veel niisugust märki kuskil näed, olgu see päeval või öösel, siis jookse sellest kohast eemale, nii nagu oleks sind keeva veega üle valatud.»

«Oi, komissar! Küll oled sa ägel!» lausus sõnu venitades Kvakin. «Aitab. Oleme rääkinud!»

«Oi, ataman, küll oled sa kangekaelne,» vastas Timur häält tõstmata. «Aga nüüd pea ise meeles ja anna edasi kogu oma jõugule, et see on meil viimane jutuajamine teiega.»

Kõrvalistest isikutest poleks keegi võinud arvatagi, et kõnelus käis vaenlaste, mitte aga heade sõprade vahel. Ja seepärast küsis Olga kannu käes hoides piimanaiselt, kes see poiss on, kes huligaan Kvakiniga millegi üle nõu peab.

«Ei tea,» vastas piimanaine südametäiega. «Arvatavasti samasugune huligaan ja korrarikkuja. Millegipärast longib ta aina teie maja juures ringi. Vaata ette, kullake, et nad sinu õkeest läbi ei pekse.»

Olgat valdas rahutus. Ta heitis mõlemale poisile vihase pilgu, astus rõdule, pani kannu ära, lukustas ukse ja läks välja Zenjat otsima, kes juba kaks tundi polnud end kodus näidanud.

Tulnud pööningule tagasi, jutustas Timur oma kohtumisest poistele. Otsustati homme kogu jõugule kirjalik ultimaatum saata.

Käratult ronisid poisid pööningult alla ja jooksid läbi taraaukude pugedes ning isegi otse üle plankude hüpates mitmele poole oma kodudesse laiali. Timur astus Zenja juurde.

«Noh, kuidas on?» küsis ta. «On sulle nüüd kõik arusaadav?»

«Kõik,» vastas Zenja, «ainult veel mitte täiesti. Seleta õige mulle lihtsamalt.»

«Siis roni alla ja tule mulle järele. Sinu õde pole praegu niikuinii kodus.»

Kui nad pööningult alla olid roninud, lükkas Timur redeli maha.

Oli juba pime, kuid Zenja astus usaldavalt Timuri järel. Nad peatusid majakese ees, kus elas vanake piimanaine. Timur vaatas ringi. Inimesi läheduses polnud. Ta võttis taskust tinast õlivärvituubi ja läks värava juurde, kuhu oli joonistatud viisnurk, mille ülemine vasakpoolne haru tõepoolest väänles nagu kaan.

Kindla käega tegi ta harud ühepikkuseks, teravaotsaliseks ja sirgeks.

«Ütle, milleks see?» küsis talt Zenja. «Seleta mulle lihtsamalt, mida see kõik tähendab.»

Timur pistis tuubi taskusse. Ta murdis kobrulehe, pühkis sõrmed värvist puhtaks, vaatas Zenjale otsa ja laus-
sus:

«See tähendab, et sellest majast on läinud inimene Punaarmee. Ja sellest ajast peale on see maja meie valve ja kaitse all. Kas sinu isa on armees?»

«Jah!» vastas Zenja ärevuse ja uhkusega. «Ta on komandör.»

«Tähendab, ka sina kuulud meie valve ja kaitse alla.» Nad peatusid teise suvila värava ees. Ka siin oli aiale maalitud viisnurk. Kuid selle sirged heledad kiired olid piiratud laia musta randiga.

«Vaata!» lausus Timur. «Ka sellest majast läks inimene Punaarmee. Kuid teda pole enam. See suvila kuulub leitnant Pavlovile, kes hiljuti tapeti piiril. Siin elavad ta naine ja see väike tütarlaps, kellelt hea Geika ei saanud teada, mispärast ta sageli nutab. Zenja, kui sul juhust peaks olema, siis tee talle midagi head.»

Ta lausus seda kõike väga lihtsalt, kuid Zenja rinda ja käsi läbistas külmavärin, kuigi õhtu oli soe, isegi lämmitav.

Zenja vaikis, kallutades pea viltu. Ja ainult selleka, et siiski midagi öelda, küsis ta:

«Kas Geika on heasüdamlik?»

«Jah,» vastas Timur. «Ta on meremehe, madruse poeg. Ta pragab sageli väikese hoopleva Kolokoltšikoviga, las aga astub kõikjal ja alati tema kaitseks välja.»

Järsk ja isegi vihane hüüe sundis neid ümber pöörduma. Läheduses seisis Olga.

Zenja puudutas Timuri kätt: ta tahtis teda viia Olga juurde ja tutvustada.

Ent uus hüüe, karm ja külm, sundis teda sellest loobuma.

Noogutades Timurile süüdlaslikult peaga ja kehitades arusaamatuses õlgu, läks ta Olga juurde.

«Jevgenia!» lausus Olga pisaratest lämmitatud häälega, raskelt hingates. «Ma keelan sul kõnelda selle poisinolgiga. On see sulle arusaadav?»

«Aga, Olja,» pomises Zenja, «mis on sinuga juhtunud?»

«Ma keelan sul läheneda sellele poisinolgile,» kordas Olga kindlalt. «Sina oled kolmeteistkümnepäevane, mina kaheksateistkümnepäevane. Ma olen sinu õde... Ma olen vanem. Ja kui isa ära sõitis, käskis ta mind...»

«Aga, Olja, sa ei saa ju millestki, mitte millestki aru!» hüüdis Zenja meeleheitel. Ta värises. Ta tahtis seletada, end õigustada, kuid ei suutnud. Õde polnud õiglane. Ja ta lõi käega ega lausunud enam ühtki sõna.

Ta heitis kohe voodisse. Kaua ei tulnud und, ja kui ta viimaks uinus, siis ei kuulnudki, kuidas öösel vastu akent koputati ja isalt telegramm toodi.

Läks valgeks. Karjane puhus oma puupasunat. Vanake piimanaine avas värava ja ajas lehma karja juurde. Ta ei jõudnud veel nurga taha kaduda, kui akaatsiapõõsa tagant viis poisijõmpsikat välja hüppasid ja oma tühjade pangedega mitte kolistada püüdes kaevu juurde tormasid.

«Pumpal!»

«Annal!»

«Võta!»

«Haaral!»

Paljastele jalgadele külma vett loksutades kihutasid poisid õue, tühjendasid ämbriid tammisesse tünni ja tormasid kiiresti kaevu juurde tagasi.

Läbimärja Sima Simakovi juurde, kes hinge tagasi tõmbamata töötas kaevupumba kangiga, jooksis Timur ja küsis:

«Ega te Kolokoltšikovi siin pole näinud? Ei? Tähendab, ta magas maha. Rutemini, kiirustage! Eit tuleb kohe tagasi.»

Jõudnud Kolokoltšikovide suvila aeda, peatus Timur puu all ja vilistas. Ootamata vastust, ronis ta puu otsa ja vaatas tuppa. Puu otsast oli näha ainult pool akna alla nihutatud voodist ja tekki mähitud jalad.

Timur viskas voodisse puukoore tükikese ja hüüdis tasakesi:

«Kolja, tõuse üles! Kolka!»

Magaja ei teinud väljagi. Siis võttis Timur noa, lõikas pika ridva, tegi selle otsas ühe oksa teravaks, heitis ridva üle aknalaua, kinnitas oksa teki külge ja hakkas seda enda poole tirima.

Kerge tekk libises üle aknalaua. Toast kostis kähisev imestunud hüüatus. Uniseid silmi pärani ajades hüppas voodist üles hallipäine džentelmen aluspesus, ja haarates käega kinni saladuslikult liikuvast tekist, jooksis akna juurde.

Sattudes silm silma vastu auväärse vanakesega, lendas Timur ühe hetkega puu otsast alla.

Hallipäine džentelmen viskas tagasivõidetud teki voodile, tõmbas seinalt kaheraudse püssi, pani kärmesti prillid ette, ja pistnud püssi aknast välja, toruga taeva poole, pilutas silmi ning tulistas.

Ehmunud Timur jäi seisma alles kaevu juures. Oli juhtunud eksitus. Tema oli magavat džentelmeni pidanud Koljaks, hallipäine džentelmen aga teda muidugi suliks.

Siis nägi Timur, kuidas vanake piimanaine läks kaelkookudega väravast välja vett tooma. Timur hüppas akaatsia taha ja hakkas vaatlema.

Tulnud kaevu juurest tagasi, tõstis vanake ämbri, kummutas selle sisu tünni ja hüppas otsekohe eemale, sest ääreni täidetud tünni hakkas pahinal üle ajama ja vesi voolas pritsides otse tema jalgade alla.

Ohkides ja ringi vaadates käis vanake nõutult ümber tünni. Ta pistis käe vette ja tõstis siis nina juurde. Seejärel jooksis trepi juurde vaatama, kas lukk ukse ees on terve. Ja lõpuks, teadmata, mida mõelda, hakkas koputama naabrinnase aknale.

Timur puhkes naerma ja tuli oma peidupaigast välja. Oli vaja kiirustada. Juba tõusis päike. Kolja Kolokoltai kovi ei ilmunud ja juhtmed olid ikka veel parandamata.

Hiilides kuuri juurde, heitis Timur pilgu aiapoolsesse avatud suvilaaknasse.

Voodi lähedal laua ääres istus võimlemissärgis ja spordipükstes Ženja. Ta lükkas kannatamatult tagasi lau-
bale langevaid juukseid ning kirjutas midagi.

Timurit nähes ta ei ehmunud ega isegi imestanud. Ta ainult ähvardas Timurit sõrmega, et see ei ärataks Olga, pistis lõpetamata kirja laualaekasse ja läks kikiparvul toast välja.

Saanud teada, milline äpardus Timuriga täna juhtus, unustas Ženja kõik Olga manitsused ja pakkus end meeleldi abiks tema enda poolt katki rebitud juhtmete korda-
seadmisel.

Kui töö oli lõpetatud ja Timur seisis juba teisel pool aeda, lausus talle Ženja:

«Ei tea mispärast, aga minu õde ei salli sind põr-
mugi.»

«Noh, vaata,» vastas Timur kurvalt, «ja minu onu sind samuti!»

Ta tahtis ära minna, kuid Ženja ei lasknud.

«Pea, kammi end. Sa oled täna väga salkus.»

Ta võttis kammi, ulatas selle Timurile, ent samal het-
kel kostis nende selja tagant aknast Olga pahane hüüe:

«Ženja! Mis sa teed? ...»

Õed seisis rõdul.

«Mina sinule tuttavaid ei vali,» kaitses Ženja end meeleheitlikult. «Missuguseid? Üsna lihtsaid. Valgetes ülikondades. «Ah, kui suurepäraselt teie õde mängib!» Suurepäraselt! Oleksite te veel kuulnud, kui suurepäraselt ta riidleb. Pane tähele! Ma kirjutan kõigest isale.»

«Jevgenia! See poiss on huligaan, ja sina oled rumal,» noomis Olga külmalt, püüdes näida rahulikuna. «Kui tahad, kirjuta isale, palun. Aga kui ma veel kas või kordki näen sind koos selle poisiga, siis samal päeval jätame suvila maha ja sõidame Moskvasse. Ja sa tead, et ma oma sõna ei murra!»

«Jah... piinaja!» vastas Ženja läbi pisarate. «Seda ma tean.»

«Nüüd võta ja loe.» Olga pani lauale öösel saadud telegrammi ja väljus.

Telegrammis oli kirjutatud:

«Lähemal päevil peatun läbisõidul mõne tunni Moskvast kuupäeva kellaaja telegrafeerin täiendavalt pkt Isa».

Ženja kuivatas pisarad, surus telegrammi vastu huuli ja pomises tasa:

«Isa, tule rutem! Isa! Minul, sinu Zenjal, on väga raske.»

Selle maja õue, kust kadus kits ja kus elas eit, kes kolkis vilgast tüdrukut Njurkat, toodi kaks koormat puid.

Siunates hooletuid vedajaid, kes olid puud maha loo-
pinud kuidas juhtus, hakkas eideke ähkides ja ohkides puid riita laduma. See töö polnud aga tema jõu kohane. Kõhides istus ta trepiastmele, tõmbas hinge, võttis kaste-
kannu ja läks juurviljaaeda. Õue jäi nüüd ainult Njurka kolmeaastane vennake — ilmselt energiline ja tööarmas-
taja mees, sest vaevalt jõudis eit kaduda, kui ta võttis kepi ja hakkas sellega vastu pinki ning kummulikeeratud küna kolkima.

Nüüd Sima Simakov, olles äsja lõpetanud jahipida-
mise ärapõgenenud kitsele, kes kargles mööda põõsaid ning kuristikke mitte halvemini india tiigrist, jättis ühe poisi oma meeskonnast metsaservale, teistega aga tormas maruna õue.

Ta toppis mudilasele suhu peotäie metsmaasikaid, tor-
kas talle pihku läikiva hakisule, ja kogu nelik kukkus puid riita laduma.

Sima Simakov ise jooksis piki planguäärt minema, et eite sel ajal aias kinni pidada. Ta peatus sel kohal, kus kirsid ja õunapuud end tihedalt vastu planku surusid, ning piilus läbi prao.

Eit korjas põllesse kurke ja tahtis juba hakata õue minema.

Sima Simakov koputas tasakesi vastu plangulaudu. Eit muutus tähelepanelikuks. Siis tõstis Sima kepi ja hakkas sellega õunapuu oksa liigutama.

Eidele näis otsekohe, et keegi ronib üle aia õunavargile. Ta puistas kurgid peenarde vahele, tõmbas maast suure kimbu nõgeseid, hiilis aia juurde ja jäi sinna vaikselt seisma.

Sima Simakov piilus läbi prao, ent eite ta nüüd ei näi-
nud. Muutudes rahutuks, hüppas ta üles, haaras plangu-
servast kinni ja hakkas end ettevaatlikult üles upitama.

Samal ajal hüppas eit juubeldava kisaga oma varju paigast välja ja sähvas Sima Simakovile nōgestega vastu käsi.

Kōrvetatud käsi raputades tormas Sima värava juurde, millest töö lõpetanud nelik juba välja jooksis.

Õue jäi jällegi ainult mudilane. Ta tõstis maast laastu, pani selle riidaservale ja tassis siis sinna veel tüki kasetohtu.

Selle tegevuse juurest leidiski teda juurviljaaiast tagastunud vanaema. Silmi pärani ajades peatus ta korralikult laotud puuriida ees ja küsis:

«Kes see siin minu äraolekul töötas?»

Kasetohtu riidale asetades vastas väikemees tähtsalt:

«Kas sa, vanaema, siis ei näe — mina töötasin.»

Õue astus piimanaine ja mõlemad vanakesed hakkasid elavalt arutama neid kummalisi sündmusi vee ja puudega. Nad püüdsid saada vastust mudilaselt, ent saavutasid väga vähe. Laps seletas neile, et väravast hüppasid sisse inimesed, pistsid talle suhu magusaid metsmaasikaid, andsid sule ja lubasid talle veel püüda jänese kahe kõrva ja nelja jalaga. Siis ladusid puud ära ja kihutasid jälle minema.

Jalgväravast tuli sisse Njurka.

«Njurka,» küsis temalt eit, «kas sa ei näinud, kes praegu meie õues käis?»

«Mina otsisin kitse,» vastas Njurka nukralt. «Jooksin kogu hommiku mööda metsa ja jäärakuid.»

«Ära varastatud!» kaebas eit kurvalt piimanaisele. «Ja milline kits see oli! Tuvike, aga mitte kits. Tuvikel!»

«Tuvikel!» sähvas Njurka ja nihkus eidest eemale. «Kul hakkab sarvedega vehklema, siis ei tea, kuhu ta eest kaduda. Tuvidel pole sarvi.»

«Ole wait, Njurka! Ole wait, juhm logard!» karjus eit. «Muidugi oli ta karakteriga kits. Ja ma tahtsin ta, kitse-kese, ära müüa. Aga näe nüüd, mu tuvikest polegi enam.»

Jalgvärav paiskus kiunudes lahti. Sarved peaaegu vastu maad, jooksis õue kits ja suundus otse piimanaise poole. Haarates raske piimanõu, hüppas piimanaine kisades trepile, kits aga pörkas sarvedega vastu seina ja peatus.

Ja siis nägid kõik, et kitse sarvede külge oli tugevasti seotud vineerplakat, millele oli suurelt maalitud:

Olen kits, jah kits,
inimestel' vits.

Kes Njurkat peksab veel,
sel läheb kehvalt eluteel.

Aianurga taga kihistasid naerda rahulolevad poisid. Torganud kepi maasse ning kepseldes ja tantsides selle ümber, laulis Sima Simakov uhkelt:

Meie pole muidumehed,
tubli on me noorte hulk,
oleme kõik lõbus pere,
tubli pioneerisalk.

Ja nagu parv piirpääsukest kihutasid poisid kiiresti ja käratult minema.

Tööd oli tänaseks veel rohkesti, kuid peaasi, praegu oli vaja koostada ja Miška Kvakinile ära saata ultimaatum.

Kuidas koostatakse ultimaatumeid, seda ei teadnud veel keegi, ja Timur küsis seda onult.

See seletas, et iga maa kirjutab ultimaatumeid oma-moodi, kuid lõpuks tuleb viisakuse mõttes alati lisada:

«Härra minister, võtke vastu kinnitus kõige täielikumast austusest Teie vastu.»

Seejärel antakse ultimaatum akrediteeritud suursaadiku kaudu üle vaenuliku riigi valitsejale.

See asi ei meeldinud Timurile ega tema meeskonnale. Esiteks ei tahtnud nad huligaan Kvakinile edasi anda mitte mingisugust austust; teiseks polnud neil selle kamba juures alalist suursaadikut ega isegi mitte saadikut. Nad pidasid nõu ja otsustasid saata ultimaatumi lihtsamalt, nii nagu zaporoožlased saatsid Türgi sultanile. Seda olid kõik pildil näinud, kui lugesid sellest, kuidas uljad kasakad võitlesid türklaste, tatarlaste ja ljahhidega.

Halli, must-punase viisnurgaga värava taga, selle maja varjulises aias, mis seisis suvila vastas, kus elasid Olga ja Ženja, sammus piki liivast kõnniteed väike valgepäine tüdrukuke. Ta ema, noor, ilus, kuid kurva ja väsinud näoga naine, istus kiiktoolis akna juures, millel seisis tore kimp põllulilli. Ta ees oli hunnik avatud telegramme ja kirju — sugulastelt ja sõpradelt, tuttavatelt ja tundmatutelt.

Need kirjad ja telegrammid olid sõbralikud ja hellad. Nad kostsid kaugelt nagu kaja metsas, mis ei kutsu rändajat kuskile, ei luba midagi, kuid ometi julgustab teda ja teatab talle, et ta lähedal on inimesed ja ta pole pimedas metsas üksi.

Hoides nukku jalgadega ülespoole, nii et selle puual käed ja kanepist patsid mööda liiva lohisesid, peatus valgepäine tüdrukuke plangu ääres. Planku mööda laskus alla kauniks värvitud, vineerist väljalõigatud jännes. Jännes tõmbas käpaga mööda balalaika joonistatud keeli ja ta nägu oli halenaljakas.

Vaimustatud sellisest seletamatust imest, millele võrdset pole maailmas muidugi olemas, pillas tüdruk nuku maha, lähenes aiale ja hea sõnakuulelik jännes laskus talle otse kätte. Jänese järel ilmus nähtavale Ženja kelmikas ja rahulolev nägu.

Tüdruk vaatas Ženjat ja küsis:

«Kas sa mängid minuga?»

«Jah mängin. Tahad, ma hüppan sinu juurde?»

«Siin on nõgesed!» hoiatas tüdruk pärast lühikest mõtlemist. «Eile ma kõrvetasin siin oma käe.»

«Pole viga,» lausus Ženja, hüpatas aialt alla, «mina ei karda. Näita, missugune nõges sind eile kõrvetas? See? — Noh, vaata, ma kiskusin ta välja, viskasin maha, tampisin jalgadega puruks ja sülitasin talle peale. Hakkame mängima: sina hoia jänest, mina võtan nuku.»

Olga nägi rõdu trepilt, kuidas Ženja võõra aia ääres askeldas, kuid ei tahtnud õde segada, sest see oli niigi täna hommikul palju nutnud. Aga kui Ženja oli plangule roninud ja võõrasse aeda hüpanud, läks rahutuks muutunud Olga trepist alla, lähenes väravale ja avas selle.

Ženja ja tüdrukuke seisid juba akna all naise ees ja see naeratas, kui tütar talle näitas, kuidas halenaljakas jännes balalaikat mängib.

Ženja ärritatud näost taipas naine, et aeda tulnud Olga pole rahul.

«Palun ärge olge talle pahane,» lausus naine tasa Olgale. «Ta ainult mängib minu tüdrukukesega. Meil on mure...» Naine vaikis pisut. «Mina nutan, aga tema,» naine osutas oma tillukesele tütrele ja lisis vaikselt: «Tema ei teagi, et ta isa hiljuti piiril tapeti.»

Nüüd kohmetus Olga ja Ženja vaatas teda eemalt kibeduse ning etteheitega.

«Ma olen üksinda,» jätkas naine. «Mu ema elab mägedes, taigas, väga kaugel, vennad on armees, õdesid pole.»

Ta puudutas lähenenud Ženjat õlast, osutas aknale ning küsis:

«Tütarlaps, ega sina mulle seda buketti öösel trepile ei pannud?»

«Ei,» vastas Ženja kiiresti. «Seda ei teinud mina. Selle pani arvatavasti keegi meie omadest.»

«Kes?» Ja Olga vaatas arusaamatuses Ženja poole.

«Ma ei tea,» vastas Ženja kohkudes, «see polnud mina. Ma ei tea midagi. Vaadake, siia tulevad inimesed.»

Värava tagant kostis automürinat ning jalgvärava poolt tulid mööda teed kaks lendurit-komandöri.

«Nad tulevad minu juurde,» lausus naine, «ja hakkavad mulle muidugi jälle tegema ettepanekuid sõita Krimmi, Kaukaasiasse, kuurorti, sanatooriumi...»

Mõlemad komandörid astusid ligi, tõstsid käe mütsi juurde, ja olles arvatavasti kuulnud naise viimaseid sõnu, lausus aastatelt vanem, kapten:

«Ei Krimmi ega Kaukaasiasse, ei kuurorti ega sanatooriumi. Te tahtsite näha oma ema? Teie ema sõidab täna rongiga Irkutskist teie juurde. Irkutskini toodi ta erilen-nukiga.»

«Kes tõi?» hüüatas naine rõõmsalt ja hämmeldunult. «Teie?»

«Ei,» vastas lendur-kapten, «meie ja teie seltsimehed.»

Väike tüdrukuke jooksis nende juurde, vaatas julgelt võõraid ja oli näha, et see sinine vormiriietus oli talle hästi tuttav.

«Ema,» palus ta, «tee mulle kiik, ja ma hakkan lendama siia-sinna, siia-sinna. Kaugele-kaugele nagu isa.»

«Oi, pole vaja!» hüüatas ema, tõstes tütrekese üles ja surudes teda enda vastu. «Ei, ära lenda nii kaugele... nagu su isa.»

Väike-Jääraku tänaval, kabeli taga, millel oli näha luitunud maalinguid, mis kujutasid süngeid karvaseid vanamehi ja siledaid ingleid, ning pilte, millel oli hirmus viimnepäev katelde, tõrva ja väledate sarvikutega, mängisid Miška Kvakini jõugu poisid kummeleisse kasvanud platsikesel kaarte.

Raha neil polnud ja nad mängisid «müksudele», «sõrmenipsudele» ning «surnu äratamisele». Kaotanul seoti silmad, ta asetati selili murule ja anti kätte küünal, see tähendab pikk kepp. Ja selle kepiga pidi ta pimesi eemale tõrjuma oma häid kaasvendi, kes kadunukest taga kahet-

sedes püüdsid teda ellu äratada, usinalt sähvides nõgestega tema paljaid põlvi, jalasääri ja kandu.

Mäng oli täies hoos, kui müüri tagant kostis järsk signaalpasuna heli.

Need olid Timuri meeskonna saadikud, kes teisel pool müüri seisisid.

Staabi pasunapuhuja Kolja Kolokoltšikov hoidis käes läikivat vaskset fanfaari ja paljajalgse karmi Geika peos oli pakkimispaaberist kokkukleebitud ümbrik.

«Mis tsirkus või komöödia see siis on?» küsis üle müüri poisike, keda hüüti Figuuriks. «Miškal!» kisendas ta ümber pöördudes. «Jäta kaardid, siin on sinu juurde mingisugune tseremoonia tulnud!»

«Ma olen siin,» vastas Kvakin, ronides müürile. «Ahaa, Geika, tervist! Aga kes see tossike sul veel kaasas on?»

«Võta saadetis,» lausus Geika, ulatades ultimaatum. «Mõtlemiseks on teile aega antud kakskümmend neli tundi. Vastuse järele tulen homme samal ajal.»

Haavunud sellest, et teda nimetati tossikeseks, tõstis staabi pasunapuhuja Kolja Kolokoltšikov fanfaari üles, ajas põsed punni ja puhus raevuselt lõpusignaali. Enam sõnagi lausumata eemaldusid mõlemad parlamentaärid väärikalt, saadetuna müüri mööda laialipoetunud poiste uudishimulikest pilkudest.

«Mis see siis on?» küsis Kvakin, keerutades ümbrikku ja silmitsedes ammuli sui vahtivaid poisse. «Elasime ja elasime, ei miskit muret... Äkki... alarm, lärm! Mina, vennakesed, ei saa tõepoolest millestki aru!...»

Ta rebis ümbriku lahti ja hakkas sealsamas müüri peal lugema:

««Võõraste aedade tühjendamise jõugu atamanile Mihhail Kvakinile...» See on mulle,» seletas Kvakin valjusti. «Täieliku tiitliga, kõigiti vormikohaselt. «...ja tema,» jätkas ta lugemist, ««kõlvatu kuulsusega abilisele Pjotr Pjatakovile, keda teisiti lihtsalt Figuuriks nimetatakse...» See on sulle,» seletas Kvakin rahuldusega Figuurile. «Ja kuidas nad veel on keerutanud: «kõlvatu kuulsusega!» See on juba kuidagi väga suursuguselt, oleksid võinud seda tola ka lihtsamalt nimetada. «...ja samuti ka selle häbi-väärse jõugu kõigile liikmetele — u l t i m a a t u m.» Mis see sihuke on, seda ma ei tea,» teatas Kvakin pilkavalt. «Arvatavasti sõimusõna või midagi selletaolist.»

«See on niisugune rahvusvaheline sõna. Hakkavad

peksma,» seletas Figuuri kõrval seisev paljaksatud peaga poisijõnglane Aljoška.

«Noh, siis oleksid võinud nii kirjutadagil!» sõnas Kvakin. «Loen edasi. Punkt üks:

«Seoses sellega, et te teostate öösiti rahulike elanike aedadele rüüsteretki, säästmata ka neid maju, millel seisab meie märk — punane viisnurk, ja isegi neid, millel seisab viisnurk musta leinarandiga, meie käsime teid, argu lurjuseid...»

Tskae, kuidas koerad hauguvad!» jätkas Kvakin kohmetunult, ent naeratada püüdes. «Aga missugune stiil edasi on, missugused komad! Ja!

«...Mihhail Kvakinil ja kõlvatul olevusel Figuuril mitte hiljem kui homme hommikul kaasa võtta teie häbi-väärse jõugu kõikide liikmete nimekiri ja ilmuda kohale, mis saab kätte näidatud kiirkäskjalgade poolt.

Keeldumise korral jätame endale täieliku tegevusvabaduse.»

See tähendab — missuguses mõttes vabaduse?» küsis Kvakin jälle. «Me pole neid teatavasti seni kuskile luku taha pannud.»

«See on niisugune rahvusvaheline sõna. Hakkavad peksma,» seletas jälle paljaksatud peaga Aljoška.

«Oleksid siis võinud ka niiviisi öelda!» lausus Kvakin tusaselt. «Kahju, et Geika ära läks; arvatavasti pole ta enam ammu nutnud.»

«Tema ei hakkagi nutma,» ütles Aljoška jälle, «tema vend on madrus.»

«Noh?»

«Tema isa oli ka madrus. Tema ei hakka nutma.»

«Aga mis sul sellest on?»

«Aga see, et minu onu on ka madrus.»

«Vaata tola — kukub aga üht ja sama ajamal!» vihastas Kvakin. «Kord isa, kord vend, kord onu. Aga mis mille juurde käib — ei tea. Kasvata, Aljoška, parem juuksed pikemaks — päike teeb su kuklale liiga. Mis sina seal ümised, Figuur?»

«Käskjalad tuleb homme kinni püüda ja Timkale ning ta kambale tuleb naha peale anda,» tegi ultimaatumist solvunud Figuur lühidalt ja süngelt oma ettepaneku.

Nii otsustatigi.

Minnes kabeli varju ja peatudes kahekesi pildi juures, millel kärmed musklilised sarvikud osavalt tulle tassisid

uluvaid ja vastuhakkavaid patuseid, küsis Kvakin Figuurlilt:

«Kuule, kas sina ronisid sinna aeda, kus elab tüdruk, kelle isa rindel tapeti?»

«Noh, mina.»

«Vaata, mis...» pomises Kvakin tusaselt, toksides näpuga vastu seina. «Mina muidugi sülitän kõikidele Timka märkidele ja peksma hakkas teda ennast alati...»

«Hüva,» nõustus Figuurl, «aga miks sa mulle näpuga sarvikuid näitad?»

«Seepärast,» vastas Kvakin huuli virildades, «et ehkki sa, Figuurl, oled sõber, aga inimesega sa küll kuidagi ei sarnane, vaid pigemini selle paksu ja roojase sarvikuga.»

Hommikul ei leidnud piimanaine kodunt kolme alalist ostjat. Turule minna oli juba hilja; ta tõstis piimanõu õlale ja hakkas mööda kortereid käima.

Kaua käis ta asjatult ja peatus lõpuks suvila ees, kus elas Timur.

Aia tagant kuulis ta sügavat meeldivat häält: keegi laulis tasa. Tähendab, et pererahvas oli kodus ja siin võis olla õnne.

Astunud läbi jalgvärava, hõikas vanake laulvalt:

«Kas ei läheks piima, piima?»

«Kaks toopi!» kostis vastu bassihääl.

Võtnud õlalt nõu, pöördus piimanaine ümber ja nägi põõsastest välja astuvat sassis peaga, räbalaisse riietatud lombakat vanameest, kes hoidis käes kõverat paljastatud mõõka.

«Mina, isake, räägin, et kas ei läheks piima vaja,» pakkus arastunud piimanaine taganedes. «Oi, isake, missugune tõsine välimus sul on! Mis sa siis, niidad mõõgaga rohtu või?»

«Kaks toopi. Nõu on laual,» vastas vanamees lühidalt ja torkas mõõga terapiidi maasse.

«Sina, isake, oleksid võinud vikati osta,» kõneles piimanaine piima kiirustavalt kannu valades ja kartlikult vanameest silmitsedes. «Aga mõõk viska parem minema. See suguse mõõgaga võib lihtsa inimese surnuks ehmatada.»

«Palju maksta tuleb?» küsis vanamees ja pistis käe oma tohutult laiade pükste taskusse.

«Nagu ikka,» vastas talle piimanaine. «Rubla neliküm-

mend toop — kokku kaks kaheksakümmend. Ülearust pole mulle vaja.»

Vanamees kobas veidi ja võttis taskust suure roostetanud revolvri.

«Isake, ma tulen pärast...» ütles piimanaine, kahmas piimanõud ja eemaldus pooljoostes. «Sina, mu kullake, ära näe vaeva!» jätkas ta kiirust lisades ja lakkamatult tagasi vaadates. «Mul pole rahaga kiiret.»

Ta hüppas jalgväravast välja, lõi selle kinni ja hüüdis tänavalt vihaselt:

«Haigemajas peaks sind, vana sarvikut, hoitama, aga mitte lastama vabalt ringi joosta. Jah! Luku taga, haigemajas.»

Vanamees kehtas õlgu, pistis väljavõetud kolmerublalise taskusse tagasi ja peitis otsekohe revolvri selja taha, kuna aeda astus elatanud džentelmen doktor F. G. Kolokoltšikov.

Keskendunud ja tõsise näoga, toetudes kepile, sammus ta sirgel, veidi puisel kõnnakul mööda liivast alleed.

Silmanud kentsakat vanameest, džentelmen kõhatas, kohendas prille ja küsis:

«Kas sa, mu armuline, ei teaks öelda, kust ma võiksin selle suvila omanikku leida?»

«Selles suvilas elan mina,» vastas vanamees.

«Sellisel juhul,» jätkas džentelmen ja tõstis käe õlgkübara juurde, «öelge mulle, kas keegi poiss, Timur Garajev, ei ole ehk teie sugulane?»

«Jah, on küll,» vastas vanamees. «See keegi poiss on minu vennapoeg.»

«Mul on väga kahju,» alustas džentelmen kõhatades ja heitis nõutuid pilke maassetorgatud mõõgale. «Kuid teie vennapoeg tegi eile hommikul katset meie maja tühjaks röövida.»

«Mis?!» hämmastus vanamees. «Minu Timur tahtis teie maja tühjaks röövida?»

«Jah, kujutage ette!» jätkas džentelmen, piiludes erutunult vanamehe selja taha. «Ta tegi katset minu magamise ajal mind katvat baikatekki näpata.»

«Kes? Timur röövis teid paljaks? Näppas baikateki?» jahmus vanamees. Ja tema selja taha peidetud käsi revolvriga langes tahtmatult alla.

Ärevus valdas auväärse džentelmeni ja ta kõneles, väarikalt väljapääsu poole taganedes:

«Ma ju muidu ei kinnitaks seda, kuid faktid... faktid!»

Armuline härra! Ma palun teid, ärge lähenege minule. Ma muidugi ei tea, millega seda seletada... Aga teie välimus, teie kummaline käitumine...»

«Kuulge,» lausus vanamees, astudes džentelmeni poole, «arvatavasti on see kõik arusaamatus.»

«Armuline härra!» hüüdis džentelmen, pööramata silmi revolvrilt ja jätkates taganemist. «Meie vestlus omandab mittedoovitava, ma ütleksin, meie eale ebaväärika suuna.»

Ta hüppas väravast välja ja läks kiiresti minema, korra:

«Ei, ei, mittedoovitava ja ebaväärika suuna...»

Vanamees astus värava juurde just hetkel, mil supleminev Olga kohtas tänaval ärritatud džentelmeni.

Vanamees hakkas äkki kätega vehklema ja Olgale hüüdma, et ta peatuks. Ent džentelmen hüppas osavalt nagu kits üle kraavi, haaras Olgal käest, ja silmapilkselt kadusid nad nurga taha.

Siis puhkes vanamees naerma. Erutatud ja rõõmus, kopis ta sõjakalt oma puujalaga ja laulis:

Kuid teie ei saa aru,
sest lendate kui maru,
kuis ootasid teid ma kuni koiduvalgeni.
Jaal

Ta päästis rihma põlve ümbert lahti, viskas puujala murule, rebis paruka peast ja habeme eest ning tormas maja poole.

Kümne minuti pärast jooksis noor ja lõbus insener Georgi Garajev trepist alla, tõi kuurist mootorratta, hüüdis koer Ritale, et see valvaks maja, vajutas käivitile, hüppas sadulasse ja kihutas jõe äärde otsima Olgat, keda ta oli ehmatanud.

Kell üksteist läksid Geika ja Kolja Kolokoltšikov ultimaatumi vastusele järele.

«Käi korralikult!» torises Geika Koljaga. «Astu kergelt, kindlalt. Sa käid keksides nagu kanapoeg ussi järel. Kõik on sul, vennas, hästi — nii püksid, särk kui ka kogu vorm, aga välimust pole sul sellegi poolest. Sina, vennas, ära solvu, ma räägin sulle asja pärast. Noh, ütle: miks sa käies keelega huuli limpsid? Topi keel suhu ja lase tal seal olla oma koha peal... Aga misjaoks sina ilmusid?» küsis Geika, silmates põiki ette hüpanud Sima Simakovi.

«Mind saatis Timür sidepidamiseks,» vuristas Simakov. «Nii on tarvis, aga sina ei saa millestki aru. Teil on oma asi ajada, minul oma. Kolja, las ma õige puhun korra pasunat. Vaat kui tähtis sa täna oled! Geika, tola! Lähed asju ajama — oleksid võinud ka säärikud või saapad jalga panna. Kas siis saadikud käivad paljajalu? Noh, hea küll, teie sinna, mina siia. Hopp-hopp, nägemisenil!»

«Küll on lobasuu!» vangutas Geika pead. «Kulutab seal sada sõna, kus võiks olla neli. Puhu, Nikolai, näe ongi müür.»

«Toimeta sinna üles Mihhail Kvakin!» käsutas Geika poisikest, kes oli ülevalt pea välja pistnud.

«Tulge paremalt poolt sissel!» hõikas Kvakin müüri tagant. «Seal on väravad just teie jaoks avatud.»

«Ara mine,» sosistas Kolja, tõmmates Geikat varrukast. «Nad püüavad meid kinni ja annavad kolki.»

«Tulevad nad siis kõik meie kahe kallale või?» küsis Geika kõrgilt. «Pasunda, Nikolai, valjemini! Meie meeskonnal on igal pool tee lahti.»

Nad astusid läbi roostetanud raudvärava ja sattusid rühma poiste ette, kelle eesotsas seisis Figuur ja Kvakin.

«Andke kirjale vastus,» lausus Geika kindlalt.

Kvakin naeratas, Figuur kortsutas kulmu.

«Räägime läbi,» pani ette Kvakin. «Noh, võta istet, istu veidi, kuhu sa kiirustad?»

«Andke kirjale vastus,» kordas Geika külmalt. «Juttu hakkame ajama teiega hiljem.»

Ja oli imelik, arusaamatu: kas mängib, kas heidab nalja see sirge, rässakas poiss madrusesärgis, kelle kõrval seisab väike, juba kahvatuks muutunud pasunapuhuja? Või nõuab tõepoolest vastust see paljajalgne, laiaõlgne, oma karme halle silmi pilgutav Geika, tundes enese poolel nii õigust kui jõudu?

«Säh, võta,» ütles Kvakin ja ulatas paberi.

Geika harutas lehe lahti. Sinna oli jämedalt joonistatud trääs, mille all seisis sõimusõna.

Rahulikult, silmagi pilgutamata, tõmbas Geika paberi puruks. Samal hetkel haarati teda ja Koljat tugevasti õlgadest ning kätest.

Nad ei hakanud vastu.

«Selliste ultimaatumite eest oleks teile vaja naha peale anda,» sõnas Kvakin Geikale lähenedes. «Aga... meie oleme head inimesed. Ööni paneme teid vaat siia luku

taha,» ja ta osutas kabelile, «aga öösel teeme number kahe kümne neljanda aia lõplikult lagedaks.»

«Seda juba ei juhtu,» vastas Geika tasa.

«Juhtub küll!» hüüdis Figuur ja lõi Geikat põsele.

«Tao kas või sada korda,» lausus Geika silmi pilutades ja neid uuesti avades. «Kolja,» pomises ta julgustavalt, «ära sa verest välja löö. Ma tunnen, et meil antakse läna üldise kokkukutse signaal vorm number ühe järgi.»

Vangid tõugati väikesse kabelisse, mille aknad olid sulatud tugevate raudluukidega. Mõlemad ukseid pandi nende taga kinni, lükati ette riiv ja see löödi puupulgaga kinni.

«Noh, kuidas on?» karjus Figuur uksele lähenedes ja peosid toruna suu ette asetades. «Kuidas nüüd läheb, kas meie moodi või teie moodi?»

Ukse tagant kostis tumedalt, vaevalt kuuldavalt:

«Fi, hulgused, nüüd ei lähe enam mitte kunagi ega mitte midagi teie moodi.»

Figuur sülgas.

«Tema vend on madrus,» seletas paljakspöetud peaga Aljoška tuseselt. «Ta teenib minu onuga ühel laeval.»

«Noh,» küsis Figuur ähvardavalt, «aga kes sina oled, kapten või?»

«Teda hoitakse kätest kinni, ja sina peksad teda. Kas see on hea?»

«Säh sulle ka!» vihastas Figuur ja lõi Aljoškat tagantkätt.

Nüüd veeresid mõlemad poisid murule. Neid tiriti kätest, jalust, lahutati...

Ja keegi ei märganud üles vaadata, kus müüri ääres kasvava pärna tihedas lehestikus vilksatas Sima Simakovi nägu.

Vindina libises ta maha. Ja otseteed läbi võoraste juurviljaaedade tormas ta Timuri juurde, omade juurde jõe.

Katnud pea käterätiga, lebas Olga kuumal rannaliival ja luges. Zenja suples. Ootamatult võttis keegi tal õlgadest kinni.

Ta pöördus ümber.

«Tere,» ütles talle pikakasvuline tumedasilmne tütarlaps. «Ma ujusin siia Timuri juurest. Mind hüütakse Tanjaks, ja mina olen ka tema meeskonnast. Tal on kahju, et sa said tema pärast õe käest tõrelda. Sinu õde on arvata-vasti väga tige?»

«Pole põhjust kahetseda,» pomises Zenja punastades.

«Olga pole üldse tige, tal on niisugune iseloom.» Ja lüües käsi kokku, lisas ta ahastuses: «Ah, õde! õde! ja õde! Oodake, kui tuleb isa...»

Nad tulid veest välja ja ronisid järsule kaldale vasakul pool liivast rannariba. Siin sattusid nad kokku Njurkaga.

«Tütarlaps, tundsid sa mind ära?» küsis ta Zenjalt kiiresti ja läbi hammaste nagu alati. «Jah! mina tundsin sind kohe ära. Aga näe, seal on Timur!» ütles ta kleiti seljast võttes ja osutas vastaskaldale, kus oli poisse. «Ma tean, kes mu kitse kinni püüdis, kes meil puud üles ladus ja kes mu vennakesele maasikaid andis. Ja sind tunnen ma ka,» pöördus ta Tanja poole. «Sa istusid ükskord peenral ja nutsid. Aga sa ära nuta. Mis sest kasu? ... Heil! Seisa, sarviline, või ma viskan su jõkke!» hõikas ta põõsaste külge seotud kitsele. «Tüdrukud, hüppame õige vettel!»

Zenja ja Tanja vahetasid pilke. Ta oli siiski väga naljakas, see väike, päevitunud, mustlase moodi Njurka.

Võtnud üksteisel kätest kinni, astusid nad üsna järsaku servale, mille all loksus selge helesinine vesi.

«Noh, hüppame?»

«Hüppame!»

Ja nad viskusid korraga vette.

Kuid tütarlapsed ei jõudnud veel veepinnale tõusta, kui neile sulpsatas järele keegi neljas.

Sima Simakov kargas otse nii, nagu ta oli — sandaalide, pükste ja särgiga —, jooksu pealt jõkke. Ta raputas oma märgi kokkukleepunud juukseid, sülitas ja puristas ning ujus pikkade tõmmetega teisele kaldale.

«Häda, Zenja! Häda!» hüüdis ta ümber pöördudes. «Geika ja Kolja sattusid lõksu!»

Raamatut lugedes sammus Olga mäest üles. Ja seal, kus järsk rada teega ristus, kohtas ta mootorratta juures seisvat Georgit. Nad tervitasid.

«Ma sõitsin,» seletas talle Georgi, «vaatan, teie tulete. Mõtlesin, et ootan teid ja viin edasi, kui on üks tee.»

«See pole tõsi!» ei uskunud Olga. «Te seisite ja ootasite mind ettekavatsetult.»

«Noh, õigus,» nõustus Georgi. «Tahtsin valetada, aga ei tulnud välja. Ma pean teie ees vabandama sellepärast, et teid hommikul ehmatasin. Lombak vanamees värava juures — see olin mina. Ma olin grimeeritud ja valmistusin prooviks. Istuge peale, viin teid masinaga edasi.»

Olga raputas eitavalt pead.

Georgi asetas ta raamatule lillekimbu.

Kimp oli ilus. Olga punastas, kohmetus ja ... viskas lillekimbu teele.

Seda Georgi ei oodanud.

«Kuulge!» lausus ta kurvalt. «Te mängite hästi, laulate, teie silmad on otsekohe sed, selged. Ma pole teid millegagi solvanud. Ja ma mõtlen, et nii nagu teie, ei talita isegi inimesed ... raudbetooni erialalt.»

«Lilli pole vaja!» vastas Olga süüdlaslikult, olles ka ise oma käitumisest kohkunud. «Ma ... sõidan teiega nii samuti, ilma lilledeta.»

Ta istus nahkpadjale ja mootorratas lendas piki teed minema.

Teehargnes kaheks, kuid mootorratas möödus asula poole viivast teevarust ning käändus põldude suunas.

«Te ei pööranud õigesti!» hüüdis Olga. «Meil on vaja paremale!»

«Siin on parem tee,» vastas Georgi. «Siin on tee lõbusam.»

Jälle käänak, ja nad kihutasid läbi mühava varjulise metsatuka. Karja hulgast hüppas välja koer, hakkas haukuma ja püüdis neile järele jõuda. Aga ei! Kus nüüd sedal! Nad olid juba kaugel.

Nagu raske mürsk vuhises neist mööda vastusõitev veoauto. Ja kui Georgi ning Olga üleskeerutatud tolmutilvest välja jõudsid, nägid nad mäe all mingisuguse tundmatu linna suitsu, korstnaid, torne, klaasi ja rauda.

«See on meie tehas!» hüüdis Georgi Olgale. «Kolm aastat tagasi käisin ma siin seeni ja maasikaid korjamas.»

Kiirust peaaegu üldse vähendamata pöördus mootorratas järsult ümber.

«Otsel!» hüüdis Olga hoiatavalt. «Sõitke otsekohe koju.»

Äkki vaikis mootor ja nad peatusid.

«Oodake,» lausus Georgi rattalt maha hüpates, «väike avarii.»

Ta asetas ratta murule kase alla, võttis taskust võtme ja hakkas sellega midagi keerama ja pingutama.

«Keda te ooperis mängite?» küsis Olga, istudes murule.

«Miks teie grimm selline karm ja kohutav oli?»

«Ma mängin vanameest-invaliidi,» vastas Georgi, katkestamata askeldamist mootorratta kallal. «Ta on endine partisan ja tal ei ole ... kõik päris korras. Ta elab piiri

lähedal ja talle näib alatasa, et vaenlased on meist kavalamad ja veavad meid ninapidi. Ta on vana, kuid ettevaatlik. Punaarmeeelased on ju noored — naeravad, pärast valvekorda mängivad võrkpalli. Tüdrukuid on neil seal mitmesuguseid ... Katjušad!»

Georgi tõmbas kulmud kortsu ja hakkas tasa laulma:

Kuu pilve tagant jälle paistis üle maa.
Ju kolmat ööd mul und ei silma tule.
Öös roomab vaen. Sa ära maga, kodumaa!
Ma vana. Nõrk. Oo, häda mulle, kole!

Siin muutis Georgi häält ja laulis, jäljendades koori:

Oo, vana! Säilita rahu!

«Mis tähendab «säilita rahu?»» küsis Olga, pühkides rätikuga oma tolmutilvest huuli.

«See tähendab,» seletas Georgi, jätkates võtmega koputamist vastu rattapussi, «see tähendab, et maga rahulikult, vana tobu! Kõik sõdurid ja komandörid seisavad juba ammu oma kohtadel ... Olja, kas te õeke rääkis teile minu kohtumisest temaga?»

«Rääkis, ma tõrelesin temaga.»

«Asjata. Väga naljakas tütarlaps. Mina ütlen talle «a», tema mulle vastu «be!»

«Saab alles vaeva näha selle naljaka tütarlapsega,» kordas Olga uuesti. «Talle hakkas külge mingisugune poiss, nimega Timur. See on huligaan Kvakini jõugust. Ja ma ei saa teda kuidagi meie majast eemale ajada.»

«Timur! ... Hm ...» Georgi kõhatas hämmeldunult. «Kas ta on jõugust? Tema, näib, ei ole sellest ... ei ole väga ... Noh, hea küll! Aga ärge muretsege ... Mina võõrutan ta teie majast ära. Olja, miks te ei õpi konservatooriumis? Mõtelda — insener! Mina ise olen ka insener, aga mis sellest kasu on?»

«Kas te olete siis halb insener?»

«Mispärast siis halb?» vastas Georgi, nihkudes Olgale lähemale, ja hakkas nüüd koputama vastu esimese ratta pussi. «Üldsegi mitte halb, aga teie mängite ja laulate väga hästi.»

«Kuulge, Georgi,» lausus Olga, nihkudes hämmeldunult eemale. «Ma ei tea, milline insener te olete, aga ... masinad parandate te kuidagi väga kummaliselt.»

Ja Olga vehkis käega, näidates, kuidas Georgi koputab võtmega kord vastu pussi, kord vastu rehvi.

«Siin pole midagi kummalist. Kõik tehakse nii nagu vaja.» Ta hüppas üles ja lõi võtmega vastu raami. «Noh, ongi valmis! Olja, kas teie isa on komandör?»

«Jah.»

«See on hea. Ma ise olen ka komandör.»

«Kes teist aru saab!» kehitas Olga õlgu. «Kord olete te insener, kord artist, kord komandör. Võib-olla olete peale selle veel lendur?»

«Ei ole,» muigas Georgi. «Lendurid pilluvad ülevalt pomme pähe, meie aga sihime maa pealt läbi raua ja betooni otse südamesse.»

Ja jälle vilksatasid nende ees rukis, põllud, salad, jõeke. Lõpuks oligi suvila.

Mootorratta mürina peale hüppas Zenja rõdult välja. Silmanud Georgit, sattus ta segadusse, aga kui noormees oli minema kihutanud, siis, vaadates talle järele, lähenes ta Olgale, embas teda ja sõnas kadedusega:

«Ah, kui õnnelik sa täna oled!»

Poisid leppisid kokku kohtuda maja nr. 24 läheduses ja jooksid siis kabeli müüri tagant laiali.

Ainult Figuur viivitas. Teda vihastas ja pani imestama vaikus kabelis. Vangid ei karjunud, ei taganud ega vastanud Figuuri küsimustele ja hüüetele.

Siis võttis Figuur tarvitusele kavaluse. Ta avas välimise ukse, astus kivist eeskotta ja jäi seal tardunult seisma, otsekui poleks teda olnudki. Ja nii, asetanud kõrva vastu lukuauku, seisis ta seni, kui välimine rauduks sellise mürtsuga kinni löödi, nagu oleks sellele palgiga pihta antud.

«Hei, kes seal on?» vihastus Figuur, tormates ukse juurde. «Hei, ära tee koerust, muidu saad vastu vahtimist!»

Aga talle ei vastatud. Väljast kuuldus võõraid hääli. Hakkasid kriuksuma aknaluukide hinged. Keegi kõneles vangidega läbi aknavõre.

Seejärel kostis kabeli sisemusest naer. Figuur aimas, et see naer ei tähenda midagi head.

Lõpuks paiskus välisuks lahti. Figuuri ees seisis Timur, Simakov ja Ladõgin.

«Tee teine riiv lahti!» käskis Timur, jäädes liikumatult paigale. «Ava kohe, või sul läheb halvasti!»

Figuur lükkas vastumeelselt riivi eest. Kabelist astusid välja Kolja ja Geika.

«Roni nende asemele!» käsutas Timur. «Roni ruttu, kõlvatu!» hüüdis ta käsi rusikasse surudes. «Mul pole aega sinuga seletada!»

Mõlemad ukseid löödi Figuuri järel kinni, ukse ette kinnitati tugev põikpuu ja riputati lukk.

Siis võttis Timur tüki paberit ja kirjutas sellele sinise pliiatsiga konarlikult:

«Kvakin, valvata pole vaja. Panin nad luku taha, võti on minu käes. Tulen määratud kohta, aia juurde, õhtul.»

Seejärel kadusid kõik. Viie minuti pärast tuli müüri taha Kvakin.

Ta luges sedeli läbi, katsus lukku, muigas ja läks värava juurde, samal ajal kui luku taha pandud Figuur meeleheitlikult rusikate ja jalgadega vastu raudust tagus.

Värava juures pöördus Kvakin ümber ja pomises ükskõikselt:

«Koputa, Geika, koputa! Küll sul, vennas, õhtuks isu otsa saab.»

Edasi arenesid sündmused nii.

Enne päikeseloojangut jooksid Timur ja Simakov turuplatsile.

Seal, kus korratus reas seisis kalja-, karastusjookide, juurvilja-, tubaka-, toiduainete ja jäätisekioskid, seisis üsna turuplatsi serval kohmakas tühi putka, milles turupäevadel töötasid kingsepad.

Timur ja Simakov viibisid selles putkas ainult vähe aega.

Videvikus hakkas kuuri pööningul tööle tüüriratas. Üksteise järel tõmbusid pingule tugevad nõorjuhtmed, andes vajalikke signaale sinna, kuhu vaja.

Saabusid abijõud. Neid oli juba palju — kakskümmend kuni kolmkümmend poissi. Aga läbi aiaaukude pugesi sennapoole vaikselt ja käratult veel üha uusi ja uusi inimesi.

Tanja ja Njurka saadeti tagasi. Zenja istus kodus. Tema ülesandeks oli Olgat kinni pidada ja teda mitte aeda lasta.

Timur seisis pööningul ratta juures.

«Korda signaali kuuendal juhtmel,» palus murelikult aknast pea sisse pistnud Simakov. «Seal miskipärast ei vastata.»

Kaks poissi joonestasid vineerile mingisugust plakati. Saabus Ladõgini salk.

Lõpuks tulid luurajad. Kvakini jõuk oli kogunenud lagedale platsile, maja nr. 24 aia lähedusse.

«On aeg,» lausus Timur. «Seadke end valmis!»

Ta laskis ratta käest lahti, võttis nõõri. Ruttavate pilvede vahelt paistva kuu ebaühtlases valguses lõi vana kuuri kohal lehvima aeglaselt kerkiv meeskonna lipp — lahingusignaal.

Piki maja nr. 24 aeda liikus ahelik kümme-konnast polsist. Peatunud varjus, lausus Kvakin:

«Kõik on kohal, aga Figuuri ei ole.»

«Ta on kaval,» vastas keegi. «Ta on arvatavasti juba aias. Ta ronib alati teistest ette.»

Kvakin lükkas kaks juba aegsasti naelte küljest lahtikangutatud lauda kõrvale ja ronis läbi augu aeda. Tema järel ronisid ka teised. Tänavale, augu juurde, jäi ainult üks tunnimees, Aljoška.

Teispool tänavat asuvast nõgestesse ja muusse umbrohtu kasvanud kraavist vaatasid välja viis pead. Neli neist peitsid end kohe. Viies, Kolja Kolokoltšikovi oma, peatus veidi, ent kellegi käsi andis talle laksu vastu pead ja see kadus.

Tunnimees Aljoška vaatas ringi. Kõik oli vaikne ja ta pistis pea läbi augu, et kuulata, mida aias tehakse.

Kraavist jooksid välja kolm poissi. Ja järgmisel hetkel tundis tunnimees, kuidas tal suure jõuga jalust ning kätest kinni haarati. Jõudmata karjatada, lendas ta tarast eemale.

«Geika,» pomises ta, tõstes näo, «kust sa tulid?»

«Sealt,» sisistas Geika. «Vaata, et sa vait oled! Muidu ma ei hooli sellest, et sa minu eest välja astusid.»

«Hästi,» nõustus Aljoška, «ma vaikin.» Kuid ootamatult ta vilistas läbilõikavalt.

Samal hetkel aga sulges Geika lai peopesa ta suu. Kellegi käed haarasid tal õlgadest ning jalust ja tassid ta minema.

Aias kuuldi vilet. Kvakin pöördus ümber. Vile ei kordunud enam. Kvakin silmitses hoolega ümbrust. Nüüd näis talle, et põõsad aia nurgas liikusid.

«Figuur!» hüüdis Kvakin tasa. «Kas sina, tola, peidad end seal?»

«Miška! Tuli!» hüüdis äkki keegi. «Pererahvas tuleb!»

Kuid see polnud pererahvas.

Tagapool, tihedas lehestikus, süttis mitte vähem kui kümme-kond taskulampi. Pimestades silmi, liikusid need hoogsalt kohmetunud rüüstajate poole.

«Peksa neid, ära taganel!» karjus Kvakin, haaras taskust õuna ja virutas sellega tulede suunas. «Kisu lambid kas või koos kätega ära! Seal tuleb tema... Timka!»

«Seal on Timka ja siin on Simka!» kraaksatas põõsa tagant väljahüppav Simakov.

Ja tagantpoolt ning külgedelt sööstis välja veel kümme-kond poissi.

«Heheel!» kisendas Kvakin. «On neil aga suured jõud! Lennake, poisid, aia taha!»

Sissepiiratud jõuk tormas paanikas plangu poole. Tõugeldes ja peadpidi kokku põrgates hüppasid poisid tänavale ning sattusid otse Geika ja Ladõgini käte vahele.

Kuu oli täiesti pilvede taha kadunud. Oli kuulda ainult hääli:

«Lase lahti!»

«Jätal!»

«Ära roni ligi! Ära puutu!»

«Kõigil tasemini olla!» kostis pimeduses Timuri hää. «Vange mitte peksta! Kus Geika on?»

«Siin!»

«Vii kõik kohale.»

«Aga kui mõni ei lähe?»

«Haarake tal kätest-jalgadest kinni ja tassige teda auga, nagu jumalaema ikooni.»

«Laske lahti, kuradid!» kostis kellegi nutune hää.

«Kes karjub?» küsis Timur vihaselt. «Ulakusi tegema olete meistrid, aga vastust anda kardate! Geika, anna käsklus, liikugel!»

Vangid viidi turuplatsi serval oleva tühja putka juurde. Siin lükati nad üksteise järel uksest sisse.

«Mihhail Kvakin minu juurde tuua,» käskis Timur.

Toodi Kvakin.

«Valmis?» küsis Timur.

«Kõik on valmis.»

Viimane vang tõugati putkasse, uks pandi riivi ja riputati ette raske lukk.

«Kao siit,» sõnas siis Timur Kvakinile. «Sa oled naeruväärne. Sa pole enam kellelegi ei kohutav ega vajalik.»

Arvates, et teda peksma hakatakse, seisis Kvakin arusaamatuses, noruspäi.

«Kao siit,» kordas Timur. «Võta see võti ja ava kabel, kus istub su sõber Figuur.»

Kvakin ei liikunud paigast.

«Lase poisid lahti,» palus ta süngelt. «Või pane ka mind koos nendega kinni.»

«Ei,» keeldus Timur, «nüüd on kõik lõpetatud. Ei ole nell sinuga ega sinul nendega enam tegemist.»

Vilistamise, kära ja naerukihina saatel läks Kvakin pead õlgade vahele tõmmates aeglaselt minema. Jõudnud kümme-konnan sammu kaugusele, peatus ta ja ajas end sirgeks.

«Peksa annan!» hüüdis ta vihaselt, pöördudes Timuri poole. «Peksa annan sulle üksinda. Üks ühe vastu, surmanil!» Ja hüpanud eemale, kadus pimedusse.

«Ladõgin ja su viisik, teie olete vabad,» lausus Timur. «Mis sul on?»

«Suur-Vassilkovskaja tänaval majas number kakskümmend kaks palgid ära veeretada.»

«Hästi. Töötage!»

Lähedal asuvas jaamas huilgas vile. Oli saabunud suvitajate rong. Rongilt tuli reisijaid ja Timur hakkas kiirustama.

«Simakov ja su viisik, mis sul on?»

«Maja number kolmkümmend kaheksa Väike-Petrakovskajal.» Ta puhkes naerma ja lisas: «Meie asi on nagu alati: panged, toober ja vesi... Hopp! Hopp! Nägemiseni!»

«Hästi, töötage! Noh, aga nüüd... tuleb siia inimesi. Kõik teised koju... Korragal!»

Kära ja kopsimine kandus üle väljaku. Rongilt tulijad võpatasid ja peatusid. Kopsimine ja ulgumine kordus. Naabersuvilate akendes süttisid tuled. Keegi lülitas sisse valguse putka kohal ja seisma jäänud inimesed nägid kioskil sellist plakati:

Möödaminejad, ärge haletsege!

Siin istuvad inimesed, kes argpükslikult rüüstavad öösiti rahulike elanike aedu.

Luku võti ripub selle plakati taga ja see, kes need arestandid vabastab, vaadaku enne, kas ehk ei leidu nende hulgas tema lähedasi või tuttavaid.

Hilisöö. Must-punast viisnurka väraval pole näha. Kuid ta on olemas.

Maja aed, kus elab väike tüdrukuke. Oksliku puu otsast laskuvad alla kõied. Nende järel libiseb mööda karedat puutüve alla poiss. Ta asetab nõõridele lauakese ja istub, et proovida, kas uus kiik on ka tugev.

Jäme oks ragiseb pisut, lehestik sahiseb ja väriseb. Siutsudes tõuseb lendu häiritud lind. On juba hilja... Ammu magab Olga, magab Ženja. Magavad ka poisi kaaslased: lõbus Simakov, vaikne Ladõgin, naljakas Kolja. Viskleb ja pomiseb unes muidugi ka julge Geika.

Tornikell lööb veerandtunde: «Oli päev — oli elu! Pimm-pomm... üks, kaks!...»

Jah, on juba hilja.

Poisike tõuseb püsti, kobab kätega rohus ja tõstab üles raske kimbu põllulilli.

Need lilled noppis Ženja.

Ettevaatlikult, et magajaid mitte äratada ja ehmatada, astub poiss kuust valgustatud trepile ja asetab hoolikalt kimbu ülemisele astmele. See on Timur.

Oli puhkepäeva hommik. Punaste poolt Hassani all saavutatud võidu aastapäeva tähistamiseks korraldasid asula kommunistlikud noored pargis suure karneval-kontserdi ja rahvapeo.

Tütarlapsed jooksid metsasallu juba varahommikul. Olga lõpetas kiirustades pluusi triikimise. Korraldades riideid, raputas ta Ženja sarafani, selle taskust kukkus välja mingi paber.

Olga tõstis selle üles ja luges:

«Tüdruk, kodus ära karda kedagi. Kõik on korras ja keegi ei saa minu käest midagi teada. Timur.»

«Mida ei saa teada? Miks ära karda? Mis saladus sellel salalikul ja kavalal tüdrukul on? Ei! Sellele tuleb lõpp teha. Ära sõites käskis isa... Tuleb tegutseda otsustavalt ja kiiresti.»

Aknale koputas Georgi.

«Olja,» ütles ta, «aidake hädast välja! Minu juurde tuli delegatsioon. Paluvad mind laval midagi laulda. Täna on selline päev — ära öelda ei tohtinud. Saatke mind akordionil.»

«Jaa... Aga seda võib ju teha pianist!» imestas Olga. «Milleks siis akordionil?»

«Olja, ma ei taha pianistiga. Tahan teiega! Meil tuleb see hästi välja. Kas võib hüpata läbi akna teie juurde? Jätke triikraud ja võtke pill välja. Noh, näete, ma võtsin ta teil ise välja. Teil jääb üle ainult sõrmedega klahvidele vajutada, mina aga hakkan laulma.»

«Kuulge, Georgi,» ütles Olga solvunult, «lõppude lõpuks oleksite te võinud ka uksest tulla, aga mitte läbi akna ronida...»

Pargis oli kärarikas. Vooridena sõitsid kohale autod puhkajatega. Veoautod vedasid võileibu, saiu, joogipudeleid, vorsti, kompvekke, präänikuid.

Korrapäraselt lähenesid käsi- ja kärukastidega jäätisemüüjate helesinised salgad.

Peoplatsil üürgasid mitmehäälselt grammofonid, mille ümber olid aset võtnud nii külalised kui ka kohalikud suvilate elanikud joogi ja suupistetega.

Mängis muusika. Estraditeatrit piirava tara värava juures seisis korrapidaja-vanamees ja riidles montööriga, kes tahtis väravast läbi minna koos oma võtmete, rihmade ja «raudkassidega».

«Tööriistadega, kullake, siia ei lasta. Täna on pidu. Mine enne koju, pese end puhtaks ja pane riidesse.»

«Aga vanapapi, siin pileteid ju ei ole, on ju tasuta!»

«Ükskõik, ikka ei saa. Siin lauldakse. Ime, et sa veel telefoniposti endaga kaasa ei tassinud. Ja ka sina, kodanik, mine mööda,» peatas ta teise mehe. «Siin inimesed laulavad... muusika. Sinul aga tolkneb pudel taskust välja.»

«Kallis papi,» püüdis mees kokutades vastu vaielda. «mul on vaja... ma olen ise tenor.»

«Mine, mine aga edasi, tenor,» vastas vanamees, osutades montöörile. «Näe, bass ei vaidle vastu. Ja sina, tenor, ära vaidle ka.»

Zenja, kellele poisid olid öelnud, et Olga läks akordioniga lava taha, istus rahutult pingil.

Lõpuks tulid lavale Georgi ja Olga. Zenjal hakkas hirm, talle näis, et nüüdsama hakatakse Olga üle naerma.

Kuid keegi ei naernud.

Siis viskas Olga rihma õlale.

Georgi ja Olga seisis poodiumil, nii lihtsad, noored ja lõbusad, et Zenjal oli tahtmine neid mõlemaid kallistada.

Sügav kurd lõi kus Georgi laubasse, ta tõmbus vimma,

kallutas pea küljele. Nüüd oli ta vanamees, kes hakkas madala kõlava häälega laulma:

Ju kolmas öö mul pole und. Ma aina näen,
et miski liigub sala sünges vaikuses.
Mu süda ärevil. Ma surun püssi käes,
just nagu kahekümne pika aasta eest.

Kuid kui ma nüüdki kohtan võitluses nii karmis
sind, palgasõdur vaenlase armeest,
siis mina, hallipäine rauk, veel olen valmis
ju võitlema ja seisma kindlalt sinu ees.

«Ah, kui hästi! Ja kui kahju on sellest vaprast lombakast vanamehest! Tubli, tubli...» pomises Zenja. «Nii, nii. Mängi, Olja! Kahju ainult, et isa sind ei kuule.»

Pärast kontserti jalutasid Georgi ja Olga sõbralikult teineteise käest kinni hoides mööda alleed.

«Kõik on nii, nagu olema peab,» ütles Olga. «Kuid ma ei tea, kuhu Zenja on kadunud.»

«Ta seisis pingil,» vastas Georgi, «ja hüüdis: «Braavo, braavo!» Siis tuli ta juurde...» siin Georgi takerdus, «keegi poiss, ja nad kadusid.»

«Missugune poiss?» muutus Olga rahutuks. «Georgi, te olete vanem, ütelge, mis ma peaksin temaga tegema? Vaadake! Hommikul leidsin ma talt selle paberil!»

Georgi luges sedeli läbi. Nüüd tõmbas ka tema kulmud kortsu ja jäi mõttesse.

«Ära karda, see tähendab muidugi — ära kuula sõna. Oh, kui see poiss minu kätte satuks, küll ma temaga räägiksin!»

Olga peitis sedeli ära. Mõni aeg nad vaikisid. Kuid muusika mängis väga lõbusalt, ümberringi naerdi, ja võttes jälle käest kinni, läksid nad mööda alleed edasi.

Äkki pörkasid nad teeristmel kokku teise paariga, kes samuti sõbralikult käest kinni hoides neile vastu tuli. Need olid Timur ja Zenja.

Kohmetuses tegid mõlemad paarid teineteisele viisaka kummarduse.

«Seal ta on!» lausus Olga meeleheitel, sakutades Georgit varrukast. «See ongi seesama jõnglane.»

«Jah,» sattus Georgi segadusse, «aga peaasi, et see ongi Timur, minu hulljulge vennapoeg.»

«Ja sina... teie teadsite!» vihastas Olga. «Ja te ei öelnud mulle midagi!»

Lükanud ta käe eemale, jooksis Olga mööda alleed minema. Ent ei Timurit ega Zenjat polnud enam näha. Olga pöördus kitsale kõverale jalgrajale ja alles siin nägi ta Timurit, kes seisis Figuuri ja Kvakini ees.

«Kuule,» lausus Olga, astudes talle üsna ligi. «Teile on vähe sellest, et te kõik aiad läbi kolaste ja tühjaks tegite — isegi vanakestel, isegi orvuks jäänud tüdrukukestel; teile on vähe sellest, et teie eest isegi koerad põgenevad — nüüd rikud sa veel minu õde ja ässitad teda minu vastu üles. Sul on kaelas pioneerirätt, aga sa oled lihtsalt... kõlvatu.»

Timur muutus kahvatuks.

«See pole tõsi,» sõnas ta. «Teie ei tea midagi.»

Olga lõi käega ja jooksis Zenjat otsima.

Timur seisis ja vaikis.

Vaikisid ka täbarasse seisukorda sattunud Figuur ja Kvakin.

«Noh, kuidas on, komissar?» küsis Kvakin. «Nagu ma näen, pole sinulgi alati lõbus.»

«Jah, ataman,» vastas Timur silmi tõstes aeglaselt. «Mul on praegu raske, mul pole lõbus. Oleks parem olnud, kui te oleksite mind kinni võtnud, läbi kolkinud, peksnud, kui et ma pean teie pärast kuulama... seda.»

«Mis sa siis vait olid?» muigas Kvakin. «Oleksid võinud öelda, et ega see mina olnud, nemad olid. Me seisime ju siinsamas kõrval.»

«Jah! Sina oleksid võinud öelda, ja meie oleksime sulle selle eest naha peale andnud,» pistis Figuur rõõmsalt vahele.

Ent Kvakin, kes sellist toetust hoopiski polnud oodanud, vaatas külmalt ja vaikides oma seltsimeest. Timur aga, puudutades käega puutüvesid, läks aeglaselt ära.

«Uhke,» ütles Kvakin tasa. «Nutt tikub peale, aga vaikib.»

«Annaks talle õige korra, ja ta hakkabki nutma,» ütles Figuur ja lennutas Timurile järele kuusekäbi.

«Tema on... uhke,» kordas Kvakin kähinal, «aga sina... sina oled — lurjus!» Ja pööranud ümber, virutas Figuurile rusikaga vastu otsmikku.

Figuur jahmus, kukkus siis ulguma ja pistis jooksu. Kvakin jooksis talle veel veidi järele ja andis võmmusid selga.

Lõpuks Kvakin peatus, tõstis üles mahapillatud soni,

ropsis seda vastu põlve, astus jäätisemüüja juurde, ostis portsjoni jäätist, najatus vastu puud ja hakkas raskesti hingates ahnelt suurte tükkide kaupa jäätist neelama.

Peoplatsil, lasketiiru lähedal, leidis Timur Geika ja Sima.

«Timur!» hoiatas teda Sima. «Su onu — ta näib olevat väga vihane — otsib sind.»

«Jah, lähen, ma tean.»

«Kas sa siia tagasi tuled?»

«Ei tea.»

«Timal!» lausus Geika ootamatult pehmelt ja võttis seltsimehe käe. «Mis see's on? Me ei ole ju kellelegi midagi paha teinud. Ja sa tead, et kui inimesel on õigus...»

«Jah, tean... siis ei karda ta mitte midagi maailmas. Aga valus on tal siiski.»

Timur läks minema.

Olgale, kes akordioni koju tassis, lähenes Zenja.

«Olja!»

«Mine ära!» vastas Olga, heitmata õele pilku. «Ma sinuga enam ei räägi. Sõidan praegu Moskvasse, ja ilma minuta võid sa käia, kellega tahad, kas või hommikuni.»

«Aga, Olja...»

«Ma ei räägi enam sinuga. Ülehomme sõidame me Moskvasse. Seal ootame isa.»

«Jah! Isa, aga mitte sina — tema saab kõik teada!» hüüdis Zenja vihaselt pisarsilmil ning tormas otsima Timurit.

Ta leidis Geika ja Simakovi ning päris neilt Timuri järele.

«Ta kutsuti koju,» sõnas Geika, «onu on tema peale millegipärast seoses sinuga väga vihane.»

Meeletus vihas lõi Zenja jalaga vastu maad, surus käed rusikasse ja hüüdis:

«Niiviisi... mitte millegi eest... inimesed hukuvad!»

Ta võttis kase tüve ümbert kinni, kuid järsku hüppasid ta juurde Tanja ja Njurka.

«Zenka!» hüüatas Tanja. «Mis sul on? Zenja, jookseme! Sinna tuli bajaanimängija, seal algas tants — tüdrukud tantsivad.»

Nad haarasid Zenja kaasa, sakutasid teda ja tirisid ta ringi lähedale, mille keskel vilksatasid lilledena kirevad kleidid, pluusid ja sarafanid.

«Ära nuta, Zenja,» ütles Njurka kiiresti ja läbi ham-
maste nagu alati. «Mina ei nuta isegi siis, kui vanaema
mind kolgib! Tüdrukud, lähme parem ringi! Hüppamel!»

«Hü-hüppamel!» osatas Zenja Njurkat.

Nad pugesis ahelikust läbi ning hakkasid keerlema ja
tiirlema meeletult lõbusas tantsus.

Kui Timur oli koju jõudnud, kutsus onu ta enda juurde.

«Mind on sinu õised seiklused ära tüüdanud,» ütles
Georgi. «Ma olen tüdinenud su signaalidest, helistamis-
test, nõõridest. Mis imelik lugu see tekiga oli?»

«See oli eksitus.»

«Tore eksitus! Selle tüdrukuga ära enam tegemist tee:
ta õde ei salli sind.»

«Mispärast?»

«Ei tea. Küllap oled ära teeninud. Mis kirjad need sul
on? Mis kummalised kohtumised need on koiduajal aias?
Olga ütleb, et sa õpetad tüdrukule ulakusi.»

«Ta valetab,» ägestus Timur, «ja ise on veel kommunist-
lik noor! Kui ta mõnest asjast aru ei saa, siis kutsugu
mind enda juurde ja küsi. Ma vastan igale ta küsimu-
sele.»

«Hästi. Seni aga, kui sa talle veel midagi pole vastanud,
keelan sul läheneda nende suvilale ja — üleüldse, kui sa
hakkad omavoli tarvitama, saadan su otsekohe koju ema
juurde.»

Ta tahtis lahkuda.

«Onu,» peatas teda Timur, «aga kui teie veel poisike
olite, mida teie siis tegite? Kuidas teie mängisite?»

«Meie? ... Me jooksiime, hüplesime, ronisime mööda
katuseid, juhtus, et koguni kaklesime. Kuid meie mängud
olid lihtsad ja kõigile arusaadavad.»

Et Zenjale õpetust anda, sõitis Olga õhtul Moskvasse,
lausumata õekesele sõnagi.

Moskvas polnud tal mingisugust asjaajamist. Seepärast
läks ta enne kojuminekut sõbratari poole, istus selle juu-
res pimedani ja alles umbes kella kümne ajal läks oma
korterisse.

Ta avas ukse, süütas valguse ja samas võpatas: ukse
külge oli nõelaga kinnitatud telegramm.

Olga avas telegrammi ja luges läbi. Telegramm oli
isalt.

Õhtul, kui veoautod olid pargist juba ära sõitnud, jook-
sid Zenja ja Tanja suvilasse. Hakati võrkpalli mängima ja
Zenja pidi kingade asemel tuhvliid jalga panema.

Ta sidus parajasti paelu kinni, kui tuppa astus naine,
valgepäise tüdrukukese ema. Tütarlaps lamas ta kätel ja
tukkus.

Kuulnud, et Olgat pole kodus, muutus naine nukraks.

«Ma tahtsin tüdrukukese teie juurde jätta,» ütles ta.
«Ma ei teadnud, et õde ei ole ... Rong saabub täna öösel
ja ma pean Moskvasse emale vastu minema.»

«Jätke ta siia,» sõnas Zenja. «Milleks siin Olga ... Kas
siis mina ei olegi inimene või? Pange ta minu voodisse,
ma ise heidan teise.»

«Ta magab rahulikult ja ärkab alles hommikul,» rõõ-
mustas ema. «Tema juurde on vaja ainult harva minna, et
patja kohendada.»

Tüdrukuke riietati lahti, pandi magama. Ema läks ära.
Zenja tõmbas kardina eest, et voodike läbi akna näha
oleks, paugatas rõduukse kinni ja nad jooksid Tanjaga
võrkpalli mängima, leppides kokku pärast iga mängu
kordamööda vaatama joosta, kuidas tütarlaps magab.

Vaevalt jõudsid nad lahkuda, kui trepile astus kirja-
kandja. Ta koputas kaua, et talle aga keegi ei vastanud,
läks ta värava juurde tagasi ja küsis naabrilt, kas ehk
pererahvas pole linna sõitnud.

«Ei,» vastas naaber, «tüdrukut nägin ma praegu siin.
Anna, ma võtan telegrammi vastu.»

Naaber kirjutas alla, pistis telegrammi tasku, istus pin-
gile ja läitis piibu. Tal tuli Zenjat kaua oodata.

Möödus umbes poolteist tundi. Jälle astus naabri juurde
kirjakandja.

«Näh,» ütles ta. «Ja mis tulekahju või rutt see küll on?
Võta, sõber, ka teine telegramm vastu.»

Naaber kirjutas alla. Oli juba päris pime. Ta astus
väravast sisse, sammus rõduastmeist üles ja vaatas läbi
akna tuppa. Väike tüdruk magas. Tema pea juures padjal
lebas punakas kassipoeg. Täheleb, pererahvas oli kuskil
läheduses. Naaber avas õhuakna ja poetas mõlemad tele-
grammid sellest sisse. Need langesid korralikult akna-
lauale ja tagasi tulles pidi Zenja neid kohe märkama.

Kuid Zenja ei märganud. Tulnud koju, kohendas ta
kuuvalgelt tüdrukukest, kes oli padjalt maha libisenud,
ajas kassipoja minema, riietus lahti ja heitis magama.

Ta lebas kaua ärkvel, mõeldes: näe, milline võib olla elu! Tema pole süüdi ja Olga vist ka mitte. Aga näe, esimest korda läksid nad Olgaga tõsiselt tülli.

Oli väga solvav. Und ei olnud ja Zenjal tuli tahtmine süüa moosiga saia. Ta hüppas üles, astus kapi juurde, lülitas sisse valguse ja nägi siis aknalaua telegramme.

Tal hakkas hirm. Värisevate kätega tõmbas ta telegrammid lahti ja luges läbi.

Esimeses oli:

«Saabun täna läbisõidul kaheteistkümnelt kolme vahel öösel pkt Oodake linnakorteris isa.»

Teises:

«Sõida viivitamata isa on öösel linnas Olga.»

Zenja vaatas hirmuga kella. Oli kolmveerand kaksteist. Tõmmanud selga kleidi ja haaranud kätele unise lapse, tormas ta otsekui poolhull trepile. Mõtles järele. Asetas lapse voodisse tagasi. Hüppas õue ja kihutas piimanaise maja juurde. Ta pörutas rusikaga ja jalaga vastu ust, seni kui aknale ilmus naabrinaise pea.

«Mis sa taod?» küsis see unise häälega. «Mis sa tembutad?»

«Ma ei tembuta,» ütles Zenja paluvalt. «Mul on vaja piimanaist, tädi Mašat. Ma tahtsin lapse tema juurde jätta.»

«Mis juttu sa ajad?» vastas naabrinaine akent kinni lüües. «Perenaine sõitis juba hommikul maale vennale külla.»

Jaama poolt kostis läheneva rongi vile. Zenja jooksis tänavale ja pörkas kokku hallipäise džentelmeniga, doktoriga.

«Vabandust!» pomises Zenja. «Ehk teie teate, missugune rong see praegu vilistab?»

Džentelmen vaatas kella.

«Kakskümmend kolm viiskümmend viis,» vastas ta. «See on täna viimane Moskva poole minev rong.»

«Kuidas viimane?» sosistas Zenja pisaraid neelates. «Aga millal järgmine läheb?»

«Järgmine läheb hommikul kell kolm nelikümmend. Tütarlaps, mis sul on?» küsis vanamees osavõtlikult, haarates tuikuval Zenjal õlast. «Sa nutad? Võib-olla saan ma sind millegagi aidata?»

«Ah ei!» vastas Zenja nuukseid tagasi hoides ja jooksis eemale. «Nüüd ei saa mind enam mitte keegi maailmas aidata.»

Kodus peitis ta pea padjasse, hüppas aga kohe üles ja vaatas magavat tüdrukukest vihaselt. Siis sai ta enesevalitsemise tagasi, kohendas tekki ja tõukas padjalt maha punaka kassipoja.

Ta süütas valguse rõdul, köögis, toas, istus diivanile ja raputas pead. Nii istus ta kaua ega mõelnud arvata-vasti millestki. Kogemata riivas ta sealsamas vedelevat akordioni. Masinlikult tõstis ta selle põlvedele ja libistas sõrmedega üle klahvide. Hakkas helisema pidulik ning kurb meloodia. Zenja katkestas järsult mängimise ja astus akna juurde. Ta õlad tõmblesid.

Ei! Jääda üksinda ja kannatada säärast piina, selleks polnud tal enam jõudu. Ta süütas küünla ja läks komistades läbi aia kuuri juurde.

Ongi pööning. Nöör, kaart, kotid, lipud. Ta süütas laterna, astus tüüriratta juurde, leidis talle vajaliku juhtme, kinnitas selle haagi külge ja keeras järsult ratast.

Timur magas, kui Rita käpaga ta õlga puudutas. Seda tõuget Timur ei tundnud. Siis võttis Rita hammastega tekist kinni ja tiris selle põrandale.

Timur hüppas üles.

«Mis sul on?» küsis ta arusaamatuses. «Kas on midagi juhtunud?»

Koer vaatas talle otsa, liputas saba ja vangutas pead. Nüüd kuulis Timur pronkskellukese helinat.

Mõistmata, kellele teda praegu keskööl vaja võis olla, läks ta rõdule ja võttis telefonitoru.

«Jah, mina, Timur, olen aparaadi juures. Kes? See oled sina... Sina, Zenja?»

Algul kuulas Timur rahulikult. Siis hakkasid ta huuled liikuma ja näole ilmusid punased laigud. Ta hingamine muutus kiireks ning katkendlikuks.

«Ja ainult kolmeks tunniks?» küsis ta ärevalt. «Zenja, sa nutad? Ma kuulen... Sa nutad. Ei tohi! Ei ole tarvis! Ma tulen varsti...»

Ta riputas toru hargile ja haaras riulilt rongide sõiduplaani.

«Jah, siin ta on, viimane, kell kakskümmend kolm viiskümmend viis. Järgmine läheb alles kell kolm nelikümmend.» Timur seisab ja hammustab huult. «Hilja! Kas siis tõesti ei saa mitte midagi teha? Ei! Hilja!»

Ent Zenja värava peal põleb punane viisnurk päeval

ja ööl. Selle oli Timur ise oma käega süüdanud ja selle sirged teravad kiired helgivad ning vilguvad ta silmade ees.

Komandöri tütar on hädas! Komandöri tütar on ootamatult sattunud väljapääsmatusse olukorda.

Ta riietus kiiresti, hüppas tänavale, ja juba mõne hetke pärast seisis ta hallipäise džentelmeni suvila ees. Doktori kabinet oli veel valgustatud. Timur koputas. Talle avati.

«Kelle juurde?» küsis džentelmen temalt kuivalt ja imestunult.

«Teie juurde,» vastas Timur.

«Minu juurde?» Džentelmen mõtles pisut, lükkas siis ukse laia žestiga lahti ja ütles: «Siis palun, ole lahkel...»

Nad ei kõnelnud kaua.

«See on kõik, mida me teeme,» lõpetas Timur säravi silmi oma jutu. «See on kõik, mida me teeme, kuidas mängime, ja selleks ongi mulle praegu vaja teie Koljat.»

Vanake tõusis vaikides. Järsu liigutusega võttis ta Timuri lõuast kinni, tõstis ta pea üles, vaatas talle silma ja väljus.

Ta läks tuppa, kus magas Kolja, ja sakutas teda õlast.

«Tõuse üles,» ütles ta, «sind kutsutakse.»

«Aga ma ei tea midagi,» ütles Kolja ehmunult silmi pungitades. «Vanaisa, ma ei tea tõesti midagi.»

«Tõuse üles,» kordas džentelmen kuivalt. «Sinu sõber tuli sulle järele.»

Pööningul põhusületäie otsas istus Ženja, käed ümber põlvede. Ta ootas Timurit. Timuri asemel aga ilmus luugi vahele Kolja Kolokoltšikovi sassis pea.

«See oled sina?» imestas Ženja. «Mis sul vaja on?»

«Ma ei tea,» vastas jahmunud Kolja vaikselt. «Mina magasin. Tuli tema. Ma tõusin üles. Ta saatis. Ta käskis, et me läheksime sinuga alla jalgvärava juurde.»

«Milleks?»

«Ma ei tea. Mul eneselgi peas vasardab ja undab. Mina, Ženja, ma ka ei saa millestki aru.»

Luba küsida polnud kelleltki. Onu ööbis Moskvast. Timur süütas laterna, võttis kirve, kutsus koer Rita ja läks välja. Ta peatus suletud kuuriukse ees ja vaatas algul kirvest, siis lukku. Jah! Ta teadis, et nõnda teha ei tohi, kuid teist väljapääsu ei olnud. Tugeva löögiga purustas ta luku ja tõi mootorratta välja.

«Rita!» ütles ta kibedusega, laskus põlvele ja suudles koera koonule. «Sa ära pahandal Ma ei saanud teisiti toimida.»

Ženja ja Kolja seisis jalgvärava juures. Eemalt hakkas paistma kiiresti lähenev tuli. Tuli lendas otse nende poole, kostis mootori mürin. Nad kissitasid pimestatult silmi ja taganesid plangu poole, kui korraga tuli kustus, mootor jäi seisma ja nende ette ilmus Timur.

«Kolja,» ütles ta, ilma et oleks teretanud või midagi küsinud, «sina jääd siia ja valvad magavat tüdrukut. Sa vastutad tema eest terve meie meeskonna ees. Ženja, istu peale. Edasi! Moskvassel!»

Ženja hüüatas, võttis kogu jõust Timuri ümbert kinni ja suudles teda.

«Istu, Ženja, istu!» käskis Timur, püüdes näida karmina. «Hoi! kõvemini kinni! Noh, edasi! Liigume edasi!»

Mootor hakkas mürisema, signaal röögatas ja peatselt kadus punane tuluke hämmeldunud Kolja silmist.

Ta seisis pisut, tõstis kepi, ja hoides seda käes nagu laskevalmis püssi, hakkas liikuma ümber heledasti valgustatud suvila.

«Jah,» pomises ta, sammudes tähtsalt. «Ah, raske oled sa, sõduri elul Pole sul rahu ei päeval ega ööl!»

Aeg lähenes kella kolmele öösel. Polkovnik Aleksandrov istus laua ääres, millel seisis jahtunud teekann ja taldrikud vorsti-, saia- ning juustulõikudega.

«Poole tunni pärast sõidan ma ära,» ütles ta Olgale. «Kahju, et Ženjat ei saanud näha. Olja, kas sa nutad?»

«Ma ei tea, miks ta ei tulnud. Mul on temast nii kahju, ta nii ootas sind. Nüüd läheb ta päris arust ära. Aga ta on juba niigi hull.»

«Olja,» ütles isa tõustes, «ma ei tea, ma ei usu, et Ženja oleks võinud sattuda halba seltskonda, et teda oleks võidud ära rikkuda, et teda käsutataks. Eil Selline ta iseloom ei ole!»

«No näed!» muutus Olga nukraks. «Sa ainult ütle talle seda. Ta seletab selletagi, et iseloom olevat tal samasugune kui sinul. Aga mis samasugune see on! Ta ronis katusele, laskis korstnast nõõri alla. Ma tahan võtta triikrauda, aga see kargab üles. Isa, kui sa ära sõitsid, oli tal neli kleiti. Kaks on juba nartsud. Kolmandast on ta

välja kasvanud, üht ma ei ole talle seni veel kandmiseks andnud. Kolm uut õmblesin talle ise. Aga kõik otsekui põleb ta seljas. Alati on ta täis siniseid plekke ja kriimustusi. Tema aga tuleb muidugi ligi, ajab huuled torru ja sinised silmad pärani. Noh, muidugi mõtlevad kõik — lilleke, aga mitte tüdruk. Aga mine lähemale: ohoo! lilleke! Kui puudutad, siis kõrvetab. Isa, ära arva, nagu oleks temal samasugune iseloom kui sinul. Katsu talle ainult seda öelda! Ta tantsib siis kolm päeva korstna otsas.»

«Hüva,» nõustus isa, sülelles Olgat. «Ma ütlen talle. Ma kirjutan talle. Noh, aga sina, Olja, ära teda nii väga pigista. Ütle talle, et ma teda armastan ja meeles pean, et me varsti tagasi tuleme ja et ta minu järele ei tohi nutta, sest ta on komandöri tütar.»

«Ta nutab ikkagi,» ütles Olga ja surus end isa vastu. «Ka mina olen komandöri tütar. Ja ka mina nutan.»

Isa vaatas kella, astus peegli juurde, pani rihma vööle ja hakkas sõduripluusi siledaks tõmbama.

Äkki paugatas välisuks. Ukse-eesriided nihkusid kõrvale. Ja õlgu kuidagi nurgeliselt kokku tõmmates, otsekui valmistudes hüppeks, ilmus nähtavale Ženja.

Ent selle asemel et hõisata, joosta ja hüpata, läks ta käratult kiiresti isa juurde ja peitis vaikides näo ta rinnale.

Ta laup oli täis poripritsmeid, kortsunud kleit kaetud plekkidega. Ja Olga küsis hirmunult:

«Ženja, kust sa tuled? Kuidas sa siia sattusid?»

Pead pööramata lõi Ženja tõrjuvalt käega — see tähendas:

«Oota! ... Pea! ... Ära päri! ...»

Isa võttis Ženja kätele, istus diivanile ja asetas ta oma põlvedele. Ta vaatas Ženjale näkku ja pühkis peoga ta määrdunud otsaesise puhtaks.

«Jah, toredasti! Sa oled tubli inimene, Ženja!»

«Aga sa oled üleni porine, nägu on must! Kuidas sa siia sattusid?» küsis Olga jälle.

Ženja osutas ukse-eesriiete poole ja Olga nägi Timurit.

See päästis lahti autojuhi nahk-säärekatteid. Meelekoht oli tal määrdunud kollase õliga. Tal oli higine, väsinud, oma ülesande ausalt täitnud inimese nägu. Tervitades kõiki, noogutas ta peaga.

«Isa!» ütles Ženja, hüpates maha isa põlvedelt ja joostes Timuri juurde. «Sa ära usu kedagi! Nad ei tea midagi. See on Timur — minu väga hea sõber.»

Isa tõusis ja surus kindlalt Timuri kätt. Kiire ja juubeldav naeratus libises üle Ženja näo. Hetke silmitses ta uurivalt Olgat. Ja hämmeldunud, ikka veel arusaamatuses viibiv Olga astus Timuri juurde.

«Noh ... Tere siis ...»

Peagi lõi kell kolm.

«Isa,» kohkus Ženja, «sa tõused juba püsti? Meie kell on ees.»

«Ei, Ženja, ta on täpne.»

«Isa, sinu kell on ka ees.» Ta jooksis telefoni juurde, valis «aja» ja torust kostis rahulik metalne hääl:

«Kell on kolm ja neli minutit!»

Ženja vaatas seinale ja lausus ohates:

«Meie kell on ees, aga ainult ühe minuti võrra. Isa, võta meid vaksalisse kaasa, me saadame sind rongile!»

«Ei, Ženja, ei või. Mul pole seal enam aega.»

«Miks? Isa, sul on ju pilet olemas?»

«On.»

«Pehmesse?»

«Pehmesse.»

«Oh, kuidas ka mina tahaksin koos sinuga sõita pehmes vagunis kaugele-kaugele! ...»

Aga see polnudki vaksal, vaid mingi jaam, mis sarnanes Moskva-lähedase kaubajaamaga, näiteks Sortirovotš-najaga. Teed, pöörangud, rongid, vagunid. Inimesi pole. Rööbastel seisab soomusrong. Raudaken paotub, vilksatab korraks leegist valgustatud masinisti nägu ja kaob jälle.

Nahkmantel seljas, seisab platvormil Ženja isa — polkovnik Aleksandrov. Talle läheneb leitnant, tõstab käe kõrva äärde ja küsib:

«Seltsimees komandör, lubate sõita?»

«Jah!» Polkovnik vaatab kella: kolm viiskümmend kolm minutit. «On kästud välja sõita kell kolm viiskümmend kolm minutit.»

Polkovnik Aleksandrov läheb vaguni juurde ja vaatab ringi. Valgeneb, taevast aga on pilves. Ta haarab niiskest käepidemest. Tema ees avaneb raske uks. Asetades jala astmele, küsib ta naeratades iseeneselt:

«Pehmesse?»

«Jah! Pehmesse...»

Raske terasuks prantsatab tema taga mürtsudes kinni.

Ühetasaselt, ilma tõugete ja kolinata hakkab kogu see soomushiiglane liikuma ja lisab sujuvalt kiirust. Möödub vedur. Libisevad mööda kahurite tornid. Moskva jääb selja taha. Udu. Tähed kustuvad. Valgeneb.

Kui hommikul töölt tulnud Georgi ei leidnud kodunt Timurit ja ka mootorratast, otsustas ta poisi otsekohe koju ema juurde saata.

Ta istus parajasti kirja kirjutama, kui nägi läbi akna teerada mööda tulevat punaarmeelest.

Punaarmeelest võttis välja ümbriku ja küsis:

«Seltsimees Garajev?»

«Jah.»

«Georgi Aleksejevits?»

«Jah.»

«Võtke saadeti vastu ja kirjutage alla.»

Punaarmeelest läks ära. Georgi vaatas ümbrikku ja vilistas arusaavalt. Jah. Siin ta ongi, seesama, mida ta juba ammu oli oodanud.

Ta avas ümbriku, luges teatme läbi ja kortsutas alustatud kirja kokku. Nüüd polnud vaja Timurit ära saata, vaid oli vaja ta ema telegrammiga siia suvilasse kutsuda.

Timur astus tuppa ja vihane Georgi lõi rusikaga vastu lauda. Timuri kannul sisenesid Olga ja Ženja.

«Tasemini!» ütles Olga. «Pole vaja karjuda ega rusikaga taguda. Timur pole süüdi. Süüdi olete teie, jah, ja mina ka.»

«Jah,» toetas kiiresti Ženja, «teie ärge tema peale karjuge. Olja, sa ära puuduta lauda. Näe, see revolver tulistab neil väga valjusti.»

Georgi vaatas Ženjale, siis revolvrile ja savist tuha-toosi katkisele kõrvale. Ta hakkas millestki aru saama, midagi aimama ja küsis:

«Nii et tookord öösel olid siin sina, Ženja?»

«Jah, see olin mina. Olja, jutusta sa talle kõik korralikult ära, meie aga võtame petrooleumi ja lapi ning lähme masinat puhastama.»

Järgmisel päeval, kui Olga rōdul istus, astus jalgväravast sisse komandör. Ta sammus enesekindlalt, otsekui

läheks oma koju. Imestunud Olga tõusis teda vastu võtma. Tema ees seisis tankiväekapteni mundris Georgi.

«Mis see siis on?» küsis Olga tasa. «Kas jälle... uus osa ooperis?»

«Ei,» vastas Georgi. «Ma tulin hetkeks sisse, et hüvasti jätta. See pole uus osa, vaid lihtsalt uus vorm.»

«Kas see on seesama: «Meie lööme läbi raua ja betooni otse südamesse?»» küsis Olga pisut punastudes ja kraelõkmeile osutades.

«Jah, seesama. Olja, laulge ja mängige mulle midagi kaugeks reisiks.»

Ta istus. Olga võttis akordioni:

Lendurid-piloodid! Relvastus ja pommid!

Lendasidki kaugerekele.

Ma ei teagi, millal

tagasi te jõuate.

Ainult tulge jälle

siia tagasi.

Hei, kus te ka olekski,

kas maa peal või taevaski

või võorastes maadeski —

tiibu kaks,

tiivad punatähtedega,

kallid, kuid ka kaunid nad.

Ikka teid veel ootan ma

endiselt.

«Nii,» ütles Olga. «See kõik on aga lendureist, tankistidest ma niisugust ilusat laulu ei tea.»

«Pole viga,» palus Georgi. «Leidke mulle ilma lauluta mõni hea sõna.»

Olga vajus mõttesse ja vaikis, otsides vajalikku head sõna ning silmitsedes tähelepanelikult Georgi halle ja mitte enam näervaid silmi.

Ženja, Timur ja Tanja olid aias.

«Kuulge,» ütles Ženja, «Georgi sõidab praegu ära. Kutsume õige kogu oma meeskonna teda saatma. Anname vorm number ühe järgi üldise kokkukutse signaali. Küll tuleb siis alles sagimist!»

«Pole vaja,» vaidles Timur vastu.

«Miks?»

«Pole vaja. Me pole teisi kunagi niiviisi saatnud.»

«Noh, kui pole vaja, siis pole vaja,» nõustus Ženja. «Istuge te siin, mina lähen vett jooma.»

Zenja läks ära, Tanja aga pahvatas naerma.

«Mis sul on?» ei taibanud Timur.

Tanja naeris veel valjemini.

«Noh, küll on ikka tubli ja kaval see meie Zenjake! — «Mina lähen vett jooma!»

«Tähelepanu!» kuuldus pööningult Zenja hele, juubeldav hää. «Annan vorm number ühe järgi üldise kokkukutse signaali.»

«Hullumeelne!» hüppas Timur üles. «Kohe tormab siia sada poissi kokku! Mis sa teed?»

Ent raske ratas juba pöörles ja nagises; juhtmed rapusid ning tõmblesid: «Kolm-stopp», «kolm-stopp», peatus! Kuurikatuste all, sahvrites ja kanakuutides hakkasid kolisema signaalkellad — käristid, pudelid, plekitükid. Sada küll ei tulnud, kuid vähemalt viiskümmend poissi kihutasid tuttava signaali kutsel kiiresti kohale.

«Olja,» hüüdis Zenja rõdule tormates, «meie tuleme ka saatma! Meid on palju. Vaata aknast!»

«Ohoo,» imestas Georgi aknakardinat kõrvale lükates. «Teil on ju suur meeskond. Selle võib ešloni panna ja rindele saata.»

«Ei või,» ohkas Zenja, korrates Timuri sõnu. «Kõigile ülemustele ja komandöridele on antud kõva käsk meesuguseid sealt nattipidi minema kihutada. Kahju! Minagi oleksin kuskil seal... lahingus, rünnakul. Kuulipildujad tuleliinile!... Esi-mene!»

«Esi-mene... keltija ja ataman oled sa maailmas!» osatas teda Olga, viskas akordionirihma üle õla ja ütles: «Noh, kui saata, siis saata juba muusikaga.»

Nad läksid tänavale. Olga mängis akordioni. Siis hakkas etteastunud orkester kolistama klaaside ja plekitükidega, pudelite ja keppidega. Löödi lahti laul.

Nad läksid mööda haljaid tänavaid, tõmmates kaasa üha uusi ja uusi saatjaid. Algul kõrvalised inimesed ei taibanud, milleks selline kära, müra ja vingumine. Mis laul see on? Kuid saanud asjast aru, nad naeratasid ja igaüks neist, kes endamisi, kes valjult, soovis Georgile õnnelikku reisi.

Kui nad perroonile lähenesid, sõitis jaamast mööda sõjaväe-ešlon.

Esimeses vagunis olid punaarmeeelased. Neile lehvitati, hüüti. Siis lähenesid lahtised vagunid koormatega, mille

kohale kerkis terve mets rohelisi aisu. Neile järgnesid vagunid hobustega. Hobused vehkisid peadega ja närisid heinu. Ja neilegi hüüti «hurraa!». Lõpuks vilksatas mööda platvorm, millel lebas midagi suurt, nurgelist, hoolikalt halli presentu mähitut. Siinsamas, kõikudes rongi rappumisele kaasa, seisis tunnimees.

Ešlon kadus, sõitis ette rong. Timur jättis onuga hüvasti.

Georgi juurde astus Olga.

«Noh, nägemiseni!» ütles ta. «Ja võib-olla kauaks!»

Georgi noogutas pead ja surus Olga kätt.

«Ei tea... Kuidas saatus määrab!»

Vedurivile, kära, kõrvulukustav orkestri müra. Rong sõitis minema.

Olga oli mõtlik.

Zenja silmad särasid suures, talle endalegi arusaamatus õnnes.

Timur oli erutatud, kuid ta valitses end.

«Noh nii,» ütles ta pisut muutunud häälega, «nüüd jäin ka mina üksinda.» Ja otsekohe end sirgu ajades lisas: «Muide, homme tuleb ema minu juurde.»

«Aga mina?» hüüatas Zenja. «Ja nemad?» Ta osutas seltsimeestele. «Ja see?» Ja ta näitas sõrmega punasele viisnurgale.

«Võid rahulik olla!» ütles Timurile mõtiskelust virgunud Olga. «Sina mõtlesid alati inimestele ja nemad tasuvad sulle samaga.»

Timur tõstis pea.

Ah, ka siin, ka siin ei mõistnud ta vastata teisiti, see lihtne ja armas poisike!

Ta libistas pilgu üle seltsimeeste, naeratas ja ütles:

«Ma seisan... ma vaatan. Kõigil on hea! Kõik on rahulikud. Tähendab, et ka mina olen rahulik.»

1940. a.

SISUKORD

Sõjasaladus	5
Sinine tass	103
Trummilööja saatust	127
Suits metsas	219
Tšuk ja Gek	241
Timur ja tema meeskond	269

Гайдар Аркадий Петрович
ПОВЕСТИ II

На эстонском языке
Рисунки Х. Митта

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja H. Jürgenson

Kunstiline toimetaja H. Tikand

Tehniline toimetaja A. Tõnisson

Korrektorid L. Kuk ja L. Kivisalu

Ladumisele antud 15. IV 1963. Trükkimisele antud 8 VIII 1963. Paber
54×84, 1/16. Trükipoognaid 20,75 + 4 kleebist. Tingtrükipoognaid 17,22.
Arvestuspoognaid 19,36. Trükiarv 30 000. Tellimise nr. 5288.
Trükikoda «Kommunist», Tallinn, Pikk tn. 2.

Hind 79 kop.

75

538/0225